T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

"TÂRİHÇE-Yİ CEZÂYİR"
(Hicrî 1189, Miladi 1775 – 1776)
(Hasan bin Yusuf Ahıskavî)

Yüksek Lisans Tezi

SAVAŞ ÖZDEMİR

İstanbul, 2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

"TÂRİHÇE-Yİ CEZÂYİR"
(Hicrî 1189, Miladi 1775 – 1776)
(Hasan bin Yusuf Ahıskavî)

Yüksek Lisans Tezi

SAVAŞ ÖZDEMİR

Tez Danışmanı
YRD. DOÇ. DR. RECEP AHISHALI

İstanbul, 2006

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Savaş Özdemir'in "Hasan Bin Yusuf Ahıskavi Tarihçeyi Cezayir (1189-1775-1776) (Değerlendirme, Çeviri, Metin)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tairihi Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

		İmza
Tez Danışmanı Üniversitesi	: Yrd.Doç.Dr. Recep Ahıshalı Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Prof.Dr. Ahmet Şimşirgil Marmara	.....
Üye Üniversitesi	: Yrd.Doç.Dr. Erhan Afyoncu Marmara	.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ...12./.01...../ 2006 tarih ve ...1-6.... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof.Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	II
TÜRKÇE ÖZET	IV
İNGİLİZCE ÖZET	V
GİRİŞ	VI
TÂRİHÇE-Yİ CEZÂYİR (METİN)	1
KAYNAKÇA	62
TÂRİHÇE-Yİ CEZÂYİR'İN ORİJİNAL METNİ	(Ek metin)

ÖNSÖZ

Bu araştırmamızda “Tarihçe-yi Cezâyir” isimli eser incelenerek transkripsiyonu yapılmıştır. Eser Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kitaplığı numara 1606’da kayıtlı bulunmaktadır. Varak başına 21 satır kullanılarak nesih yazı karakteri ile yazılan eserin tamamı 71 varaktır.

Eserin müellifi Ahıskalı Hasan bin Yusuf’tur. Müellif Cezayir Beylerbeyi Mehmet Bey’in maiyetindendir. Onun maiyetindeyken H.1189 (1775) yılında İspanyollar Cezayir’e saldırmışlardır. Eserde Cezayir Eyaleti’nin bu saldırı karşısında gösterdiği mukavemet anlatılmaktadır. Bu yazma, saldırı atlatıldıktan kısa bir süre sonra Cezayir Bey’i Mehmet Bey’in isteği üzerine kaleme alınmıştır.

Eserde Osmanlı Devleti’nin yükselme dönemine girmesiyle açık denizlerde egemenlik kurma, buraları kontrol altında tutma siyaseti adına denizcilik alanında yapılan atılımlara ve yeniliklere dikkat çekilmiştir. Kaptan-ı Deryalık müessesesi kurulduktan sonra bilhassa Barbaros Hayreddin Paşa ile birlikte Osmanlı denizciliğinin Cezayir merkezli olarak gelişme kaydettiği ifade edilmektedir. Bundan sonra Osmanlı Devleti’nde Kaptan Paşa’ların ekseriyetle Cezayir kökenli kişilerden seçildiğine işaret edilmiştir.

Eserde asıl konuya dair bilgi toplam olarak 15 varak’ı geçmemektedir. Bu da eserin yaklaşık olarak %20’sini teşkil etmektedir. Eserin geri kalan %80’lik kısmında ise kısaca İslam Tarihi’nde denizcilik faaliyetlerinin nasıl ve ne zaman başladığı ve bu süreçte meydana gelen önemli deniz savaşları Osmanlı Devleti’ne kadar anlatılmıştır.

Müellif’in dini konularda bilgi sahibi olduğu ve anlatımlarında birçok kez hadis ve ayetlerden alıntılar yaparak eseri süslediği görülmektedir. Ayrıca Müellif eserde özel şahıs isimlerinin, ayetlerin, hadislerin, deyimlerin, şehirlerin, limanların ve de tarihlerin üzerini kırmızı kalemle çizerek işaretlemiştir.

Bu yazmanın transkribe edilmesi esnasında orijinalliği korunmaya çalışılmıştır. "Tarihçe-yi Cezâyir"'i yeni harflerle yazarken varak numaraları sayfa numarası olarak her sayfanın başında gösterilmiştir. Arapça ve Farsça kelimelerde uzun seslileri "â, û, î" olarak belirtilmiş, kelime içinde ve sonunda geçen "ع" harfi (ʿ) şeklinde gösterilmiştir. Metinde çok az yerlerde geçen mükerrer kelimeler eserin anlatımındaki akıcılığı bozmamak amacıyla gösterilmemiş fakat dipnotlarda belirtilmiştir. Eserde konu başlıkları mevcut olmakla birlikte bunlar ayrı bölüm ve girişlerle gösterilmemiştir. Ancak giriş bölümünde kısa özetler vermek suretiyle, bir ölçüde eserin içindeki bilgiler tasnif edilerek kısımlara bölünmüştür.

Bu araştırma ile eserin bilim dünyasına ve araştırmacıların hizmetine kazandırılması amaçlanmıştır. Ayrıca, Cezayir Eyaleti'nin, Osmanlı Devleti'nin denizcilik faaliyetlerindeki rolü ile ilgilenenlere de olumlu katkılar sağlayacağı kanaatindeyiz.

Çalışmalarım sırasında beni sürekli olarak teşvik eden başta ailem olmak üzere, dostum Muhammet Yılmaz ve Ali Haydar Özdemir'e, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Ahmet Şimşirgil, Doç. Dr. Muzaffer Doğan ve Yrd. Doç. Dr. Erhan Afyoncu'ya, her zaman yanımda olan, benden desteğini ve vaktini esirgemeyen ve bana yol gösterip önümü açan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Recep Ahıshalı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Savaş ÖZDEMİR

İstanbul, 2006

ÖZET

Çalışmalarımıza kaynaklık eden "Tarihçe-yi Cezayir", isimli eser Ahıskalı Hasan bin Yusuf tarafından Cezayir Beylerbeyi Gazi Mehmet Bey'in isteği üzerine yazılmıştır. Cezayir'in tarihi kısaca anlatılmıştır. Eserde asıl anlatılan konu ise İspanyolların (1775) H.1189'daki Cezayir'e saldırılarıdır. Bu araştırmamızda Osmanlı Tarihi içinde Cezayir'in konumu ile ilgilenenlere ışık tutmak amacıyla "Tarihçe-yi Cezayir" adlı eserin transkripsiyonu yapılmış ve araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Eserin yazarı hakkında Mehmet Tahir Bey'in "*Osmanlı Müellifleri*" adlı eserinde ve Franz Babinger'in ise "*Osmanlı Tarih Yazarları*" isimli eserinde bilgiler bulunmaktadır.

I. Abdülhamit zamanında Gazi Hasan Paşa'nın Kaptan Paşalığı döneminde Cezayir Eyaletinde meydana gelen savunma savaşının nasıl gerçekleştiği anlatılmaktadır. H.1189 (1775) İspanyolların saldırısı anlatılmaya başlanmadan önce sırasıyla şu konular anlatılmıştır: İslam Tarihi'nden özet olarak bahsedilmiş ve İslam ordularında donanma kuvvetinin oluşturulmasıyla yeni bir bölüme geçilerek denizlerdeki önemli savaşlar aktarılmıştır. Daha sonra ise Afrika'da hakimiyet kurmuş diğer devletler kronolojik sırasıyla yazılmıştır. Bunlardan sonra ise Osmanlı Tarihi'ne geçilerek, kuruluş döneminden itibaren I.Süleyman'a (Kanuni) kadar Osmanlı padişahlarından söz edilmiştir. I.Süleyman dönemiyle birlikte Barbaros Hayreddin Paşa'nın Osmanlı donanmasındaki ve Cezayir'deki faaliyetleri ayrıntılı biçimde sunulmuştur. Yazar yukarıdaki bölümlerden sonra (1775) H.1189 tarihindeki İspanyolların saldırısını yer ve zaman belirtmek suretiyle anlatmıştır.

Tarihçe-yi Cezayir adlı eser belli bir mantık silsilesi içerisindedir. Konular ise belirli başlıklar halinde olmayıp, düzensiz olarak verilmiştir. Osmanlı donanmasında görev almış büyük Türk denizcilerinin başarılı çalışmaları ve coğrafya bilimindeki maharetleri örnek teşkil etmesi bakımından ayrıntılarıyla anlatılmıştır. İlerleyen bölümlerde ise Cezayir Eyaleti'nin kuruluşu ve gelişiminde Barbaros Hayreddin Paşa'nın oluşturduğu sistemin hala Cezayir'de devam ettirildiği ve bunun faydaları vurgulanmaktadır.

ABSTRACT

The “Historical Algeria” which is the source of our studies was written by Hasan bin Yusuf from Ahıska upon the request of Veteran Mr Mehmet who is the principle of Algeria. The history of Algeria is told briefly. The major topic is that Spanish attacked Algeria in H. 1189 (1775). The tanscription of “Historical Algeria” is made and served researchers in order to enlighten the ones who are interested in the position of Algeria during the History of Ottoman. There is information about the author in the works of Mr Mehmet Tahir called “Ottoman Authors” and Franz Babinger called “Ottoman History Authors”.

It is told that how the defending war occurs in the state of Algeria during the period of I. Abdülhamid and the Captain Pasha term of Veteran Hasan Pasha. Before telling the attack of Spanish in H. 1189 (1775) the following topics are told in order : The Islamic History is mentioned briefly and the important wars on sea by forming navy forces in the Islamic Army passing a new part. Afterwards, other states who gain ascendacy in Africa are written in chronological order. After these topics, passing Ottoman History and Ottoman Sultans are mentioned from the period of foundation till I. Süleyman (Kanuni). With the term of I. Süleyman the activities of Barbaros Hayreddin Pasha in Ottoman navy and Algeria are told detailed. After the parts above the aouthor told the attack of Spanish in H.1189 (1775) by determining place and date.

The work called Historical Algeria is under the train of logic. The topics are told irregularly and not under definite titles. The successful works of big Turkish sailors in Ottoman Navy and their prficiency in the science of geography are told detailed in order to be as a model. In the next parts, it is emphasized that the system which was formed by Barbaros Hayreddin Pasha during the foundation and development of State of Algeria and its value is still carried on.

GİRİŞ

ESER VE YAZARI

Tarih-i Cezayir adlı eser ile eserin yazarı hakkında bazı kaynaklarda şu bilgilere ulaşılmıştır: Bursalı Mehmet Tahir Bey "Osmanlı Müellifleri" adlı eserinde "Hasan İbn-i Yusuf, Tunus Beyi Mehmet Bey'in maiyeti efradından olup aslen Ahıskalı'dır. (1775) H.1189'da İspanyolların Cezayir ve civarına yaptıkları hücumları beyan eden (Tehzîbü't-Tevârih) isminde Türkçe bir cilt, küçük, basılmamış bir tarihi vardır." demektedir. [1] Franz Babinger ise "Osmanlı Tarih Yazarları" isimli eserinde "Hasan b. Yusuf, Ahıskalı'dır ve Tunus Dayısı Mehmet'in maiyetinde bulunmuştur. Hasan Tehzîbü't Tevârih adındaki eserinde Tunus Beyliği ile Venedik arasında geçen savaşları (1189/1774) tasvir etmiştir. Bu savaşları oldukça büyük bir filonun başında bulunan Amiral Angelo Emo idare etmiştir ve bu savaşlar Venedik'i eskisi gibi haraç vermeye mecbur kılan 1780 tarihli bir barış ile sonuçlanmıştır. Hasan'ın bu eseri Türkçe yazılmıştır ve küçüktür. Hasan'ın hayatına dair başka bilgi yoktur." demektedir.[2]

Müellifin kendi eserinden hayatı hakkında bazı bilgilere ulaşmaktayız. Bir süre, Tunus Kalesi Mutasarrıfı Mehmed Bey'in hizmetinde bulunmuştur. Daha sonra ise, buradaki otorite ve iç çekişmeler sırasında Cezayir'deki gazilerden birisinin yanına gidip onun

---

[1] Bursalı Mehmet Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri,* Haz. İsmail Özen, Cilt 3, İstanbul, 1975, s. 63.
[2] Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları,* Çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992, s. 330-331.

hizmetine girmiştir. [3] Burada Cezayir tersanesinde gemilerin cephanelerinin kontrolü görevini yapmıştır.[4]

1775 sensinde İspanyol donanmasının Cezayir'e saldırısı esnasında Cezayir'de bulunuyordu. Savaştan sonra Cezayir Bey'i Mehmed Bey, zafer haberini bildirmek için müellif başkanlığında bir heyeti İstanbul'a göndermiştir. Hasan bin Ahıskavî ve beraberindeki görevliler İstanbul'da I.Abdülhamid'in ihsanına nail olmuştur. Yine müellifin anlatımına göre, padişah Cezayir Valisi Gāzi Mehmed Paşa'ya murassa bir kılıç ile bir "bornus diye tabir olunan" bir hilat ihsan etmiş ve ayrıca heyetteki diğer görevlilere de hilatler verilmiştir[5].

MUHTASAR CEZAYİR TARİHİ

Yeniçağ başlarında Cezayir bir anarşi devri yaşmaktaydı. Cezayir'in bu durumdan istifade eden İspanyollar 1505-1511 yıları arasında Cezayir'e deniz yoluyla saldırarak burayı idareleri altına aldılar.[6] Cezayir ile İspanya arasında 15 Ocak 1510'da yapılan antlaşma gereğince Cezayir Kastilya Sarayı'na tâbi oldu. Bununla birlikte elindeki bütün Hristiyan esirleri teslim etmeyi; kendi savaşçılarının İspanyol sahillerine yaptıkları hücumları engellemeyi, on yıl süre ile haraç vermeyi, Penon'u, -Cezayir'e bir top atışı mesafesinde bulunan ada,-

[3] Bkz. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, *Tarih-i Cezayir,* "bu fakīr-i kalîletü'l-bidâʿa ve kesiretü'l-azâʿa Hasan bin Yusuf Ahıskavî unvân-ı sabâvetimde zemîn-i Mağribde sâ'ik takdîr ile Tunus kaʿlası mutasarrıfı Muhammed Bey'in nice sinîn hıdmetleriyle iştigāl üzerine iken yine zemîn-i Mağrib'de Cezâyir ismiyle müsemmâ hısn-ı hasîn gāzîleriyle beynlerinde şikāk ve müşâcereler zuhûr idüp nice mutârah[a]lar ve mukāteleler vukūʿ buldukda, bu fakīr-i pür-kusûr bir takrîb ile giriftâr ve cânib-i Cezâyir'e azîm-i sebük-bâr olup ve bir gāzî hıdmetinde ber-karar oldum." vr. 2a.

[4] Bkz. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, *Tarih-i Cezayir,* "bu abd-i âciz kulun fenn-i celîleden bir nebze hisse-mend buyurup nice sinîn Cezâyir tersânesinde süfen-i guzât-ı muvahhidîn mühimmâtına rû'yet hıdmetiyle müşerref olmuş iken" vr. 8b.

[5] Bkz. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, *Tarih-i Cezayir,* vr. 8b ve 9a.

[6] Sabri Hizmetli, "Türklerin Yönetimi Döneminde Cezayir'in İdaresi ve Kurumları", *Belleten,* c. LVIII, sayı:221'den ayrı basım, Ankara, Nisan 1994, s.73.

galiplere bırakmayı ve bu garnizonun iaşesini sağlamayı taahhüt etti.[7] Ancak, bu sıralarda Cicel[8]'de karargah kurmuş olan Oruç ve Hızır Reis kardeşler Cezayir halkının yardım çağrıları üzerine bu durum karşısında sessiz kalmadılar. 1514'te Cezayir'e dümen kırdılar.[9]

Ancak çok geçmeden Oruç Reis vefat etti. Bunu müteakip Hızır Reis Osmanlı Padişahı Yavuz Selim'e itaat etti. Sultan Selim 2000 askeri paşanın emrine vererek paşayı Cezayir Beylerbeyi tayin etti. Böylece 1518'den itibaren Cezayir'de Türk hakimiyeti resmen başlamış oldu. Fransızların 1830'daki işgaline kadar da devam etti.

Hayreddin Paşa, Osmanlı hizmetine girdikten sonra şehrin muhafazası için İstanbul'dan Cezayir'e gönderilen kuvvetlerle Cezayir ocağının temelini atmıştır. Sonra bu kuvvetlere Batı Anadolu'dan, çiftbozan halkından, dört bin kişi daha ilave edilmiştir.

Getirilen kuvvetler Cezayir'de Kasriyye denilen yedi kışlaya yerleştirilmişlerdir. Teşkilatlanmaları itibariyle de yeniçeri bölük teşkilatını aynen uygulamışlardır. Yeniçeri ocağına asker yetiştirmek üzere kuloğlu sınıfı kurulmuştur. Bu askerlerden başka yine Türklerden müteşekkil süvari bölükleri bulunmaktaydı. Cezayir halkından da Mahazin ismiyle ayrı bir atlı kuvveti oluşturulmuştu. Cezayir'de biri beylerbeyiliğe ve diğeri yeniçeri ağalığına ait olmak üzere Paşa ve Ağa divanları kurulmuştu. Paşa divanı eyalet işlerine, ağa divanı da yeniçeri ocağının işleriyle ilgilenmekteydi.

Kuzey Afrika'daki Cezayir ile Tunus ve Trablusgarp tarafları elde edildikten sonra buraları ilk senelerde birlikte idare edilmiş ve daha sonra ayrı ayrı birer eyalet olarak idare edilmişlerdir. Cezayir'in Türk hakimiyetine geçişi ile birlikte farklı biçimlerde idare edildiği de görülmüştür. Bu dönemlerin kısaca adları şöyle sıralanabilir: 1) Beylerbeyilik 2) Paşalık 3)Ağalık 4) Dayılık.[10]

---

[7] Mouloud Gaid, *Türkler İdaresinde Cezayir*, Çev. Faik Melek, Ankara, 1996, s.16.
[8] Cicel, Cicelli; Cezayir'de Becaye'nin doğusunda bir liman şehri. Bkz. Ahmet Şimşirgil, *Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri*, İstanbul, 2003, s.43.
[9] Sabri Hizmetli, *a.g.e.*, s.73.
[10] Sabri Hizmetli, *a.g.e.*, s.75.

Cezayir, garp ocakları içerisinde en bağımsız hareket eden ocak olmuştur. Bunun nedeni ise yeniçeri ocaklarıyla denizci sınıfının valilere boyun eğdirmeleriydi. Böylece hükümetin verdiği emirler burada uygulanamıyordu. Valiler ancak merasimlere uyar, evrakları imzalar ve bir kısım maiyetleriyle birlikte sarayda otururlardı Herhangi bir vali idareyi ele almak isterse yeniçerilerin ihtilalleri neticesinde öldürülme ya da ülkeden çıkarılma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmekteydi. İçlerinde hem azledilip hem de ülkeden çıkarılmayarak göz hapsi altında tutulanlar da olmuştur.[11] İşte iç işlerinde bu sarsıntıları yaşayan Cezayir aynı zamanda sık sık İspanyol saldırılarına da uğramaktaydı. İşte bu saldırılardan biri de transkripsiyonunu yaptığımız bu eserin yazılma sebebi olmuştur.[12]

Tarih-i Cezayir'in Muhtevası

Müellif Cezayir tersanelerinde bir çok sene görev yapmış olmasından dolayı Gazi Mehmed Paşa'nın isteğiyle bu eseri kaleme almıştır. Eserine Cezayirliler hakkında bilgi vererek başlamaktadır. Eserin dili analiz edildiğinde halkın çoğunluğunun Sünni mezhebini oluşturduğu ancak azımsanmayacak miktarda gayr-i Sünni unsurların da bulunduğu anlaşılmaktadır. Halk da mücadeleci, bağımsız bir ruh hakimdir. Gayr-i müslimlerle sıkça savaşıldığından söylemler meşruiyetlerini dini değerler üzerinden kazanmaktadır.

Eserde coğrafya ilminde ilerlemiş ülkelerin, yeni dünyayı ve Hindistan'ı ele geçirişinden bahsederek coğrafya bilgisinin önemine değinilmiştir. Buradan dönemin pozitif bilimlerdeki popüler bilim dalının coğrafya olduğu anlaşılmaktadır.

Nitekim yazar Pirî Reis'in Osmanlı Devleti'nde coğrafya bilimine getirdiği katkılardan bahsetmiş, Kitâb-ı Bahrîye'ye methiyeler düzmüştür. İfadelerinde siyasal konjonktüre ters düşmekten kaçınan

[11] İ.Hakkı Uzunçarşılı,*Osmanlı Tarihi*, III.cilt, II.kısım, s.293-297.
[12] Bu saldırılardan birisi, müellifin bu eserin konusu olarak seçtiği olay 1775 senesinde İspanyolların Cezayir'e saldırıda bulunmasıdır.

müellif, Pirî Reis'in vazifesini layıkıyla yerine getirmemesinden dolayı Mısır'da idam edildiğini de bu bilgileri müteakip belirtmektedir.

Seydî Ali Reis'in donanmanın başına getirilişi gibi ayrıntılarla "Muhîd, Mir'at-ı Kâ'inat ve Fethiye" isimli eserlerinden bahsetmektedir. Böylece Akdeniz'de Osmanlı denizciliğinin kazanımlarını sırasıyla dile getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca, Osmanlıların coğrafya, tersane ve denizcilik konularında sahip olduğu birikime de vurgu yapmaktadır. Müellif ekseriyetle Osmanlıların Hind seferleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Seydî Ali Reis'in Portekizlilerle Hürmüz Boğazı ve civar yerlerdeki savaşlarına tafsilatlıca yer ayırmıştır. Seydî Ali Reis'in Hind Denizi'nde karşılaştığı olumsuzluklar, Gücerat padişahından destek alması, en sonunda Gücerat'ta çıkan bir iç isyan sonucunda gemilerini terk ederek kara yoluyla İstanbul'a ulaşması, reisin iltifatla karşılanması, bu maceralarından sonra Anadolu'da "başına Seydî Ali halleri geldi" şeklinde deyişin oluşmasından da bahsetmektedir.

Arada kendinden de bahseden müellif, coğrafya alimleriyle irtibatta bulduğunu, bu ilmin üstatlarından bu ilmi edinmeye çalıştığını ifade etmektedir. Padişahın kendisine ve beraberindekilere birtakım ihsanlarda bulunmasından, bu seferin önemli bir sefer olduğunu, kendisinin de oldukça başarı gösterdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, padişah Gazi Mehmed Paşa'ya da murassa' bir kılıç ile savaşçılara hil'atler ve bir de hatt-ı hümayun göndermiştir.

Gönderilen hattı hümayun, emir gereğinden olarak gaziler huzurunda okunmuştur. Böylece merkez, varlığını göstererek itaatin varlığını da bir nevi test etmiştir. Hatt-ı hümayunun okunmasından sonra şenlikler tertiplendiği anlaşılmaktadır.

Eserin ikinci bölümünde Cezayir'in ve dolayısıyla Afrika'nın tarihi hakkında bilgiler verilmektedir. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, Cezayir'in tarihine dair verdiği malumatlarda Muhammed Cerîr, Taberî, Aynî, Zehbî ve İbn-i Haldun'u referans göstermektedir.

Cezayir tarihiyle ilgili kısımda Afrika'nın ve Endülüs'ün hangi komutanlar tarafından nasıl fethedildiğine, bu memleketlerin idarelerinin

kimlere verildiğine teferruatıyla değinilmektedir. Ayrıca, İslam tarihindeki ilk denizcilik faaliyetleri, Emevî, Abbasî ve Fatîmî dönemleri kronolojik olarak uzunca anlatılmıştır. Bununla birlikte Osmanlı Devleti açısından siyasî, sosyal ve ekonomik açıdan önem arzeden şehirlere ve limanlara da yer verilmiştir. Yazar anlatımlarında dönemin meşru söylemine sadık kaldığını, askerî ve siyasî alanda kazanılan başarıların altında yatan hakikatin "kavânîn-i şer'iyye ve kavânîn-i akliyeye riayet edip i'lâ-yı kelimetullah uğruna hareket etmek" olduğunu vurgularıyla göstermektedir.

Dönemin ruhu gereği I. Haçlı Seferi'ni de önemseyen müellif, Haçlıların Akdeniz'e yayılarak Arabistan'ı istilaya başlamalarını, Antakya, İskenderiye, Yafa, Beyrut, Sayda, Bealbek ve Kudüs gibi önemli yerleri zabtetmelerini, ve buna mukabil Selahaddin Eyyûbî'nin zuhurunu ele almaktadır. Bu kısımlardan sonra ise sıra Osmanlı Devleti'ne gelmektedir.

Müellif Osmanoğulları'nın ilk atalarından, devletin doğuşuna dair menkıbeleri de atlamadan, başlayıp kısa ve özet olarak Osmanlı hükümdarlarının sırasıyla ne zaman tahta çıktıklarını, kaç yıl hükümdarlık yaptıklarını, kaç yaşında vefat ettiklerini gün gün belirtmiştir. II. Murad'ın Varna Seferi'ne geniş yer ayrılmış, seferin detaylarıyla, savaşın seyri hakkında da bilgiler verilmiştir. II. Murad dönemi müellifin üzerinde durduğu konulardan biridir. Osman Gâzi'den I. Selim'e kadar anlatılan padişahlar bölümünde sadece Varna Savaşı'nın hayli ayrıntılı biçimde aktarılması ilgi çeken bir durumdur. Kronolojik sıraya bakacak olursak Niğbolu Zaferi ve İstanbul'un Feth'i gibi önemli sayabileceğimiz hadiselerden neredeyse söz edilmemiştir. Buradan yazarın müslim-gayr-i müslim anlayışından oluşan bir zihin dünyasının olduğunu, haçlılarla mücadelenin yazar için İslam ve Osmanlı tarihi açısından önemli dönüm noktaları olarak kabul gördüğü anlaşılmaktadır

Müellif bundan sonra Türk denizcilik tarihinde önemli bir yeri işgal eden Hayreddin Paşa'dan bahsetmeye başlamıştır. Hayreddin Paşa hakkındaki kısım oluşturulurken Paşa'nın yazdırdığı Gazavât-ı

Hayreddin Paşa adlı eserden faydalandığını belirtmektedir[13]. Eserin Hayreddin Paşa bölümünde sırasıyla şu alt başlıklar verilmiştir. Ayrıca Osmanlı Tarihi ve konumuz ile yakından alâkalı olan kısımlar hakkında kısa ve öz bilgiler de sunulmuştur.

- Oruç Reis ve Hayreddin Reis'in Gazâları
- Hayreddin Reis'in Gazâları
- Becâye Seferi ve Şirşel'in Fethi
- Oruç Reis'in Cezâyir'e Gidişi
- Tunus'ta Fransa'nın Hezimeti
- Küffâr Gemilerinin ve Arap Kabilelerinin Cezâyir'e Hücumu
- Tunus'un Fethi
- Savaş ve Tlemsen'ın Fethi
- Cezâyir Hisarı'na Küffâr Hücumu
- Tlemsen'in İstilâsı
- Tunus Fethi
- Cezâyir Esirlerinin Katli
- Cezâyir'de Hayreddin Bey'in Emirliği

Bu kısımda Sultan I.Selim Han'ın Osmanlı Devleti'nin iç meselelerini, taht mücadelesini, halledip yoluna koyduktan sonra Şah İsmail ile olan münasebet ve Maraş civarının hakimiyet altına alınışı anlatılmıştır. Sultan I.Selim Han'ın Çaldıran ve Mercidâbık savaşları oluşum sıralarına göre anlatılarak savaşlar sonrasındaki gelişmeler de detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bu bahis de Osmanlılar ile Memlüklüler arasında Şâm ve Haleb yakınlarında gerçekleşen çarpışmalar ve sokak çatışmalarına varıncaya kadar savaşın sürdüğüne değinilmiştir. Ayrıca Mısır Seferi'ndeki sokak mücadeleleri ve Memlüklü askerlerin hükümdarlarına bağlılığı ve Tomanbay'ın

[13] Hayreddin Paşa'nın Gazavatı ile alakalı "Ahmet Şimşirgil, *Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri*, İstanbul, 2003." Eser de mevcuttur.

yakalanarak idam edilmesinin Mısır halkında derin üzüntülere sebep olduğu da anlatılan hususlardandır.

Sultan I.Selim Han'ın Mısır Seferi anlatılırken çetin mücadeleler yapıldığı ve Memlük hükümdarı Tomanbay'ın halkı tarafından sevilen biri olduğu defaten vurgulanmaktadır. Ayrıca Şeyh Ahmed Remmâl ile Gavrioğlu Seydî Muhammed'in, Tomanbay'ın ölümü ile ilgili Sultan I. Selim Han'dan "Tomanbay'ı öldürmeye niyetim yoktu. Onu Anadolu'ya götürüp kayd-ı hayat şartıyla bir sancak verip istihdam edecektim. Ama onun tedbirlerimize karşı çıkması katlini gerçekleştirdi." şeklinde işittiklerine de yer verilmiştir. Böylece bir nevi iki tarafa da hak verir tarzda siyasî bir anlatımı tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Hayreddin Bey'in Cezayir'de bulunduğu zamanlarda Mısır'ın Osmanlı hakimiyetine geçtiği ve Osmanlı'nın Afrika'ya doğru egemenlik alanını genişletmesi karşısında Hayreddin Bey'in İstanbul'a bağlılığını bildirdiği, hediyeler gönderdiği ve hutbeleri Osmanlı hükümdarı adına okuttuğu ifade edilmektedir.

- Cezâyir Adası'ndaki Hisar

Hayreddin Bey'in Akdeniz'deki müslümanlara yardımları ve İspanya, Venedik üzerine düzenlediği gazâları anlatılıp Akdeniz'de Türk Denizciliğinin yükselişi aktarılmaktadır. Akabinde ise Sultan I.Süleyman'ın, Hayreddin Bey'i Cezayir Beylerbeyiliği'ne getirip, hil'at giydirip "Kapudan Paşa" rütbesiyle görevlendirdiği belirtilmiştir.

- Kapudan Paşa'nın Armağanı

Bu bölümde Hayreddin Paşa'nın sultana sunduğu değerli hediyeler sırasıyla anlatılmıştır.

- Preveze Deniz Savaşı ve Küffârın Hezimeti

Bu kısımda Preveze Deniz Savaşı'nın hangi minval üzere geliştiği ve savaşın nasıl cereyan ettiği anlatılmaktadır. Bu olayları müteakip Hayreddin Paşa'nın Cezayir'e dönüşü ve diğer gazâlarından bahsedilmektedir. Turgut Bey'in Türk Denizciliği'ndeki yeri ve Hayreddin Paşa'nın Turgut Bey'e verdiği önem de vurgulanmıştır.

- Cerbe Olayı

Bu başlık altında Turgut Reis'in gazâları ve Trablusgarp'ın fethi işlenmiştir. Ayrıca, müellif kendi döneminin kaptan-ı deryâsı Gâzi Hasan Paşa'nın Osmanlı Donanması'nda hangi görevlerde bulunduğuna dair bilgiler de vermektedir. Çesme Baskını'nın (1770) Osmanlı Devleti'nde meydana getirdiği olumsuz durum, Gâzi Hasan Paşa'nın bu baskın esnasında gösterdiği dirayet ve başarısı, Limni Adası'nın H.1184'te (1770) düşman kuvvetleri tarafından muhasara edilişi, bunun üzerine Gâzi Hasan Paşa'nın İstanbul'dan yollanan bir hatt-ı hümayunla Limni Kalesi'nin kurtarılması ile görevlendirilmesi ve Limni'yi kurtarışına yer verilmiştir. Gâzi Hasan Paşa'nın, Kaptan Paşa olarak tayin edildikten sonra Tersane-i Amire'ye düzen vermesi, H.1189'da (1775) Akdeniz'e çıkıp Anadolu sahiline ve Arap sahillerine gitmesi, asayişi sağlayışı anlatılmaktadır.

Müellif, Hayreddin Paşa'dan başlayıp Gâzi Hasan Paşa'ya kadar adını zikrettiğimiz meşhur denizcilere yer vermiştir. Cezayir'e gelen gâzilerin ekseriyetle Anadolu'nun hangi şehirlerinden geldiklerinin ve bu gâzilerin ne kadar meziyetli ve cesur olduklarının anlaşılması için bu bilgileri aktardığını açıklamaktadır. Açıklamasının devamında ise Hayreddin Paşa'nın Cezayir'de tesis ettiği düzenin gelenek haline geldiği ve bunun hâlâ gâziler, beyler ve leventler tarafından korunduğu ifade edilmiştir.

Müellif eserinin 58 numaralı varağına geldiğinde asıl konu olan H.1189 (1775) İspanyolların Cezayir'e hücumlarına dair savaşı anlatmaya başlamaktadır. Buna göre İspanyolların sefer hazırlığı içinde oldukları Fransız gemilerinden istihbar edilmiştir. İspanyolların nereye hücum edeceğinin kesin olarak öğrenilmesi için bir İngiliz kaptanı, haber almak amacıyla İspanya tarafına gönderilmiştir. Şehrin kaleleri onarılarak savaş hazırlıkları tamamlanmıştır. H.1189'da 26 Rebiü'l-âhir Salı günü[14] İspanyollar kırk parça korsan gemisi, dörtyüz hamal gemisi, yirmialtıbin piyade ve dörtbin atlı ile Cezayir önlerine gelmişlerdir. Gâzi

[14] Miladi takvime göre bu tarih, 25 Haziran 1775, Pazar günüdür.

Mehmet Bey, Cezayir'in bütün alimlerini bir araya toplayıp önce Hanefi Mezhebi önderinin, sonra da Mâliki Mezhebi önderinin askerlere ve halka hitap etmesini sağlayarak askerin maneviyatını ve psikolojisini yüksek tutmaya çalışmıştır.

İspanya donanmasından ilk etapta 200 kadar yelkenli gemi Cezayir körfezine yanaşmaya çalışmış fakat topların menzil mesafesine takıldıklarından pek de varlık gösterememişlerdir. Ertesi gün 250 kadar yelkenli gemi daha Cezayir körfezine girmiş ve yine bunlarda kale topçuları tarafından etkisiz hale getirilmişlerdir. Bu durum 7 gün sürmüştür. İspanyolların hücumundan Cezayir'in 6 askeri zarar görmüş ve atılan birkaç top da Arap askerlerini kazaya uğratmıştır. Daha sonra İspanyollar 20 kadar gemisini savunma hattının olmadığı bir bölgeye yanaştırıp gece vakti karaya asker çıkarmışlardır. Kuşatmanın 9. günü sabah vakti top ateşleri ile İspanyollar askerlerini karaya doğru ilerletmişlerdir. Çıkartmanın yapıldığı bölgeye top ve tüfek atışları ulaşamadığından sahile çıkma fırsatını yakalamışlardır. 200 kadar gâzi karaya dökülen asker üzerine saldırıya geçerek onların karaya yerleşmelerine mani olmaya çalışmışlardır. Bu çarpışmalarda bir miktar gâzi şehit düşmüştür. Fakat düşmanın ilerleyişi durdurulmuş ve ardından 500 kadar gâzi develeriyle düşman üzerine saldırıya geçerek İspanyollara büyük kayıplar verdirmişlerdir. Geriye çekilen karşı kuvvetler sahilde bulunan gemilerin top atışları sayesinde ancak karada tutunabilmişlerdir. Gâziler de bunun üzerine kazmış oldukları hendeklere çekilmişlerdir. Çıkartmanın yapıldığı bölgeye kaleden 7 parça şâhi top getirilerek sabaha kadar düşman taburuna 300 defa atış yapılmıştır. Sabah vakti Şark Beyi Gâzi Salih Bey, komutasındaki askerlerle birlikte yeniden saldırıya geçmiştir. Gâzi Salih Bey düşmanı deniz kenarına kadar sürükleyerek sahili İspanyollardan temizlemeye muvaffak olmuştur.

Müellif bu gazâyı " ulu bir gazâ" olarak nitelendirmiştir. Yakın zamanlarda böyle bir gazânın meydana gelmediğini belirtmiştir. Bu bahsin devamın da gazânın ehemmiyetini vurgulamak için Osmanlı Tarihi'ndeki "I. Murad'ın Kosova Zaferi, II. Murad'ın Varna Zaferi ve

Yakup Paşa'nın Hırvatistan'ın Kırbova Sahrası'ndaki Macarlara karşı gerçekleştirdiği gazâlar" kadar büyük bir hadise olduğunu söylemektedir. Aktarılan misallerden sonra Yakup Paşa hakkında 2 sayfayı bulacak kadar geniş bir bilgi verilmektedir. Bu anlatımdan sonra ise tarihimizdeki önemli şahsiyetler için iyi dilek, temenni ve dualar niyaz edilip Cezayir'deki kuşatma anlatılmaya devam edilmektedir.

İspanyollardan alınan yüklü miktarda ganimet detaylarıyla birlikte sıralanmaktadır. İspanyollar Cezayir'e gelişlerinin 13. günü sağlam kalan gemileriyle birlikte ülkelerine dönmüşlerdir.

İspanyolların gidişinin ardından 5 gün sonra Gâzi Mehmet Bey bütün gâzileri toplatıp onlara teşekkür konuşması yapmış,7'şer akçe ve 5'er altın bahşiş dağıtarak askerinin gönlünü hoş tutmaya çalışmıştır.

İspanyolların otuz bine yakın askerinden karaya çıkan 20 bin askerinin 200 Cezayir savaşçısına kısa zamanda yenilmesi Kur'an-ı Kerim'den " Kem min fi'etin kalîletin galebet fi'eten kesîraten.[15] " (Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır.) ayetiyle birlikte anılmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Kuzey Afrika - Cezayir Hakimiyeti ve Korsanlığın Ortaya Çıkışı

15.yüzyıl Osmanlı denizciliğine damgasını vuran en önemli özellik denizlerde tarih kadar eski olan korsanlığın ön plana çıkışıdır. Akdeniz'de Osmanlı korsanlığının gelişimi ise 15. yüzyıl sonlarında çoğu isimsiz deniz korsanlarının yarı resmi faaliyetleriyle başlamıştır.

Daha çok haydutluk olarak anlaşılmak istenen korsanlığın aslında İslam hukukunun prensiplerine göre hareket eden ve İslamın cihat ve gaza anlayışının bir gereği olarak karada sınır boylarında öncü kuvveti olarak mücadele veren akıncıların denizlerdeki benzeri olduğunu hatırlamak gerekir. Bu sebeple Osmanlı korsanları devlet hizmetinde

[15] Bakara Sûresi, ayet 249. Bkz. Elmalılı Hamdi Yazır, *Kur'ân-ı Kerîm Meali ve Muhtasar Tefsiri,* Haz. Ertuğrul Özalp, İstanbul, 2007, s.50-51.

veya kendi adlarına savaştıkları zamanlarda dahi İslam hukukuna göre inanç savaşı yaptılar. Bunun sonucu olarak bu dönemde kendilerinden daha çok levend veya gönüllü levend şeklinde bahsedilen Osmanlı korsanları hukuk dışına çıktıkları zaman "haramî levend" olarak adlandırılırlar ve bu yüzden cezalandırılırlardı.

Osmanlı deniz korsanlarının 15.yüzyılın sonlarına doğru Akdeniz'de gelişmeye başladığını gördüğümüz faaliyetlerinin ileride gelişecek olan Osmanlı donanmasına önemli bir destek teşkil ettiğini unutmamak gerekir. Nitekim, Osmanlı devlet donanmasının güçlü bir şekilde Akdeniz'de görülmeye başlamasıyla korsan gemileri devlet donanmasına iltihak ettiler ve böylece güçlerini birleştirdiler. Osmanlı donanmasının sefere çıktığı senelerde donanmanın emrinde ve maiyetinde hareket eden korsan gemileri diğer zamanlarda bağımsız hareketlerini sürdürdüler. Bunun en güzel örneklerini oluşturan Kemal Reis ile Barbaros Hayreddin Paşa arasında geçen dönemde yetişen denizcilerin aslında birer korsan olarak denizlerde görülmeye başladıkları ve sonra devlet hizmetinde resmi faaliyetler gösterdikleri bilinmektedir.[16]

Cezayir ve Garp Ocakları, Doğu Akdeniz'den Kuzey Afrika sahillerine gelen Türk korsanları Oruç ve Hızır Reis (Barbaros Hayreddin Paşa) kardeşler tarafından kurulmuştur. Bu iki kardeş Teke sancak beyi Şehzade Korkud'un himayesindeydiler. Oruç ve Hızır Reisler Şehzade Selim'in 1512 Nisan'ında Osmanlı tahtına çıkması ve Aralık ayında ağabeyi Korkud'u öldürtmesi üzerine, yeni padişahın gazabından korkarak Afrika'ya kaçmışlardı.[17]

Türkler Cezayir'de anarşiye son veren ve üç asır müddetle ülkede asayişi sağlayan bir devlet kurdular. Sayıları 20 bini geçmemekteydi. Fakat Türk idaresi askerlik bakımından önemli stratejik noktaları işgal etmek, dağlık ve çöllük bölgelere muhtariyet tanımak siyaseti sayesinde

[16] İdris Bostan, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği*, İstanbul, 2006, s.24.
[17] Aziz Samih İtler, *Şimali Afrika'da Türkler*, c.1, İstanbul, 1937, s.68-70.

başarılı oldu. Türkler Cezayir'de tarikatlerin teveccühünü kazanmaya da itina göstermişlerdir.[18]

İspanyolların Cezayir'e karşı giriştikleri 1775 seferine dair 1976 yılında Folio Orientalia dergisinde yayınlanan bir makalede Polonyalı tarihçi Teresa Ciecierska-Chlapowa şu dikkate değer mütalaâyı ileri sürmektedir: "Türk devrinde Cezayir tarihi bazen birbirinden ayrı iki istikamet takip etmiştir. Bir taraftan Türk devri diye adlandırma, bu ülkenin tarihini Osmanlı İmparatorluğu'nun müşterek cereyanıyla birleştirmek lüzumunu ispatlar. Diğer taraftan da, İstanbul'dan tamamen müstakil bir dış siyaset gütmesi Cezayir'e bu devirde kendi tarihine sahip olmak hakkını bahşeder"[19].

Osmanlı tarihi içerisinde Cezayir'in ve denizcilik faaliyetlerinin gerçek anlamda hangi konumda yer aldığını ve Osmanlı Devleti'nin merkezden uzak yerlerin idaresinde nasıl bir idare tarzına müsaade ettiğini kavramak açısından yukarıdaki değerlendirmeler Osmanlı Tarihi'ne bakışımızda bizlere yeni ufuklar açacaktır. Merkezi yönetim anlayışı ile yerel yönetim anlayışının bu kadar iç içe olduğu ve kendine has bir özellik gösterdiği Osmanlı idare tarzının farklılığı bir kez daha teyid edilmektedir.

[18] Ercümend Kuran, "Tarihte Osmanlı İmparatorluğu ve Cezayir", *Türk Kültürü,* c.17, İstanbul, 1978. s.29.
[19] Ercümend Kuran, a.g.e., s.25.

ESERİN KAYNAKLARI

Müellif eserin yazımında Taberî Tarihi'ni, Aynî ve Zehbî'nin eserlerini ve ibn Haldun'un Mukaddime'sini kullanmıştır.[20]

Müellif eseri kaleme alırken Seyyid Murâdî'nin Gazâvât-ı Hayreddîn Paşa isimli eserinden özetleyerek[21] alıntılar yapmıştır:

Târîh-i Cezâyîr (vr. 27a – 27b)

[27a] Midillü fethinde gönüllü yazılup ol cezirede kaldı. İshâk ve Oruç ve Hızır ve İlyâs nâm **[27b]** dört oğlı olup her biri bir gemi ile ticâret iderler idi. İshâk Midillü cezîresinde temekkün itdi. Oruç Mısır Trablusşam seferlerine gidüp Hızır Siroz ve Selânik'e işler idi. Oruç biraderi İlyâs ile Trablus'a gider iken Rodos küffârı önlerine gelüp İlyâs cenkde düşdi ve Oruç esîr olup nice zamân cezîrede kaldı

Gazâvât-ı Hayreddîn Paşa (vr.5a-6a)

[5a] Akd-i nikâh idüp aldı. Anunla bir nice zaman dirlik eyleyüp andan dört dane oğlı oldı. Birinin adı İshâk ve biri Oruç ve biri Hızır evvel ki Hayreddîn Re'îs'dir. Ve biri dahi İlyâs idi. Hakk teʿâlâ ömür-i devletler ihsân eyleyüp her biri babaları (mim nun nun dal ye) menendi. Şahbâz celâsin yiğitler koydular ki ancak olur. İshâk cümlesinin ulusu idi. Kalʿa içinde mütemekkîn idi. Ve anın aşağı Oruç idi. Ol re'îsliğe heves eylemiş idi. Bir tekne yapdırup aşağı yukarı ticarete **[5b]** başlamış idi. Ve anın aşağı Hızır Re'îs idi. Yani Hayreddîn Paşa dimek olur. Zîrâ evvel ki ismi Hızır idi. Sonra Hayreddîn denildi. Ol dahi re'îsliğe heves eyledi. On sekiz oturak bir tekne yapdırup ticaret iderdi. Kimseye ihtiyaçları yok idi. Ekseri Kuloz'a, Selânik'e Eğriboz'a idi. Hâsılı ol tarafların seferi Hayreddîn Re'îse geyet hoş gelirdi. Amma Oruç Re'îs karındaşı İlyâs'ı maʿan beraber alup ol

[20] Bkz. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, *Tarih-i Cezayir,* "Muhammed Cerîr Taberî ve Aynî ve Zehbî ve İbn-i Haldun şöyle rivayet iderler ki" vr. 10a.
[21] Bkz. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, *Tarih-i Cezayir,* "Ol menâkıbın hulâsası, bu mahalde nakl olındı." vr. 27a.

seferleri Şam-ı Trablus'una doğru gitmek idi. Kaza-yı kader yolda giderken nâ-gâh Rodos gemilerine rast gelüp azîm cenk eylediler. Karındaşı İlyâs şehîd düşüp câm-ı memâtı nûş idüp meskeni Firdevs-i âlâ oldı. Rahmetu'llâhi aleyh. Ve'l-hâsıl kafir gemileri gālip olup Oruç Re'îs derd-i mendi gemisiyle alup esîr eylediler. Pes bu kara haber aleme şây olup Midüllü'ye dahi erişdi. Hayreddîn Re'îs karındaşı Oruç Re'îsden ötüri dahi İlyâs'dan ötüri ağlayup **[6a]** perişân-ı hâtır oldı.

Müellif eserin 58a – 71a varaklarında kendi gözlemlerini kullanarak İspanyolların Cezâyir'e saldırılarını aktarmaktadır.[22]

[22] Bkz. Hasan bin Yusuf Ahıskavî, *Tarih-i Cezayir,* " Hakk sübhâne ve teʿâlâ hazretleri muʿînleri olan bu mecmûʿînin tesvîdine bâʿis olan vakʿanın dahi görüldiği vech üzre kaleme alunup zikr oluna." vr. 58a ; "bu fakīr-i kalîletü'l-bidâʿa ve kesiretü'l-azâʿa Hasan bin Yusuf Ahıskavî unvân-ı sabâvetimde zemîn-i Mağribde sâ'ik takdîr ile Tunus kaʿlası mutasarrıfı Muhammed Bey'in nice sinîn hıdmetleriyle iştigāl üzerine iken yine zemîn-i Mağrib'de Cezâyir ismiyle müsemmâ hısn-ı hasîn gāzîleriyle beynlerinde şikāk ve müşâcereler zuhûr idüp nice mutârah[a]lar ve mukāteleler vukūʿ buldukda, bu fakīr-i pür-kusûr bir takrîb ile giriftâr ve cânib-i Cezâyir'e azîm-i sebük-bâr olup ve bir gāzî hıdmetinde ber-karar oldum." vr. 2a ; "bu abd-i âciz kulun fenn-i celîleden bir nebze hisse-mend buyurup nice sinîn Cezâyir tersânesinde süfen-i guzât-ı muvahhidîn mühimmâtına rû'yet hıdmetiyle müşerref olmuş iken" vr. 8b.

TÂRİHÇE-Yİ CEZÂYİR
(METİN)

[1b] Bismillâhirrahmânirrâhîm

Hamd-i bî-gāyet ve şükri lâ-nihâyet mebde'-i feyyâz olân Hudâ-yı Lem-yezel hazretlerine olsun ki, kullarına "kem min fi'eten kalîleten galebet fi'eten kesîreten" kavli şerîfiyle tebşîr eyledi, mefhar-i mevcûdât ve fahr-i kâ'inât hazretlerine dahi salât ü selâm olsun ki, "inne'n-nasra maʿa's-sabr ve inne maʿal asri yüsrâ", "el-harbü sabrun saʿâten" mazmûnların ümmetlerine beyân ü tefsîr ve sabr ü sebât-ı fevz-âmânî ve hâcât ile mütellâ-i zamân idiğini takrîr eyledi, dahi deʿâ'im-i bünyân-ı dîn ve kavâ'im-i erkân-ı şerʿ-i mübîn olan âl ü ashâb ve ıtret ü ahbâblarına olsun ki takviyyet-i emr-i dîn ve temşiyyet-i ahkâm-ı Seyyidi'l-mürselînde bezl-i cân ile dâmen der-miyân oldılar. Ammâ baʿd fenn-i târîh erbâb-ı hal ü akd ve ashâb-ı cidd ü cehde kānûn-nâme-i mâ-hazar ve ser-âmedân-ı tedbîr-i umûr ve mütekeffilân-ı ahvâl-i cumhûra düstûrü'l-amel makber olup bu fenn tahsîline tâlib ve istihbârına **[2a]** râgıb olanlar cehd-i kalîl ile haber-i kesîre nâ'il ve sagar-ı sinn ile makām-ı meşîhata vâsıl olduğu bilâ-iştibâhdır. Binâ'en-aleyh a'ceb-i ahbâr ve âʿzam-ı âsar bin yüz seksen dokuz senesi İspanya keferesinin donanma-i menhûslarıyla Cezâyir üzerine hücûmları ahvâlidir ki, bu fakīr-i kalîletü'l-bidâʿa ve kesiretü'l-azâʿa Hasan bin Yusuf Ahıskavî unvân-ı sabâvetimde zemîn-i Mağribde sâ'ik takdîr ile Tunus kaʿlası mutasarrıfı Muhammed Bey'in nice sinîn hıdmetleriyle iştigāl üzerine iken yine zemîn-i Mağrib'de Cezâyir ismiyle müsemmâ hısn-ı hasîn gāzîleriyle beynlerinde şikāk ve müşâcereler zuhûr idüp nice mutârah[a]lar ve mukāteleler vukūʿ buldukda, bu fakīr-i pür-kusûr bir takrîb ile giriftâr ve cânib-i Cezâyir'e azîm-i sebük-bâr olup ve bir gāzî hıdmetinde ber-karar oldum. Ahâlî-i Cezâyir'in ekseri gāzî lakap, Hanefî mezheb, Rûmi mevlid, Sünnî mu'tekad, sâhib-i şecâ'at dilâverler dâ'ima sohbetleri ve hasb-i hâlleri iʿlâ-i kelimetu'llâh ve küffâr-ı haksâr ile harb ü kıtâl, berren ve bahren fî sebîli'llâhi teʿâlâ gazâya boyunların bükmüş kahramânlardır. Husûsan fenn-i coğrafyada mâhir olan serverler nice fütûhât-ı celîleye muvaffak olmuşlardır. Ve fenn-i celîl müdebbir-i kâr-ı devlet olanlara ilmi lâzım-ı umûr-ı dîndir. Cümle-i kürre-i arz ahvâline vukūf müyesser olmaz ise **[2b]** bâri memâlik-i mahrûsa sûreti ve etrâfda sınurdâş olan memleketler tasvîri bilinmek gerekdir ki, bir yere sefer ve irsâl-i asker lâzım geldikte ana göre tedârük oluna ve düşman vilâyetine girmek ve serhadleri hıfz u hirâset tedbîrin itmek âsan olur ve bu bâbda fenden bî-haber eşhâs ile meşveret kifâyet etmez. Ve bu ilmin lüzûmuna delîl-i kâfi bu yeter ki, küffâr haksâr ol ilmlere takayyüd ve iʿtibârile Yeni Dünyâ'yı bulup bilâd-ı Sind ve Hind'e müstevlî oldu. Venedik tâ'ifesi gibi kavm-i mahzûl ki, mülûk-ü küffâr

beyninde rütbesi düka pâyesine maksur ve aralarında "balıkcı" ünvanı ile meşhurdur, memâlik-i mahrûsanın boğazına gelüp şarka ve garba hükm eyleyen azimü'ş-şân-ı devlete karşu kodu. Bu fakīr-i perîşânü'l-hâl bu fenn-i celîlin erbâbı olan gāzîler ile ülfet ve fenn-i mezbûrun mesâ'iline yâd ve zikrine şevk u mahabbet idüp ve tahsîl-i fenni teşmîr-i sâk ve mâhir üstadlardan ahzine saʿy ü himmet ve niçe muhtasarât u mutavvelât mütâlaʿlarıyla evkāt-güzâr oldum. Husûsan bu fennin pehlüvânı ve Mısır Kapudanı Pîrî Re'îsin *Kitâb-ı Bahriye*'si mezbûr re'îs Kemâl Re'îsin hemşîre-zâdesi olan bahâdır-ı şecîʿdir, sâbıkā Mısır Vâlîsi Hâdım Süleymân Paşa Aden'e asker koyup zabt itmişiken halkı Hind'e müstevlî olan **[3a]** Portakal ile ittihâd ü ittifâk idüp[1] itâʿatden yüz çevirmişler idi ve hisârı küffâra virmişler idi. Fethi içün Siveys'den mevkib-i nusret-eserle mü'ellif-i şecîʿ irsâl olunup bahr-i Kulzüm'den Bâbü'l-Mendebî'ne çıkup Aden'e vardı, toplar kurup muhâsara eyledikden sonra yürüyüş ile feth eyledi. Asker koyup esbâb-ı muhâfazasını tekmîlden sonra gelüp Mısır Vâlisi Davud Paşa mezbûrun hıdmetini Sultân Süleymân aleyhü'r-rahmet ve'l-gufrân hazretlerine arz etmekle yüz bin akçe ze'âmet inâyet olundu. Ve bu fenn sebebiyle niçe fütûhât-ı azîme muvaffak oldu. Mezbur Pîri Re'îs, dokuz yüz elli dokuz sâlinde sâniyen Bender-i Siveys'den otuz kadırga ve baştarde ve kalyata ve kalyon ile çıkup Cidde'ye ve Bâbü'l-Mendeb'den Aden'e varup Şecer ve Zafâr yolu ile re'sü'l-haddi geçüp yolda ziyâde pus ve duman olmağla gemiler perâkende düşüp Şecer kurbünde bir parçaları pârelenüp kalanı ile Bahr-i Fâris'de vilâyet-i Ummân'da Mesket hisârı üzerine varup feth ve halkın esîr eyledi. Ve Hürmüz ve Barhat cezîrelerin gāret idüp Basra'ya geldikde küffâr-ı haksâr donanması gelür deyü haber alup Mesket kalʿasında esîr eyledi ki, kâfir kapudanı dahi "donanma gelmesi mukarrerdir, bunda durma yoksa Hürmüz Boğazı'ndan **[3b]** çıkmak müyesser değildir" diyecek donanmanın cümlesin çıkarmağa kādir olmayup kendüye müteʿallık üç kıtʿa kadırga ile kâfir gelmezden evvel sıçratup bir kadırgası dahi Bahreyn kurbünde pârelenüp iki kadırga ile Mısır'a gitdi. Sâ'ir gemiler Basra'da kalup Basra Vâlîsi Kubad Paşa donanmada Mısır Sancağı beylerinden leşkere serdâr olan Ali Bey kapudanlığı teklîf idüp râzı olmadı. Ol dahi karadan Mısır'a gidüp gemiler bozıldı. Bu vʿaz semʿ-i vâlî-i Mısır'a vâsıl olup Pîrî Re'îs vardukda vâlî-i Mısır-ı mezbûru habs ve der-i devlete arz eyleyüp katline ferman vârid olıcak Dîvân-ı Mısır'da boynı uruldı. Bî-hadd malı çıkup mîrîye zabt olundı. Ağzı mühürlü içi dolu altun mertebânî kavanozları der-i devlete gönderdiler. Mezbûr Pîri Re'îs *Bahriye* nâm

[1] "idüp" kelimesi mükerrerdir.

kitabı yazup Akdeniz ahvâlin anda beyân eylemişdir. İslâmiyânın bu fennde andan gayrı kitabı olmamağla ekser deryâda gezenler ana mürâcaʿat iderler. Hakk sübhânehu ve teʿâlâ taksirâtını afv eyleye.

Bâkıyye-i Ahvâl Donanma-yı Muhît-i Şarkī

Ol zaman Mısır kapudanlığı Basra'da Katîf sancağından maʿzûl Murâd Bey'e fermân olunup mevcûd olan gemilerden iki parça ve beş kadırga ve bir kalyete Bender-i Basra'da kalmak emr olunup bâkī on beş kadırga ve iki parça ile mezbûr **[4a]** Murâd Bey Bender-i Basra'dan Mısır'a varmak ümidi ile çıkup Hürmüz mukābelesine vardukda kâfirin donanması gelmiş. Ol mahalde ehl-i İslâma mukābele olup muhkem cenk oldukda kapudan re'îs olan Süleymân Re'îs ve Receb Re'îs ve leşkerden kimesneler şehîd olup ve hayli âdem yaralanup ve gemilere toplar darbından hayli zarar terettüb idicek gice erişmekle gerü çekildiler. Amma bir parça kalup halkı lârikasında karaya dökülüp gemi halâs buldu ve gemi esîr olup parça-i kâfir oldu. Bâkī gemiler yine Basra'ya gelüp ahvâli der-i devlete arz u iʿlâm eylediler. Tekrar Sultân Süleymân Gāzî Seydî Ali kapudanı donanma-yı Basrai cânib-i Mısır'a îsal içün taʿyîn buyurdular. Mezbûr Seydî Ali bin Hüseyin Kâtibi mahlâsı ile şöhret-şiʿâr olup kābil-i kabûl eşʿâr ü güftârı olduğundan gayri deryâ ilminde ve fülkiyâtda mâhir, nazm ü nesrle te'lif-i kelâma kādir ber vücûd idi. Hind deryâsı ahvâlinde *Muhît* nâm bir kitâbı ve rubʿ ve usturlâb ve rubʿ-ı mukantara vecîb fenlerin câmiʿ *Mir'ât-ı Kâ'inât* nâm bir te'lîfi ve *Fethiyye* tercümesi vardır. Mezbûrdan sonra tersâne ocağına anın misli gelmemişdir. Merhûm Sultân Süleymân Han ile Rodos fethinde bile olup baʿdehu Mağrib'de ve gayride Hayreddîn Paşa ve Sinân Paşa ve gayri kapudanlar **[4b]** ile envâʿ-ı hıdmetler eyleyüp pederi ve ceddi feth-i Konstantiniyye'den berü tersâne kethüdâları olmağla deryâ ilmi kendüye mirâs olmuşidi. Ana binâ'en Sultân Süleymân Han *aleyhi'r-rahmet ve'l-gufrân* hazretleri, dokuz yüz altmış evâhirinde Mısır kapudanlığın kendüye ihsân eyleyüp Basra'da olan gemileri Mısır cânibine îsâle fermân buyurdular.

Zikr-i Sefer-i Seydî Ali Kapudan, Be-cânib-i Muhît-i Şarkī

Dokuz yüz altmış bir Muharreminde kapudan-ı mezbûr hasbel fermân Haleb'den çıkup Mûsul ve Bağdad yolundan Basra'ya varup mevcûd olan on beş pâre gemiyi donatup mevsim zamânı karîb oldukda, Basra vâlisi Mustafa Paşa deryâ ilminde mâhir bir şerîfi fırkate ile Hürmüz cânibine gönderüp geldikde "ol kenârlarda küffârın dört pâre parçadan gayrı gemisi yoktur" diyecek leşker gemilere girüp Şaʿbânın gurresinde

Basra'dan çıkdılar. Mezbûr şerîf Hürmüz'e varınca fırkatesiyle hem-râh olmak içün bile koşuldu. Abâdan ve Desbul ve Şetr kenârlarıyla cezîre-i Hârke ve Seyrâfe ve Lahsâ kurbünde Katîf'e ve Bahreyn'e vardılar ve hâkimi Murâd Re'îs ile mülâkat itdiler. Sekiz kulaç deryâ dibinden tulum ile bahrîler dalup tatlu su çıkarırlar idi. Andan eski Hürmüz'e Beraht'a varıldıkda şerîf döndü**.** Zufâr kenarları geçilüp şehr-i Hurufkân kurbüne kırkıncı güni ki, **[5a]** Ramazân'ın onu idi, varıldıkta dahve-i kübrâda nâgah küffâr-ı haksârın dört pâre karaka muʿâdili azîm baskın parçaları ve üç büyük kalyonları ve altı pare Portakal karevelesi ve on iki kıtʿa kalyeteleri cümle yirmi beş pâre gemi ile üzerlerine geldiler.

Ceng-i Seydî Ali Kapudan bâ-Küffâr-ı Portakal

Ehl-i İslâm dahi hemândem tente fora idüp temür alup âlât-ı harbi hazır kıldılar. Direklere filandireler asılup sancaklar açıldı. Hazret-i Hakk'ın inâyetine tevekkül idüp Gülbank-i Muhammedî ile başladılar cenge. Bir mertebe top ve tüfenk cengi oldu ki vasf olunmaz. Küffârın avn-i İlâhi ile bir kalyonu darbe-i topdan delinüp cezîre-i Fekkü'l-esed üzerine arkurı olup batdı gitdi. Ve'l-hâsıl yatsu vaktine dek muhkem cenk itdiler. Âhir kapudan fenâr yakub küffâr dahi gemilerine tenbih topun atup dönün diyecek parçalar tiremola Hürmüz cânibine teveccüh idüp yüz döndürdüler. Bi-inâyeti'llâhi teʿâlâ kâfire galebe olundu. Baʿdehu muhkem rûzgâr çıkup irtesi şehr-i Hûrufkân'a varıldı. Asker sulanup on yedi günde dahi kalʿa-i Mesket ve Kalahât kurbüne varıldı.

Ceng-i Sâni-i Kapudan-ı Mezbûr bâ-Kapudan-ı Kûh

On iki azîm parça ve yirmi iki kalyete cemʿan otuz dört pâre gemi ile Kûh kapudanı Gorine Doruk oğlı **[5b]** Ramazân'ın yirmi altıncı seheri Mesket Limanı'ndan çıkup parçalar ve kalyonlar maysterelerin takup ve tenbîhlerin eyleyüp ve karaveleler çember yelkenleri açup gemilerin filandireler ile donatup İslâm gemileri üzerine yürüdüler. Anlar dahi yine hazret-i Hakk'a sığınup cenk içün kenarda müheyyâ durdular. Parçalar gelüp kadırgalara çatup muhkem top ve tüfenk ve tîr [u] şemşîr cengi olup bir mertebe döğüşüldü ki vasfa gelmez. Paloşkalar parçalardan nebtîz gibi geçüp ve şâyikalar azîm pencereler açdı. Küffâr dahi güllelerden kadırgaları geriye döndürüp el kayasın yağdırdılar ve bir kadırgaya humbara atup yakdılar. Bir parça dahi bile yandı ve beş parça beş kadırga ile kenara arkurı olup cümlesi batup gitdi. Ve bir parçaları yelken kuvvetiyle oturup ol dahi helâk oldu. Ve'l-hâsıl iki tarafdan leşker zebûn olup kürekçi

tâ'ifesinin kürek çekmeden ve top salya atmadan tâkatleri kalmayup zarûrî temür bıragıldı ve temürler kıça alınup temür üzerinden dahi cenk olundı ve sandallar bıragılup helâk olan kadırgaların re'îsleri Alemşâh Re'îs ve Kara Mustafa ve Kalafat Memi ve gönüllü serdârı Derzî Mustafa Bey ve sâir Mısır kullarından ve âlâtcıdan iki yüz kadar âdem **[6a]** alınup kürekçiler Arab olmağın kenâra döküldüler ve Efrencid Arabi gelüp ehl-i İslâm'a muâvenet eyledi. Küffâr dahi parçalarda olan kefereyi aldılar ve bu cenk Hayreddîn Paşa'nın Anderyâ Dorya cengine gālip idi. Az asker bu mertebe savaşı itdüğü maʿlûm değildir. Âkıbet gece erişüp muhkem rûzgâr çıktı parçalar ikişer lengüverte bıragup kadırgalar temüri sürüyüp halk zebûn oldı. Zarûrî kenârdan ayrılup deryâ-yı ummâna düşüp rûzgâr önünce gitdiler. Âhir Kirmân'dan Bercâş kenarlarına varıldı. Açık yerler olmakla meğer anda bender-i Şehbâr'a çıkıldı. Sulanup bir re'îs delâleti ile bender Kûvâdir'e varıldıkda, hâkim Melik Dînâr oğlı Celâleddîn gelüp pâdişâha arz-ı ihlâs eyledi. Donanma Hürmüz'e geldikçe elli altmış pâre gemi zahire gönderir idi.

Serencâm-ı Kapudan-ı Mezbûr der-Bahr-i Hind

Seydî Ali Kapudan tekrar bender-i Kûvâdir'eden dokuz pare gemi ile deryâ-yı Hind'e çıkup Yemen cânibine saldı. Bir mikdâr rûzgâr müsâʿade gösterüp birkaç gün gidüp tahminen züffâr ve şecer mukābelesine vardıkda bâty karşulayup "tûfan-ı fil" dedikleri tûfan idicek önüne düşüp tirenkete açmağa bile dermân olmadı. Ve Akdeniz ve Karadeniz furtınaları bunun yanında zerre olup hergiz leyl ü nehârdan fark olunmayup kulel-i cibâl gibi **[6b]** emvâcı gemileri gāyet zebûn eyledi. Esbâb ü eskâlden bulunanı deryâya döküp nâ-çar rûzgâra tâbiʿ olup bu minvâl üzere on gün gitdiler. Bî-hadd bârân olup bir göz açdırmadı. Deryâda iki kadırga uzunu balıklar göründükde muʿallimler "mübârek hayvandır korkman" der idi. Farsü'l-Bahr ve azim yılanlar ve harman kadar kaplubağalar ve reste-i bahr görülüp ol mahalde med ziyâde olmağla Çiğid körfezine karîb varıldı.

Zikr-i Girdâb

Nâgah deryânın levni gitdikçe beyaza meyl idüp muʿallimler feryâda başladılar: "Deryâ-yı Hind'de girdâb didikleri Habeş kenarında Kerdfûn nâm-ı mahalden ve bir dahi Sint kurbünde Çiğid körfezinden ibâretdir bunlara düşen gemilere hulâsa mecâl yokdur, deryâ kitaplarında mastûrdur" diyicek iskandîl ile beş kulaç yer bulunup hemen orta yelkenleri bağlanup sereni îsal eylediler. Duruya urup muhkem âlât düşürmekle

orsarîz idüp dik olma ile ol gün ol gece forsa kullandılar. Cezr zamânı dahi irişüp rûzgâr dahi dürtse itdi yaʿni kolayladı. Ertesi sabah mâyna idüp aşağı kodı. Yelken soyup direk neftîlerinden bir yarar geştî-bânı cundaya bağlayup sereni devreye urdular, fâri direk dibine basup ebli bir direk mikdârı dahi yukarı kalkup etrâfa nazar **[7a]** olundıkda serhâd vilâyet-i Câmehrede put-hâne seçildi. Tekrar yelken bağlayup Kurmiyân Menklûr ve Sûmenat önünden geçilüp Div'e karîb varıldı. Kâfir ilinde olmağla ol gün yelken göstermeyüp serdi-mend gitdiler rûzgâr artup gemilerin dümeni zabtdan kaldı. Büyük yekeler taktılar, çarmıhlar sadâsından gemilerin silistresi avâzı fark olunmayup başdan yana kimesne varmağa kâdir olmadı. Ekser aylakcıları anbara istif etdiler. Ve'l-hâsıl on gün kıyâmetin bir güni idi. Âhir diyâr-ı Hind'den Gücerât sahiline irişüp nâgah muʿallimler "önümüzde döğündü var gāfil olman" deyü haber verildikde temürleri funda idüp lâkin gemileri harîşte yaʿni salındı dalâz muhkem çekinüp batırmalı eyledi. Kürekçiler kadanaların büzüp halk üryân olup birer varil ve tulum hazırladılar ve temürlerin gemi kırılup bir mikdâr dökündüden halâs oldular ve bu mahal deyü öyle Dümen mâbeyni itdi ve gemiler dahi sulandı. İkindi zamânı hava bir mikdâr açılup Gücerat'dan Dümen nâm bender önüne varıldı. İki mil kadar kenâra karîb temür koyup beş gün dahi muhkem tufân ve bî-hadd bârân oldı. Gemiler salındı ile donanmadan bî-mecâl kalup temür üzerinde üç gemi arkurı karaya urup içinde olanlar selâmetle **[7b]** kenara çıktılar. Baʿdehu rûzgâr bir mikdâr aşağı kayup limanlık idicek, helâk olan gemilerin topların ve âlâtın Gücerât pâdişâhı Sultân Ahmed ümerâsından Dümen hâkimi Melik Esed maʿrifetiyle kalʿa-i Dümen'de emânet kodılar. Melîk Esed, "küffâr donanması gelmek üzeredir, kalʿa-i Sert'e irişmek ardınca olın" dimekle bu haberi bu denlü âlâm-ı şedâyet görmüş gemi halkı işitecek, ekseri çıkup Melik Esed'e nöker oldu. Ve gemi dahi suyu bardakda demişler gemiyi kâğıdda bezden evvel bu cihânı seyrân iden ehl-i vukūf, "âlim-i berri koyup bahr hevâsında yelen bu âlî ise anın aklına ve idrâkine yûf" diyüp sandallar ile kenara dökülüp karadan silahların salla sırt idüp Sert'e gitdiler. Seydî Ali Kapudan altı pâre gemide kalanlar ile Sert Benderi'ne azm idüp yelken kürek beş gün kadar med zamanında yürüyüp cezr mahallinde temür kodılar. Bin dürlü mihnetle Basra'dan üç ay tamamında kalʿa-i Sert limanına dâhil olup anda olan ehl-i İslâm mesrûr oldılar. Zîra vilâyet-i Gücerât'ın ihtilâli zamânı idi. Anda dahi nice ahvâl olup asker "ulûfe ve zâd ü zevâdımız kalmadı, gemilerde dahi âlât ü esbâb olmayup köhnelendi **[8a]** min-baʿd Mısır'a gitmek ihtimâli ber-taraftır" deyü ekser vilâyet-i Gücerât pâdişâhına nöker olup gemiler hâlî kalmağın kalʿa-i Sert'de

hudâvendhâne yarakları ve mevcûd olan esbâblarıyla teslîm olunup bahâların Der-i devlete irsâle zamân temessükleri aldılar. Ve kapudan-ı mezbûr, kendüye tâbi olan elli kadar yoldaş ile dokuz yüz altmış iki Muharreminin evvelinde karadan Hind ve Sind ve Horasan geşt ü güzâr iderek Acem diyârı içinden dört yıl tamam oldıkda dokuz yüz altmış dört Recebi evâ'ilinde İslâmbol'a gelüp atabe-i aliyyeye yüz sürdükde kendüye seksen akçe müteferrika vazîfesi ve sâir yoldaşlarına Mısır'da terakkīler ihsân olunup dört yıllık güzeşte ulûfeleri virilmek bâbında hükm-i hümâyûn verildi. Mezbûr dahi sergüzeştini yazup bir kitâb eyledi ve Türkî'de "başına Seydî Ali halleri geldi" meseli bundan kaldı. Hâsıl-ı kelâm fezleke-i merâm, Gāzî Pîri Re'îs merhûmun deryâyı ummâna yelkenlerin küşâd idüp küffârın nice limanların ve kalʿaların velvele virerek Mesket gibi kalʿayı darb-ı seyf ile feth ve içinde olan kapudanına Portakal vilâyetinin muʿtemedü'd-devlesi ve zûʿmlarında vaktinin pehlüvânı olan pelîd-i anûdu **[8b]** zor-ı bâzu ile bende çekmesi ve Gāzî Seydî Ali Kapudanı merhumun iki defʿa Portakal keferesinin donanma-i menhûsaların fi'e-i kalîle-i muvahhidîn ile fi'e-i kesîre-i müşrikîne galebe etmeleri, fenn-i coğrafyada maharetleri olduğuna binâ'endir deyü erbâb-ı tevârih tasrih etdiler. Hakk sübhânu ve teʿâlâ hazretleri, bu abd-i âciz kulun fenn-i celîleden bir nebze hisse-mend buyurup nice sinîn Cezâyir tersânesinde süfen-i guzât-ı muvahhidîn mühimmâtına rû'yet hıdmetiyle müşerref olmuş iken, işbu 1189 senesi Cezayir'de vukūʿ bulan feth-i celîl müjdeci nâmesini devlet-i aliyyeye îsâl niʿmetine dahi hâlâ dâʿî taʿbîr olan Gāzî Mehmed Paşa *yessara'llahu mâ-yürîdü ve mâ-yeşâ'u* hazretleri bu bendelerine inâyet buyurmalarıyla bir vakt-i mübârekde bir sefîneye râkib ve darü's-saltanaya zâhib olup avn-i inâyet-i Barî ile selâmet ve âfiyet ve sıhhat ile saltanat-ı aliyyeye dâhil ve ümmet-i Muhammed'e bu feth-i celîl ile istimâʿ ile nice surûr hâsıl oldı. Hakk teʿâlâ hazretleri, şevketlü kudretlü kerâmetlü mehâbbetlü azâmetlü zı'llullâh-ı âlem efendimizin vücûd-ı hümayûnların cemîʿ-i âfâtdan emîn ve kılıçların keskin ve zamân-ı saltanatlarında bu feth-i celîlin nice emsâli ile mansûr u muzaffer eyleyüp ve âʿda-i dîn olan kefere-i fecereyi **[9a]** makhûr**-**ı müdemmir eyle, âmîn. Ve şevketlü kudretlü halife-i rûy-i zemîn hulleda'llâhu teʿâlâ hılâfetehu ilâ yevmü'd-dîn efendimiz hazretleri, bu bendesi ve refîka yoldaşlarıma haddimizden ziyâde ihsânlar idüp ve Cezâyir'de Gāzî Mehmed Paşa'ya murassaʿ şemşîr-i âbdâr ve bir bornus taʿbîr olunan hıl'at-i fâhire ve gayri yoldaşlara hılâʿ-ı fâhireler irsâl ve mahsûs hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnları ile nevâzîş buyurdılar.

Sûret-i Hatt-ı Hümayûn:

“el-Hamdü li’llahi’llezi feddalnâ alâ kesîr min ibâde’l-mü’minîn ve fevvaz ileynâ makālid-i mesâlihi’l-müslimîn ve’s-selâtü ve’s-selâmü alâ Seyyidi’l-mürselîn ammâ-baʿd. Sen ki Cezâyir beylerbeyisi kulum ve müdebbir mîr-i mîrânım Mehmed Gāzî’sin! Bu sâl-i ferhunde-fâlde reh-nümûn-i ikbâl tevfîk-i Zu’l-Celâl ümmet-i Muhammed’e yâver olup eylediğin hıdmet südde-i ulyâya arz olunup saʿy-i bî-diriğin meşkûr ve nâmın nîk-nâmân defteri silkinde mastûr olmuşdur. Berhurdâr olasın ve seninle mahsûr olan kullarım ki muktezâ-yı tertîb-i saltanat ile maʿnen oğullarımdır. Yüzleri ağ ola. Melhûzdan ziyâde çaluşup, can ve başların dîn uğruna ve bizim yolumuzadır. Diriğ etmediler ve makdûr-ı beşer olan saʿy-i cemîli yerine getürüp râh-ı Hakk’da azîm çalışmışlar, âb ü âteş **[9b]** arasında gâh garîk ve gâh harîk olmakdan perhîz eylemeyüp burc u bedende taʿyîn oldukları mahalden ayrılmamışlar ve gâh neberd-gâha çıkan küffârın kaçırup ve cenkcilerin kırup yürüyüş eylediklerinde cüyûş-ı âhen-pûşların gürizân ve emvâl-i ganâ’im-i rîzân eylemişler. “Bâreka’llâhü fîhim”. Bundan böyle dahi senin sözüne râm olup her ne hıdmet teklîf ider isen edâsına dikkat ü ihtimâm üzre olalar. Sana itâ‘at ü inkıyâd üzre oldukları benim rıza-i hümâyûnuma sebebdir. Bu pend-nâmemi Gāzî kullarım mahzarında okuyup “atî’u’llâh ve ati‘u’r-Resûl ve ûlu’l-emr minküm” manâ-yı şerîfim anlara bildiresin. Cümlenizi Hakk teʿâlâ hazretlerine ısmarladım.

Bu hatt-ı hümâyûn Gāzî Mehmed Paşa dîvânında açup kırâ’et olundukda, cümle guzât-ı muvahhidîn feryâdı ile bükâ eyleyüp pâdişâh-ı İslâm’a hayır du‘âlar olunup baʿdehu şenlikler oldı.

el-Kelâm fî Ahvâl Cezâyir

Nakkāşân-ı kâr-hâne-i me‘ânî tahrir-i küşân-ı kârnâme-i sahnıdât-ı cevheryân-ı bazâr-ı havâdis ve ahbâr-ı siyer-feyân-ı dâr-ı ayyâr-ı menâkıb ü âsar olanlar târîh-i ibret-medârda gāzîyân-ı Cezâyir vekāyiʿi cem ü derc tebâşir-i zuhûr-ı fâ’izi’n-nûr şiʿâ’ir-i şerʿ-i Muhammedî aleyhi efdâlü’t-tehâyâdan ilâ haze’l-ân muntazam silk-i şühûr-ı sinîn olan eyyâm-ı mahmedet- **[10a]** âsâr ve ezmân-ı saʿâdet-şi‘ârî ve add ü şümâr ve hermâye-i kâmilesin bir kurn olmak üzre iʿtibâr ve yerâʿai yerâʿatle sebt idüp pirâye-i dest-i iştihâr itmişlerdir. Muhammed Cerîr Taberî ve Aynî ve Zehbî ve İbn-i Haldun şöyle rivayet iderler ki, vaktâ ki nevbet-i hilâfet hazret-i Osmân-ı Zi’n-nûreyn

radiya'llâhu anhü hazretlerine geldikte hicret-i Nebeviyye'nin yirmi sekizinci senesi Ifrıkıyye fethini şüceʿân-ı ashâbdan Abdullah bin Saʿd bin Ebi Serâc radiya'llâhû anhü hazretlerine ve Endelîs fethini Abdullah bin Nâfiʿ radiya'llâlhu anhu hazretlerine ve Berberistân fethini Abdullah bin El- Huzayre radiya'llahu anhu hazretlerine tefvîz buyurdular. Ve bunlar dahi, Server-i Kâ'inât aleyhi efdâlü't tahiyyât hazretlerinin "seteftüh aleykümü'l- emsâr" kelâm-ı durer bârı ile ümmet-i mübârekeye tebşîrine ilimlerî muhîd olduğuna binâen her biri semʿan ve taʿaten deyüp cüyûş-ı muvahhidîn ile "aktelü'l-müşrikîn kâffeten" nazm-ı şerîfine tefsîr iderek âʿzim-i Mağrib olup tayyi merâhil iderek her biri nâmzed olduğu memlekete dâhil olup "izâli-kaytum fi'ete fe'-esbitu**"** nazm-ı celîl ile âmil olup nice kılʿa [u] bıkāʿın keferesin kılıçdan geçirüp feth ve niceleri zimmete kabul ve cizyelerin edâya deruhde etdiler. Ve Medlic taʿbir olunan ahâli-i Endelîs İslâm ile müşerref oldılar. **[10b]** Ve feth haberin ganimetle hazret-i Osmân'a gönderdiler. Ve hazret-i Osmân şâz olup anlara yine nâme verdi ki, "Kostantiniyye sizlere yakīn siz ve ol Berberistân ki, müslimân olmuşlardır, yardım isten ve çeri alın Kostantiniyye üzerine varup feth eylen" dedi. Anlar dahi varup Kostantiniyyei gāret idüp vâfir mal-ı ganimet alup gerü Endelîs'e geldiler. Ve bunlar anda Hişâm bin Abdülmelik zamanına dek bey kaldılar. Andan Berberistân halkı, iyâzen bi'llâh, mürted oldular. Endelîs halkı, müslimânlıkta kalup sülâlelerinden nice müfessirîn ve muhaddisîn, müctehidler geldi. Tefsir-i tebsîr sâhibi İmam Kurtubî gibi ve şifâ-i şerîf sahibi Kadı İyâz gibi hâlâ kabr-i şerîfleri Endelîs de maʿlûm ve ziyaretgâhdır. Erbâb-ı tevârîh, tasrîh iderler ve Ifrıkıye taʿbir olunan memleketler ki, Akdeniz ile Kulzüm denizi fasl etdiği Habeş ve Mısır arzıdır ki sevâhil-i Ifrıkıye olan rubʿ-ı meskûnda vâkıʿ olan Akdeniz kenarları ki Sebte Boğazı'nda vâkıʿ nâtuvandan ibtidâ' olunup ve Bidlis ve Ruhran ve Dels ve Cezâyir ve Yeçeye ve Tunus ve Mehdiye ve Cerbe ve Trablus-ı Mağrib ve İskenderiyye-i Mısır ve ve Dimyad'dır. Mağrib ve Arab yakası Arîş'de tamâm olur. Ve Ifrıkıye'nin harâcın Kaysere-i Rûm alurdı. Her yıl yirmi kere yüz bin dirhem **[11a]** alurdı ve dahi beş yüz bin filori harâc alurdı. Ol kadar harâcı, hazret-i Osmân'a virdiler. Endelîs'den ve Berberistân'dan dahi ol mikdâr harâc gelür oldı. Eyle olıcak hazret-i Osmân, Mısır'ın sultânlığın Abdullah bin Sa'd bin Ebi Serrâc'e verdi. Ömer ve İbnül-Âs'ı maʿzûl eyleyüp Medîne'ye ukdı. Ömer ve Bin el-Âs ve Sad Vakkas Medine'de oturdılar. Hazret-i Osmân'a kati incindiler. Daima hazret-i Osmân'dan şikâyetlenürler idi. Sonra beynlerinde nice ictihâtlar vâkıʿ oldı. Tafsîli makāma münâsib olmadığından tayy olundı. Hafî olmaya ki nizâm-ı âlem ve ıslâh-ı

ahvâl-i benî âdem ber- muktezâ-yı meşiyyet-i ilâhı mutazammın fevâid-i nâ-mütenâhî olmağla, rûy-i zemînde taʿyin-i hulefâ vü selâtin ve nasb-ı mülûk ü havâkīn lâzım olup yed-i mü'eyyedleri ile aktâr-ı arz-ı harâset ve ehl-i bağy ü udvâna siyâset etmeyi vesîle-i intizâm-ı umûr-ı enâm kılmışdır. Ve atiyye-i devlet ü saltanat kerîme-i "tu'ti'l-melik men teşâ'u" mâ-sadakı üzere irâde-i aliyye-i ezeliye ve meşiyyet-i İlâhiyye-i Lem-yezeliyesine muvaffaz olup diledüğine vermişdir. Mülk ve saltanat maʿnâsına olan devlet, bir nevʿ âyîn üzre içtimâ-i beşer bundan ibâretdir. Ve her devlet ü saltanat ve cumhûr u cemʿiyyetde lâzım-ı icrâyı kavâʿid-i dîn ve tanzîm-i umûr-ı müslimîn içün bir hâkim-i kāhır lâzım **[11b]** ü ehemmdir ki, merâsim-i evâmir ü nevâhiyi muhafaza idüp kavânîn-i siyâsiyye kemâ-yenbağī riʿâyet olına. Tâ fark-ı millet, efser-i devlet ile ser-firâz ve libâs-ı saltanat tirâz-ı şeriʿat ile iʿzâz bula. Ve bi'l-ittifâk her devletin kıyâm ü bekāsına şart olan siyâsetdir. Ve bu mahalde siyâset ahkâmdan ibâretdir. Ve ahkâm dahi ya aklîdir, hikmet-i ameliyeden bir kısım olan siyâset-i mülûk gibi veya şerʿîdir kitâbu'llah ve sünnet-i Resûlu'llâh'da vârid olan ahkâm-ı ilâhiyye gibi. Siyâset-i şerʿiyye ki, ahkâm-ı İlâhiyedir. Siyâset-i akliyyeden muğnî olmağla mülûk ü selâtîn-i İslâmiye'ye düstûrü'l-ameldir ve her pâdişâh-ı dil-âgâh ve vezîr-i sâhib-i intibâh ki, ânınla âmil oldı, te'bîd-i ilâhi ile mansûr olup saʿâdet-i dâreyne vusûl buldı. Miʿyâr-ı şerʿ ü adle iʿtibâr etmeyüp dâʿiyye-i nefs ile zulm ve hevâ vü hevese ittibâʿ idenler hakkında gayret-i İlâhiyye zuhûr idüp mücâzât ola gelmişdir. Siyâset-i mülûk taʿbîr olan ahkâm-ı akliye, mutlak zabt ü rabt-ı umûr-ı devlet ü cemʿiyyet ve nizâm-ı mülk ü millet içün iktizâ-yı hâl ve vakte göre ukalânın tetebbuʿ ve tahrîrîyle bast u temhîd ve akd ü te'bîd olunup cümlenin ittifâkıyla düstûrü'l-amel kılınmış bir alay kavâʿid ü kavânîndir. Ve cümle-i mülûk-ı nasârânın ahkâm-ı İlâhiyyeleri olmayup nizâm-ı hâllere ve bekā-yı cumhûr u cemʿiyyetleri **[12a]** mücerred bu makūle müdârât-ı siyâsiyye-i akliyyelerine kemâl mertebede iʿtikād ve iʿtimâd ve iʿtibârlarıdır. Ve ittifâk-ârâyı ukalâ dahi bunun üzerine cârîdir ki, umûr-ı siyâsiyye-i şerʿiyye ve akliyyede müsâmaha ve müsâheleye mesâğ yokdır. İhmâl olunur ise mertebe-i tehâvün ve tekâsüle göre nizâm-ı mülk ü millet rahnedâr ola. Ve her vazʿ u hareket ki dâire-i ahkâm-ı şerʿiyyeden ve dâire-i kavânîn-i akliyyeden hâric ola, felâ cerem ihtilâl pezîr olup karîn-i zevâl ola nehc-i muharrer üzre siyâset-i şerʿiyye ve akliyye ile amel idenler aʿdâsına gālip olmuşlardır. Hazret-i Muhammed salla'llahu aleyhi ve sellem yirmi üç sene teblîğ-i ahkâm buyurup adl-i adâlet tarîkin ümmetine taʿlîm buyurup altmış üç yaşında âhirete teşrîf buyurdılar. Yed-i beyzâlarından üç bin muʿcizât zâhire oldı. Hazret-i Cebrâ'îl aleyhi's-selâm, onar

bin kerre yeryüzüne indi; yirmi yedi bini hazret-i Muhammed'e ve üç bini gayrı peygamberlere indi. Hazret-i Muhammed yerine dört halîfe kodı. Evvel hilâfet hazret-i Ebû Bekr Sıddîk radıya'llâhu anhu olup siyâset-i şerʿiyye ve akliyye ile amel idüp kabâ'il mürted olmuşlar idi, darben ve kahren îmâna geldiler. İki sene dört ay halîfe olup altmış üç yaşında vefât itdi. kKabr-i şerîfleri peygamber katındadır. Ânın yerine hazret-i Ömer radıya'llâhu teʿâlâ anhu **[12b]** halife oldı. Anlar dahi, adl ü adâlet idüp nice vilâyetler feth eyleyüp vech arzda on iki bin minber vazʿ itdi. Hilâfeti on yıl altı ay ömrü altmış üç yıl. Ebu Lûlû dirler bir habîs sabâh vaktinde mescid içinde hançeriyle şehîd eyledi. Kabr-i şerîfleri peygamber katındadır. Anın yerine hazret-i Osmân bin Affân radiya'llâhu anhü halife olup ol dahi kavânîn-i dîne ve kavâ'id-i akle mürâʿat idüp Arabistan'da ve zemîn-i Mağrib'de nice vilâyetler feth eyledi. Ve ibtidâ deniz yüzünde gazâ olmak hazret-i Osmân hilâfetinde oldı. Pes çün yirmi sekizinci yıl oldı. Hazret-i Muʿâviye radiya'llâhu anhü, Şâm'da emîr idi. Hazret-i Osmân'a nâme gönderdi ve destûr diledi. Kim gemiye girüp deniz yüzünde gazâ ide ve Ömer bin el-Hattâb hergiz destûr virmez idi. Denize girüp gazâ ideler, Muʿâviye Osmân'ın gözüne âsan gösterdi ve didi ki "Rûm'un ve Şâm'ın kurbünde bir cezîre vardır Kıbrıs derler ve birbirine muttasıldır birbirinin horos ünün işidirler ve deniz ortasıdır". Osmân, ana destûr virdi. Muʿâviye, çeriyle denize girdi ve Rûm tarafına vardı gazâlar eyledi. Ve Kıbrıs adasını cemiʿân feth eyleyüp ve harâca kesüp fetih-nâme ile ganîmet malına Osmân'a gönderdi.

Gazâ-i Zâti's-Sûr

Ol zamanda vâkıʿ olan ulu **[13a]** gazâlardan birisi bu Zâti's-sûr'dur ki, müslimânlar ile Rûmîler arasında vâkıʿ oldı. Eydürler ki, deniz yüzünde gazâ eylemek Muʿâviye'den kaldı. Çünkü Hazret-i Ömer, Şâm vilâyetini serteser Muʿâviye'ye ısmarladı. Muʿâviye anda müstakıll bey oldı. Bir gün diledi, kim Rûm üzerine gazâya gide. Gemiler kaydın gördü. Kırk kadırga donatdı, otuz bin kişi ile bu gemilere girüp azm-i gazâ-yı Rûm kıldı. Rûm meliki Kayser dahi, ittifâk ol esnâda leşker devşürmüş idi, yüz kadırga ile Mısır ve İskenderiye'yi müslimânlar elinden almak niyetine gitmiş idi. İki leşker birbirinden gāfil gider iken bu Zâti's-sûr didikleri limânda buluştular. Kayser-i Rûm'un gemileri deniz yüzin tutmuş yatur ansuzın üstüne çıka geldiler. Yine girüye dahi dönemediler. Rûmîler dahi gördüler, yelkenleri kaldırdılar kalkanlarına çatdılar, deniz yüzüne çıkdılar ittifâk bir katı yel çıkdı. Üç gün üç gece müslimân ve kâfir gemileri

deniz yüzünde gezdiler. Dördüncü gün olıcak yel sâkin oldı, iki tarafdan gemiler birbirine karşı doğruldı. Yakın gelicek ok ile kılıçla harb ile savaş itdiler ki, dünyada ancılayın savaş olmuş değil idi. Savaş arasında ittifâk Kayser'e ok zahmı yetişdi. Çünkü Kayser yaralı oldı. Rûmiler alaylarına bozdılar, gemilerine çevirdiler. **[13b]** Kaçmak yarağın gördüler. Müslimânlar bildiler ki, Rûm çerisi sındı. Yelkenleri çekdiler. Abdullah bin Saʿd'a eytdiler; "kâfir yüzüne döndürdü, fursat bizimdir, ardlarınca gidelim, kaçmağa komayalım". Abdullah bin Saʿd, Osmân emriyle kapudanlık anın emrinde idi, ol eytdi; "kâfirin ardınca gitmek olmaz. Çünki anlar zebûn olup kaçdılar, mukayyed olmayalım gitsünler. Deniz yüzidür, hatarludur" deyü cevâb virüp gemileri alup Mısır'a götürdi. Hazret-i Osmân hilâfetinde berren ve bahren nice gazâlar vâkıʿ oldı. Vâktâ ki, hicret-i Nebeviyye otuz beş yıla irdi. Ehl-i Mısır, hazret-i Osmân üzerine hurûc idüp evi içinde Künâne bin Beşir dirler bir şahs yedinde şehîd oldı. Hılâfeti on bir yıl onbir ay, ömrü seksen altı yıl, kabr-i şerîfleri Bakī'dedir. Anın yerine Ali bin Ebi Tâlib radıya'llahu anh halîfe olup anlar dahi kavânîn-i şerʿa ve kavâʿid-i akla teşebbüs idüp nice eyyâm adl-i adâlet eyledi. Ve hazret-i Ali ile hazret-i Muʿâviye beyninde ictihâd zuhûr idüp nice mukābeleler olup kibâr-ı ashâbdan niceleri fenâdan el çekdiler. Dört yıl dokuz ay hilâfet idüp Ramazân-ı şerîfin on yedinci günü rûz-ı Cumʿa subh namazı vaktinde Kûfe mescidinde İbn-i Mülcem-i habîsin yedinde şehîd oldı. Ömr-i şerîfleri altmış üç ve kabr-i şerîfleri Kûfe sarâyı dâhilindedir dirler. Ânın **[14a]** yerine, Hasan bin Ali radıya'llahu anhümâ halîfe olup dokuz ay onbir gün hilâfet idüp zevcesi Esmâ yedinde zehirle şehîd oldı. Ömrü şerîfleri kırk altı yıl ve kabri şerîfleri Şiʿaü'l-fırka dedikleri makbaralıkdadur. Ânın yerine, Hüseyin bin Ali radıya'llahu anhümâ halîfe oldu. Kerbelâ'da Şerriʿîn[2] yed-i habîsde şehîdlere serdâr oldı. Ömrü şerîfleri, elli bir yıl ve kabr-i şerîfleri Kerbelâ'dadır. Çün bunları hilâfet zamanı geçti. Rıdvânu'llahi aleyhim ecmâʿin. Bunlardan sonra hazret-i Muʿaviye emîr olup Şâm'da oturdu. Her tarafa gazâ etmeğe başladı. Gemiler ile gelüp Rodos kal'ası üzerine düşüp, zebûn idüp âkıbet harâca kesüp, gelüp Şam'da karâr itdi. Ve hicret-i Nebeviyye'nin kırk dört senesinde hazret-i Muʿâviye, Bişr bin Artala iki yüz pâre gemi ile kırk bin âdemle Kostantin üzerine gazâya gönderdi. Gelüp Kostantin'in etrâfına yakup yıkup harâb idüp çok esirler alup nice fütûhâta mazhar olup deniz kenârına geldikde kâfirler duyup, ardından yetüşüp deniz kenârında çıkup, karada azîm cenk olup, Bişr bin Artal âkıbet fursat bulup Muhammed Mustafâ'nın muʿcizât-ı berekâtıyla kafirlere sıyup, denize

[2] "Şerriʿîn" ifadesi metinde sayfa döndürülerek ters yazılıdır.

döküp, nice bin kâfir kılıçdan geçüp ve nicesi esîr oldı. Bakıyyetü's-süyûf olan kâfirler perâkende olup etrâfda **[14b]** olan kalʿalara firâr etdiler. Bişr bin Artal dahi kalʿalar üzerine varup nice eyyâm muhâsara idüp mevsim-i şitâ hulûl itmekle muhâsaradan ferâgat idüp sâlimen ve gānimen Şam'a dâhil oldı. Bunun üzerine sekiz yıl geçti. Hicret-i Nebeviyye'nin elli üçüncü yılında Hazret-i Eyyûb Ensârî radıya'llahu anhü elli bin gāzî ile birleşince, Abdullah bin Abbâs radıya'llahu anhümâ ve Abdullah bin Zübeyr radıya'llahu anhümâ beş yüz pâre gemi ile Kostantîn'e hisâr itdiler. Altı ay (eğerdüp cenk etdiler âkıbet üzerine yürüyüş etdiler ol)[3] yürüyüşte Eyyûb Ensârî'nin yedine ok dokındı. Eyyûb Ensârî, gördüğüm hâl böyle oldı bildiğim kendü dahi dünyadan gide vasiyet kıldı kim; "Kılıçlarınıza yalın idün, hisâra yürüyüş idün. Ol vakt, savaş arasında beni defn idün. Kabrimi pinhân idün." Bunlar dahi öyle itdiler. Bundan sonra dahi cenkler ve yürüyüşler eylediler. Âkıbet sulh olunup bunlar dahi dönüp gitdiler, kimi berren ve kimi bahren. Amma Kostantîn tekûrı habîs, ardlarından gemileriyle çokluk âdem gönderüp iki oğlını bile koşup gemiler ardından irüp bir gün bir gece-i azîm cenk etdiler. Deniz yüzünde bî-nihâye kâfir helâk oldı. Abdullah bin Sarha ki, hazret-i Osmân'ın hâletesi oğlıdır, Abdullah bin Sarha dilâver ve bahâdırlardan idi. Ggayet cenk itdi. Şöyle ki, deniz yüzünde gemiler birbirine urup kâfirleri zebûn eyledi. Kandan deniz yüzi renk-i gülgûn oldı. Âhiri'l-emr **[15a]** ehl-i İslâm hücûm idüp kâfirin gemilerine çatup cenk yüzünde tekûrın bir oğlının okuyla bir gözünü çıkardılar. Âhir Hakk teʿâlâ ehl-i İslâm'a fursat verüp kâfirin çerisi sınup cezîreye döküldüler. Abdullah bin Saʿîd, cenk içinde tekûrun iki oğlınu tutup Abdullah bin Sarha'ya getürdü. İkisini dahi salb eylediler. Âhir kâfirleri kılıçdan geçürdiler. Bunca ganîmetle ve bunca esbâb ile gelüp giderken yolda on dört pâre kalʿa ve yüz ondört kilise harâb itdiler. Andan gelüp Şam'da karar itdiler. Tekûr-ı habîs bu haberleri işidüp ol keder ile kendüyi hançer ile urup helâk eyledi, fi'n-nârü's-sakr. Ve bundan sonra arada elli yıl geçdi. Hicretin doksan altı yılında Süleymân bin Abdülmelik Halîfe oldı. Ve her tarafa gazâlar etdi. Ve doksan sekizde kendi karındaş[ı] Müsellem ki, vaktinin Rüstem ve Kahraman[ı] idi, anı dahi yüz bin şüceʿân ve bin pâre gemiyle Kostantin üzerine gazâya gönderdi. Onlar dahi, sefer mühimmâtına görüp yelkenlerin küşâd idüp fî-sebîli'llah gazâ deyüp gelüp Kostantîn'e hisâr itdiler. On ay mikdârı muhâsara ve nice cenkler ve yürüyüşler idüp nice başlar kesüp ve diller aldılar. Ol vakit gâyet kış ve kaht olup kâfirler kelb ve kedi lâşelerine varınca ekl eyledi ve gāzîler dahi ot otladılar yine gazâyı koyup **[15b]**

[3] ( ) bu kısım sayfa kenarında yazılıdır.

gitmediler. Âhirü'l-emr Ömer bin Abdülazîz halîfe oldı. Ol dahi gazâya bel bağlayup sefer tedârükin görüp gāzîlerin imdâdına gelüp her tarafdan kâfirlerin üzerine yürüdiler. Kostantîn karşusına Galata'i ol binâ itdi. Kostantîn'e havâle kıldı, ismine Medinetü'l-Kahr kodılar. Kostantîn andan zebûn oldı. Ömer bin Abdülazîz, kalʿa'i binâ itdikten sonra Müsellem ile vedâʿ idüp yine Şâm'a avdet eyledi. Müsellem, bu cânibde gazâya meşgūl oldı. Vaktâ ki, Ömer bin Abdülazîz Şam'a dâhil oldı. Ehl-i İslâm cemʿ olup Müsellem bin Abdülmelik ve bilesin müslimânlara nâme yaz ki anlar dahi Şâm'a geleler, Ömer bin Abdülazîz dahi recâların kabul idüp Müsellem['e] nâme yazdı. Müsellem, nâme iricek müslimânlara buyurdı ki, sırren cümle silâh koşunup kâfire fursat bulalar. Rûmîler dahi, bu işden haberdâr olup cümle temür koyup cenk içün hisârdan taşra gelüp birbirine karışdılar. Âhir Rûmîler hezîmet buldı. Müslimânlar bî-had ganîmet aldılar. Yarındası İllüyon, ki melik-i Rûmdır, Müsellem['e] nâme gönderdi ve didi ki; "bu iş, ki benimle senin arandadır, katî uzadı. Ammâ kasd itdim ki, seninle sulh idem. Şol şart üzerine; sen bu çeriden çıkup Şâm'a gidesin ve ben sana her yıl altı kez yüz bin dirhem gümüş virem ve bin **[16a]** vukıyye altun virem ve beş bin baş ganem virem ve sığır virem ve bin baş kısrak virem bunlardan gayrı nakış kumaşlar ve dürlü nesneler virem. Nâmenin cevabında Müsellem didi ki, ben seninle bu resme sulh iderim; ammâ ben and içdim ki, bundan dönmeyem tâ şehrin içine girmeyince. Ol nesnei görmek dilerem. Görmeyince gitmezem. Eger buna râzı olur isen hoş, olmaz isen ol kadar sabr iderimki, Allahü teʿâlâ bana nusret vire veyâhud bunda şehîd olam". Resûl nâme'i İlüyon'a götürdi. Müsellem, girü cenke ağaz itdi ve sürüp hisâr kapûsına indiler. İlüyon dahi cevabı görüp cemiʿ Rûm beyleriyle didi ki, sizin beyiniz Müsellem kandadur gelsün. Anınla sözüm vardır. Müsellem ilerü gelüp benim Müsellem didi. İllüyon itdi ki, ol andunı bildim ve râzı oldım ol nesneye ki, senin murâdındır ve hem Rûm kavmi râzı oldılar. Ol şart üzerine ki, sen yalnız giresin. Kimesne seninle girmeye. Müsellem dahi itdi, ben râzı oldım. Ol şart ile siz şehrin kapusın kapamayasız ve Battâl bin Ömer ve müslimânlar ile şehrin kapusında dura. Eğer siz gaddârlık idecek olursanız, anlar içeri girüp sizleri kıralar. İlüyon itdi, hoş ola. Emir idüp şehrin kapûsını açdılar. İçerude ne kadar muhârebe ider kâfir **[16b]** var ise kapunın iki tarafına tâ bir büyük manastıra varınca durdılar. Ana irince hoş yarağla saf çeküp sancak ve alem diküp Müsellem'in yolu üzerine durdılar andan destûr dilediler, gire. Müsellem, Battâl bin Ömer'e bakdı. Kim leşkergâhda andan bahâdır, kimesne yoğidi. Ana didi ki, "ben şehrin içine girmek isterem bu, kâfirler beyinin sarayıdır ve melikin tahtgâhıdır. Bunda

girmekden İslâm'ın izzetidir ve kâfirlerin zilletidir. Ammâ bilmez ki iş neye erişe imdi. Siz benden ana müterakkıb olun. Tâ ikindi vaktine değin. Eğer gelür isem geldim ve eğer gelmez isem bilesiz ki beni şehîd etdiler. Siz dahi ser-cümle hücûm idüp içeru giresiz ve her kim ki bulasız öldüresiz ve şehri yağma idesiz ve oda urasız. Ve benden sonra serʿaskeriniz ammim Muhammed bin Mervan ola didi. Ve siz ana mutîʿ olasız, her ne dir ise kılasız didi. Müsellem, tekbîr idüp atını depüp yalnız şehrin içine girdi ve arkasına zerre giydi ve üzerine harîr zerbâf giymiş ve başına âşık urunmuş idi. Üzerine ak imâme sarınmış idi ve iki kılıç hamâil idinmiş sügûsunu eline almış idi. Ucunda bir ak alâmet var idi. Rûmîler her tarafdan ana nazar iderler idi ve bahâdırlığına taʿaccüb idüp mütehayyir kalurlar idi. Bu heybetle Müsellem hiç kimesneye bakmaz idi tâ. İlüyonun köşküne **[17a]** vardı. Ol vakt ki, İlüyon bunu görüp tahtdan aşağı inüp geldi. Müsellem'nin elin öpdü, ayağına yüz urdı ve önünce yayak tâ Ayasofya kapûsına varıncaya, ki anların ulu kilisalarıdır, yürüyüp yayak vardı. Kâfirler bu nesneyi görüp gāyetde melûl oldılar Müsellem sürüp Ayasofya'nın içine girdi. Anda bir ulu haç gördü. Altun ile ve gevherler ile mücellâ bir zerrîn kürsi üzerinde oturtmışlar. Müsellem elin sunup ol haçı aldı. İloyon itdi, ol haçı alduğına kavmim râzı değillerdir ve ben korkarım ve senin üzerine gulüvv ideler. İmdi sen anı yerine geri koy, Ben sana anın kıymetince altun vireyin. Müsellem and içdi ki, ben taşra çıkmazam illâ bu haçı bile alam çıkam ol haçı bile aldı kilisadan taşra çıkdı. Rûmîler gulüvv etmeye başladılar. İlüyon etdi epsem olun ki ben anın bahâsın size verem. Müsellem ol sâlibi sügûsu ucuna sancup getürmiş idi ve bu heybetle şehirden taşra çıkdı. Ol vaktde Battâl bin Ömer müslimânlar ile ol tedbîrde idiler ki, şehre gireler. Müsellem'i gördiler. Ser-cümle tekbîr getürdiler. Müsellem, İllüyon hassa altun ve gümüş ve ağır tonlar vahşi atlar ile gönderdi. Sulh anın üzerine olan meblâğı dahi bile gönderdiler. Dönüp gerü Şâm'a geleler, kimi karadan **[17b]** ve kimi denizden gitmekde. Meğer Kostantin tekûrı Frengistân'a haber göndermiş idi. Bî-had gemiler gelüp Müsellem'in önünü bağladılar, söküp çıkmağa mecâli kalmadı. Halîfeye haber oldı. Halîfe dahi leşker cemʿ idüp gemiler iler gelüp Müsellem ile buluşdılar Frenk gemileri önünden Kostantin tekûrı ardından İslâm leşkerine ortaya aldılar. Halîfe ve Müsellem tekbîr getürüp bir azîm cenk itdiler ki, âdem kanından deryâ yüzi rengin-sıfat oldı. Âkıbet hâlife ve Müsellem düşmana zafer bulamayup karaya dökdüler. Kâfir çerisi dahi çıkup alaylar bağlayup üç gün üç gece yaka yakaya cenk itdiler. Âhirü'l-emr, Hakk teʿâlâ ehl-i İslâm'a fursat virüp hâlife ve Müsellem tekbîr getürüp muʿcizât-ı Muhammed deyüp kâfirler üzerine yürüdüler. Hakk

teʿâlânın inâyetiyle kâfir leşkeri münhezim olup denize döküldü. Müslimânlar gālip olup İlüyon tekûrı ve benam beylerini tutup esîr idüp halîfe önüne getürdiler. Halîfe Ömer bin Abdülazîz cümlesini berdâr eyledi. Yedi yüz pâre gemileri var idi. Üç yüz pâre gemilerine ihrâk idüp bâki gemilerini alup geru Şâm'a geldiler. Hâsıl-ı kelâm, kavânîn-i şerʿiyye ve kavâʿid-i akliyeye riʿâyet eden mülük [u] selâtîn berren ve bahren aʿdâya kılıç urup iʿlâ-i kelimetu'llâh itdiler. Emeviye Devleti hicret-i nübûyenin kırkıncı senesi zuhûr idüp **[18a]** doksan iki sene devletleri mütemâdi oldı. İçlerinde hazret-i Muʿâviye ve Velîd ve Süleymân ve Ömer bin Abdülazîz gibi umûr-dîde gāzîler aʿdâlarına gālib olup dîn ü devlete nice hıdmetler itdiler. Ve içlerinde Yezîd-i pelîd ve âhir melik olan Mervân-ı anûd gibi fâsıklar zuhûr idüp evlâd-ı Resûl'e ihânet eylediler Yezîd dedikleri hâbis hazret-i Hüseyin'e ve evlâdlarına ve hazret-i Hasan evlâdlarına alâ vechi'l-istîsâl şehîd eyledi. Ve Mervân dedikleri fâsık evlâd-ı Resûl'den hazret-i Zeyd ve oğlu Yahyâ'yı berdâr ve mübârek vücudlarını ihrâk-ı binnâr idüp küllerin göğe savurdı. Sonra gayretu'llah zuhûr idüp Horasan'da Abdurrahmân Ebu Müslim muʿakkali hurûc idüp ehl-i beytin intikāmın Emeviye'den almak niyetiyle Emeviye taʿallukâtından seksen bin kişinin başını kesdi. Henüz hâtırı tesellî olmadı. Emeviye Devleti'nin emîri ve hazret-i Zeyd ve hazret-i Yahyâ'nın kâtili olan Mervân fâsıkın başını kesüp ehl-i beytin mâtemi içün karalar giydi ve karalar sarındı ve cemiʿ halk bile giydiler. Vardıkça Ebu Müslim'in şevketi ziyâde olup her ne tutdı ise kolay geldi. Cemiʿ âlem ana yüz tutdılar. Vech-i arza Emevîler'den tathîr etdikden sonra nesl-i **[18b]** amm-ı Resûlu'llâh salla'llâhu ve sellem'den Ebu Abbâs es-Seffâh Abdullah bin Muhammed bin Ali bin Abdullah bin el-Abbâs bin Abdü'l-Muttalib halîfe olmaya lâyık görüp nâssa buyurdu; "kim Benî Hâşim'den birini halîfe kılasız ki, tâ halâyık Benî Ümmiye'nin cevrinden halâs olalar. Ve Benî Hâşim'in divânlarına nazar kıldım. Ebu Abbâs Abdullah bin Muhammed olurak kimesne görmedim. Ve ben size anı halîfe olmaya lâyık gördüm. Onun hasebi nesebi pâkdir, siz dahi kabul idesiz" dedi. Halâyık her tarafdan çağırdılar ki, hûb dedik Hakk teʿâlâ sevap vere ve rahmet ide dediler. Tekbîr getürdiler ve Abdullah âdem gönderdiler. Abdullah dahi kara tonlar giyüp ve kara ammâme sarunup câmiʿin içine girdi. Cumʿa güni idi. mü'ezzinler ezân okıdılar Abdullah minbere çıkdı Allahu teʿâlâya hamd senâ ve peygambere salavat ü selâm getürdi ve bir hûb hutbe okıdı ahvâl-i cennet ve cehennemi zikr etdi ve halka vaʿz u nasîhat etdi ve dediki: "Ey halâyık! Bîʿat ve mutâbaʿat edin. Zirâ ki, Benî Ümeyye elinde makhûr ve mazlumsuz ve biz dahi sizinle mağlûb olduk. Fürûmânde kaldık.

Allahu teʿâlâ bizim bölgemizden Horasan'dan bir kimesneyi izhâr etdi. Bizim kadrimizi bildi ve bizim içün intikām itdi ve mihrâba geçüp cumʿa namâzına imâmet eyledi. Vaktâ ki **[19a]** namâzdan fârig olup minbere yakın oturdı. Elini biʿata uzatdı. Halâyık cümle gulüvv idüp andan yana teveccüh etdiler, ana bîʿat etdiler. Ol gün Rebiʿülevvelin on ikinci günü idi, târîh yüz otuz iki olmış idi. Bu sülâle dahi beş yüz yıla karîb saltanat eylediler ve içlerinden nice bahâdırlar zuhûr idüp aʿdâya kılıç urup el emân çağırtdılar. Hattâ bir defʿa Harunü'r-Reşid Kostantin üzerine asker gönderüp Kostantin'i feth idüp ve kâfirleri harâca kesüp ve içlerinde Aksaray dedikleri mahalde mesâcid ve cevâmiʿ binâ idüp altmış bin mikdârı ehl-i İslâm iskân etmiş iken, Kostantin tekûru olan İllüyon dedikleri bâtıl hâ'in olup içlerinde olan ehl-i İslâm'ın kimini şehîd edüp ve kimini esîr eyledi. Ve Harun Reşid Bağdat'da işidicek kendüleri sefer tedârükin görüp Kostantin üzerine gelüp muhâsara eyleyüp feth etdükden sonra kâfirlerin cümlesini kılıçdan geçürüp tekûrları olan İllüyon-ı batılı berdâr eyledi hülefâ-i Abbâsî'den âhir halîfe olan Muʿtasım Bi'llâh ibni İklime dedikleri Şebʿî habîsinin hıyânetiyle helâk u fitnesinde devletleri münkarıza oldıkda, zemîn-i **[19b]** Mağrib'den zuhûr iden Fâtımîyye Devleti iklîm-i Mısır'da müstakılle olup ümmet-i mübâreke beyninde nice fesâdat vukūʿ buldı. Bunlara Fâtımîyye tesmiyesinin sebebi budur ki, zû'mlarınca hazret-i Fâtımatü'z-zehra radıya'llahu anhümâ evlâdındanız dirler. Ammâ *Zehebî Târîhi*'nde tasrîh ider ki, bu tâ'ife-i Revâfız-ı Mellah'da ehl-i beytdendir dimek iftirâyı mahzdır deyü beyân buyurdılar. Bu tâ'ife-i mezmûme, rafz [u] ilhâdlerin âşikâr ve iyş [ü] işretlerine nizâm virüp ve cevr [u] zulümleriyle ehl-i İslâm'a ateşlere yakdılar. Ve etrâfdan kefere-i fecere bunların hallerine muttaliʿ oldıkda, memâlik-i İslâm üzerine hücûm idüp her tarafdan yürüyüp Endelîs ve emsâli nice memleketleri alâ vechi'l-istîsal müstevlî olup ve nice memleketleri zebûn idüp harâca kesdiler. Bunların devletleri dahi münkariza olup Eyyûbiye Devleti zuhûr idüp bunlar dahi aʿdâlarına gâh gālib ve gâh mağlûb olarak sene-i mi'ete-i sâdiseden sonra mülûk-i İslâm beyninde adem-i i'tilâf ü vifâk hasebiyle muhâseme vü şikāk zuhûr idüp mücadele-i yek diğere meşgūller iken Fransız keferesi vesâir mülûk-i küffâr ale'l-husûs Nemçe tarafından leşker-i bî-şümâr istimdâd idüp azîm donanma ile Akdeniz yalılarına istilâ etmiş idi. Mülûk-i Eyyûbiye'den sultân-ı **[20a]** Mısır Melik Âdil fevt olup oğlı Melik Kâmil Sultân Muhammed pederi yerine cülûs eyledikde sâir berdârları hükümetinde bulundukları vilâyetleri müstakillen zabt idüp azl ve tebdîli kabul etmediklerinden Melik Kâmil, mücâdele vü münâzaʿalarıyla bî-huzûr olmışidi. Frenk gemileri Akdeniz yalılarına ve Mısır ve İskenderiye etrâfına

yanaşup sâhil-i bahrde katî çok mevziʿa istilâ etmişler idi. Melik Kâmil, asâkir-i Mısıriyye ile Tellü'l-lacûl nâm mahalde iken melik-i Efrenc olan imparator leşker-i küffâr-ı bî-şümâr ile Sayda iskelesine çıkup ve Sayda kalʿasını zabt ü teshîr eyledi. Memâlik-i sâirede fermân-rân olan melik âdil evlâdları vesâir hükkâm ü erkânla Melik Kâmil arasında iftirâk gelme ve vükelâ ve asker beyninde tehâsüd ve ağrâza mebnî tehâlüf ara ve tezâd-ı sevâir olup emr-i gazâda iʿânet ü ittifâk sabrı gösterdiler. Velâkin maʿnen nifâk üzre idiler. İyâzen bi'llâhi teʿâlâ lisân-ı hâl-i hıyânet makallerinden diyâr-ı Mısır'a tâ'ife-i Frenk müstevlî olur ise Şâm elimizde Şâm'ı dahi alur ise Hicâz hâzırımızda Benî Eyyûb uğrunda telef-i cân etmeye mûcib nedir? Devletden hisse-mend ve inâyetden behre-mend olanlar cenk eylesün deyü gayret-i İslâmiye'ye lâyık olmayan maʿnâlar terşîh idüp belki bu makūle türrehâtı **[20b]** beynlerinde tekavvüh ve tasrîh ider oldılar. Melik Kâmil, müdafâʿa-i aʿdâda âciz ve fürûmânde mukātele ve mukāvemete adem-i kudretinden müdâra ile muʿâmeleye ağâz ve defʿi şurûra mehâdene ile çare-sazlığa zâhib olup kâdı-askeri Şerîf Şemseddîn umûr-ı mevâdd-ı sulhü söyleşmek içün tevkîl ve Emîr Fahreddîn ibn-i Şeyhu'ş-Şuyûh elçi taʿyin ve irsâl olındılar. Melâʿin-i Efrenc ise, Sayda kalʿasını taʿmir etdikden sonra bî-mühâya akiyyeye dahi istilâ idüp sûret-i zâhirde müslimîn ile musâfat üzre muʿâmele idüp muhârebe ve mukātele ve katl ve esre müteʿallık taʿarruz etmezler idi. Mehâzil-i hîlekâr ki-enne temlik kılʿa-i me'muline vusûlden sonra müslimînin mâl ve canlarına zararımız yokdır sûretini gösterüp hayyiz-i insâfda görünmekle maraz-ı Frengî gibi sirâyet ve istikrâr içün bu hudʿâyı izhâr ile mekkârlık iderler idi. Mezbûran vekiller dahi varup melâʿini vech-i maʿkūlü ile musâlahaya irzâ husûsunda nizâʿı kesîr ve mükâleme-i tavîleden sonra bi'l-âhire min bâʿd müslimîn ile mukātele itmemek şardı ile ve baʿde zâlik ilerü memâlike tamaʿ ve hücûm itmemek kaydıyla ve dahi baʿzı şurûd ve kuyûd ile Kuds-i şerîf kalʿası Efrenc'e teslîm olınmak **[21a]** üzere on sene ve beş mah müddete dek Melik-i Kâmil ile Efrenc imparatorı beyninde akd-i hüdne olunup Kuds-i şerîf kalʿasına Frenge teslîm etmişler ve eyyâm-ı hâliye-i musâlahda memâlik-i İslâmiyye olan ihitlâli defʿi ile şevket-i İslâm'a kuvvet ve kudret geldikde yine Kuds-i şerîf istihlâs ve küffârdan ahz-ı te'essür olsun deyü bu kazîye-i hâ'ile ile defʿi gâileye tasaddî etmişler. Vâkıʿa on bir sene murûrına dek tanzîm-i ahvâl-i askerde hüsn-i tedbîr olunup Şâm pâdişâhı Melik Nâsır Dâvud kuvvet-i kahîre-i cünûd ile gelüp Kuds-i şerîfi yed-i küffârdan istirdât etmişdir. Cümle tevârîhlerde mastûrdur ki ol esnâda tavâ'if-i Efrenc sefîneler ile Akdeniz'de fitne-engîz olup târîh hicretin dört yüz doksan senesinde sevâhil-i

Arabistan'a istilâya başlayup Antâkiyye ve Payâs ve Banyâs ve İskenderiye-i Mısır ve Yafa iskelelerine ve Sayda Beyrut ve Trablus ve Akya ve Kuds-i şerîf kalʿalarına müstevlî ve gitdikçe fesâdları iştidât bulup Antâkiyye, Beʿalbek ve Ruhâ ve Haleb etrâfında piyâde ve süvâri tüfenk- endâz asker-i küffâr î'sâl-i mazarrat idüp Ruha ve Şâm ve Haleb serhad-misâl defeʿâtle mahsûr olmış idi. Mehâzil-i müşrikîn diyâr-ı Mısır ve **[21b]** Şâm'ı bi-tamâmiha zabta karîb olmuşlar idi. Bi-avni'llahi teʿâlâ, Benî Eyyûb şuʿbesinden Sultân Selâhaddîn gāzî zuhûr idüp ol şeciʿi kahraman ve kâmil ve reşîd ve âkil sultân-ı zî-şân hüsn-i tedbîri ile ehl-i İslâm şevket-ı tâmm bulup ittifâk-ı kelime ve ittihâd kılup öyle asâkir-i muvahhîdine kuvvet gelüp seyf-i kahrile ol melâʿini makhûr ve müdemmir idüp kılʿa u bilâdı istirdâda başlayup mansûr u muzaffer oldılar. Mehâzil-i müşrikîni ol arâzî-i tâhireden kalʿa vürud iderek altı yüz seksen dokuz hudûdına gelince bi'l-külliye küffâr-ı hâksârı ol sevâhilden tebʿîd ü tard eylediler. Nuru'llah Mazcʿa Sultân Selâhaddîn gāzînin zamanı tevfîk-i bâri ile küffâr-ı haksâra kılıç urup hadlerini bildirmişiken anın bâʿadında zuhûr iden selâtin beyninde adem-i ittifâk sebebiyle tavâif-i Efrenc yine fursat bulup zemîn-i Mağrib'de mülük-i Benî Hufs ile nice muhârebeler ve mukâteleler idüp süğûr-ı İslâmiye'den nice kılʿa ü bilâdı istilâ ve nicesin harâca kesmiş idi.

El'Kelâm fî Zuhûrü'd-Devleti Âl-i Osmâniyye

Nehc-i muharrer üzre vatkâ ki safahât-ı edvâr ve sahâyif-i rûzgâr üzre gelen hikmet ve hamme-i kudret ile muʿayyen sinîn-i hicret beşîr ve nezîr **[22a]** minvâl-i meşruh üzre resm ü tasdîr olunarak gurre-i garrâ-yı karn-ı altı yüz yirmi iki târîhinde yirmi sekiz kerre yüz bin âdem ile Hıtay vilâyetinden hurûc iden Cengiz Han gelüp Belh ve Horasan ve Irak vilâyetleri tamâm alup harâb itdikde ol zamanda Süleymân Şâh, ki sülâle-i Âl-i Osmân'ın cedd-i alâsıdır, Mâhân şehrinin pâdişâhı idi. Cengiz fitnesinde elli bin Tatar ile Acem vilâyetinden geçüp gelüp Rûm sınurında Amasya taraflarında nice gazâlar idüp andan geçüp Elbistan tarafına doğrı Halep kalʿası önünden geçüp Maʿber kalʿası önünde Fırat suyuna yolları uğradı. Süleymân Şâh dahi at tepdi, suya uğradıkda kazâ-yı ilâhi at sürçüp Süleymân Şâh garîkan şehîd oldı. Merhum Süleymân Şâh'ı sudan çıkardılar. Anda Maʿber kalʿasının önünde defn itdiler. Hâlâ kabri anda maʿlum ve ziyâretgâhdır dirler. Süleymân'ın üç oğlı kaldı, ikisi Cengiz fitnesi defʿ oldukdan sonra yine Mâhân'a gitdiler. Birisi, ki Ertuğrul'dur, Rûm'da kalup her tarafa yürüyüp gazâlar itdi ve Ertuğrul'un hicret-i nebeviyyenin altı yüz elli dokuzda oğlı

Osmân Gāzî dünyaya gelüp pederi vefâtından sonra nice gazâlar idüp hicretin altı yüz seksen yedi **[22b]** senesi Selçukiye Devleti münkarız olup ve Karahisar'ı feth idüp Dursun Fakî dirler bir fâzıl cumʿa ve bayram namazı kılup Osmân Gāzî üzerine hutbei ibtidâ bunlar okudı. Osmân Gāzî'nin hicret-i Nebeviyye'nin altı yüz seksen yedi senesi bir oğlı dünyaya geldi. Adını Orhan koydular. Osmân Gāzî, yirmi sekiz yaşında pâdişâh oldı ve kırk sene saltanat itdi. Ve altmış sekiz yaşında vefât itdi. Ve oğlı Sultân Orhan kırk yaşında yerine pâdişâh oldı. Anlar dahi otuz iki sene saltanat idüp yetmiş iki yaşında vefât itdiler. Yerine oğlı Sultân Murâd ki Gāzî Hüdâvendigâr dimekle meşhûrdur, kırk üç yaşında iki yüz elli dokuzda pâdişâh oldı ve Kosova'da Lâz oğlı muhârebesinde bir kâfir Sultân Murâd huzûrunda müslimân olurum deyü geldikde mukaddem hâzır etdiği hançer ile urup şehîd eyledi. Ve oğlı Sultân Yıldırım Bâyezid Han yedi yüz seksen yedi de pâdişâh oldı. Ol dahi on altı sene pâdişâh olup sekiz yüz dört de Timur vakʿasında giriftâr oldukda oğlı Çelebi Sultân Mehmed pederleri yerine pâdişâh oldı. Anlar dahi **[23a]** yirmi sene idüp sekiz yüz yirmi dört de kırk sekiz yaşında vefat idüp yerine oğlı İkinci Sultân Murâd Gāzî pâdişâh oldı. Bu pâdişâhların nice gazâları vardır, biz bu muhtasarda zikreylemedik. Ammâ İkinci Sultân Murâd Gāzî'nin Varna da olan Alman Kralı cengine icmâlen zikr idelim. Çün Sultân Murâd Gāzî yirmi üç yıl saltanat idüp sekiz yüz kırk yedi de oğlı Ebu'l-Gāzî Sultân Mehmed'e saltanatını kasr-ı yed idüp kendüsi Maʿnisa'ya gitmiş idi etrâfda olan aʿdâ hareket idüp şimdi Türk'ün pâdişâhı on iki yaşında bir sabîdir, fursat bizimdir deyü her tarafdan hücûm idüp husûsan Nemçe Kralı didikleri pelîd Yanko dirler bir habîs ki mukaddemâ Evrenos Bey oğlı Ali Bey'in esiri iken bir kabahat ile Nemçe'ye firâr idüp ve Nemçe'de söz başı olup ve kral-ı bed-fiʿâli tahrîk itmekle kral-ı habîs dahi leşkerler cemʿ idüp Engürüs ve Cenh ve Nemçe ve Latin ve Alaman ve Leh ve Sas ve Bosna ve Eflâk çerisi mecmuʿı ittifâk idüp ve cemʿ olup kral ve Yanko-i laʿîn elli altmış bin mikdârı çerileri cemʿ olup üç dört yüz top arabaları **[23b]** toplarıyla çekülüp toplar ve tüfenkler ve zenberekleriyle kâfir leşkerleri göm gök temüre gark olup âhen-pûş pûlad içinde bu heybetle Belgrad'dan geçüp ve sûrundan geçüp Niğbolu üzerine düşüp hisar idüp alamayup andan geçüp Matara ve Şumlu vilâyetini harâba virdi. Ve Niğbolu Sancağı Beyi Firûz Bey oğlı Muhammed Bey, Niğbolu Sancağı gāzîleriyle ve hâzır olan akıncılarıyla kâfir çerisinin ardın alup nicesin helâk idüp ve nicesin zırhlu ve cebelü cevşenlü kâfiri esîr idüp bu tarafa gönderdi. Ve Sultân Murâd Gāzî Mağnisa'da ibadetle meşgūl iken bir biri ardınca feryadcılar vardukda Sultân Murâd Gāzî dahi gelmeyüp

‘işte pâdişâhınız işte memleket’ deyü cevap verdikde âkıbet berû tarafdan Cübbe Ali dirler bir fâzılı Sultân Murâd cânibine irsâl idüp Cübbe Ali dahi varup hucec-i berâhînle Sultân Murâd’ı yerinden koparup Gelibolu maʿberine geldikde Efrenç keferesinin ittifâkı bile olmakla gemiler gönderip Gelibolu Boğazı’na sed etmekle yol bulunmayup âkıbet Kostantîn döşünde Yeni Hisar tarafından bir Frenk gemisi ile geçüp Edirne’de Buçuktepe’de konup vüzerâ ve **[24a]** ulemâ cemʿ olup acaba ne yüzden hareket oluna deyü müşâvere sadedinde iken, Firuz Bey oğlı Mehmed Bey ol cebelü ve cevşenlü kâfirleri Edirne’de Sultân Murâd Gāzî’ye getürdükde Sultân Murâd Gāzî bu kâfirleri görüp tefeʿül buyurup işimiz rast deyüp Hakk’ın inâyeti ve peygamberin mûʿcizât-ı berekâtında deyüp Hakk teʿâlâya çok şükürler kılup fî sebili’llâh niyyet gazâ deyüp gazâya bel bağlayup Edirne’den çıkup hâzır leşkerler ile Sultân Murâd oğlı Sultân Mehmed’i ve veziri Halil Paşa’yı Edirne’de girü alıkoyup kapu halkı ve yeniçeri ve Anadolu leşkeri ve Rûmili leşkeri on bin azeb ve on bin cerehorcı bile alup çıkarup ve etrâf âleme nefîr-i âmmdır cihad-ı ekberdir deyüp ehl-i İslâm yer yer hurûc idüp Rumili Beylerbeyisi Şehâbeddin Paşa ve Anadolu Beylerbeyisi Güveygü Karaca Paşa zamanında şir-ner bir pehlivândı. Sultân Murâd, bu azamet ve heybetle Edirne’den çıkup Varna tarafına gidüp Engürüs Kralı laʿînin üzerine yürüyüp hücûm idüp varup Varna üzerinde bulışup cenk eyleye kral-ı melʿuna dahi haber olup Türk bunca bin leşkeri ile **[24b]** işde geldi dinildikde, kral dahi çerisini yâssıyup alaylarına dizüp ve top arabalarına ve yayasını önüne alup toplar ve tüfenkler ve zenberekler atırak kral-ı laʿin bu heybetle Varna’ya gelüp iki deryâ gibi leşker birbirine alay bağlayup her tarafdan yürüyüp alay alaya gelüp kalb kalbe dokunup toplar ve tüfenkler ve zenberekler kazâ yağmuru gibi atdılar. Yanko melʿun sağ kolda ve Kara Mihâl dirler bir ulu ban sol kolda ve bir kral orta göğüsde durup Sultân Murâd Han dahi Anadolu leşkeri sağ kolda ve Rumili leşkeri sol kolda orta göğüsde azeb ve yeniçeri ön safda Sultân Murâd Han önünde durup kral-ı melʿûnun leşkeri pür yer kolı cebelü cevşenlü göm gök temür iki tarafdan yürüyüp sarhoş kâfirler öldüklerin kaldıklarına bakmayup bu heybetle yürüyüp Sultân Murâd’ın sağ kolını sol kolu üzerine getürüp Anadolu ve Rumili leşkeri birbirine karuşup perâkende ve perişan olup dağıldılar. Sultân Murâd Han dahi, kendü alayı ile kapu halkı ile oturur iken kapu halkı dahi dağılup sehl yeniçeri kalup beş yüz mikdârı kalmadı dirler. Sultân Murâd gördüğüm hâl böyle oldı. El açup yüzün dergâha tutup Hakk teʿâlâ hazretlerine tazarruʿlar idüp eyitdi **[25a] ‘**ilâhi seyyidî Mevlâ-yı İslâm dînine sen kuvvet vir sen nusret eyle Muhammed Mustafâ’nın yüzi suyuna İslâm dînine

inâyet eyle ümmet-i Muhammed'e' deyü bu zârîliği kıldı duʿası ok nişâna erişüp Hakk teʿâlâ duʿasını müstecâp kılup Muhammed Mustafâ'nın muʿcizâtı berekâtından ve gāzîlerin iʿtikādları berekâtından Hakk teʿâlâ nusret virüp bu tarafdan kral-ı melʿûn kendüye mağrûr olup Sultân Murâd Han üzerine yürüyüp alayına at depüp kendü alayından çıkup yalnız Sultân Murâd kalbine dayandı. Hakk teʿâlânın fazl-ı keremi ve lütf ü ihsânı erişüp kral-ı melʿûnun atı sürçüp ol arada bir azeb ve bir yeniçeri hâzır bulunup kralın atını seğerleyüp kralı atından düşürüp meğer Koca Hızır dirler şîr-ner bir kahraman dilâver atından sıçrayup Hızır gibi yetişüp kralın başını kesüp Sultân Murâd'a getürüp; "Sultânımın hemîşe düşmanının başı atı ayağı altında galtân olsun" deyü Sultân Murâd önünde yuvaladı. Sultân Murâd dahi esirlerden bir bilür kâfiri başı gösterdikde ol kafir; "Kral kendüdür" deyü haber virdikde Sultân Murâd yüzün dergâha dutup Hakk teʿâlâ'ya çok şükürler idüp ve atından inüp yüzünü toprağa sürüp **[25b]** secdeye varup iki rekʿat namaz kılup Hakk teʿâlâ'ya çok tazarruʿlar idüp başını secdeden kaldırup girü atına binüp kralın başını bir cidâya sançub kaldurup münâdiler nidâ idüp çağırdılar. Kral başıdır deyü leşkerin içine girdiler, gezdirdiler. Mecmuʿ leşkere gösterdiler. Her tarafa dağılan leşker girü Sultân Murâd yanına gelüp cemʿ oldılar. Bu tarafdan kâfir çerisi bu ahvâli görüp ve işidüp Yanko melʿûna haber gönderdiler. Yanko melʿun hemân oldem haberi işidüp yüz kaçmağa dutdı, kaçdı gitdi. Leşkeri ve topla arabaları yerinde kaldı, çün kâfir çerisi münhezim olup dağılmağa başladı. Ehl-i İslâm gāzîleri ânı görüp kâfir çerisi üzerine her tarafdan yüridiler. Kâfir leşkeri ehl-i İslâm leşkeri üzerine gālip iken Hakk teʿâlâ fursat virüp ehl-i İslâm kâfir çerisi üzerine gālip oldılar. Anadolu leşkeri ve Rumili leşkeri ve akıncılar dahi haber oldı. Kâfir leşkeri kaçdı deyü etrâfa dağılmış iken yine girü cemʿ olup kâfirin ardınca hücûm idüp zenbûr bala üşer gibi kâfir çerisine üşdiler. Hâzır bulınan leşkerini kılıçdan geçürüp arabalarını ve toplarını ve tüfenklerini ve hazînesi yağma ve talan kıldılar ve araba cenkde gāyet **[26a]** cenk olup ol cenk arasında Anadolu Beylerbeyisi vaktinin sâhib-kırânı dayı Güveygi Karaca, şehidlere serdâr oldı. Bu cenk içinde Yanko-i laʿin başın alup kaçdı gitdi, çün kâfir çerisi münhezim oldı kurtılan gitdi kurtulmayan kimi kılıçdan geçdi kimi dahi esîr oldı. Bu tarafdan azeb ve yeniçeri gāzîleri kalʿa-vârî muhâsara ve muhârebe idüp cenk-i azîmden sonra feth idüp kralın hazinesini yağma ve talan idüp[4] gayet doyum olup ganî oldılar ve andan dönüp Sultân Murâd katına gelüp gazân mübârek olsun deyüp dâmen-bûs eylediler. Ve üç gün anda oturup dördüncü gün

[4] İdüp mükerrerdir.

Varna'dan kalkup selâmet ve sürûr ile girü Edirne'ye geldiler. Varna cengi hicret-i Nebeviyye'nin sekiz yüz kırk sekiz târîhinde şehr-i Recebü'l-ferdin dokuzuncu yevm-i salıda vâkıʿ oldı. Sekiz yüz kırk dokuz târîhinde yine tahtını oğlı Sultân Mehmed'e kasr-ı yed idüp kenduler Mağnisâ'ya teşrîf etdikde Edirne'de yeniçeri gulüvv itmekle erkân-ı devlet bir yere gelüp Sultân Murâd'ı Mağnisa'dan getürüp üçüncü defʿa tahta geçüp pâdişâh olup **[26b]** oğlı Sultân Mehmed girü Mağnisâ'ya teşrif buyurdılar. Sultân Murâd merhûm, otuz bir yıl pâdişâh olup sekiz yüz elli beş târîhinde şehr-i Muharremin ibtidâ Cıhârşenbe güni âhirete teşrîf buyurdılar. Ve oğlı Ebu'l Gāzî Sultân Mehmed mâh-ı mezbûrın on altıncı Penşşenbe güni pâdişâh oldı. Rahmet-i Rabbehü (=800) cülûs târîhidir. Anlar dahi otuz bir yıl iki ay üç gün pâdişâhlık itdi ve sekiz yüz seksen altı târîhinde Rebîʿülevvelin üçüncü Penşşenbe günü Gekbuze kurbünde Tekûr Çayırı didikleri mahalde vakt-i asrda dâr-ı âhirete teşrîf buyurdılar ve anların yerine mâh-ı mezbûrın on dokuzuncu Cumʿaertesi günü oğlı Sultân Bâyezid cülûs eylediler. Sultân Bâyezid dahi sekiz yüz seksen altı târîhinde dokuz yüz on yedi târîhine gelince otuz bir yıl saltanat idüp ol esnada Anadolu'da zuhûr iden Şeytânkulı didikleri habîsin vakʿası sebebiyle oğlı Sultân Selîm Han-ı sâhib-kırân ile bir defʿa Zağra-i Atîk'da cenk ve bir defʿa dahi Karışdıran'da cenk etdikden sonra erkân-ı devlet vesâtatıyla İslâmbol'da Yenibağçe'de at arkasında görüşüp nice kīl ü kālden sonra tahtını oğlı Sultân Selîm Han'a kasr-ı yed idüp kendüleri **[27a]** Dimetoka'ya azîmet esnâsında yolda tesmîm olunup rahmet-i Hakk'a vâsıl oldılar. Nevbet-i hilâfet Sultân Selîm Han-ı sâhib-kırâna geldikde ibtidâ kendü devletinde nizâma mahaldir deyü birâderleri Sultân Mehmed, ki Anadolu'da vâli idi, anın vücûdın nice cenkler ile izâle etdikde ve bir biraderi Sultân Korkud, ki Antalya vâilisi idi, kendüye Sultân Selîm Han tarafından vukūʿ bulacak kazâyı mülâhaza zımnında ihtifâ itmeleriyle Akdeniz gemileri seferden menʿ olunmışdı

el-Kelâm der Mebâdî-i Ahvâl-i Hayreddîn Paşa

Hafî olmaya ki paşa-yı mezbûr mazanna-i kerâmet ve vâsıl-ı mertebe-i velâyet ve deryâda gazâları hârık-ı âdet bir pîr-i mücâhid sâhib-i menâkıb ve ebü'l-acâyib kimesne olmağla Sultân Süleymân Han geldikde ikdâm-ı tâmm idüp gazavâtını yazdırup bize irsâl eyle deyü buyurmağla gazâlarda kendü ile olan baʿzı kavâbil gördüğü ahvâli ve takririnden ahz itdüğü makālâtı yazup bir kitâb idüp sultân-ı sâmî-mekâna göndermiş idi. Ol menâkıbın hulâsası, bu mahalde nakl olındı. Paşa-yı mezbûrın ismi Hızır'dır, ki babası Yaʿkūb Açe ovasından bir sipâhî-zâde idi. Midillü fethinde gönüllü yazılup ol

cezirede kaldı. İshâk ve Oruç ve Hızır ve İlyâs nâm **[27b]** dört oğlı olup her biri bir gemi ile ticâret iderler idi. İshâk Midillü cezîresinde temekkün itdi. Oruç Mısır Trablusşam seferlerine gidüp Hızır Siroz ve Selânik'e işler idi. Oruç birâderi İlyâs ile Trablus'a gider iken Rodos küffârı önlerine gelüp İlyâs cenkde düşdi ve Oruç esîr olup nice zamân cezîrede kaldı. Baʿde'l-halâs Sultân Korkud Antalya'da iken istiʿzân idüp on sekiz oturak bir gemi ile korsanlığa çıktı. Rodos etrâfında küffâr gemilerini gāret idüp Polya yakasına geçdi. Parça şikârlarına rast gelüp nice cenkler ile şikârını alup İskenderiye'de kışladı. Baʿdehu Cerbe Adası'na varup ağırlığını anda kodı ve küffâra sefer murâd eyledi. Ol esnâda Hayreddîn Re'îs dahi Midillü cezîresinde gemisini alup Mağrîb'e saldı biraderi Oruç ise Cerbe adasına gelmişidi. Mezbûr ile anda mülākat idüp iki birâder gazâya bel bağladılar ve Tunus'a varup hâkiminden bir mekân taleb itdiler. Ol zamân Tunus Benî Hafs hükmünde idi. Bunlara Halku'l-vâd kalʿasını taʿyin itdi şol şartla ki mal-ı ganâ'imin humsı kendüye verile

Gazavât-ı Oruç Re'îs ve Hayreddîn Re'îs

Çün hengâm-şitâ geçüp sefer zamânı geldi. Mezbûrlar iki gemi **[28a]** donadup Halku'l-vâd'dan çıkdılar. Ceneviz'den buğday yüklü bir büyük gemiye mülâkī olup bî-tekellüf alup birazdan kalʿa misâl bir kalyon gördiler, ki çuka yüklenmiş tâcir gemisi idi. Göz açdırmayup ânı dahi aldılar ve Tunus'a dönüp mal ganâ'imin penç-yekin çıkardıkdan sonra bâkīsini üleşüp bu kerre üç gemi ile tekrar küffâr yakasına saldılar. İspanya'dan bir parça yelken açup gelür iken sarılup yedeğe çekdiler içinde bir kâfir beyi var idi. Çok cenk idüp bi'l-âhire giriftâr oldı. Bundan sonra mezbûrların nâmı âfâka münteşar olup Akdeniz yalılarına velvele virdi. Bir defʿa dahi dört gemi ile çıkup Trablus semtinde Becâye nâm hisâra vardılar, ki küffâr almış idi. İspanya donanması bunları basup cenk idicek bunlar dahi merdâne davranup bi-avni'llâh gālib geldiler ve iki gemi alup bâkīsini kaçırdılar. Ve Oruç Re'îs gemilerin birini topla batırdı, baʿdehu Oruç taşra çıkup hisârı teferrüc ider iken gemileri üzerine küffâr çıkup Oruç defʿle mukayyed oldığı esnâda kalʿadan bir darbzen gelüp sol kolunu mecrûh eyledi. Birâderi gemiyi alup timar iderdi. Lâkin ilâc pezîr olmayup kesdiler. Bu aralıkda bir parça ve birkaç hurde harâmî gemisini alup **[28b]** Tunus'a gönderdi ve kendü cezire-i Mayorka[']ya] varup basdı. Birkaç kalʿa feth idüp karyelerini gāret ile vâfir ganîmet aldıkdan sonra çıkup gider iken Korsika kapudanı sekiz pâre kadırga ile üzerlerine gelüp cenk edicek kapudan gemisini sarup aldılar. Hayli cenk olup tarafeynden çok kimesne düşdi.

Bi'l-âhire küffâr münhezim dönüp aldıkları iki gemiyi Hayreddîn Re'îs bırakdırdı. Ol mahalde dönüp Tunus'a geldiler. Oruç Re'îs mecrûh olmağla anda tekāʿüd irdi

Gazâ-yı Hayreddîn Re'îs

Gāzi-i mezbûr hengâm-ı sermâde girü deryâya çıkup bir ayda üç bin sekiz yüz esîr ve yirmi pâre gemi alup fevka'l-hadd gānim oldı. Esîrleri kendi için alıkoyup bâkī emvâle gāzîlere bezl eyledi. Baharda yine yedi pâre gönüllü gemisine serdâr olup deryâya çıkdı. Bu defʿa küffâr yakasında bir şehr basup bin sekiz yüz kadar esîr aldıkdan sonra on iki bin altuna kesüp döndü. Gönüllü gemileri ganâ'im için etrâfa dağılmış idi. Hayreddîn Re'îs fener yakup gider iken dört parça bunun ardına düşüp sabah oldukta Hayreddîn bunları görüp dümen çevirdi ve sarılup dördünü **[29a]** dahi aldı. Bunlar çuka gemileri idi. Tunus'a getürüp içlerinden sekiz bin pasta ve çuka çıkdı ve bundan akdem gece bir parçaya mülâkī olup zâyiʿ etmiş idi. Gönüllü gemiler anı dahi almışlar, Fransa gemisi imiş tahta yükledüp gider imiş. Ânı Kemâl Re'îs hemşire-zâdesi Muhiddin Re'îsi koşup hedâye ile Der-i devlete gönderdi. Âstâne tarafından dahi iki kadırga ile hılʿat ihsân olındı ve min-baʿd Hayreddîn Re'îs bir gemi karşu durup cenk itmeden kaldı

Sefer-i Becâye ve Feth-i Şirşel

Gāzi-i mezbûr ve birâderi tekrar on pâre gemi donadup Becâye seferine çıkdılar. Evvelâ yol üzerinde Şirşel ve Cicel didikleri küçük hisârı muhâsara ve suhûletle feth idüp içinde olan yüz kâfiri zincire urup muhâfazasına elli nefer ve üç gemi kodılar. Baʿdehu Becâye kalʿasına varup er döküp top çıkardılar. Taşra hisârı muhâsara ve ikdâm ile dördüncü günü cenkle feth itdiler. Düşen kâfirden gayri beş yüz esîr alınup mukaddemâ imdâda gelen yirmi bin kadar Arab askerine kalʿa malını yağma etdirdi. Baʿdehu ikinci hisâra sarılup yirmi gün döğdüler. Barut tükenüp Tunus Sultân'ından istimdâd etdiler. İmdâd etmeyüp bu esnada iki yüz pâre **[29b]** gemi ile küffâr donanması gelüp hisâra on binden ziyâde cenkci kâfir girmekle guzât-ı İslâm me'yûs olup çekildiler. Mukaddemâ gemileri çaya girmişdi. Su çekilüp geştîler karada kalmağla deryâya indirmek mümkin olmayup zarûrî âteş virdiler ve karadan Cicel'e varup kalʿadan alınan esîrleri bile sürdiler. Mâbeyn altmış mil mesâfe idi. Hayreddîn Re'îs yirmi dört oturak kadırgası ve Oruç Re'îs gemisinde idi. Oruç Re'îs Cicel'de kalup Hayreddîn Re'îs üç gemi ile Tunus'a varup dört gemi iştirâ eyledi. Yedi dahi gönüllü gemisi on dört gemi ile deryâya çıkup Kurdoğlu Muslihiddîn Re'îs on dört pâre gemi ile ana mülhak oldu. Yirmi sekiz pâre gemi küffâr yakasına gitdiler. Ceneviz kurbünde buğday yüklü sekiz

pâre parça görüp kendülerin bildirdikde cenksiz cidâlsiz alup dönüp gelür iken on iki pâre parçaya dahi rast gelüp cümlesin aldılar. Bunlar çuka yüklü idi. Yirmi parçayı Kurdoğlu ile Tunus'a gönderüp kendi birâderi yanına gitdi.

Reften-i Oruç Re'îs be-Cezâyir

Cezâyir hisârı önünde limanda bir ada üzerinde ol zaman bir kalʿa var idi. Şehirden ana ok yetişür idi. İspanya küffârı bir tarikle ol kalʿaya müstevlî olup halkını mahbûsa komuş **[30a]** idi. Cezâyirli nâçâr anlara medâr idüp senede biraz mal virirler idi. Bi'l-âhire küffârın cevr ü sitemi canlarına kâr idüp Oruç Re'îs'e mektûb gönderüp daʿvet itdiler. Cicel'ede mektûb varup mefhûmı maʿlûm oldukda, Oruç gazâ niyyetine kalkup Cicel hisârını birâderine sipariş eyleyüp Cezâyir'e gitdi. Bir muʿayyen hâkimi olmamağla şehre girüp temekkün itdi. Hayreddîn Re'îs Cicel üçyüze karîb âdem gönderüp gitdi. Tunus'a vardı ve Kurdoğlı ile taksîm-i ganâ'im ider iken taraf-ı pâdişâhiden gönderilen iki kadırga ve Midillü'den bir gemi ile birâderi İshâk gelüp anda mülâkī oldı.

İnhizâm-ı Fransa der-Tunus

Çünki Hayreddîn Re'îs zuhûrı küffârın huzûrın uçurup ızdırâba düşürmüş idi. Fransa gayrete gelüp otuz üç mavna ile donanmasını Tunus'a göndermiş idi, gelüp Benzert'e düşdiler. Kurdoğlı anda bulunup levend gemileri koyup hisâra çıkdı. Küffâr hücûm idüp dört gemisini aldılar ve hisâra hücûm üzere iken Tunus gāzîleri karşu çıkup muhkem cenk ile küffârı döndürdiler. Gemilerine firâr idecek altı pâre gemileri limanda kaldı. Halku'l-vâde vardılar Hayreddîn Re'îs anda hazır idi. Merdâne davranup küffârı taşra **[30b]** çıkarmadı, bi'l-âhire me'yûs u mahzûl dönüp gitdiler. Hayreddîn Re'îs dört pâre gemiye beş yüz er ve toplar koyup büyük birâderi İshâk ile Cezâyir'e gönderüp kendü Tunus'da kışladı

Hücûm-ı Sefâyin-i Küffâr ve Kabâil-i Arab be-Cezâyir

Çün Oruç Re'îs Cezâyir'e müstevlî olduğı kabâil-i Arab'ın ve küffârın maʿlumı oldı. Kırk pâre çekdiri ve yüz kırk parça donadup on beş bin kadar cenkci kâfir ile Cezâyir'e hücûm eyledi. Arab askeri dahi karadan harekete gelüp küffârdan mukaddem Cezâyir etrâfına nâzil oldı. Oruç Re'îs etbâʿı ile cenge âmade olup mukaddemâ kara tarafında olan Arab askerine yürüyüp muhkem kıtâl eyledi. Bi-avni'llâhi teʿâlâ gālib gelip Arab bozuldıkda on iki bin kadar deveyi bırakup firâr etdiler. Baʿdehu deryâdan küffâr

donanması dahi gelüp hisâra karîb yerde nüzûl etdi karaya er döküp toplar çıkarup kalʿayı muhâsara etdiler. Hisâr dahi harâbe müşrif idi. Oruç gedikleri meremmât ider iken küffâr hücûm idüp kalʿa bedenlerine bayrak dikdiler. Oruç Re'îs gāzîleri küffâr üzerine sürüp azîm cenk eyledi. Bi-avni'llâhi teʿâlâ gālib gelüp küffârın bayrakların aldılar dönüp gemilerine firâr idicek **[31a]** ardın sürüp nice bin kâfiri kılıçdan geçirüp bin nefer ancak halâs olup gemilerine can atup ve yelken açup gitdiler. Oruç Re'îs Cezâyir'e temekkün idüp min-baʿd küffâr inhizâm ü inkisârdan hâlî olmadı. Hayreddîn'e fetih-nâme gönderüp Cicel hisârı ile takayyüd sipariş eyledi. Hayreddîn Re'îs Cicel'e varup Oruç Re'îs vasiyeti üzere şeyh-i beledi tutup yılda küffâra virdiği mâlı kendüye virmeye deruhde etdirdi ve çıkup birâderi yanına gitdi

Feth-i Tunus

Bundan akdem Tilemsen beyinin birâderi İspanya'ya varup imdâd askeri ile gelüp Tunus hisârını almış idi ve sükkânı Oruç Bey'den istimdâd etmekle birâderi Hayreddîn Re'îs'i üzerine gönderüp geldikde gemide olan küffâr hisâra girüp Hayreddîn gemileri zabt eyledi. Ve taşra er döküp iki gün muhâsaradan sonra küffâr istiʿmân ile çıkup teslîm-i hisâr eyledi. Hafs-zâde dahi bir cânibe firâr idüp Hayreddîn'e bulmışdı. Hayreddîn vâfir ganâ'im alup Cezâyir'e geldi ve birâderi ile Peça'ya tevâbiʿi olan kalʿalar, ki beşi Cezâyir'in şarkında ve beşi garbındadır, hisseleşdiler şarkīsine Hayreddîn Bey ve garbîsine Oruç Bey nâmzed olup vilâyetini tahrîr **[31b]** itdiler.

Cenk ve Feth-i Tlemsen

Tilemsen hâkimi İspanya kralına senede muʿayyen mal virüp medâr iderdi. Hâlâ Oruç Bey ve birâderi Cezâyir'e gelüp müstevlî olduklarında elem çeküp İspanya ile muʿâhede eyledi ki, bunları Cezâyir'den kaldıra pes deryâdan İspanya donanması ve karadan kendi hücûm sadedinde oldığını Oruç Bey haber alup birâderini Cezâyir'de koyup kendi bir mikdâr asker ile Tilemsen'a gitdi. Halkı kâfir ile yekdil oldığıyçün hâkimlerinden rû-gerdân olan ulemâ katllerine fetvâ virmişdiler. Oruç Bey yakın geldikde aʿyân-ı beled ve reʿâya karşulayup biʿat etdiler. Tilemsen beyi duyup firâr eyledi. Bundan akdem iki birâderi habsde idi. Bu aralıkda fursat bulup anlar dahi çıkup Fas'a gitdiler. Melik-i mezbûr Tilemsen iskelesi olan ve Hürrân'a varup İspanya'ya ilticâ eyledi ve Hürrân İspanya elinde idi. İspanya dahi vâfir mal ve asker ile imdâd idüp karada on beş bin kadar Arab askeri cemʿ etdi ve bin beş yüz tüfenk andan kâfir ile ve Hürrân'dan kalkup Kalʿatü'l-Kılaʿa vardı. Hayreddîn Bey âgâh oldukda birâderi İshâk Re'îsi bir

mikdâr asker ile imdâda gönderdi. Gelüp hisâra **[32a]** girdikden sonra küffar askeri dahi gelüp muhâsara eyledi. Oruç Bey, bir gece çıkup yedi yüz kadar kâfiri kılıçdan geçirüp yüz nefer dahi zinde esîr aldı. Tekrâr on bin kadar kâfir askeri ve yirmi bin kadar Arab askeri imdâda gelüp altı ay ale'l-tevâlî harb ü kıtâl mütemâdî olup defâʿatle iki tarafdan hücûmlar ile bî-hadd cenkler itidiler kuleler yıkılup ye's geldikde vire ile çıkup küffâr ellerinde olan eşyâya el uzatmakla tekrâr kıtâl olup Oruç birâderi İshâk ve bunların etbaʿı ol cenkde şehîd oldılar. Kalʿatü'l-Kılaʿ alındıkdan sonra küffâr Tilemsen hisârına gelüp muhâsara eylediler. Oruç Bey etbâʿıyla iç hisâra girüp yedi ay kapandı azîm cenkler idüp bi'l-âhire etbâʿıyla çıkup kendüye leşker-i küffâra urdı ve ol vartada tevâbiʿiyle şehîd oldı. Ahâli-i beled zarûrî inkıyâd gösterdi

Hücûm-ı Küffâr be-Hisâr-ı Cezâyir

Baharda yüz yetmiş pâre gemi donadup yirmi bin kadar cenkci ile Hürrân'a gelüp anda olan üç dört bin kâfir dahi anlara mülhak oldı. Bunlar deryâdan Tilemsen beyi karadan Cezâyir'e yürüdiler. Hayreddîn Bey dahi etbâʿını cemʿ idüp istimâlet virdi ve reʿâyaya Tilemsen beyini istikbâl edin deyü ısmarladı. Onlar dahi karşu varmağla **[32b]** himâye idüp askere rencide etdirmedi. Hayreddîn Bey'in kendü etbaʿı altı yüz kadar ancak olurdı, yirmi bin kadar Arab askeri kendüye inkıyâd itmişidi. Deryâdan küffâr gemileri gelüp cezîre önüne temür bırakdılar ve adam gönderüp Cezâyir'i istediler. Hayreddîn Bey müdafaʿa makāmında durup küffâr hücûm idicek üzerlerine yürüyüp muhkem cenk eyledi ve çok kâfir düşürdü bi-avni'llâhi teʿâlâ gālib gelüp münhezim gemilerine kaçırdı. Ahşam irişüp iki tarafdan döndiler. İrtesi girü sabahdan ahşama dek cenk olup üçünci güni küffâr topları çeküp me'yus u mahzûl çoğı kırılup beş altı bin kâfir gemilerine girüp gitdiler. Alınan mal-ı ganâimden Tilemsen serʿaskeri Hasan'a biraz at ve esbâb virüp iki bin Arab ve yedi yüz nefere serdâr idüp Tilemsen'e gönderdi

İstilâ'i Hasan be-Tilemsen

Serdâr-ı mezbûrın Tilemsen'e varınca yirmi bin kadar Arab askeri öpüp Tilemsen beyi firâr eyledi. Hasan vardıkda hisârı alup içinde üç bin yedi yüz kadar kâfirden yedi yüzü kurtulup bâkīsi katl olındı. Ol halâs olanlar varup Tunus'a girdiler

Feth-i Tunus

[33a] Baharda Hayreddîn Bey hisâr-ı mezbûrı feth murâd idecek hâkim-i İspanya'dan istimdâd itmekle on beş parça imdâd gelüp Hayreddîn Bey dahi on sekiz gemi gönderüp

kendü karadan vardı ve cenkle hisârı alup gelen gemilerin beşi gücile kurtuldı beşini girift itdiler. Hayreddîn Bey dönüp Cezâyir'e geldi

Katl-i Üserâ-i Cezâyir

Bu esnada Hayreddîn Bey gemileri Cezâyir limanında yatar iken Ferdinand kapudan İspanya'dan yüz on kıtʿa gemiyle basup limana döküldiler. Hayreddîn Bey dahi çıkup muhkem cenk eyleyüp küffârı bozdı ol inhizâmda kapudan-ı mezbûrın gemisi kuma oturup vire ile altı yüz kâfir ile gemiden çıkup otuz altı kapudan cümle üç bin kadar esîr alındı. Cezâyir'de iki zîr-zemîn esîrler ile mâlâmâl olup yerlüye tevziʿ olınan ile Cezâyir şehri dolup bunların kimi nice fesâd idüp firâr sadedinde iken duyuldılar ve İspanya'dan âdem gelüp otuz altı kapudana yüz bin altun arz itdiler. Bunlar deryâ fenninde mâhir her biri yarar kâfirdir deyü ulemâ izin virmeyüp bahâ-yı tazʿîf ide gördiler, olmadı. Hayreddîn Bey bunları katle bahâne arardı, çün firâr sevdâsında oldıkları bilindi. Ol sebeb ile cümle**[33b]**sini katl-i âmm eyleyüp Ferdinand kapudanın lâşesini yedi bin altun arz etdiler. Beyʿ-i lâşe câ'iz değil dinmekle ol gāzî-i mütedeyyin bir bi'r-i amîka ilkā etdirdi.

Emâret-i Hayreddîn Bey der-Cezâyir

Çün Sultân Selîm Han-ı sâhib-kırân kendü mülk-i mevrûsı olan memleketine nizâm virdikden sonra Şah İsmâʿil Bahâdır Han üzerine sefer idüp Beyretü'l-Fırât nâm mahalle vardıkda Sultân Gavri tarafından nâ'ib-i nevâhi-i mezbûre olan Şahsuvar-oğlı Alâüddevle ki ahâlî-i mezbûra ve Elbistân'a vâlî olup tahrîk-i mezbûr ile ol diyârın eʿâlî vü edânîsine tenbîh ü te'kîd ve yasak-ı şedîd ider ki reʿâya vü berâyadan bir kimesne Sultân Selîm askeri ile beyʿ ü şirâ ve zâd ü zevâdeye müteʿallık bir habbe virmeye. Bu sebebden ekser devâb helâke karîn ve şiddet-i kaht ü galâdan mecâl temkîn olmayup ol memâliki harâb ü yebâba karîn eylemeyi murâd idinüp vüzerâ-yı âlişân ile müşâvere buyurup siyaneten li'l-ibâd Sultân Gavri tarafına gidemez, mezbûr-i iʿlâm ide kim görelim ne yüzden cevâp ider deyü cenâb-ı Hüdâvendigâr bu kavl savâbdır deyü karâr buyurup Sultân Gavri tarafına tafsîl-i hâli iʿlâma âdemler taʿyin idüp Alâüddevle-i şakā mâlik-i **[34a]** habâset-efʿâlin beyân idüp ol bed-baht benim gazâ-yı azîme teveccüh-i tâmm ile azîmet ve himmet olunmuş iken vech-i meşrûh üzere maʿnî olup ol mekkâr-ı nâ-bekâr eğer sizin cânib-i mükerreminizdendir deyü riʿâyet olmasa kâr-ı nâ-hemvârının sezâsı olan cezâsıyla ameli mukarrer idi deyü nâme-i hümâyûn ile âdem vardukda baʿde'l-mülâkat Gavri tarafından bu vechile cevâb-ı nâ-sevâb vârid oldığı oldı ki,

Alâüddevle didikleri pelîd bu cânibe dahi temerrüd üzere bir şahs-ı anîddir. Eğer fursat el virir ise mezbûrın sâhife-i âlemden refʿi ve şûr-ı şerrînin defʿi âmme-i âleme nefʿdir deyü red cevâb idüp ol hâ'in medâr-ı imdâda el altından hılʿatler irsâl idüp iğvâ-i şeytâni gibi tahsîn ü âferin ile kuvvet-i kalb virüp kıtâle tahrîz ider. Fi'l-hakīka Sultân Gavri tarafından dahi kalbi mutma'in olmayup maksûdın bu idi ki, ehad tarafından biri helâk olıp belki ikiside bir hâl olup kendi hasmı tarafından emin ola. Çünki Gavri'den bu mazmûna mü'eyyed mekâtib vârid oldı. Hâkān-ı zafer-karîn uslûb-ı tahrîrden bu takrîr kizb-ümîz ol fitne- engîzden hile-i mahz oldığın tahkīk idüp nâr-ı gazab-ı **[34b]** hâkānî iştidâd ve ikisinin dahi penc-i nihâl-i fesâd olan vücûd-ı fitne-âlûdları sahîfe-i âlemden hakk murâd idinüp lâkin emrin kazâsı vakt-i âharda edâ olınmak üzere takdîr-i Rabbü'l-ibâda merhûn ve "küllü emr bi-vakti seyekûni'l-umûr-ı merhûnete bi-evkātihâ" deyü hemân saʿat ol arâzîden rıhlet idüp Şâh İsmâʿil-i pür-tadlîl üzerine seferi evlâ görmeyin bir an ve bir zamân karar ve imkân eylemeyüp iki deryâ-yı bî-pâyan gibi iki leşker Çaldıran sahrasında mülâkat idüp ol arza-i penhâda hâkān-ı zafer-feşân ile mukābele ve meydân-ı mukātelede bir an bu kadar şevket ü şân ve gurûr-ı tuğyân ile karâra mecâl muhâl olmağın Şâh-ı saltanat-pîşinin karârı firâra mübeddel oldı. Bu kadar emvâl belki evlâd ü iyâllerin cümle terk idüp Şâh İsmâʿil-i pelîd on sekiz mikdârı âdem ile gücile halâs oldı. Bu cenkde Şâh'ın zevcesi olan Taclı Hanım didikleri avratı olup sâhib-kırân-ı zamân nikâh-ı mutaʿanın butlânına mûcib fetvâ-yı şerîfeye binâ'en Taclı Hânım'ın ol vakt nişâncı olan Tâc-zâde Caʿfer Bey'e tezvîc eyledi ve sâir ahvâl-i nekbet-meʻâli kütüb-i tevârîhde meşrûh u mufassal olup maʿlûm-ı amme-i ümem ve **[35a]** mefhûm-ı kâffe-i âlem olmağın bu mertebe beyân ile iktifâ olındı. Çünkü bu surûr-ı sefer-makrûn ki hâkān-ı rubʿ-meskûn cümle asker-i İslâm ile muzaffer ve makarr-ı saʿâdete avdet mukarrer ü müyesser oldı iktizâ-yı gayret-i sultânî Alâüddevle şakīnin dahi sezâ olan cezâsını virmek zamîr-i münîrlerinde merkûz idi. Ol bedbaht-ı bî-saʿâdetin hânümânını harâb ve kendüye ibret-nümâ-yı şeyh ü şebâb itmek kasdıyla üzerine azîmet ve sefer içün fermân-ı celîlü'l-cenâb vârid olup asker-i deryâ-cûş ile varıldıkda ol dahi cemʿ etdüğü cuyûş-ı menhûs ile süvâr ve piyâde yirmi binden ziyâde âdem ile asker-i mansûre mukābele vü mukātele ihtimâli ile gelüp ve kendüye medâr-ı ümîd etdüğü yerlerden muʿavenet irüşür kıyâs idüp ol pelîd-i gümrâh rûbâh-ı hîle-penâh rûyı siyâh ve hâl-i nekbet-meʻâli tebâh olup ve şaşup hayretde gümrâh kalmış idi. Hâkān-ı zafer leşkeri dahi asker-i şakī üzere "Allah Allah" nidâsı ile hamle idüp ol gürûha tığ ü teberler havâle idüp bir an içinde emân ve zamân virmeyüp ateşlere

yakdılar ve Alâüddevle-i cümle etbâʿı ve evlâdı ile tuʿme-i şemşîr idüp berkişde-bahtın kelle-i şakā-perverin Sultân **[35b]** Gavri tarafına irsâl eylediler. Çünkü Alâüddevle'nin başı Sultân Gavri'ye vâsıl oldı. İşine zehrler katulup kalbine kendü mülk-i zevâlinin havfı düştü ve efkâr-ı fâsıla ile âlemin belâsı başına üşdi. Çünkü Alâiddevle'nin işi tamâm oldı. Sâhib-kırân-ı zamân Sultân Gavri-i bedbahtın dahi haddini bildirmek niyetiyle sefer tedârüki görüp asker-i deryâ-misâl ile Edirne'den kalkup tayy-i merâhil iderek Haleb kurbünde Mercidâbık nâm sahrâda Sultân Gavri cuyûş-ı azîmesi mukābelesinde nuzûl idüp kıyâm-ı gerdûn-kıyâm-ı hâkāni kurulup ol gece sabaha değin tarafından bir kimesnenin gözine nevm girmeyüp karavullar bekleyüp etrâf ü cevânibi hıfz eylediler. İrtesi ale's-sabah tarafeynden alaylar bağlayup merdân-ı kârzâr yemin ü yesardan cemʿ olup topları zencir-i teshîre çekdiler ve lâzıme-i harâb ü kıtâl olan umûra mübâşerete hâzır oldılar. Ve Çerâkise tarafı Hallâk-ı kâinat halku'l-mevt ve'l-hayât buyurdığı işâret üzere her ferd-i âferîde mevtlerin hâzır ve kābızü'l-ervâhı üzerlerine nâzır bilüp tertîb-i sufûf ve müdâfaʿa-i beliyyât ve surûf içün mukābele **[36a]** umûrına mübâşeret olup sufûf-ı asâkir-i Çerâkiseden meydân-ı mukātelede zuhûr iden eşcâʿı ricâl ve abrû-yı abdâl aʿnâ Emîr-i kebîr Sudûnu'l-Acemî, ki şecâʿat-i niyâbet hasebiyle cümlenin akdem ü aʿzamı idi, Emirü's-silâh Arkmâs ve Bahşây'ı ve Devâdar Cânım Eşref'i ve Sudûn Devâdar ve Enesbay'ı Hâcibü'l-hüccâb bu nâmdâran sâhib-i iştihâr saf saf âraste olan ricâlin yemîninde her biri yarar âdemleriyle cenke âmâde olup ve cânib-i yesârda Kansu bin Çerkes ve Tenem Zerdekâş ve Ebu't-Tersîn-i sâni Bey haznedâr ve Özbek Mikhel ve Emîr Bars ve bu ümerâ-i nâmdârlar dahi kendü yarar dilâverleri ile ki şecâʿat nihâdlarında nihâde idi. Ve her biri kemâl-i fürûset ve silâhşorluk ilminde mâhir idi ve her biri ibtâl-i ricâlde bî-mesel ve nâdir idi arsâ-i meydâna at sürüp fünûn-ı fürûsiyetde mâhiyyetlerin izhâra başlayup bu tarafdan sufûf-ı Osmânî dahi bir mikdâr hurşîd-i tacdâr yüz gösterüp âfâka pertev-endâz oldığı gibi bedîd ve âşikâr olup yemîn ü yesâr ve asâkir-i düşmen-şikâr saf saf düzilüp ve her cânibde beylerbeyilerin nevbetleri çalınup husûsen hâkān-ı **[36b]** kâm-yâb kalb-i sufûfda ke'ş-şems fî vasatü'n-nehâr âşikâr olup sekiz pâre sancak-ı pâdişâhı saf saf düzilüp sürh ü zerd ve benefş bayraklar her tarafdan bark-mânend dırahş idüp yüridi. Ve gönlünde erlikden eser olan merdân-ı şîr cenk-i semende gayrete süvâr olup arsaya rahş-rân olup gubâr-ı kârzâr dünyâ yüzin yüridi

Beyt

Al-ı barkdan arûs-ı âfitâb gökde tutdı.

Yüzine nikāb-ı meydânı vegānın bir tarafında dahi şîrân cenk olan Çerâkise dilâverleri bir tarafdan Rûm'un cengâveri deryâ gibi mevc vurup yemîn ü yesâr da fevc fevc elleşdiler ve birbirlerine hamle idüp dilleşdiler ve ol iki bahr-i emvâc birbirine iltifât ve imtizâc etdikde maʿreke-i hûn-rîz numûne-i rûz-ı rest-hîz oldı ve tûfan fitne vü âşûb başdan aşup sîl-i hûn-revan ile yazı doldı. El-Hakk Çerâkise ümerâsından ve ol tâ'ifenin merdân-ı rezm-ârasından nâ'ib-i Hums Emîr Budak ve vâli-i Şâm olan Sibay ve Südûn-ı Acemî ve Emîr Alan ve bâlâda tafsîl olan dilâverân-ı âlîşândan husûsan ol eşcaʿ-i ahâlî Kertbay vâli, ki her biri bunların bin bir atlu makāmına ad olunur, abdâl-ı ricâlden dilâverler idi. Ve bu arsada bir cenk **[37a]** ü peykâr eylemişlerdir ki, bir vechile mümkin-i tahrîr ve kābil-i takrîr değildir. Deryâyı vegā iki tarafdan pür-şurûʿ kavga olup gurre-i sabâh-ı necâh-eserden turre-i felâh-ı revâh-semere değin ümerâ-yı rezm ârası emr-i kârzâra ateş-i azm ve cürmleri iştiʿalde ve makdaʿı şafak Şâm'dan muttaliʿ falak-ı bâme değin birbirlerinin teshîr-i tedmîrine iştigālde idi. Hâsıl-ı kelâm âkıbet Gavri tarafında olan pehlivanlar ki zikri sebk etmiş idi. Yekdil ü yekcihet olup Selîm Han-ı zafer-penâh üstüne bir uğurdan cümleten hücûm eylediler ve sultân-ı zafer-sipâh askeri dahi nidâ-yı Allâh Allâh ile karşulayup şîr dilâver gibi kapu halkı nîze-vâr ser-bâzlıklar ve gönder gibi doğrulup siper gibi ol kavmi şûmârın yüz döndürmeyüp zerre halkası gibi birbirine girdiler. Ve tığ ü sinân ile alup virmede iken nâgâh hâkān-ı celîlü'ş-şân asker-i sipâh-ı bî-şimâr ile kalb-i askere hayat virüp hazret-i Ömer radıya'llâhu teʿâlâ anhü şemşîr-i zafer karînin eline alup azmi meydân idüp yemîn ü şimâle şîr-i gazân gibi haykırup meydânda olanlar ağalar ve beyler ve paşalara gayret böyle mi olur ve hamiyyet-i şâhâne bu yüzden mi görinür deyü ikdâm idüp asker dahi pâdişâh-ı âlemin sadâ-yı hayat-bahşin istedikde **[37b]** Allâh Allâh deyüp girîv-i tabl ü kûs ve sipâh ile leşker aç kurt koyuna girer gibi girişdiler ve cân hakkına çalışdılar. Ve asker-i Çerâkise ve Türkman dahi hücûm idüp nâr-ı kıtâle iştiʿâl virmiş iken sultân-ı kâmrân tarafından asker inhizâm şeklin gösterüp sipâh-ı Çerâkise ve hayli Arab ve Türkmân yevm-i şûm gibi sadâ-yı bed-âvâz ile hücûm itdikde sekiz yüz pâre hâzır ü müheyyâ top ve zenberek ve yirmi bin tüfenk-endâz bir uğurdan âteş virüp leşker Çerâkiseyi sokak sokak idüp kemân-ı hallâcdan penbe atılur gibi sûr-i bedenler rû-yı hevâ-yı mâlâ-a-mâl ol sahrâ-yı pehnâda geştelerden câ be-câ peşteler peydâ olup ol

nehâr vaveylâ kıyâmet ü kübrâdan bir numûne olup bu minvâl üzere olan cenk ü kıtâlde Sultân Gavri dünyâdan el çeküp bakiyyetü's-suyûf olanları karârı firâra tebdîl idüp rû-gerdân gürîzân oldılar. Vesâir ahvâl-i me'âlleri kütüb-i tevârîhde mezkûr olup ma'lûm-ı âmme-i ümem olmağın bu mertebe beyân ile iktifâ olındı. Çünkü Sultân Gavri'nin helâkinden sonra Mısır sultânı Tomanbay oldı bu cânibde Hayra Bey sultân-ı kâmrân Şâm ve Haleb'i kabza-i tasarrufuna götürdükden sonra iklîm-i Mısır yümn-i kudüm-i pâdişâhî ile şeref-pezîr olmamak nâmus **[38a]** ve nâm-ı şehinşâhiye lâyık değildir. Husûsan Haremeynü'ş-şerîfeyn netâc hizmetine sâhip taht ü tâc olan serverler cân ile tâlip ve muhtâc oldığı re'yi cihân-âralarına mestûr değildir deyü ikdâm ve bu emr-i celîlü'ş-şâna ihtimâm vâcib-i mâlâ kelâmdır deyü ibrâm eyledikde hâkān-ı zafer-i a'lâm şimdi bu kadar harâb ü kıtâl idüp leşkerimizin ekseri pâymâl-i cidâl iken Mısır'a teveccüh ü ikdâm mûcib-i meşekkat-ı mâlâ kelâmdır deyü cevâb buyurduklarında tekrâr Hayra Bey şöyle ki sa'âdetlü pâdişâh adına himmet buyururlar ise Mısır'ı adına sa'i ile sülk-i mülük pâdişâha dâhil itmek bu kullarının uhdesinde olsun deyü tekrâr ikdâm-ı azîm idüp ve nice vücûh beyân idüp inşâ'llâhu te'âlâ pâdişâhımız mensûr min indi'llâh oldığı mukarrere-i "inne yansurekümu'llâhu felâ-gālib lekum" sırrına mazhâr olduğunuz kalem-i kudret ile muharrer deyü ikdam itdikde azîmet-i Mısır'a derûn-ı dilden niyyet idüp emr-i hümâyun bu mazmûn üzere câri oldı ki, saltanat-ı Mısır'a nâmzed olan Tomanbay'a nâme-i nâmî tahrîr olına ki, mülk-i Mısır'a karar ve hükümetde istikrâr murâdın ise hutbe-i sâmî ve sikke-i nâmî bizim nâm-ı hümâyûnumuza itdirüp mesned-i hilâfetde bizim cânibimizden olasın. **[38b]** şöyle ki, bu husûsda inkiyâd eylemeyüp hilâfıyla amel eyleyesün kendi cânına gadr ü hayf ve bu kadar mü'minîn kanına sebep olup pâymâl-i seyf etmiş olursun deyü âdemler irsâl olunup Mısır'a vardıkda nice kîl ü kālden sonra kāsıdları katl idüp mâl ü menâl ve harîm evlâdımız üzerine kıtâl ideriz deyü bu hâl üzere kıtâle karâr virdiler. Çünkü Sultân Selîm'e ulakların helâkı haberi vâsıl oldı sâk-ı himmeti teşmîr idüp Çerâkise'nin kam' u kal'ına ve kahr u tedmîrine azm idüp Hayra Bey'i meclîs-i şerîfe ihzâr idüp meclîs-i şerîfinde otur deyü iltifât-ı bî-nihâyeden sonra Mısır'a azîmet ve sefer emrin müşâvere idüp Hayra Bey dahi inşâ'allâhu'r-Rahmân Mısır'a an karîb mâlik olup hizmet-i Haremeynü'ş-şerîfeyn sa'âdetine nâil olmanız mukarrerdir hemân himmet-i âli nehmete mevfûkdur deyü cevâb virdikde sâhib-kırân-ı âlî-vakār mütevekkilân-ı alâ'llâhü'l-kerim yarın diyâr-ı Mısır'a teveccühe ve sefer an samîm tasmîm olınmuşdur. Hemân rihlete nidâ eylesünler deyü emr idüp üçünci gün devlet ü ikbâl ile Şâm'dan

hurûc idüp tayy-i merâhil iderek Mısır'a dâhil ve üç ay mikdârı hurûb u kıtâlden sonra Hasan bin Merʿî dirler bir şahsın hîlesi ile hayyen Tomanbay **[39a]** ele getürülüp huzur-ı şehinşâha ihzâr olundukda nice mükâleme ve mübâheseden Hâkān-ı zafer hazretleri Yeniçeri Ağası İyâs Ağa'ya müsâfir virüp ikrâm eyle deyü emr eylediler. Diyâr-ı Mısır'da vesâir etrâfda Sultân Tomanbay'ı Hasan bin Mer'î delâletiyle tutuldı deyü şâyiʿ olup kimi iʿtimâd itdi ve kimi ne ihtimâl didi. Hâkān-ı âlem bindikçe baʿzı yerlerden Allahû yensur Tomanbay sedâsı ve Tomanbay'ı merhûm âlem-i maʿnâda kendü müddet-i hayatı münkazı oldı. Saʿat memât karîb oldı aç gözin deyü bîdâr oldı. Hemân hâkān tarafından âdem gelüp Tomanbay'ı taleb olundı ve kalkup otak-ı pâdişâha karîb vardıkda kapu ağası çıkup haber irâd eyledi ki, Sultân Tomanbay'ı alup Bâb-ı Züveyle'de salb ideler emr-i pâdişâhî üzre bir katıra bindirüp İbn-i Bâbe nâm mahalle varup bir gemi ile Bulak'a geçirüp andan Mercuşiye ve Beyne'l Kusrîn önünde şehr ortasından ve bu denlü halk-ı âlem sultân Tomanbay'ı gördükde bir feryâd ü girîv vâveylâ olmuşdur ki, kıyâmetden bir alâmet idi. Zîrâ mezbûr bir sâhib-i hayr fukarâ vü ey'tâma inʿâm üzere idi. Bu hal üzere Temürkapı'ya geldikde ale'l acele boğup baʿdehu çeküp salb eylediler ve bir cüz-i zamândan sonra indirüp naʿşını Gavri türbesine iledüp kādı-i asl **[39b]** Kendü ile gasl idüp Sultan Selîm tarafından üç kese akça ile fâhir kefenler gelüp baʿde't-tekfîn Gavri kendü içün ihzâr itdüğü fıskiye içine defn eylediler ve rûhı içün üç kese tasadduk eylediler ve merhûmun namâzına sultan kâmyâb hâzır olup bile kıldılar ve bir o denlü akçe dahi kendüler tasadduk eylediler ve merhûmun cümle tevâbiʿ ü müteʿallikātlarına inʿâm ü ihsânlar idüp nice mürettebât taʿyin Çerâkisenin âhiri bunda nihâyet buldu. Ve târih-i sâl-i ferhunde-fâl dokuz yüz yirmi ikinci senesinin Rabiʿül evvelinin yirmi birinci gününde hâtime-i hayr üzere infisâl buldı. Muharrir-i makāl Şeyh Ahmed Remmâl ile öyle nakl ider ki, hâkān-ı âlî-cenâb Gavri oğlu Seydî Muhammed'e va'llahu'l-azîm Tomanbay'ı katline bir vechile niyyetim yoğ idi. Merhûmu diyâr-ı Rum'a iledüp kayd ü hayatla bir sancak virüp riʿâyet üzere istihdâm eylemek idi. Lâkin bizim tedbîrimize muvâfık olmadığı merhûmun vâkıʿalarından muhakkakdır. El-hükmul'llah dirler imiş, hazret-i pâdişâh kavlinde sadıkdır. Lâkin Hayra Bey ve Gazâlî şeytanat idüp el altından urbânlar peydâh idüp gicelerde ve çarşılarda Tomanbay'ı geldi deyü hîleler idüp ve bu katl olmayınca Mısır pâdişâhı itaʿat eylemez deyü agzâb eylediler ve illâ merhûma hayf **[40a]** oldı deyü anup te'essüf iderler imiş. Ve hadd-i Rûm'a varınca anarlar imiş bundan sonra Sultan Gavri zamânında olan kuzât-ı erbaʿayı huzurlarına ihzâr idüp yine kemâ-kân mansıblarında

ibkā eylediler. Ve emr eylediler ki cümle devâvin sicillâtlara kayd olsun min-baʿd Çerâkise'den ve sâirden bir ferdin erzâkına ve evkāflarına dâhl ü taʿarruz ve cevâmiʿ ve medreselerine ve sâir hayratlarına ve evlâd ü ensâblarına ve bir vechile teʿaddî olunmaya deyü şehr ve bâzârlarda münâdîler nidâ etdirdiler. Ve cümle mehâkimde ve dîvân defterlerinde kayd etdirdiler ve "Allahu teʻâlâ ve Resûlünün laʿneti üzerine olsun, her kim hilâf ve tagyîr ü tebdîl ider ise" deyü yazdılar. Cümle ahalî-i bilâd fukarâ vü ağniyâ ulemâ vü sülehâ eminü'l-kalb olub duʿâlar ve senâlar eylediler ve Hayra Bey'i daʿvet eylediler. Hâmet azîme-i mülükâne kaydırup eylediğin hizmet-i azîme mukābelesinde işte sana iklim-i Mısr'ı kayd-ı hayat ile ve cümle hâsıl olan mal ile virdim ve sana beş bin Yeniçeri ve bir mikdâr atlu asker alıkoyup sizi Allahu teʻâlâ hazretlerine ısmarladım deyü buyurdılar ve Mısır'dan geçüp otağ-ı hümâyûn ile Babü'n-Nasrdan çıkup Adiliyye'de kondılar. Otağ-ı hümâyûnlarında dîvân-ı **[40b]** azîm idüp alâ melâ'i'n-nâs Hayra Bey'e tenbîh-i azîm idüp buyurdılar ki, mukaddemâ size erzâk ve evkāf-ı nâs içün adl ü adâlet eylen deyü sipâriş eyledim ve hâlâ şol kimesneler ki tâ'ife-i Çerâkise'den etrâf ü cevânibe firâr idenlerden kâ'inen min kâne her kim ki emân taleb ider ise ve iklîme gelmek murâd ider ise ben emân virdim. Siz dahi emân viresiz. Zinhâr bir ferdi gadr eylemeden hazer idesiz ve bir kimseye hayız-ı nefs göstermeyesiz. Bu bâbda takayyüd olunur, sonra nedâmet çekersiz. Şöyle bilesiz deyü hatm-i kelâm buyırdılar. Bundan sonra devlet ü ikbâl ile Rûm-ı saʿâdet-rüsûm tarafına azîmet ve irtihâl buyırdılar. Hâsıl-ı kelâm hakān-ı sâhib-kıran hazretlerinin Mısır seferi hakkında nice mücelledât tevârih tasnîf ü te'lîf olunmuşdur. Bu muhtasarda bu mikdâr ile iktifâ olundı. Hazret-i hakān bundan sonra rubʿ-ı meskûnda celâdet ü şevket mehâbet ü kuvvet-i kudret ile şöhret-şiʿâr olup ke'enne rû-yi zemînde kahr-ı mehâbetinden aʿdâ titreyüp cümlesi ser-fürû idüp harâc-güzâr oldılar. Kahraman hakānın uluvv-i himmetleri buna nihâyet virdi ki, dünyanın iki pâdişâha tahammülü yokdur deyü berren ve bahren gazâ tedârükine şuruʿ eyledikde **[41a]** etrâf ü civârında olan düvel-i nasâranın cân başlarına sıçrayup birbirlerin takaddüm iderek inkıyâd gösterüp mal-ı firâvân ile her biri müsâlaha oldılar ve beynlerinde harâcını evvel edâ iden iftihâr eyler idi ki, Sultan Selîm Han benim harâcım ibtidâ aldı deyü devlet âharı üzerine takaddüme cesâret ider idi. Baʿden ve kurbi şarkan ve garban sâhib-kıran hakānın sayt u sadâsı velvele virilmekle Hayreddîn Bey dahi zemin-i Mağrib'de olan ehl-i İslâm'ın kefere-i fecereden çekdikleri ezâyı ve cevri defʿa mülâhazasıyla bu hilâlde Cezâyir halkını daʿvet idüp bu evâna dek sizi himâye etdim ve kalʿanızı maʿmur kılıp dört yüz pare top koydum.

Bundan sonra kimi isterseniz vâli nasb etdik ben gemi ile ahâr yere giderim dedikde cümlesi yekpâre tazarruʿ idüp[5] aralarından gitmemek recâ etdiler. Hayreddîn Bey dahi Tunus ve Tilemsen beyleri bana adüvdür nihâyet hutbe ve sikke âl-i Osmân nâmına olur ise eylenem didi kabul eylediler. Hayreddîn Bey dört gemi donatup arz ü mahzar ve envâʿ-ı tuhaf ü esîrlerden dört kapudan ve kırk nefer yarar ve oğlan ile Sultan Selim Han'a gönderdi. Pâdişâh-ı kâmkâr dahi kabûl idüp murassaʿ şemşîr **[41b]** ve hılʿat ve sancak ile Dergâh-ı muʿallâ kullarından Hacı Hüseyin nâm kimesne ile Hayreddîn Bey'e irsâl buyurdılar. Hacı Hüseyin Cezâyir'e vardıkda Hayreddîn Bey karşu çıkup pâdişâhdan gelen atı ve sancağı taʿzîm ü tekrîm ile alup dîvan itdi. Vilâyet pâdişâhın olduğuna münâdîler nidâ idüp pâdişâha du'â vü senâlar etdiler. Çünki Hayreddîn Bey, hutbe ve sikkeyi âl-i Osmân nâmına itdi. Tunus ve Tilemsen Beyleri mükedder olup birbirleriyle ittifâk itdiler. Cezâyirlü'den Muhammed Bey ve İbn Kādî, ki Hayreddîn Bey'in yarar beyleri idi, idlâle saʿy idüp bi'l-âhire kendülere döndirdiler ve Arab'a mal döküp Cezayir'e musallat itdiler. Lâkin Hayreddîn Bey, makām-ı müdâfaʿada durup anlara mağlup olmadı. Bu esnâda Tunus hâkimi Kādı-zâde isyân idüp Hayreddîn Bey üzerine Arab tâ'ifesin tahrîk etmekle gelüp Cezayir'i ihâta etdiler. Cezâyir önünde cezîrede olan küffâr dahi ferce bulup bir tarafdan şehri döğer idi. Altı ay Hayreddîn Bey bunlar ile cenk idüp mağlup olmadı. Bi'l-ahire vakt-i şitâ duhûli ile Kādî-zâde zarûrî sulh idüp Tunus'a gitdi. Baʿde zaman karındaşını asker ile tekrâr Cezayir'e gönderüp **[42a]** Hayreddîn Bey dahi çıkup bunları bozdı ve etbâʿından Kara Hasan'ı ardlarınca gönderüp mezbûr dahi varup Tunus'a müteaʿllık nice kalʿaları aldıkdan sonra Kādı-zâde ânı dahi ıdlâl idüp kendüye döndürdi. Hayreddîn Bey elinde ancak şehr-i Cezâyir'den gayrı nesne kalmayup giderek Cezâyirlü dahi döndiler urbân şeyhleri şehrden hurûc kast etdiklerin duyup etbâʿın cemʿ eyledi sarâyın kapusu üç yola açulur idi. Onlardan ikiyüz kadar kimesne sarâya hücûm ider iken Hayreddînlü çıkup dağıtdılar ve çoğun tutup habs etdiler. Şehir halkını katl-i âmm idelim dir iken Hayreddîn Bey rızâ virmedi. İrtesi şehirlüyi cemʿ idüp maʿkūl ile bunlara söyledi ve yüz altmış müfsidi içlerinden alup hapse gönderdi ve bâkīsine destûr virdi. Menbaʿ-ı fesâd olan yirmi beş kimesnenin hakkından gelüp ikisini dahi şehirlü ile müdâra üzre geçindi. Çün Cezâyir şehri halkı ile Hayreddîn Bey miyânında burûdet vâkıʿ olup askeri şehirlüden ağrâz ü nefret itmişidi. ve taşradan âmed ü reft münkatıʿ olup şehir içinde mahbûs gibi kalmağla Hayreddîn Bey hicrete niyyet itdi. Lâkin memâlikin koyup götürmede tereddüt üzere olmağla

[5] İdüp kelimesi mükerrerdir.

istihbâr **[42b]** eyleyüp rü'yâsında gördü ki hazret-i Seyyid-i Kevneyn salla'llahu aleyhi ve sellem gāzî-i mezbûrın esbâbını gemiye yerleşdirmeye bî-nefsihi şuruʿ iderler ol esnâda Kara Hasan'ı tutup virelüm deyü haber gelmişdi. Ânı muhâsaraya gitmek bahânesiyle sarâyı tahliye idüp sabah dokuz pâre gemi yenisi var ise koyup ehl ü iyâlini yerleşdirdi. Aʿyân şehri ve İbin Kadı'nın sulha gelen âdemîsin getürüp kalʿa miftâhın önüne bırakdı ve ehl-i İslâm'ın vebâli boynunuza müfsidler deyü atına binüp gemiye geldi. Ol gice limanda yatup Cezâyir'lü azîm mâtem itdiler. Sagīr ü kebîr vedâʿa gelüp ağlaşdılar ve nasîhat taleb etdiler. Hayreddîn Bey, üç sene sabr edün baʿdehu istediğiniz yire gidin deyü esenleşüp çekdirdi. Cicelye'ye revâne oldı. Vaktâ ki Hayreddîn Bey Cicelye'ye gelüp temekkün etdi. Hisâr-ı mezbûr Mağrib kenârı diyârında olup bir mikdâr kaht itdi. Yyedi pâre gemi ile deryâya çıkup küffâr yakasında dokuz pare buğdayı ve zahîre yüklü parçaya sataşup birini batırdı ve sekizini alup götürdükde ucuzluk olup duʿa itdiler. Mezbûr gemilerden yedi yüz kâfir çıkdı. Baʿde kendüye yirmi yedi oturak başlarde yapdırup dokuz gemi ile Tunus semtlerinde sayda meşgūl oldı. Tunus'lıdan kendüye **[43a]** tâbiʿ olmayan muhallakları tutup gemilerin yakdı ve Ceneviz Boğazı'nda buğday yüklü altı parça üzerine varup gördüklerinde gemileri teslîm etdiler, alup Cerbe'ye gönderdi. Baʿde varup halka tevziʿ eyledi. Hayreddîn Bey'in daʿvetin işidüp Tunus'da Aydın Re'îs ve Şaʿbân Re'îs ve gayrı on iki re'îs kırk pâre gemi ile yanına cemʿ olup küffâr yakasına gitdiler. Kenarlarda olan bilâdı urup gāret ile nice esîr ve mal alup gānim oldılar. Dönüp ekseri Cicelye'de kışlası çün Hayreddîn Bey'in devleti şevketde idi İbn Kādî havfından hedâya gönderüp medâr etdikçe iltifât etmez idi. Cezâyir halkı dahi gerü kudûmün recâ iderler idi. İttifâk gemileri İspanya'dan müslimânlar getürüp Cezâyir'e uğradıkda İbn Kādî anları kondurmayup Cicel'e gitdiler. Hayreddîn Bey'e şikâyet itdiler. Hayreddîn Bey dahi rü'yâsında girü Cezâyir'e varmağa işâret olmuş idi, kalkup taşra çıkdı. Cezâyir şeyhlerine kâğıd gönderüp daʿvet etdi. Anlar dahi icâbet idüp geldiler. İbn Kādî âgâh olup yirmi bin kadar leşker cemʿ itdi ve karşu gelüp Hayreddîn Bey ile cenge âmâde oldı. Bir dağa arka virüp tabur kurdı ve çıkup döğüşdükde bozılup dört bin **[43b]** kadar Arab'ı kırıldı ve kendü bir saʿb yere karar ve tahassün etmişidi. Hayreddîn Bey üzerine varup muharebede İbin Kadı maktûl oldı askerinin kimi firâr kimi karâr itdi. Yalnız bin sekiz yüz tüfenkcisi var idi baʿdehu her tarafdan meşâyîh-i urbân gelüp tâbiʿ oldılar. Hayreddîn Bey istimâlet virüp sâbıkā mutasarrıf oldığı vilâyetleri girü aldı ve bu haber Kara Hasan'a vasıl oldukda beş yüz nefer ile Şirşel'e kaçup Hayreddîn Bey ılgar ile

vardıkda neferi karşu gelüp bağī-i mezbûri tutup katl itdiler. Sâbıkā Hayreddîn Bey Cezâyir'den geldikde üç sene vaʿde virmişdi. Ssene tamâmında girü gelüp Cezâyir'e girdi gâzi-i mezbûr her işinde istihâre idüp ve ekser gazavâtında zuhûr idecek umûrı rü'yâsında görür idi. Bu defʿa etrâfda olan urbân tâbʿi olup halk emn ü emân üzere âsûde oldılar ve etrâfda gavâ'ili bertaraf etdikden sonra Cezâyir önünde olan adayı teshîr tedbîrinde gördi

Zikr-i Hisâr der-Ada-i Cezâyir

Sâbıkā Cezâyir şehri önünde bir ada ki ok yetüşür idi. Üzerinde bir metîn hisâr binâ olunup bir tarîkle küffâr almış idi. Husûsân Hayreddîn Bey Cezâyir'e müstevlî olalı küffâr ânı âlât-ı harble doldırup muhkem tahsîn **[44a]** itmişler idi. Mukaddemâ ol hisâr sebebi ile şehirlüden harâc alurlar idi ve minârelerde ezân okundukça top ve tüfenk atup delik delik iderler idi. Hayreddîn Bey geleli bizi kalʿamızda kon sizin şehrinize ayak basmayalım deyü tazarruʿ ider oldılar. Hayreddîn Bey silaha rızâ virmemekle azîm tedârük gördiler, on dört sene bu uslûb üzere geçindiler. Bundan sonra Hayreddîn Bey mezbûr hisârı muhâsara idüp İspanya kralı imdâda gelmek üzere iken bir hafta gice ve gündüz döğe döğe zebûn idüp emân taleb etdiler râzı olmayup zor-ı bâzû ile feth itdiler. Kırılan küffârdan gayri beş yüz esîr çıkdı ve emr eyledi kalʿayı yıkup boğazı doldurdılar. Hisâra ulaşdı. Ortası limân oldı. El-an Cezâyir limanı oldur. Ol esîr olan kâfirlere şehrin topdan harâb olan yerlerin yapdurup beylerin katl etdi. İspanya'dan imdâda dokuz parça gelmişdi. Kalʿayı yerinde bulmayup dönüp firâr ider iken Hayreddîn Bey on beş kadırga ile çıkup cenkle cümlesini aldı ve Cezâyir'e geldi cenkde düşenden gayri iki bin yedi yüz kâfir çıkdı. Kıssadan hisse budur ki kadırga ile parça alınmak olur. Kadırga içinde namdâr kimesne **[44b]** olıcak bundan sonra Hayreddîn Bey karşusına bir düşman duramayup ya firâr ya teslîm esîr olur idi. Bu hâl üzere bilâd-ı küffâra velvele salmışdı. Çünki bir takrîb ile bî-kazâ'i'llâhi teâlâ Endelîs vilâyetine İspanya kralı müstevlî olup nice bin ehl-i İslâm yine vilâyetlerinde sâkin olmak şartıyla harâca kabûl idüp ve şiʿâyir-i İslâm'a dahi icrâ etmeği sulhda idhâl camiʿler ve mesâcidlerde beş vakit ezân okunup salât-ı humsı cemâʿatle edâ ve mekteblerde çocuklar taʿlîm-i Kur'ân idüp ve medârisde ulemâ neşr-i ulûm iderler idi. İspanya kralı olan Beşinci Karlos, Hayreddîn Bey imdâd ile Endelîs elden çıkar havfiyle ehl-i İslâm'a tazyîk idüp âyîn-i İslâm üzere kimse ibâdet itmesün deyü menʿ ile nidâ itdürüp ehl-i İslâm'a ateşe yakmağa başladı. Müslimânlar dahi tahammül idemeyüp nice kerre

cemʿiyyetler itmişler idi. Bu defʿa dahi ittifâkla cemʿ olup bir dağa arka virdiler. Hayreddîn Bey'e haber gönderüp istimdâd itdiler. Hayreddîn Bey otuz altı pâre kalyete gönderüp vardıklarında üzerlerine gelen düşmanı bozıp ehl-i İslâm'ı **[45a]** gemilere aldılar ve bin nefer gāzî makām-ı müdâfaʿada durup yedi kerre sefer eylediler. İslâmiyânı cümle karşuya geçürüp küffâr elinden tahlîs etdiler ve bu yolda nice gemiler alup ganîm oldılar. Bu defʿa yetmiş bin kadar müdeccel geçüp Cezâyir'de ve gayri yerlerde temekkün etdiler. Ekser Cezâyir halkı ol ecilden Endelîslüdür Hayreddîn Bey dokuz yüz on sekiz târîhinne gelince diyâr-ı Mağrib'de nice ulu gazâlar idüp târîh-i mezbûrda Cezâyir'de kendü kullarından yarar Hasan Bey'i yerine koyup mükemmel gemiler ile kalkup Der-i devlete yüz sürmek niyyetiyle çıkup Sardunya'ya andan Kikilce'ye uğrayup Ceneviz kurbünde bir hisârı sabah ale'l-gafle basup gāret ve tahrîb etdi henüz şâyiʿ olmadan çıkup Ceneviz'den Misine'ye gider iken on sekiz parçaya mülâkī oldı. Cümlesin alup kâfirlerin esîr eyleyüp şehre karşu on sekizine bile âteş virdi. Andan kalkup boğaza gelüp pâdişâh-ı Cem-câhdan istîzân ile İslâmbol'a dâhil olup azîm şenlikler eyledi. Ol gün ki dokuz yüz kırk sâlinin evâsıtı idi. Gemileri Galata önünde lenger endâz olup irtesi at meydânında **[45b]** kapudan Ahmed Bey evleri mesken taʿyîn olunup ana girdiler. Dîvân güni on sekiz re'îs yoldaşları ve azîm hedâyâ ile dîvâna varup şeref ve dest-bûs-i pâdişâhîye nâ'il ve iltifât-ı bî-gāyete vâsıl oldı. Ol re'îsler huzûr-ı hümâyûna bile girüp el öpdiler, hılʿatler giydürülüp her birine ulûfe taʿyin olundı. Baʿdehu pâdişâh hazretleri buyurdı, kim varup tersâne hıdmetinde olup gemilerin bildiği gibi yapdıra Sultân Süleymân Gāzî hazretleri gāzî-i mezbûrı Cezâyir Beylerbeyiliği hılʿatini giydürüp kapudan paşa unvânıyla muʿanven olup dokuz yüz kırk sâlından elli üç sâlına gelince nice gazâlar idüp dîn devlete nice hıdmetler itdi cümle-i gazâsından beri budur ki, bir defʿa donanma-yı hümâyûn Kefalonya'dan Motun'a gelüp Hayreddîn Paşa gemilerden altmış kadırga intihâb idüp taşrada kaldı. Lütfî Paşa bâkī gemiler ile tersâne-i âmireye gelüp dâhil oldı. Hayreddîn Paşa evvela Çuka adasın urdı İğne nâm-ı cezireye varup metin hisârı var idi, top çıkarup muhâsara itdi.Üç gün döğüp dördünci güni feth müyesser olup dört bin sekiz yüz esîr aldı, **[46a]** malların gāret ve yağma itdiler. Baʿdehu Mürted nâm cezireye varup darbe-i top ile anı dahi aldı. İkibin ikiyüz esîr çıkup baʿdehu Bâre adasına vardı. Çok cenk eyleyüp kâfirleri el virmedi. Âhir darb-ı seyf ile feth itdiler çok ganâim alındı. Baʿdehu Nakşe üzerine vardıkda küffârı karşı geldi, harâca râzı oldı. Donanma halkı bir cezireyi gārete icâzet alup gitdiler, varup vâfir ganâim aldılar. Paşa-yı gāzî bir cezîreye dahi varup on dört günde

üç kalʿasını feth eyleyüp on bir bin esîr aldı baʿdehu altı cezîreyi beş bin altuna harâca kesüp pâseta ve çukalar nukūd ve pençikden bin kız ve bin beş yüz oğlan ve dört kerre yüz bin altun cemʿ olundı sâ'ir ganâ'im bu kıyâs üzre idi baʿdehu dönüp İslâmbol'a geldi

Pişkeş-i Kapudan Paşa

Ertesi iki yüz oğlana kırmızılar giydürüp ellerinde altun gümüş sürâhiler ve kadehler ardlarınca otuz dahi birer kîse altun omuzlarında dahi ardınca iki yüz âdem omuzlarında birer kîse akçe ve dahi ardınca boynı bağlu iki bin kâfir her biri sırtında bir pastav çuka peşkeş çeküp el öpdi ve fâhir hılʿatler giyüp **[46b]** külli iltifâta mazhar oldı. Zîrâ bir kapudan bu asırda bu hıdmeti itmemiş idi ve bir defʿa dahi Hayreddîn Paşa haber aldı ki bu esnâda İspanya ve Papa ve Venedik donanması körfezde cemʿ olup Preveze üzerine hücûm itdiler ve Hayreddîn Paşa dahi küçük yirmi gönüllü gemisini mukaddem ol tarafa göndermişidi. Zaklisede kırk pâre çekdirir karavellerini görüp döndiler. Anlar dahi dönüp Barbaros'a yakın yerdedir deyü donanmalarına haber virdiler "Barbarosa" lafzı İtalyan lisânı üzere "kızıl sakallı" dimekdir. Preveze hisârını bırakup çıkdılar. Motun önünde haber alunup Hulumic'de sulandılar. Kefalonya'da cezîreye er döküp karyelerin gāret etdirdi. Baʿdehu Preveze'ye varup hisârı topdan küllî rahnedâr olmuş idi. Muhâsara esnâsında Aya Mavra'dan nice imdâd gelüp hisâra girüp yürüyüşte hayli kâfir kırmışlar ve topları çevirmişler. Bi'l-âhire hâ'ib ü hâsir kalkup gitmişler, paşa askere hisârı yapdırdı. Bir iki gönüllü kimisi kâfir yakasına gönderüp dil aldırdı. İspanya ve Papa ve Portakal ve Venedik donanması cümle körfezde cemʿ olmuşlardır deyü haber virmekle pâdişâh-ı kâmkâr ol zaman Boğdan seferinde **[47a]** idi. Mezbûr dili rikâb-ı hümâyûna gönderdi. Dokuz yüz kırk beş Cemâziye'l-evveli gurresinde küffâr-ı haksâr donanması dahi gelüp Preveze'ye karîb iki mil yerde lenger-endâz oldılar

Aded-i Sefâyin-i Küffâr

Elli iki pare kadırga ile İspanya'nın nâmdâr kapûdanlarından Andorya Dorya ve yetmiş pâre kadırga ile Venedik cenerali ve otuz pâre kadırga ile Papa kapudanı ve on pare kadırga ile Rodos hâkimi Migal Masturi kā'im-makāmı seksen parça İspanya ve Portakal kralının on karake Venedik'in ki her biri ikişer bin yarak atar ellişer pâre kadırgaya karşu durur ve Andorya'nın bir azîm kalyonu var idi ki, âlât-ı harbi hisâba

gelmez idi. Sâ'ir yerden dahi biraz parça cümle yüz altmış iki kadırga ve yüz parça üç yüz gemi vesâir gönüllü hurde gemiler ile altı yüzden ziyâde yelken görünüp ve ehl-i İslâm donanması cümle yüz yirmi pâre çekdirir gemi idi. Hayredîn Paşa meşveret ve askere gazâya tergīb idüp tedârük gördü gemilerin direklerin aldırdı ve "hareket ve sükûnda bana bakın" deyü muhkem ısmarladı ve "gönüllü gemilerin alaydan başka bir yerde durasız, **[47b]** çatdıkları zaman böğründen topu urasız" didi. Beyler taşrada kâfir gemilerinin çokluğun görüp taşra âdem döküp top çıkarmak tedbîrin arz i[t]diler Hayreddîn Paşa maʿkûl görmeyüp lâkin küffâr nice Preveze boğazından içeri girmek kasdında oldığı haber alınmak ile kenâra er döküp toplar kodılar küffâr dahi karaya çıkmadan fârig olup topla anları döğmeğe başladı. Berü tarafdan Murâd Ağa gönüllü alayından Turgudca ve Güzelce Mehmed ve Sâdık Re'îs ve gayri birkaç gemi ile çıkup ol mahzûlleri ürkütdüler. İki günden sonra birkaç pâre yüğrük kadırgaları Preveze boğazına gelip İslâm gemileri semtine toplar atup feşârılık ve tafra ve hareket etdiklerinde müşârün-ileyh paşayı gazâ-bîşe ve cihâd-endîşenin karârı kalmayup tabl ü nakkāresin döğüp ve sancakların çözüp Preveze boğazını taşra çıkup küffâr-ı haksâr gemilerine mukābele niyyeti ile rû-yi deryâda altı mil kadar yerde temür bırakup sâir süfen-i İslâmiyye gelüp yanına cemʿ olunca tevakkuf itdi. Cümle gelüp dizildikde işâret eyledi. Yüz yirmi iki pâre gemi üçer topa ateş idüp yürüdüklerinde zemîn ü âsmân pür sayt ü sadâ olup küffârın kulûbı ruʿb ü herâs ile doldı ahşâm dahi karîb idi. **[48a]** Min-baʿd temür koparup körfez tarafına firâr-günân revâne oldılar. Paşa dahi yerine varup ol gice istihâre itdi. Gördi ki limândan vâfir balık devşirir nısfü'l-leylde kalkup ol semte çekdürdi.

İnhizâm-ı Küffâr

Cumâde'l-ulânın üçinci güni Andorya Dorya İnebahtı Körfezine girmek tedârükinde olup Hayreddîn Paşa bahşîlere vardıkda direklere âdem çıkarup Ayamavra ve İncir limânı önünde gemi direkleri görindi. Cümle bir yerden duman doğrıldup hâzır baş yüridiler. Küffâr dahi gördükde taşra çıkup ol tarafın rûzgârı muvâfık olmağla ehl-i İslâm havfe düşdiler. Zîra barça önüne kadırga dayanmayup çindirdi. Derhâl paşa-yı gāzî iki âyet yazup gemisini iki tarafına bırakdıkda bi-izni'llâhi teâʿlâ rûzgâr sâkin olup parçalar hareketden kaldı. Kıssadan hisse budur ki; Serdâr olan nâmdarlar yalnız esbâb-ı cismâniyeye iʿtimâd etmeyüp kādir oldukları kadar esbâb-ı rûhâniyyeye dahi riʿâyet ve iʿtibâr eylemek lazımdır. Küffâr nâçar saf saf dizilüp toplar atmağa başladılar. Lâkin

onların topları çokluk irişmez idi. Evvelâ bir kalyon çıkup hayli toplar atdı. Donanmadan topa tutup döndürdiler, barçaları top ile ele alup **[48b]** ırakdan döke döke zebûn etmişler idi. Andorya Dorya ve ceneral kadırgalarıyla irişüp mukāvemet makâmında olıcak paşa-yı mücâhid üzerlerine çekdirüp ateş-endâz oldıkda barçaları ardına dolandılar. Barçalardan top fındığı yağmur gibi yağar idi. İki donanma tütün içinde kalup birbirin görmez idi. Kadırgaları birkaç defʿa kasd itdiler ki, sefâyîn-i İslâm'ın ardın alup gemiler barça ile çekdirir arasında kala mümkin olmadı bunlar dahi taraf-ı âhardan üzerlerine hücûm etdikçe el-hâl barçalarının cânib-i âharına geçerler idi. Barça ise kaʿla gibi biri birine çatılmış idi, ayırmağa imkân olmadı. Ve bi'l cümle İslâm geştîlere zorundan barçaları dokuz dolandıkdan sonra paşa-yı şîr-savlet tekbîr getürüp defʿaten toplara ateş barçaları üzerine yürüyüp bir nicesin batırdı ve aralarında yol idüp kadırgalara geçdi ve askere tenbîh etmiş idi asla barça yağmasına iltifât etmediler. Gāzîler hücûmundan küffâra dehşet gelüp havf u haşyet galebe itdi. Mmin-baʿd çekdirirleri durmağa mecâl olmayup firâra yüz tutdılar. Beyne's-salâteyne değin kıtâl mümted olup barçaların ekseri darbe-i topla gark ve helâk olup Andorya Dorya ol hali göricek **[49a]** sakalın yolarak sâ'ir çekdirir ardına düşüp firâr etdiler. Sefâyin-i İslâm barçalar elde murâd kadırgalardır der deyü ardınca gidüp iki kadırga alı kodılar ahşâm rûzgâr çıkdı. Ol cenk olan mahalde yatup kalan barçaları küffâr nâçâr ateşe urdılar. sabaha dek yandı. Kıba kuşlıkdan gün batıncaya acâyip cenkler oldu ki, deryâda misli sebk etmemiş idi. Sabah Ayamavra'ya gelüp cenkde alınan iki kapudanı fetih-nâme ile kendi oğlunı koşup rikâb-ı hümâyûna gönderdi. Sultân Süleymân Han Yanbolu'da şikarda iken paşa-yı gāzînin oğlu gelüp azîm ittifâk ve riʿayete mazhar oldı. Dîvân kurılup fetihnâme ayağ üzre okundı. Hakk'a hamd ü şükr-i firâvan itdiler ve etrâfa fetih-nâmeler gönderülüp şehir donanmaları ısmarlandı. Hayreddîn Paşa'yı gāzî bunlar emsâli dahi nice gāzalar idüp dîn ü devlete hıdmetler eyledi ve dokuz yüz elli üç Cumâde'l-ulâsının altıncı güni vefât idüp Beşiktaş'ta türbesinde defn olundı sinni seksenden mütecâviz bir pîr-i gāzî idi. "mâte Re'îs'ül bahr = 953" târîh-i vefâtıdır, rahmetu'llâhi aleyh rahmeten vâsıʿaten. Çün Hakk sübhâne ve teʿâlâ hazretleri diyâr-ı Mağrib'i böyle tecelli eyledi ki, Oruç **[49b]** Re'îs ve birâderi Hayreddîn Paşa'nın âdetleri ve Kazdağı ve Melmân ve Sarûhân ve Aydın ve Menteşe ve Hamid ve Teke ve Alâiyye Anadolu ve Rûmili etrâf ü cevânibinde derûnlarında şecâʿat ü şehâmet müzmir olan gāzîleri levend yazup diyâr-ı Mağrib'de zikr sebk eylediği üzere gazâlar etdikleri mazbûd ve maʿlûm olup bunlardan sonra zuhûr iden gāzîler ki Hâdım Hasan Bey

Hayreddîn Paşa merhûmun yarar pehlüvânlarından olup atabe-i aliyyeye geldikde Cezâyir'de yerine halîfe etmişdi. Dokuz yüz kırk sekizde pâdişâh-ı gāzî tabur seferine Engürüs'e gidüp Hayreddîn Paşa'yı yetmiş pâre kadırga ile Akdeniz muhâfazasına göndermişidi. İspanya kralı dahi donanmasıyla Ferdinandos imparatora imdâd ve diyâr-ı İslâm'ı gāret içün Venedik sâhiline gelüp Hayreddîn Paşa deryâya çıkduğun işidüp vilâyetine dahi dönmeğe ar idüp Cezâyir'e teveccüh etdi mukaddemâ paşa-yı mezbûr anda yerine nasb etdiği Hâdım Hasan Bey otuz kadırga ve kalyete donatup İspanya sevâhiline gāretden hâlî olmaz idi. İspanya dahi yüz kadar barçaya dört bin at ve cümle elli bin kadar asker koyup kendü dahi geçüp dokuz yüz kırk sekiz Cumâd **[50a]** el-âhirinin yirmi sekizinci güni Cezâyir önüne geldi Hasan Bey dîvân idüp askere istimâlet virdi küffâr dahi çadırların kurup metrise mübâşeret eyledikde Hasan Bey altı yüz Türk ve iki bin Arab atlusı ile çıkup şebhûn idüp küffâr gice birbirine girdiler üç bin kadar kâfir kırılup selâmetle gāzîler girü hisâra girdiler. Hikmet-i Hudâ beşüncü gice yağmur yağup ziyâde furtınalar etdikde ağır yükli barçaların ekseri karaya urup nicesi batdı. Küffârın barutı ıslanıp top tüfenk atmadan kalıcak Hasan Bey çıkup üzerlerine hücûm etdi. İki saʿat azîm cenk olup girü kalʿaya girdiler. Ol furtınada yüz altı pare gemileri karaya vurıp dört kadırga limana girmişdi. Zikr olunan gemilerden bin dört yüz müslimân esîr halâs olup küffâr nâçâr kalʿadan el çeküp hasâret ve hizâlen-ı azîm ile kalkup Tementus nâm birûna varup vilâyetlerine gitmeği can atdılar. Ehl-i İslâm ardlarına sürüp vâfir kâfir katl iderleridi harâs suyı tuğyân etmiş bulunup ardlarında Cezâyir gāzîleri zorunu görüp suya urmağla nicesi dahi anda gark ve helâk oldı bâkīleri Recebin yirmi altıncı güni **[50b]** kurtılan gemilerine binüp deryâya çıkdılar. Bir furtına dahi çıkup gemilerin Becâye tarafına atdı güçle yol bulıp İspanya'ya gitdiler. Beşinci Karlos bir furtına inhîzâmı ki meşhûr ve târîhlerinde mastûrdur. Bundan sonra çok geçmeyüp mezbûr kral arından manastıra girüp râhib olup saltanatı oğlına ferâgat eyledi ve Kurdoğlu Muslihiddîn Re'îs ve Kemâl Re'îs'in hemşîre-zâdesi Muhiddîn Re'îs ve Sinân Re'îs ve Gāzî Mustafa ve Uluç Ali ve Hasan Gele ve Mehmed Re'îs ve Sancakdâr Re'îs ve Deli Caʿfer ve Kara Kādî husûsan Turgudca Bey mezbûr Turgudca Menteşe Sancağı'nda Seravuluz nâhiyesinde bir karyede Velî nâm raʿinin oğlı iken nihâdında şecaʿat ü şehâmet olmağla tîr-i endâzlığla ve güreş tutmağa gûşiş idüp âkıbet deryâ levendine karuşup şecâʿatle iştihâr bulmağın giderek levend zümresi kapudanlığı kendüye mukarrer oldı. Bir defʿa yağlar iken küffâr kapudanlarından oğlan kapudan üzerine düşüp giriftâr eyledi. Ve Cenevizler habs olunup Hayreddîn Paşa Ceneviz

mukābelesine varup Turgud'ı virmezseniz cümle karyelerinizi ihrâk iderim deyü mezbûrı halâs eyledi. Benden yaradır deyü dîvânında vasf **[51a]** idüp yedek gemisini bağışladı. Baʿdehu Hayreddîn Paşa tarzında garp tarafına vâfir gāzalar idüp mâldâr oldukça gemilerin artırdı giderek yirmi beş pâre gemi ile gezmeğe başladı. Sultân Süleymân Gāzî merhûm mezbûrı Der-i devlete gelmesini fermân buyurdukda itaʿat idüp sekiz pâre gemi ile gelüp arz-ı ubûdiyyet eyledikde kendüye Karlı ili Sancağı inâyet, baʿdehu Trablus eyâleti inâyet olunup tâ Malta seferinde Santurma cenginde şehîd olana dek mutasarrıf oldı. Der-i devlete gelmezden mukaddem ve sonra nice muʿteber gazavâtı vardır bir kaçın zikr idelim:

Vakʿa'i Cerbe

Turgud Bey levend kapudanı iken yedi sekiz pâre gemisi ile Cerbe cezîresinde Kantur nâm limânda yatup gemilerin yağlar iken küffâr kapudanlarından Cigala Venedik kapudanı yüz elli pâre gemi ile gelüp ol limâna boğazın alup azuğı dökünüp zebûn oldığı zamanda zahmetsiz kendüyi ve gemilerini aluruz deyü sürür ü neşâtla oturdılar. Hatta Ceneviz'e mektûb yazup hânümânımıza ateşler salup yakan levend kapudanı Turgud'ı gemileri ile tutduk deyü haber gönderdiler ve nice beg-zâdeler gemi donadup varalım seyr idelim deyü Cerbe'ye doğruldılar. Turgud kapudan **[51b]** dahi Hakk'a tevekkül idüp hikmet-i Hudâ ol havâlîde bir ırmak ki, ayağı deryâya akar ve üzerinde bir sandal yürümek kâbil idi, heman levend ve forsa koyup limanda ol ırmağa yol kesdirmeğe saʿy etdi. İki mil kadar yeri kesüp ol sudan gemileri deryâya geçirdi ve sâhilde bir kurulmuş çadır ili koyup küffâr gördükçe Turgud içinde derdiler idi ol sudan çıkup altmış mil yerde bir limana varup gemilerin bakıyyesin dahi yağladı ve deryâya çıkdı. Yolda ol seyre gelen bey-zâdelere sataşup aldı. Bundan sonra küffâr "elbetde Turgud sihr bilür, kurı yerde gemiler yürüdür" deyü mebhût oldılar. Kapudan-ı mezbûr seyf-i meslûl-i İslâm olup deryânın yarar ve nâmdâr korsanı idi. Defaʿatle küffâr gemilerin basup kara dağ gibi barçaları söyündürmüş idi. Cümleden küffârın bir defʿa on sekiz pâre kadırgasın bozup aldı ve Selânik Körfezi'nden iki parça buğday ile Venedik'e gider iken Manya burnunda önüne gelüp emân virmedi. Buna mânend nice fütûhâtı vardır, mîr-i mezbûr Karlı-ili beyi iken bir gün deryâda bir Venedik parçasına rast gelüp büyük kapudanlara kānûn üzre taʿzîm içün yelkenleri bir mikdâr aşağı koyup pîşkeş **[52a]** götürürler iken mezbûr baş kapudan değildir deyü mukayyed olmayup rûzgâr olmağla pârçaya iʿtimâd iderler. Turgud Bey dahi bî-huzûr olup yanında bulunan

üç pâre gemisi ile topa top rûzgâr dahi aşağı komağla döke döke zebûn idüp aldıkdan sonra cenkde bir yarar yoldaşı düşmekle cümlesin kılıçdan geçirüp parçeyi deryâda ateşe yakmakla Balyoz Rüstem Paşa'ya varup mir-i mezbûrdan şikâyet itdi. Rüstem Paşa kendü birâderine muʿârız şeklinde görmekle mezbûrı sevmez idi. Emr ile çavuş gönderüp Der-i devlete daʿvet itdi. Mezbûr dahi su'-i kasdına vâkıf olup kendü gemileri ile Mağrib'e gidip iki yıl kadar zaman sûret-i isyân ile anda kaldı. Baʿdehu Trablusgarb'ın fethi lazım oldukda Sultân Süleymân Han merhûm kendüye incinmiş iken zarûri eman verüp daʿvet emriyle bir mushaf-ı şerîf ve bil altun kılıç gönderdiler ve Tarblusgarp feth olunur ise beylerbeyliği kayd u hayat ile virile denilmiş idi. Kapudan Sinân Paşa donanma ile varup Turgud Bey delâleti ile Trablus feth olunup eyâleti âhare virilmekle mîr-i mezbûr bi-huzur olup temür koparup Mağrib'e doğrı yelken eyledi. Ânı görüp sâir kapudanlar dahi ardına düşdiler zîra **[52b]** mutâbaʿatla me'mûr ideler Sinân Paşa yalnız kalup Turgud'un destûrı ile döndiler ve baʿzı kapudanlar hezâr minnetle yine döndirüp Der-i devlete götirdiler. Dokuz yüz altmış bir Receb'inde kırk beş pâre kadırga ile Turgud Bey Bahr Körfez'e girüp İtalya kenarında vâkıʿ İspanya'nın Peşteye nâm hisâra varup muhâsara eyledi. Hezâr ikdâmla alınmak sadedinde iken dört bin atlı ve üç bin piyâde kâfir imdâda gelüp defaʿatle müslimânlara üşüp cenk idüp bi-inâyeti'llâhi teʿâlâ Ramazân'ın yedinci günü taşrada olan melâʿîn münhezim olup firâr etmekle hisârda olan küffâr zarûrî emânla çıkup kalʿayı virdiler. Kırk elli bellü başlularına emân virülüp sâiri der-zincîr ve esîr kılındı. Hisârda olan ganâ'im ve yedi bin kadar mahbûs müslimân esîrleri alınup me'mûl olandan ziyâde nukūd ve ganâ'imle Der-i devlete geldikde bir gün pâdişâh-ı âlî-câh rikâb-ı hümâyûnunda piyâde gider iken yer öpüp kendü ve ağzıyle Trablus eyâletin recâ itmekle tevcih buyrıldı. Ve min-baʿd Trablusgarb'a gidüp Malta'da Santarma cenginde şehîd olınca anda kaldı. Dahi zikr olan gāzîler gibi nice gāzîler zuhûr eyledi ki, Çalık Süleymân Re'îs ve Kel Yusûf Re'îs ve emân **[53a]** bilmez Ali Re'îs ve Türk Abdî Re'îs ve yakīn zamanda zuhûr iden Mezamorta gibi sâhib-i şecâʿat kimesneler, Oruç Re'îs ve Hayreddîn Paşa'nın tarîkince hareket idüp küffâra kılıç urup nice gazâlara mazhar oldılar. Bu uslûb el-ân Cezâyir'de riʿâyet olınup berren ve bahren gazâları eksik olmaz. Hâlâ Devlet-i aliyyede kapudan olan Gāzî Hasan Paşa yessera'llâhu mâ-yaşâ'u hazretleri Rûmili sevâhilinde Tekfûr Dağı nâm kasabadan neş'et idüp bir takrîb ile levend gemisi ile Cezâyir'e varup anda nihâdında olan şecâʿat ü şehâmet sebebiyle gâhî levendâtıyla müşâcere gâhî şîr ile muhârebe iderek şecâʿatle iştihâr bulup giderek Tilemsen Beyliği kendüye mukarrer

oldı. Baʿdehu baʿzı münâfık nifâkıyla Cezâyir Dayısı ile beyinlerinde münâfese vukūʿ bulıp ve kendüye su'-i kasd oldığına fehm ve idrâk eyledikde cümle bâr u pengâh ve hayme vü hargâhın terk idüp hasm-ı cânı olan aʿdâ cânibine atf u inân idüp dâhil düşdiler. Andan dahi bir müsemmen sefînesiyle Der-i devlete geldikde Cezâyir'den Çalık nâm bir şahıs yediyle aleyhine arz ve mahzar gelmekle cümle mâmeleki devlet tarafından ahz ü kabz olunup kendü dahi bir muzîkda habs ve her vech ile **[53b]** me'yûs olmuş iken Sultân Mustafa Han aleyhir'r-rahmet ve'l-gufrân hazretleri keyfiyet-i hâlin gereği gibi teftîş ü tefahhus eyledikde mağdur ve mazlûm olduğın bildikde cümle eşyâsın girü istirdâd ve kendüye habsden itlâk ve Tersâne-i âmireye çerâğ buyırdılar. Anlar dahi taʿyîn olduğı hıdmetlerinde etek dermiyân idüp yed-i tulâ gösterdiler. Tersâne-i âmire resmi üzre gâhî Karavele kapudanı ve gâhi patorna kapudanı olarak bin yüz seksen üç sâlinde vukūʿ bulan Moskov seferinde kapudane olmuşdı. Bu tarafdan kapudan Hüsâmeddîn Paşa donanma-yı hümâyûn ile mütevekkilen ala'llâh Akdeniz'e çıkup Mora sularına vardıkda Moskov küffârının dahi donanma-yı menhûsı zuhûr idüp müşâvere oldukda mezbûr kapudan paşa bir kimsenin sözün dinlemeyüp pâdişâh donanmayı bana ısmarladı deyü cümleye muhâlefet ile mukābelede kusûr eyledikde küffâr ferce bulup üzerlerine hücûm eyledikde Kapudane Hasan Bey alabanda sağup müdâfaʿa etdi. Lâkin ehl-i İslâm'ın ittifâkı olmayıp Kasdel cânibinde avdet etmekle Hasan Bey dahi cenk iderek donanma-yı hümayûna tâbiʿ oldı Kasdel'de dahi eylenmeyüp **[54a]** Sakız tarafına yelken kaldurup revâne oldılar. Küffâr dahi ardlarına düşüp Çeşme nâm mahalde birbirine mukābil oldılar. Anda dahi kapudane Gāzî Hasan Bey'in küffâra kara cehennem mânend dağ misâl kapudanesine çatup gāzîler başdan ve kıçdan yürüyüp Gāzî Hasan Bey elde palyoş küffârı başdan kıça ve kıçdan başa sürüp söyündürmüş iken küffârın ateş kayıkları gelüp kendü kapudanelerine ateş virdikde berü tarafdan imdâd etmemekle bizim kapudane dahi kanca ve zincir ile sarılmış bulunmağla ayırmak mümkün olmayıp ikisi bile yandı. Gāzîler ateş içinde kalup kendülerin deryâya atup kimi garîk ve şehîd oldılar ve gemi şenâverlik ile halâs oldı ve Gāzî Hasan Bey dahi kâfir kapudanı esîr edüp bir takrîb ile kenara çıkdıkda kapudanı katl eyledi. Küffâr üzerlerine hücûm etdikde donanma-yı hümâyûn başdan kara gidüp cümlesini kendü elleri ile ihrâk itdiler. El-hükmu'llâhü'l-Vâhidü'l-Kahhâr Hakk sübhânehu ve teʿâlâ ümmet-i Muhammed'i bu misüllü musîbete bir dahi göstermeye bu mahallin tafsîli mûris-i melâl olduğından terk olundı. Bundan sonra küffârın önüne kimesne **[54b]** varmayup Akdeniz cezîrelerinde reʿâya tâ'ifesi dahi "El küfrü milletün vâhide" deyü

itâʿat etdikde ziyâde kuvvet bulup baʿzı ehl-i İslâm kalʿalarına taʿarruz eyledi. Cümleden biri bin yüz seksen dört Rebiʿü'l-evveli'nin on sekizinci güni Limni kalʿası tarafı küffârdan muhâsara ve elli dört gün müddet muhâsara mütemâdî olup taraf-ı devletden bâ-hatt-ı hümâyûn Gāzî Hasan Bey sekiz yüz âdem ile başbuğ taʿyîn olunup alâ cenâhü'l-istiʿcâl tesyîr olundı gāzî-i mezbûr dahi müheyyâ olan kayıklara binüp mütevekkilen ala'llâh deyüp âzim oldı. Elli beşinci Pazar güni vakt-i zuhrda taraf-ı küffâra kalʿa teslîm rehin olunup kalʿayı teslîm esnâsında gāzî-i mezbûr Limni cezîresinin bir tarafından gice çıkup süvâr oldığı kayıkları girüye avdet etdirüp kendi yanında mevcûd olan sekiz yüz kadar gāzî ile gazâ veya şehâdet deyü gazanfer misâl kükreyüp selli seyf sabaha karşu küffârın metrisin basdıkda serhoş kâfirler neye uğradıkların bilmeyüp gemilerine cân atdılar. Gāzîler dahi ardınca sürüp nice kâfiri kılıçdan geçürüp ve nice kâfiri deryâya döktüler bakıyyetü's-suyûf **[55a]** olan gemilerine girüp temürlerin kesüp firâr etdiler. Limni kalʿasında olan ehl-i İslâm dahi gürültüye istimâʿ eyledikde küffâr vireye bozdı ve kalʿaya yürüyüş eyledi zan eyleyüp kalʿa içinde olan gāzî bahâdırlar kapulara seyredüp hâzır baş durdılar. Sıbyân u nisvân sokaklara düşüp vâveylâ çağırdılar. Ke'enne rûz-ı kıyâmetden birgün idi. Sabah yeri ağarırken Gāzî Hasan Bey al ve yeşil sancaklar ile tekbîr iderek kalʿa kapusına karîb geldikde içerüde olan ehl-i İslâm kendülere imdâd oldığın bilüp kalʿa kapuların açup taşra uğradılar bu kadar sıbyân u nisvân ve gelinlik kızlar feryâd ü figân ile gelüp Gāzî Hasan Bey'in ayağın yüzler sürüp gazânız mübârek olsın deyü tehniye eylediler. Bundan sonra küffâr kendüye nizâm verüp Gāzî Hasan Bey'e haber gönderüp şebhûn erlik değildir, er isen meydâna gel didikde mezbûr gāzî dahi fî-sebîli'llâh gazâya niyyet idüp "kem min fi'etin kalîletin galebet fi'eten kesîreten" nazm-ı celîline teşebbüs idüp hâzır [u] müheyyâ oldı. Küffâr dahi var kuvvetin bazuya getürüp Limni Cezîresi'nin garb-ı cânibinde bir mahalden askerîn karaya çıkardı. Berü tarafdan dahi **[55b] Gāzî** Hasan Bey askere istimâlet virüp iyi gāzîler küffâr çokluğından üşenmen inşâ'llâh fursat bizimdir. Herbâr ki küffâr ehl-i İslâm üzerine nâr-ı fitne îkād eyleye. Hakk teʿâlâ kendü lütfundan ol ateşi söyündürür. Göreyim sizi. Dîn uğrına dilîrâne duruşup cenk idelim. ölenlerimiz şehîd ve gāzîlerimiz dünyâ ve âhiretde azîz ve saʿiddir. Her biriniz kollu kollunuza baş olup küffârın top ve tüfenk ve edevât-ı cenk karşusında merdâne deprenin ümîddir ki, bâd-ı zafer İslâm tarafından zuhûr ide deyü nush u tahrîs eyledi. Andan cümle gāzîler birbiri ile ve tevâbiʿ ü levâhıkları ile tevdîʿ ve îsâl ve hukūk-ı nân [u] nemek vesâir hıdmet ü emek ve hakk-ı âhiret ü resm ol ki kāʿide-i fütüvvetdir helâl

etdikden sonra mâbeynlerinde ahd u peymân bu minvâl üzerine münʿakid oldu ki, mâdâm ki tîğ-ı bürrân ile arsa-i heycâda cemʿan kelleler galtân olmaya bu meydân-ı maʿrekeye adüvv-ı bed-gümân virmeyüp ölünce cenk ideler bu kavl ü karardan sonra gāzîler kaviyyü'l-kalb olup yerlü yerinde kükremiş arslan gibi sâbit oldılar. Bu tarafdan küffâr dahi cebe vü cevşenin giyüp fevc fevc bayraklar ile cenk mahalline kat ender-kat dizilüp cemʿ oldılar iki tarafdan mübârizler cenge başlayup **[56a]** gitdikce cenk iştidâd bulup ala-vere esnâsında guzât-ı İslâm küffârın kesret ü izdihâm ile hücûmun görüp biraz havf ü herâs ki zât-ı uyûn-ı nâsdan gönüllerine târî oldukda derhâl Dilîr Hasan Bey asker-i İslâm'a karşu durup "hırzü'l mü'minîn ale'l kıtâl" fehvâsınca agzâ-yı guzât ve tahrîz-ı gümât idüp: "Arslanlarım gayret ve hamiyyet günidir yüz çevirmen, bir saʿat sâbit-kadem olun. Şimdi küffâr hâ'ib ü hâsir makhûr olur" deyü nice hakîmâne nevâziş ve tahrîz itmekle gürûh-ı mücâhidîn dahi gayret kemerin dermiyân ve cân ve başların dîn yoluna Allâhu teʿâlâya fedâ ve kurban eylemeyi bî-dirîğ tutup her biri hizebr-i azebân gibi cenge hâzır baş durdılar. Ve atılan tüfenk dehşet nişân küffâra şirâre-fişân olup gürûh gürûh melâʿîni cânib-i neyyirâna gönderdi sayt u sadâ-yı cenk-âverân ve hay huy-ı erbâb-ı tuğyân ve âvâze-i tabl ü nefîr ve şaʿşaʿa-i şemşîr ü tîr sâʿika-i top u tüfenk-i raʿd-âhenk ve naʿra-i ehl-i cenk bir mertebeye vardı ki zemîn ü âsmân lerzân olup:

Mısraʿ: Sanasın kopdı ol yerde kıyâmet

Velhâsıl bu cenk ü savaş iştidâdından heft âsmânda melâike-i Rahmân nazar-ı ibretle nâzır ü nigerân olup ahzâb-ı müşrîkînin **[56b]** inkisârını hazreti Rabb-i Müsteʿân tarafından recâ iderlerdi. Gāzî Hasan Bey dahi gözler pür-hûn ağzı köpürmüş esirik deve gibi dal-palyoş: "Gāzî yoldaşlar ne durursuz gayret günidir" deyüp küffârın metresin arslan gibi sıçrayup önüne rast gelen kâfiri iki pâre idüp nîrâne künde gönderir idi. Ve gāzîler dahi bu uslûb üzere birden hücûm eyledikde küffâr tâkat getüremeyüp karârı firâra tebdil e[t]diler ardın alup kimin kılıçdan geçürüp ve kimin deryâya döküp gark u helâk etdiler. Bakıyyetü's-suyûf olan üftân-ı hîzân gemilerin binüp firâr etdiler. Gāzîler dahi mansûr u muzaffer dönüp Gāzî Hasan Bey'in elin öpüp: "Gazân mübârek olsun" deyü tehni'et itdiler. Gāzî-i mezbûr kalʿanın cenkde vîrân olan mahallerin taʿmîr ve mühimmât ve cebehânesin istihkâm virüp ve bir mikdâr serden geçdi tahrîr edip ve zâbitâne istimâlet virdikden sonra girü ve boğaz hisârına avdet idüp şennikler etdiler. Bu cihâd-ı ekber hakkında söylenen târîhdir, yazdılar tâk-ı sipihre cenginin târîhini "doldı rahmet denizin buldı menzilin kapûdan = (1184)

ferddürür

merddürür

dilaverdürür

şekl-i insânda bir gazanferdür

[57a] bundan sonra şöhret-şiʿâr olup kılıcı etmeyi Caʿfer kapudan paşa yerine üç tuğ ile hılʿat-i fâhire ilbâs olunup kapudan paşa taʿyîn olunup nice eyyam boğaz hisârında muhâfazada oldı. Bundan sonra bi-hasebi'l-iktizâ kara cânibine serʿasker taʿyîn olup Uruscuk nâm kalʿada dahi nice harb ü kıtâl eyledi bin yüz seksen sekiz sâlında Moskov Çarı ile sulh [u] salâh oldukdan sonra Gāzî Hasan Paşa boğaza gelüp anda olan donanma-yı hümayûnı alup Tersâne-i Âmîre'ye dahil olup donanma mühimmâtını nizâm virüp bin yüz seksen dokuz târîhinde Akdeniz'e gidüp İzmir'e vardıkda ol havâlîde isyan üzre olan Ayvâz nâm-ı şakīyi İzmir'e on iki sâʿatden ziyade Payendir nâm kasabada câsûslayup İzmir'den ikindi vakti binüp Payendir'de sabah namâzı vakti şakī-i mezbûrı basup hayyen ile getürüp başın kesüp Der-i devlete îsâl eyledi. Bundan sonra kapudan Gāzî Hasan Paşa kırk yıldan berü imâret-i Arab'ı tasarruf idüp nâhiye-i Zeydânî mâverâsında Baʿlbek dağlarından ekāsî-i Şâm'a müntehî olınca ol Cibâlü'l-Yetm ve Nedm ve nice nâmdâr nevâhî vü husûn ki Akka ve Beyrût ve Gazze gibi üstüvâr kendü taht-ı **[57b]** tegallübünde idi. Baʿdehu gerek eştî yüzünden itâʿat idüp lâkin azm ü nasbe kimesnede kudret olmayup senevî mâl-ı makduʿne ise edâ etmekle kendüye taʿarruz olmayan Tâhir Ömer nâmıyla şöhret bulan Ömer-i müneccis şakī bu esnâlarda vukūʿ bulan Moskov seferiyle Devlet-i aliyye'nin iştigāline ganîmet bulup Mısır tarafından zuhûr iden Ali Bey nâm şakī ile ittifâk idüp gâh Harameyn üzerine ve gâh Şâm üzerine seyredüp nice fesâd itmişdi. Gāzî-i mezbûr dahi İzmir'den kalkup şakī-i mezbûrın gā'ilesini defʿ içün Arabistân tarafına âzam oldı. Şakī-i mezbûr dahi ol tarafda olan Kelbi ve Dürzî ve bed-mezheb urbân tâ'ifesini cemʿ ve cenk tedârükin görüp Akka Kalʿası'nda tahassün eyledi. Gāzî Hasan Paşa kalʿa önünde lengerendâz olup ve der-akab karaya asker döküp top çıkarup kalʿaya muhâsara idüp ve yürüyüş ile kalʿaya zafer buldı. Bu esnâda şakī-i mezbûr firâr tedârükinde iken katl olup ser-i maktûʿı Der-i devlete irsâl olundı ve emvâl ü eşyası mîrî tarafından zabt olunup sâlimen gānimen Tersâne-i **[58a]** âmire'ye dahil oldı. Bu sâl ki bin yüz doksan sâlidir mezbûr Tâhir Ömer şakī katl oldukda oğlu Tâhir Ali babası yerüne geçüp Akka'da tahassün etmişdi. Gāzî Hasan Paşa varup anın dahi yuvasın dağıdup kendü firâr idüp iyâl ü evlâd

ve akriba vü taʿallükātı giriftar oldı. Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretleri gāzî-i mezbûrı nice zaman ömr virüp dîn ü devletde etdiği hıdmetler emsâli nice hıdmetlere muvaffak eyleye ve yüze güler münâfık şerrinden emîn eyleye. Bu gāzîleri zikirden garaz Cezâyir kalʿasının hıfz ü hirâseti Hayreddîn Paşa gāzî mehûmun nizâm ve tertîbi üzre her bâr Anadolı ve Rûmili sevâhiline kaç gemi gelüp Kazdağı ve Saruhan ve Aydın ve Menteşe ve Teke ve Hamîd ve Alâiyye ve gayri yerlerden levend tahrîr iderler. Ve nihâdında şecâʿat ü şehâmeti olan kimesneler levend yazulup Cezâyir'de olan eski gāzîler âyînin öğrenüp dîn ü devlete nice hıdmetler iderler. Hakk sübhâne ve teʿâlâ hazretleri muʿînleri ola bu mecmûʿînin tesvîdine bâʿis olan vakʿanın dahi görüldiği vech üzre kaleme alunup zikr oluna. işbu bin yüz seksen dokuz **[58b]** senesi evâ'ilinde Fransa'dan Cezâyir'e bir gemi gelüp haber virdi ki "İspanya keferesinin azîm tedârüki vardır" didi. Su'al olundu ki "acaba seferi ne tarafadur" cevabında "gālibâ Ceneviz üzerinedir" didikde vilâyet-i Cezâyir'de olan gāzîler asla hareket etmeyüp kendü işleriyle meşgūl iken birkaç günden sonra bir haber dahi gelüp didiler ki. "Fas pâdişâhının üzerinedir". Yine gāzîler kendü işlerine meşgūl oldı birkaç günden sonra bir haber dahi şâyiʿ oldu ki, Cezâyir'in garb cânibinde büyük limân nâm mahalle varup bir kalʿa binâsına mübâşeret idecekdir deyü haber şâyiʿ oldukda gāzîlerin cân başlarına sıçrayup bir yere gelüp "ve şâvirühüm fi'l emr" nazm-ı celîl-i şerîf ile amel idüp nice kerre müşâvereler eylediler. Hâlâ Cezâyir'de Dayı taʿbîr olan Cezâyir Beylerbeyi'si Gāzî Mehmed Bey ki, vilâyet-i Anadolu'da Menteşe Sancağı'nda mîrî nâm nâhiyeden neş'et idüp Cezâyir gemilerine levend yazulup nice sinîn berren ve bahren gazalarda bulunup âyînleri üzere Cezâyir Beylerbeyi'si olup vilâyeti hıfz ü hirâset ider bir gāzî bahâdır ve zühd-i salâhla meşhûr-ı rûşen-**[59a]** zamîr bir zât-ı muhteremdir. Hakk sübhânehu ve teʿâlâ tûl-i ömr ile muʿammer eyleyüp nice hayrâta musattar eyleye. Gāzî-i mezbûr emriyle Arab Bey'i İbrâhim Bey'e dört pâre şâhî top ile iki üstâd topcı irsâl olınup kemâl-i basîret üzere hareket idesin deyü sipâriş olundı ve der-âkap ordu çıkarup âdet-i kadîme seksen çadır iken yüz çadır seçme dilâverler ile memlû irsâl idüp ve Büyük Limân semtine râhî olmalarıyla tenbîh eyledi. Andan sonra şark beyi Salih Bey ki vaktinin rüstem ve kahramânıdır ve Tatra Bey'i Mustafa Bey gelüp orduların çıkarup râhî olduklarında gāzî-i mezbûr mezkûr beylere tenbîh eyledi ki; "sakunup üç konakdan ziyâde vatan içine dâhil olmayasız" deyü sipâriş eyledi. Bundan sonra vakt-i sayf karîb olup bir haber zühûr itmemekle Gāzî Mehmed Bey bir İngiliz kapudanına vâfir mal virüp ve azîm vaʿad-ı kerîm ile kâfir yakasına irsâl idüp sahîh habere muntazar oldı. On beş yirmi gün

mürurından sonra mesfûr kapudan bir sahîh haber almaksızın büyük limâna dâhil olup yine evvel ki minvâl üzere haber irsâl eyledikde bu tarafdan gāzî-i mezbûr mesfûr kapudana tekrar nice **[59b]** inʿâm idüp yine kâfir yakasına avdet bir haber-i sahîh ile ricʿatin murâd eyledikde mesfûr kapudan dahi yine Büyük Liman'dan yelken idüp İspanya Cezâyirin'den Yebse nâm cezireye varup istifsâr etdikde İspanya donanması gālibâ Cezâyir üzerine tedârük gördi deyü haber alup kalkup Cezâyir'e gelüp haber virdikde gāzî-i mezbûr topcı başı Elhâc Mehmed ihzâr idüp tenbîh eyledi ki: "Var Yalı burclarında ve sâ'ir burclarda ne mikdâr kusûr var ise tekmîl idüp hâzır-ı müheyyâ eyle" deyü emr eyledi. Bundan sonra bakcelerde olan cümle kalʿaya girsün deyü dellâlları nidâ itmekle taşrada ehl-i İslâm'dan bir ferd kalmayup cümlesi kalʿaya nakl eylediler ve kefere balyozları Gāzî Mehmed Bey'in izni ile Ayne'l-ribâta üzerinde Şûyet konsolozı bakcesinde cemʿ olup oturdılar. Bundan sonra mahallelerde ve nevbetcilikde olan eşkünci asker defter olunup bölükbaşılar ve oturaklardan gayrı bin dokuz yüz nefer bulındı. Bölükbaşıları oturakları dahi defter idüp burclara ve tabyalara taʿyîn olındı. Bundan sonra min gayr vaktin ulûfe döşenüp yüz çadırlık asker tedârük olunup ve çadırlara vekîl-i harçlar taʿyîn olunup çadır **[60a]** ları duʿâ vü senâ ile Paşakapusı'ndan alup herkes kendü kışlasına getürdi bu esnâda Gāzî Mehmed Bey bir Fransa gemisi istîcâr idüp küffâr yakasına haber içün irsâl eyledi ve urbân şeyhlerine ve kabâ'il boy başlarına istimdâd-nâmeler yazup "İnne'l-mu'minîn ihvatü ve akteli'l-müşrikîn eynemâ kânû" nazm-ı şerîflerine mülâhaza iden dîn karındaşlar Cezâyir'de olan saçı bitmemiş eytâm ve sübyân ü nisvâna ve bu kadar mesâhif-i şerîfe ve kütüb-i tefâsîr ve kütüb-i ehâdîs ve kütüb-i nakliyye vü akliyye iyâzen bi'llâhi teʿâlâ küffâr-ı hâksârın melhûzları râst gelmek iktizâ eylese ayaklar altında kalup nice olacakları hod maʿlûm-ı saʿâdetleridir. Bundan böyle cihâd-ı ekberdir. Sübyan ü nisvâna ve eʿâlî vatanı cümleten ümmet-i Muhammed'e ve ulûm-ı nakliyye ve akliyyeye sıyânet-i dîn karındaş olân fî-sebîli'llâhi teʿâlâ gazâ eylesün deyü istimâlet-nâmeler yazup gönderdikde cümlesi vefâ iderek semʿân ve tâʿaten deyüp fî-sebîli'llâh cânımız ve mâlımız ile cümlemiz gelüp dîn-i mübîn uğrına gazâ idüp cânlar fedâ ideriz deyü cevap virdiler. Bundan sonra Gāzî Mehmed Bey'in kethüdâsı olân Seydî Hasan Hâznâcî otuz beş çadır üzerine ser-asker taʿyîn olındı **[60b]** ve Arab Ağası Ali Ağa dahi otuz beş çadır üzerine başbuğ taʿyîn olındı ve at hâcesi Hâfız Efendi dahi otuz çadır üzerine başbuğ taʿyîn olundı ve cümlesi hâzır vü müheyyâ olundı lâkin gereği gibi haber olmadığı ecilden her şeyi hâzır oldı. Ancak ortalar taşra çıkmadılar ve bu esnada şark beyi Sâlih Bey Hamza nâm mahalde

altmış çadır ile ve Tadra Bey'i Mustafa Bey esri nâm-ı mahalde on beş çadır ile Garb Halîfesi Kara Oğlan Melyâne nâm vilâyet altında elli çadır ile oturdılar ve cümle ehl-i hıref gerek Arab'dan ve gerek esâmesiz kul oğulları cümlesi burçlara ve tabyalara taʿyîn olundı bu tarafdan bu uslüp üzere hâzır ü âmede iken nâgâh bin yüz seksen dokuz senesi Rebiʿü'l-âhirin yirmi altıncı Salı güni baʿde'z-zevâl mesfûr kapudan gelüp yelken üzerinde iken haber virdi ki kırk pâre korsan gemisi ile dört yüz hamal gemisi yirmi altı bin piyâde soltadı ile dört bin atlı katana dünki gün mâh-ı mezbûrın yirmi beşinci isneyn güni Kartalhan'dan yelken idüp Cezâyir üzererine geliyor deyü haber virüp yine dönüp gitdi. Heman bu haber mezbûr gāzînin mesmûʿı oldığı saat oldığı taşrada olan beylere **[61a]** urbân bahâdırlarına nâmeler yazup "gelin hazır olın erlik günidir Rabb-i Müsteʿân hazretleri Resûl Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellem hazretlerinin alnında halk etdiği nûr hürmetine cümle ümmet-i Muhammed'in muʿîn olup yüz aklıkları ihsân eyleye" deyü istimâletler virdi. Ol vakit Haznacı'nın ordısı çıkup Hama'da olan tabya kenârına kondı ve ağa ordısı dahi çıkup Hamad'dan öte şark cihetinde Vâd Hanis tabyasına kondı ve at hâcesi dahi çıkup Bâbü'l-Vâde kondı cümlesi yüz çadır oldı ve ehl-i hıref dahi taʿyîn oldıkları burçlara ve tabyalara hâzır baş olup durdılar. Ve mâh-ı mezbûrın yirmi yedinci güni, ki erbiʿâ günidir, Tadra Bey'i Mustafa Bey on beş çadır Rûm pehlivânları ki herbiri ejderhâ misâli dem çıkup tekbîr iderler idi. Ve üç binden mütecâviz Arâb dilâverleri, ki altlarında küheylân atlar ve kısraklar üzengi üzengiye çatılmış ellerinde cedâ mîzerâk ve bellerinde cenbe ve miyânlarında seyf-i selîmî hamâ'il idüp bu heybetle yürüyüp ve herbiri kemâl-i furûsiyyet ve silâhşorluk ilminde mâhir ve herbiri abdâl ricâlinde misli nâdir kahramân idi ve herbiri meydana at sürüp fünûn-ı fürûsiyyetde mâhiyetlerin izhâr **[61b]** iderek önlerinde şücceʿân Arab'dan yedi yüz mikdârı piyâde omuzlarında talyan tüfenkler ile tekbîr idüp ve elvân sancaklar sâf sâf düzilüp sürh ü zerd ve benefş bayraklar her tarafdan bark-mânend dırahş idüp yürüyüp gelüp Temânetse ordusun kurup kondı. Ve ertesi gün, ki yevm-i hamisdir, gāzîlerin âb-ı rûyı vaktinin sâhib-kırânı şark beyi Sâlih Bey, altmış çadır Rûm serverleri ve on iki bin Arab bahâdırı fârisleriyle heybet-i sâbıka üzere gelüp Harâşın cânib-i şarkiyyesinde bir mürtefi mahalle ordusun kurup kondı ke-ennehüm guzât-ı muvahhidîne hâtıfdan nîda gelüp "in cündiküm yensurûn" nazmına mâ-sadak olduklarına melâ'ike-i kirâm hazerâtı tefsîr ve kendülere iʿlâm ü tebşîr iderlerdi ve mâh-ı mezbûrın selhi yevm-i hamisdir. Baʿde'z-zevâl rü'ûs-ı cibâlde olan karavullar gelüp Cezâyir'in garbîsinde Nâkus nâm mahallin karşusında keferenin gemileri nümâyan oldı

deyü haber virdikde hemân ol gün Hayreddîn Paşa merhûmun tavrı üzre Cezâyir'de ne mikdâr esîr var ise cümlesi der-zincir olup Medye nâm vilâyete irsâl olındı ve cümle guzât hâzır ve amâde olup deryâ tarafına nâzır olup **[62a]**durdılar. Çün serdâr ve başbuğ olan nâmdârlar yalnız esbâb-ı cismâniyyeye iʿtimâd etmeyüp kādir oldıkları kadar esbâb-ı ruhâniyyeye dahi riʿâyet ve iʿtibâr eylemek lâzımdır. Binâ'en aleyh Gāzî Mehmed Bey Cezâyir'de olan ulemâ vü sülehâ ve eimme vü hutebâ ve mü'ezzinîn ü vâʿiz-i nasihât-karîn ne kadar var ise bir yere cemʿ idüp evvelâ ulemâ-i Hanîfiyyeden şeyhu'ş-şuyûh meşâyihü'l-İslâm olan el-Hâc Mustafa Efendi zât-ı ecille hitâb idüp buyurdu ki "guzât-ı muvahidînin sizden niyâzları budur ki tefsîr-i maʿnâya kādir talebe-i kirâm dâʿileriyle ümmet-i Muhammed'in nusret ve zaferi içün ve kefere-i fecerenin dahi tedmîr ve kahrı içün niyyet-i hâlise ile *Buhârî-i Şerîf* tilâvetine devâm gösterile" didikde mûmâ-ileyh efendi hazretleri dahi semʿan ve tâʿaten deyüp ve talebe-i kirâma cemʿ idüp *Buhârî-i Şerîf* tilâvetine şuruʿ eylediler. *Buhârî-i Şerîf* on iki bin ehâdisine müştemil bir kitâb-ı müstetâbdır, cümlesi lisân-ı Resûlu'llah'dan salla'llâhu aleyhi ve sellem sudurunda şek ü vehm târi olmayan ehâdis-i sahîhdir. Kelâmu'llâh'dan sonra *Buhârî*'den efdâl yokdur. İbtidâ hadîsi "inneme'l-amâlü bi'n-niyyât ve li-külli emri ma'nevî" ve âhir hadîsi **[62b] "**kelimetân-ı hafîfetân ale'l-lisân sakîletân fi'l-mîzân" subhâna'llâhu ve bi-hamdihi subhâna'llâhü'l-azîm. Bundan sonra ulemâ-yı Mâlikiyyeden bin Câidun Seyyîd Muhammed Efendi zât-ı ecille dahi uslûb-ı sâbık üzre hitâb idüp; "sizler dahi *Şifâ-i Şerîf* kırâ'atine müdâvim olasız" didikde anlar dahi semʿan ve tâʿaten deyüp *Şifâ-i Şerîf* kırâ'atine şurûʿ eylediler. Bundan sonra Arab halîfesine haber irsâl oldu ki, ale'l-acele gelüp Cezâyir'in garbîsinde Zufrân Livâdı nâm deryâ kenarına konasın denmiş idi. Mezbûr halîfe dahi Cumâde'l-ulâ gurresinde Cumʿa güni ale's-seher elli çadır yeniçeri dilâverleriyle ve dokuz bin Arab şüceʿân fârisleriyle gelüp mahalli mezbûra kondığı haberi geldi ve mâh-ı mezbûrın gurresi Cumʿa güni vakt-i duhâda yalıdan iki yüz mikdârı yelken görünüp âheste âheste yürüyüp baʿde'z-zevâl cümlesi Cezâyir körfezine lenger üzerine yatdılar ve temür mahalline varır iken bir iki gemileri top altına girdi ki, yalı burclarından top atılup ve menzilleri taʿyîn eylemek içün oldığı topçı başıların maʿlumı olmağla melʿûnu aslâ iltifât etmediler. Kâfir dahi hüccâtle bocalayup Harâş'ın karşusına temür atdı. Ve ertesi sebt güni iki yüz elli gemi mikdârı dahi yelken açup gelüp evvel gelen **[63a]** gemilerin yanına lenger bırakup yatdılar. Güyâ ki deryâ yüzü bir ormanlu pelikān oldı bu hâl üzre altı gün murûr idüp bir tarafdan bir top ve yâhûd bir hunbara atıldı ve mâh-ı mezbûrın yedinci güni

yevm-i hamîs kable'z-zevâlde bir karavula yelken idüp varup harâş ağzında olan tabyaya karşı alabanda gelüp tabyaya ibtal faslıyla birkaç pâre top atdıkda tabya topçu başısı İsmâʿil Ahıskavî fenninde mâhir bir yarar ve bahâdır topçu olmağla karaveleye birkaç pâre top savurup kâfirin başına deryâya dâr idüp kâfir neye uğradığına bilmeyüp temürun kesüp alarga idüp gerisün dâr buldı. Fî'l-hâl seksen pâre top çeker bir gemi gayret-i câhiliyye ile yelken idüp ağa mahallesinde Vâdi-i Hanîs ağzında olan tabyaya yanaşup alabanda sığar iken tabya topçu başısı (boş) fenninde kemâl-i mahâreti olan pehlivânlardan idi. Öyle toplar savurdu ki, gemi neye uğradığına bilmeyüp ve yerinden kalkmağa dahi iktidârı olmağla derhâl bir alâmet göstermekle âhir seksen pâre top çeker bir gemi ile bir karavula hampa olmak zuʿumıyla yelken idüp imdâda gelür iken tabyada hâzır baş duran gāzîler Hakk sübhâne ve teʿâlâ hazretlerine tekbîr ü tehlîl ve Resûl-i kibriyâ ve sened ü asfiyâ cemiʿ envâʿ-ı emrâza şifâ ve dertli kullara devâ Ahmed-i bâ-safâ hazretlerine salât **[63b]** u selâmdan sonra yâ Rabbi Müsteʿân deyüp bir top savurdılar ise ibtidâ gelen geminin baş tarafından girüp kıç tarafından çıkup nice kâfiri bi-cân idüp neyyirâna gönderdi. Ve kapudan-ı laʿîn perişân olup üftân-ı hayzân top menzili olmayan bir mahalde temür atup yatdı. Karavula dahi tabyanın semtine uğrayamayup bir mahalsiz mevziʿa temür atdı. Baʿdehu tabyanın altına ibtidâ gelen büyük gemi nâ-çâr alabanda gelüp tabyanın bir köşesine uydurup bârân misâl lâ-yenkatıʿ alt ve üst alabandalarına savurup deryâ yüzü duhândan görünmez oldı ve tabyanın üç topu olmağla tabyadan mezbûr üç top ile savaş iderler idi. Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretlerinin hıfz u inâyeti sebebiyle ol topları ibtâle kādir olmayup vakt-i zuhrdan vakt-i işâya değin bir cenk-i azîm oldu ki, felekde melekler tahsîn u sâbâş itdiler. Sular karardıkda mahsûl-i temürin kesüp gerüye firâr etdi. el-Hamdü li'llâhi teʿâlâ mezbûr tabya yere beraber olmağla kâfirin topu uymayup altı nefer gāzîden gayri kimesneye bir zarar isâbet eylemedi ve bir iki top Arablara kazâ-zede olmış idi. Yine ol gice Arablar tedârük olunup topları bindirdiler ve mezbûr gemi tabyaya karîb ve yüksek olmağla atılan danelerin ekseri râst gelüp nice kâfirin helâk idüp canlarına esfel-i **[64a]** siccîne gönderdiler ve direkleri ve serenleri kırılup ve yelkenleri pâre pâre olup ve gemileri kalbura dönüp bir sahîh yeri kalmadı. Ertesi cumʿa güni tarafeynden cenge tasaddî olmadı. Lâkin küffâr yirmi pâre kadar gemilerin kenara yanaştırdı. Meğer ol gice karaya asker menhûsın çıkaracak imiş mâh-ı mezbûrın dokuzıncı güni yevm ü sebt sabâh namazı vaktinde donanma-yı menhûslarından üç top atup ve üç fener yakdılar. Acabâ ne ola deyü cümle guzât muntazır oldılar. Biraz vakit murûrından sonra sâʿat

dokuzda iken küffârın binden ziyâde sandalları katar katar olup deryâ yüzüne siyâh yılan misâli kenâra uzandılar ve mezbûr sandalların yemîn ü yesârında çekdiriler ve pergândeler cenâh misâli maʿân yürüyüp kenâra ve sollarında cümlesi bir fitilden alabanda topların ateş virdiler ve Harâş'ın garbîsinde şark beyi Sâlih Bey'in ordısıyla Arab Ağası ordısının mâbeyninde tabyaların topların uymayan bir kumsal mahalle yanaşup min-gayr-i tâbiʿ asker indirmeye mübâşeret eylediler. Ve mahall-i mezbûr iki tarafdan top ve tüfenk irişmemekle ve cuyûş-ı muvahhidîn dahi taʿyîn oldıkları yerlerinden ayrılmadıkları ecilden küffâr murâdları üzere karye vâfir asker dökdiler. Bu esnâda guzât hurûş idüp sürʿatle küffâr tarafına yüridiler. Lâkin bir mikdâr baʿîd ve kumsal olup **[64b]** ve küffârın dahi kadırgaları ve çekdirirleri ve perâkendeleri cümlesi kenârda olup ve alabanda gelüp iki tarafın sebîlen katʿ etmekle zarûrî guzât-ı muvahhidîn bahçe ve orman içinden gitmekle cuyûş-ı İslâm susuz tâb-ı tüvânları kesülüp küffârın üzerine cümleten ittifâkla birden varılmayup iki yüz mikdârı dilâver gāzîler cuyûş-ı muvahhidîn beyninde ilerüye serpilüp yatağan taʿbîr olınan elleri ellerinde bark-ı hâtif gibi lemeʿân iderek "Allâh Allâh" sedâsıyla talya-tîgān Rûm gāzîleri ve Arab dilâverleri sâm yeli gibi esüp kâfir leşkerleri üzerine ecel dürer-i nîsi kaftânlar biçüp oklar önüne sokulur arşun yatağanlar mıkrâs olup küffâr leşkerine karuşup nîm saʿat içinde biʿavni'llâhi teʿâlâ iki bölük idüp binden ziyâde kâfiri yatağandan geçürüp ve nice kâfiri deryâya dökdiler. Ve asker-i İslâm'ın bu savaşda gerisü yetişmeyüp ve cenkde olan gāzîlerin dahi nısfı mikdârı şehîd ve sancak ağaları ve sancakdârlar baʿzı şehîd ve baʿzı mecrûh olmağla bâki kalan fî'e-i kalîle cenk iderek âheste âheste kaçan gerüye çekülüp bahçe hendeklerine gelip dayanup "el-harbü sabr sâʿate" mazmûnı şerîfine riʿâyet idüp anda sâbit-kadem oldılar. Küffâr dahi gayret-i câhiliyyeyi elden **[65a]** komayup artlarınca hay huy sayd u sadâsı ve nefîr-i tıranpete avâzesi ile zemîn ve âsmâneler zann iderek yürüyüp bahçe hendeklerine gelüp tarafından mübârizler alavere esnasında iken gāzîlerin âb-rûyı Şark Beyi Sâlih Bey yanında olan şîr-nîrler dilâverler ve cenk kolayını bilenler nice bunun gibi cenk görüp cenk sınmışlar ve kâfir kanıyla elin yüzin yumuşlar ve kâfir kanına susamışlar Hayreddînîler ve Turgudcılılar efendileri yolını eşidi gelmişler cenk- şûrîdeler ile zemîn-i İrân cenklerinde Cemşîd ve Dahhâk ve Rüstem ve Zâl ve İsfendiyâr ve Keykâvus ve Dârâ ve Behrâm misülli önlerince aʿdâ üzerine filler sürüp nice ejderhâ aʿdâlarına kahr u mât eyledikleri gibi mezbûr kahramân dahi beş yüz mikdârı develeri küffâr üzerine sürüp "Allâh Allâh" sedâsı ile birden bu hengâme ile küffârın üzerine

hücûm idüp sell ü seyf içlerine uğrayup nice kâfiri kılıçdan geçirdiler. Küffar neye uğradığına bilmeyüp küffâr pâyidâr olmayup yüz döndürüp deryâ kenârında olan gemilerinin topları altına girüp metris yapmağa mübâşeret eyledi. Ehl-i İslâm dahi ardlarından sürüp üzerlerine hücûm eyledikde gemilerde olan küffâr on beş **[65b]** pâre gemilerine alabanda gelüp guzât-ı muvahhidîn üzerine ateşler yağdırdı. Gāzîler geri dönüp cümlesi bahçe hendeklerinin ardına geçüp beynleri kurşun yetüşür menzil olmağla tüfenk cengine başladılar. Bu esnâda küffâr karaya on beş pâre şâhî top ile iki mührizi çıkarup ve topları on beşer yirmişer dirhem kurşun ve ekser parçaları doldurup ol hadden top ve tüfenk ve humbara atar idi ki ol sahrâlar top ve tüfenk dâneleriyle doldı. Bu esnâda her tarafdan cuyûş-ı muvahhidîn yetişüp metrisden cenk iderler idi ve yürüyüş murâd iderler idi. Lâkin küffâr aslâ tarfetü'l-ayn ârâm virmeyüp top ve humbara atmağla guzât-ı İslâm ahşama değin metrisden çıkmayup cenk eylediler. Ahşamdan sonra küffâr bir mikdâr ârâm virmekle gāzîler hurûş idüp yürüyüş murâd eyledikde cenk görmüş ve küffârın hîle tarîklerine sınmış ihtiyâr gāzîler rızâ vermeyüp sabâha te'hîr olındı ve bahçe handeklerinden çıkup herkes ibtidâ taʿyîn oldıkları metrislere girüp sabaha muntazır oldılar kaçan Şark Beyi Gāzî Sâlih Bey develere sürüp küffârı deryâ kenârına sürüp nice kâfirin kılıçdan geçirdikten sonra bakiyyetü's- **[66a]** suyûf olan küffâr bu hâli göricek kendülere havf ü ruʿb târî olup kendülerine hıfz u hirâset içün tabur kurmağa şuruʿ idüp ahşama değin beş yüz zirâʿ dolu ve yüz ziraʿ arzı bir tabur kurup etrâf ve cevânib-i erbaʿasına çarh-ı felek ile ihâta idüp toplar kurup sabâha değin abes yere top ve tüfenk atmadan bir an münfek olmadı. Ehl-i İslâm tarafından gāzîler cenge tasaddî etmeyüp hâzır baş durdılar. İllâ mukaddemâ Cezâyir'den Hanis tabyasına yedi pâre şâhî top irsâl olunmuş idi. Mezbûr tabyada olan gāzîler ol gice küffârın taburına üç yüz mikdârı dane atdılar bu hâl üzere gice murûr idüp sabâh-ı sâdık vaktinde şark beyi Gāzî Salih Bey'in ordusunda Gülbank-i Muhammedî çekilüp tekbîr ve tahlîl getirüp "Allâh Allâh" sadâsıyla ol sahrâlara doldurup ejder-misâl dem çekerek küffârın taburına yüridiler. Husûsân gāzî pehlivân Sâlih Bey heybet-i Sikender-süvâr semender asker önüne düşüp "hırzü'l-mü'minîn ale'l-kıtâl" fehvâsınca ağra-yı guzât ve tahrîz-i gümât idüp; "arslanlarım gayret ve hamiyyet günidir dilirâne duruşup cenk idelim, ölenlerimize şehîd ve gāzîlerimiz dünyâ ve âhiretde azîz ve saʿiddir" deyüp teşciʿ-i **[66b]** guzât iderek küffârın üzerine hücûm eylediler. Küffâr dahi Gülbank-i Muhammedî'ye işitdikleri gibi cân başlarına sıçrayup neye uğradıklarını bilmeyüp ve kalb-i habîslerine havf u herâs târî olup kararı firâra

tebdîl eylediler. Cümle küffâr bâr ü pengâh ve eşya vü hargâhın bırakup deryâ kenârında olan sandallar ve filukalar ve sallara cân atdılar ve nice kâfir süvâr olmak esnâsında zehâmdan deryâya düşüp helâk oldı ve nice kâfir dahi sandallara erişemeyüp kendüye deryâya ilkā idüp gark u helâk oldı. Küffâr bu derd-i mihnetde iken Gāzî Sâlih Bey yanında bulunan gāzîler ile kahramân çizgi vâri tabura yürüyüş idüp buldukları kâfiri kılıçdan geçürüp bir dil kurtarmayup taburu söndürdiler. Aahmâl ü eskâl ne ki var ise cümlesi yerinde kalup ehl-i İslâm'a ganîmet oldı. El-hamdu li'llâh sümme el-hamdu li'llâh alâ hâze'l-fethü'l-azîm Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretleri bu feth-i celîl emsâli nice fütûhât-ı celîllere ümmet-i Muhammed'e inâyet eyleye. Bu gazâ bir ulu gazâdır ki. bunun gibi gazâ yakın zamanlarda vâkıʿ olmadı, meğer Gāzî Hudâvendigâr Sırf leşkeriyle Kosova'da ve Murâd-ı sâni Varna'da ve Yâʿkūb Paşa Kırabova sahrâsında etmiş ola. Ve Yaʿkūb Paşa merhûmun gazâsı hisse-mend olacak bir ulû gazâ olmağla bu mahalde nakli müstahsen görildi. Yaʿkūb **[67a]** Paşa merhûm, bu Bosnaviyyü'l-asıldır, bir takrîb ile Ebu'l-feth Sultân Mehmed Han Gāzî'nin atabe-i aliyyesine yüz sürüp nice eyyâm istihdâm olundukdan sonra Sultân Mehmed Han Yâʿkup Paşa'yı Sultân Bâyezîd Amasya vâlisi iken ona göndermiş idi. Sultân Bâyezîd dahi nice eyyâm istihdâm idüp tahta cülûs etdikde mîr-alem edinüp andan sonra Amasya'da vâli olan Sultân Ahmed'e gönderüp Rûm'un beylerbeyliğini virmiş idi. Ol esnâda Şâm ve Haleb vâlîleri Mısır Sultânı tarafından serʿasker taʿyîn olunup nice bin leşker ile Dulkadiroğlı Alâü'd-devle üzerine yüridiler. Alâü'd-devle dahi Sultân Bâyezîd'den istimdâd eyledikde Sultân Bâyezîd dahi Yaʿkūb Paşa'ya imdâda gönderdi. Yaʿkūb Paşa dahi, Rûm dilâverleriyle varup Alâü'd-devle'ye mülahhak oldı. Alâü'd-devle dahi kalkup Harman kalʿası önünde Arab leşkeriyle buluşup Arab leşkerinin dokuz bin kaymelü cebelü ve cevşenlü-vârı var idi, iki asker birbirine girüp azîm cenk itdiler. Şöyleki Rüstem-i Zâl gibi iki leşker birbirine karulup katulup başlar kesülüp kanlar döküldi. Âkıbet Rûm dilâverleri ve Dulkadirlü Türkmen serverleri ve Anadolu serbâzları ve bir uğurdan Arab leşkeri **[67b]** üzerine yürüyüp Arab leşkerinin başına âlemi dâr idüp seraskerler olan ordu ve şek başı kesülüp ve nice diri tutulup yirmiden ziyâde sancaklara alınup Mısır hazînesinden çıkmış hâssa Mısır'ı kılıçlar haymelü cebelü cevşenlü bir nice başlar ve nice cündî kullar ile atabe-i aliyyeye feth-nâme gönderdiler. Bundan sonra Yaʿkūb Paşa'ya Aydın ili sancağını virdiler. Hersekoğlı Ali Bey cenkde bildi ve Hâdım Ali Paşa ile dahi Adana cenginde böyle idi. Bu maʿrekelerde çok hıdmetler idüp nice yüz aklıkları etmişdir. Bundan sonra Karaman'da Sultân Şehînşâh'a dahi beylerbeyi olmuşdur. Bundan sonra

kendüye Bosna sancağı inâyet olunup gelüp Bosna vilâyetinde şevket tutmuş iken meğer Bosna krallarından bir benâm kral var idi ki, adına Derencil Ban dirler idi, bir kavî melʿûn idi. Bosna vilâyetinde birkaç sancak beyleriyle dahi cenk idüp Gürz İlyâs dirler bir bahâdır voyvodai ol şehîd etmişdir. Cihân-ı dîde cenk-i şûrîde melʿûn idi. Derencil Ban melʿûn, Yaʿkūb Paşa'ya şol vakt geldiğim Yaʿkūb Paşa üç bin beş yüz mikdârı gāzîler ile gazâya **[68a]** gidüp gāyet doyum olup gelür iken haber virdiler ki kâfir çerisi önümüz aldı didiler. Gāzîler bu ahvâli bilüp hâzır oldılar. Derencil Ban melʿûn on bin piyâde ve on bir bin süvâri cebelü cevşenlü zırhlu toplu ve tüfenklü ve zenbereklü piyâdesine önüne katup Derencil Ban bu fikri ider idiğim Türklerün atları yorgun kendüleri yorgun bu yorgunluğa şikest ederim dir idi. Yâʿkup Paşa dahi bu hâli bilüp bir yoldan dahi kâfirlerin önüne geçüp Karabuva nâm kalʿânın sahrâsında konup bir yerde durdı. Yaʿkūb Paşa hâzır olan leşkerine bir yere cemʿ idüp :

meşveretle hâsıl olur her ümîd

meşveretdir bağlu işlere kilid

fehvâsınca amel idüp kendü bu denlü ulu gazâlarda bulunup iş görmüş iken yine gāzîler ile meşveret idüp gāzîleri uc bulup Evrenezlular ve İshâklular ve Toçular uc alayı idüp Krabova sahrâsında durdılar. Derencil Ban dahi alaylarına yasıyup yordı. Gāzîler dahi bunı görüp uc tarafından aç kurd sürüye girer gibi Yaʿkūb Paşa küffâr alaylarına birbirine urup üç tarafdan girdiler "Allâhu ekber" sadâsıyla âlemi doldırdılar küffârı **[68b]** üzerine hücûm idüp göz açdırmayup kılıç koydılar. Şol gāzîler kim herbiri zamanında Rüstem-i Zâl gibi yâ İsfendiyâr yâ Efrasyâb gibi öylece cenk etdiler ki, Rüstem-i Zâl yâ İsfendiyâr dahi bu cenge görseler hayrân olur idi. Öyle cenk eylediler ki, aslâ küffârın top ve tüfenk ve zenbereğine bakmayup ol atlusuna kılıç koydılar. Yâʿkūb Paşa dahi öyle iʿtikād ile cenge girdi ki ankā hevâ yüzünden şikârına ebter gibi küffârın ardından ve önünden ve yanından kılıç koyup râst geldiği kâfire emân vermeyüp iki pâre eyler idi. Derencil Ban melʿûn, hod kendüye mağrûr olup leşkerine emr etmişdi ki, urganlar ve sicimler ve zencîrler götürün Türk'ün ellerini bağlamak içün demişdi âkıbet ol urganlar ve sicimler ve zencîrler kendülerine vâkıʿ olup elleri bağlandı. Çün gāzîlerin bu heybetinden küffâra havf târî olup kaçmağa yüz tutdı. Gāzîler her tarafdan yürüyüp ân-ı vâhidde dokuz bin kâfiri kılıçdan geçirüp başlarına bir yere cemʿ idüp birkaç yerde kulleler yaptılar. Derencil Ban on dört benâm banlar ve on bir bin kâfir esîr olup Derencil Ban ve gayrı banlar ve nice zinde kâfirler ve sancaklar ve

kernâylar ve toplar ve tüfenkler ve zenberekler ile Devlet-i muʿâllâya **[69a]** irsâl idi bu gazâ ki vâkıʿ oldı sekiz yüz doksan sekiz târîhinde Engürüs vilâyetine akın idüp nice kasâbat ü kurâya tahrîb etdikden sonra on iki binden ziyâde esîr ile gelür iken mezbûr Derencil Ban Krabova nâm kalʿa sahrasında yolın bağladıkda esirlerin sıbyân u nisvândan maʿadâsına kılıçdan geçirüp beş yüz mikdârı gāzîleri sağ kalan esirler üzerine taʿyîn idüp bâkī kalan üç bin gāzîler ile yirmi bir bin kâfire sekiz yüz doksan sekiz târîhi Zil'hiccesinin yedinci güni yevm-i cumʿa sâʿat birde şurûʿ olunup yine yevm-i mezbûrda sâʿat on birde iken küffârın taburına bi'l-külliye sündürdüler. "Fi'ete kalîle" ile "fi'ete kesîre". bu hâl üzerine zafer bulmak herhalde Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretlerinin lütf u inâyetiyledir. Gazâda bile hâzır olan gāzîlerden Kral-oğlı Gāzî İshâk Bey öyle nakl ider ki, mukābeleden birgün mukaddem nâgâh hevâ yüzünde bir nûr peydâ olup ve gelüp Yaʿkūb Paşa'nın çadırı üzerine indi ve cümle gāzîler görüp hayr ve alâmetdir deyü tefâ'il etdiler ve cenk güni bir kayıkcın gāzîlerin önce kâfir leşkerine bile girüp bile çıkdı. Bu alâmetler gibi nice alâmetler zuhûr idüp gāzîlerin kulûbı mutma'in olup hulûs ile cenk idüp mansûr **[69b]** u muzaffer oldılar. Yaʿkup Paşa'dan nakl iderler ki, cenk yüzünde cenk ider iken kızıl kana gark olmuş iken leşkerden çıkup salât-ı zuhru ve salât-ı asrı kazâya komadım edâ eyledim ve girü varup cenge girdüm dirmiş. Hakk sübhâne ve teʿâlâ hazretleri saʿîlerin meşkûr ve kabrlerin mevsûʿ ve günahların mağfûr eyleye ve bizleri dahi şefâʿatlerin nasîb eyleye. Âmîn. Biz yine sadede gelelim Cezâyir'de iğtinâm olunan eşyâ ki on beş pâre top ki her biri bir Mısır hazînesi değer ve topların kadri dört kayadan on iki kayaya varınca gülle atar ve iki pâre fihrez ki her biri bir Rûm harâcı değer ve yirmi bin tüfenk ve yirmi bin kazma ve kürek ve elli bin çarh-ı felek harabeleri elli bin yelken bezinden toprak torbası el-hamdü li'llâh hâzâ ganîmete. Baʿdehu ehl-i İslâm ganâ'im mezbûre-i aktarup berü tarafa çekdiler ve küffâr gemilerinin sagīr ve kebîrine kenârdan alarga idüp ol yatdıkları mahalde karâr itdiler. Bundan sonra asla hareket etmeyüp durur iken nâgâh Fransa tarafından bir küçük gemi Cezâyir'e irsâl olunmuş Cezâyir limanına arzu itdikde küffâr görüp fî'l-hâl üç kadırga ile ve üç büyük pergende yelken edüp rûzgâr kalîl olup ve poyraz olmağla kalʿa **[70a]** altına düşmeğe başladı burclardan hâzır olundı ve perkende top menziline düşdükde Cezâyir'den nice top dâneleri irsâl olunup pergendeyi murâd üzere döğüp delik deşik itdiler. Ol vakitde mezbûr pergendenin ardında olan kadırgalar ve pergendeler top havfından dönüp mahallerine firâr eylediler ve mecrûh olan pergende dönmeye çare bulamayup ol minvâl üzerine gidüp top altından halâs oldukda rûzgâr

üstüne çıkup dönüp yine mahalline yetdi. Lâkin suyını zapt idemeyüp ertesi gün küffâr yakasına irsâl eylediler. Ve ertesi gün ki mâh-ı mezbûrın on üçinci güni ve geldiklerinin on üçüncü cıhârşenbe güni donanma-yı menhûsın nısf mikdârı ale's-seher yelken idüp üftân-hîzân diyâr- ı menhûslarına revâne oldılar ve üç günden sonra bâkī kalan gemileri dahi ale's-seher temür alup hâʿib ü hâsır ardlarına bakarak diyâr-ı küfrlerine ricʿat itdiler. El-hamdüli'llâh sümme el-hamdüli'llah. Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretlerinin lütf ü fazlı ile ve Resûllu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem hazretlerinin muʿcizâtı berekâtı ile ve zillu'llâhu âlem halife-i rû'yi zemîn Sultân Abdülhamid Han **[70b]** efendimizin hüsn-i teveccüh ile ve Cezâyir gāzîlerinin cehd ü saʿy-i beliğleri sebebiyle küffâr-ı haksârın böyle tedarük-i küllî ile gelüp karaya asker döküp kalʿaya hücûm tedârükinde iken böyle musîbet-i azîmeden Cezayir'e bir zarar isâbet eylemek sizin küffâr-ı haksâr rüsvâ-yı bed-nâm olup ehl-i İslâm mansur [u] muzaffer oldı küffâr-ı haksârın firârından dört beş gün sonra Gāzî Mehmed Bey dîvan edüp guzât-ı muvahhidîne alâ merâtibihim nevâzişler idüp ve her birine hitâb idüp buyurdılar ki: "küffârın top ve tüfenk ve edevât-ı cengine bakmayıp nice yürüyüşler idüp kâfirin nicelerine kılıçdan geçürüp ve nicelerine deryâya döküp gark u ihlâk idüp dünyada nîk-nâm sahibi olup ne gûnâ azîz u saʿîd oldınız ise rûz-ı cezâda Rabbü'l-âlemînin huzûr-ı maʿnevîsinde dahi yüzleriniz pür-nûr olsın ve gāzîler serdârı Resûl-ı kibriyâ cümlenizden hoşnud olsun" deyü duʿâ vü senâdan sonra asker tâʿifesine yedişer akçe terakkī ile beşer altun bahşîş ihsân idüp cümle askere icâzet virdiler. Hakk sübhâne ve teʿâlâ nice bunun gibi dîn ü devlete hıdmetler nasîb eyleye, âmîn sümme âmîn sümme sümme. Fakīr-i pür-taksîr dirmeye küffâr-ı haksâr otuz **[71a]** binden mütecâviz asker menhûs ile gelüp karaya yirmi binden ziyâde asker döküp Cezâyir kalʿasını muhâsara sadedinde iken zikr-i sebk itdiği vech üzere iki yüz mikdârı dilâver çıkup küffâr-ı haksârın cemʿiyyetine perişân etmeleri ve defʿa-i sâniyede ve defʿa-i sâlisede dahi "fî'ete kalîle" yürüyüş idüp tabur-ı menhûslarına târumâr etmeleri hârik-i âde oldığına binâ'en kendü ve hıdmetde tefekkür idüp Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretlerinin kullarına kerem-i inâyet itdiği niʿam celîlenin nice hikmet-i hafîyeleri vardır. Acaba Cezâyir'de olan zaʿîf günahkâr kullarına kerem-i inâyet itdiği niʿmet-i celîlenin hikmet-i hafiyyesine ola deyü beytûtet etdim. Âlem-i maʿnâda küffârdan baʿzısı ile hem meclis olup sohbet eder iken inhizâmlarının sebebinden su'âl eylediğimde cevabında didikim: "Bizlere bozan şu kimselerdir deyü Gāzî Mehmed Bey hazretlerinin taʿrifleri ile *Buhârî-i Şerîf* tilâvetine müdâvemet gösterin" ulemâ efendileri hazretlerine işâret

eyledi. Hakk sübhânehu ve teʿâlâ hazretleri ulemâ efendilere zevâl virmeyüp dâima teksîr eyleye. Âmîn. Yâ Muʿîn.

KAYNAKÇA

BABİNGER, Franz, *Osmanlı Tarih Yazarları,* Çev. Coşkun Üçok, Ankara, 1992.

BOSTAN, İdris, *Beylikten İmparatorluğa Osmanlı Denizciliği,* İstanbul, 2006.

BURSALI MEHMET TAHİR, *Osmanlı Müellifleri,* Haz. İsmail Özen, Cilt 3, İstanbul, 1975.

GAİD, Mouloud, *Türkler İdaresinde Cezayir*, Çev. Faik Melek, Ankara, 1996.

HASAN BİN YUSUF AHISKAVÎ, *Tarih-i Cezâyir*, TSMHK No: 1606.

HİZMETLİ, Sabri, "Türklerin Yönetimi Döneminde Cezayir'in İdaresi ve Kurumları", *Belleten,* Cilt LVIII, Sayı:221'den Ayrı Basım, Ankara, Nisan 1994.

İTLER, Aziz Samih, *Şimali Afrika'da Türkler,* I.Cilt, İstanbul, 1937.

KURAN, Ercümend, "Tarihte Osmanlı İmparatorluğu ve Cezayir", *Türk Kültürü,* Cilt 17, İstanbul, 1978.

SEYYİD MURADÎ REİS, *Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri Gazavât-ı Hayreddin Paşa,* Haz. Ahmet Şimşirgil, İstanbul, 2003.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, III.Cilt, II.Kısım, Ankara, 1995.

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ

HAZİNE KİTAPLIĞI

NO: 1606

HAZINE
طوپقپو سرایی تحریر قومیسیونی
TKS. Müzesi
H. K.
No. 16 a 6

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد بی غایة وشکر لا نهایة مبداء فیاض اولان خدای
لم یزل حضرتلرینه اولسونکه قولتلرینه ﴿ کم من فئة قلیلة غلبت
فئة کثیرة ﴾ قول شریفیله تبشیر ایلدی مفخر موجودات
وفخر کائنات حضرتلرینه دخی صلوة وسلام اولسونکه
ان النصر مع الصبر ﴿ وان مع العسر یسرا ﴾ الحرب صبر ساعة
مضمونلرین امتلرینه بیان وتفسیر وصبر وثبات فوزامانی
وحاجات ایله متلاء زمان ایدیکنی تقریر ایلدی دخی
دعائم بنیان دین وقوایم ارکان شرع مبین اولان آل
واصحاب وعترت واحبابلرینه اولسونکه ﴿ تقویت امر
دین وتمشیت احکام سیّد المرسلین ده بذل جان
ایله دامن درمیان اولدیلر ﴾ امّا بعد فنّ تاریخ ارباب حل
وعقد واصحاب جدّ وجهده قانون نامه ءِ ماحضر و
سرامد ان تدبیر امور ومتکفّلان احوال جمهوره دستور
العمل مقبر اولوب بوفن تحصیلنه طالب واستخبارینه

راغب اولنلر جهد قلیل ایله خبر کثیره نائل وصفحات
ایله مقام مشیخته واصل اولدوغی بلا اشتباه در
بناءً علیه اعجب اخبار واعظم آثار بیک یوز سکسان
طقوز سنه سی اسپانیه کفره سنک دونمای
منحوسلریله جزایر اوزرینه هجوملری احوالیدرکم
بوفقیر قلیلة البضاعه وکثیرة الاضاعه حسن بن یوسف
اخسقوی عنوان صبا وتمده زمین مغربده سائق تقدیر
ایله تونوس قلعه سی متصرّفی محمد بکک نیجه سنین خدمتلریله
اشتغال اوزرینه ایکن ینه زمین مغربده جزایر
اسمیله مسمّی حصن حصین غازیلریله بینلرنده شقاق
ومشاجره لر ظهور ایدوب نیجه مطارحلر ومقاتله لر وقوع
بولدقده بوفقیر بر تصویر بر تقریب ایله کرفتار وجانب جزایره
عازم سبکبار اولوب وبرغازی خدمتنده برقرار اولدم
اهالیء جزایرک اکثری غازی لقب حنیفی مذهب رومی
مولود سنّی معتقد صاحب شجاعت دلاور لردائما
صحبتلری وحسب حالّری اعلاء کلمة الله وکفّار
خاکسار ایله حرب وقتال برًّا وبحرًا فی سبیل الله تعالی
غزایه بیونلرین بوکمش قهرمانلردر خصوصا فنّ جغرافیاده ماهر اولان سرورلرینجه فتوحات جلیلیه موفق اولمش
لردر وبوفنّ جلیل مدبّر کاردوقت اولانلره علمی لازم امور
دیندر جمله ءِ کرهء ارض احوالنه وقوف میسّر اولمزایسه

باری ممالک محروسه صوره تی واطرافده سنورداش اولان
مملکتلرتصویری بیلمک کرکدرکه بریره سفر وارسال
عسکر لازم کلدکده انکا کوره تدارک اولنه دوشمن
ولایتینه کیرمک وسرحد لری حفظ وحراست تدبیرن
ایمک آسان اولور وبو بابده فندن بی خبر اشخاص
ایله مشورت کفایت ایمز وبو علمک لزومنه دلیل کافی
بویترکه کفّار خاکسار اول علمده تقیّد واعتبار ایله یکی
دنیایی بولوب بلاد سند وهنده مستولی اولدی
وندک طائفه سی کبی قوم مخذول کلمه ملوک کفّار بیننده
رتبه سی دوقه پایه سنه مقصور وارالرنده بالقجی عنوانی
ایله مشهور در ممالک محروسه نک بوغازینه کلوب شرقه
وغربه حکم ایلیان عظیم الشّان دولته قارشو قودی
پس بوفقیر پریشان الحال بوفنّ جلیلک اربابی اولان
غازیلر ایله الفت وفنّ مزبورک مسائلنه یاد وذکرینه
شوق ومحبّت ایدوب وتحصیل فنّی تشمیر ساق وماهر
استادلردن اخذینه سعی وهمّت ونیچه مختصرات ومطولات
مطالعه ایله اوقات کزار اولدم خصوصا بوفنّک پهلوانی
ومصر قبودانی بیری رئیسک کتاب بحریه سی مزبور
رئیس کمال رئیسک همشیره زاده سی اولان بهادر
شجیعه در سابقا مصر والیسی خادم سلیمان پاشا عدنه
عسکر قیوب ضبط اتمشیکن خلقی هنده مستولی اولان

بورتقال ایله اتّحاد واتفاق ایدوب ایدوب اطاعتدن
یوزچویرمش لرایدی وحصاره کفّاره ویرمشلرایدی
فتحی ایچون سویسدن مرکب نصرت اثره مؤلّف شجیع
ارسال اولنوب بحر قلزمدن باب المندبه چقوب عدنه
واردی طوبلر قوروب محاصره ایلدکده صکره یورویش
ایله فتح ایلدی عسکر قیوب اسباب محافظه سنی تکمیلدن
صکره کلوب مصر والیسی داود پاشا مزبورک خدمتنی
سلطان سلیمان علیه الرّحمة والغفران حضرتلرینه
عرض ایتمکله یوزبیک انجه زعامت عنایت اولندی وبو
فن سببیله نیچه فتوحات عظیمه موفّق اولدی مزبور بیری
رئیس طقوزیوز الّی طقوز سالنده ثانیا بندر سویسدن
اوتوزقدرغه وباشتارده وقالیطه وقالیون ایله چقوب
جدّه یه وباب المندبدن عدنه واروب شجر وظفاریولی
ایله راس الحدی کچوب یولده ذیاده پوس ودمان اولغله
کیلر پراکنده دوشوب شجر قوربنده برپارچه لری
باره لنوب قلافی ایله بحر فارسده ولایت عمّانده مسکت
حصاری اوزرینه واروب فتح وخلقین اسیر ایلدی
وهرمزوبرخت جزیره لرین غارت ایدوب بصره یه کلدکده
کفّار خاکسار دونمه سی کلوردیوخبر آلوب مسکت
قلعه سندن اسیر ایلدیکی کافر قبودانی دخی دونمه
کلمسی مقرّردر بونده دوزمه یوقسه هرمز بوغازندن

چقمق میسر دکلدر دیبجک دونمه نک جمله سن چقارمغه
قادر اولمیوب کندویه متعلق اوچ قطعه قدرغه ایله کافر
کلمزدن اوّل صیچرادوب برقدرغه سی دخی بحرین قریه
باره لنوب ایکی قدرغه ایله مصره کتدی سائر کمیلر
باصره ده قالوب بصره والیسی قیاد پاشا دونمادہ مصر
سنجاغی بکلرندن لشکره سردار اولان علی بکه قبو
دانلغی تکلیف ایدوب راضی اولمدی اولدخی قره دن
مصر کیدوب کمیلر بوزلدی بووضع سمع والیٔ مصره وا
صل اولوب پیری رئس واردقده والیٔ مصر مزبوری
حبس ودردولته عرض ایلیوب قتلنه فرمان وارد
اولیجق دیوان مصرده بوپنی اورلدی. بیحد مالی چقوب
میری یه ضبط اولندی اغزی مهرلی ایکی طولو آلتون
مرتبانی قوانوزلری دردولته کوندردیلر مزبور پیری رئس
بحریه نام کتابی یازوب آق دکز احوالن اندہ بیان ایلمشدر
اسلامیانک بوفنده اندن غیری کتابی اولمامغله
اکثر دریاده کزنلرانکامراجعت ایدرلرحق سبحانه وتعالی
تقصیراتنی عفو ایلیه **بقیهٔ احوال دونمای محیط شرقی**
اولزمان مصر قبودانلیغی بصره ده قطیف سنجاغندن
معزول مراد بکه فرمان اولنوب موجود اولان کمیلردن
ایکی پارچه وبش قدرغه وبرقالیته بندر بصره ده قالوب
امر اولنوب باقی اون بش قدرغه وایکی پارچه ایله مزبور

مراد بک

مراد بک بندر بصره دن مصره وارمق امیدی ایله
چقوب هرمز مقابلسنه وارد قده کافرک دونمای سی
کلمش اول محلده اهل اسلامه مقابله اولوب محکم جنک
اولدقده قبودان رئس اولان سلیمان رئس ورجب
رئس ولشکردن کسنه لر شهید اولوب وخیلی آدم
یرالنوب وکمیلره طوپلر ضربندن خیلی ضرر ترتّب ایدی
جک کیجه ایرشمکله کیروچکدیلر امّا برپارچه قالوب خلقی
لاریقاسنده قره یه دوکیلوب کی خلاص بولدی وکی اسیر
اولوب پارچهٔ کافرالدی باقی کمیلر ینه بصره یه کلوب احوالی
دردولته عرض واعلام ایلدیلر تکرار سلطان سلیمان
غازی سیدی علی قبودانی دونمای بصرهٔ جانب مصره
ایصال ایچون تعیین بیوردیلر مزبور سیدی علی بن
حسین کاتبی مخلصی ایله شهرت شعار اولوب قابل قبول
اشعار وکفتاری اولدوغندن غیری دریاعلمنده
وفلکیّاتده ماهر نظم ونثرله تألیف کلامه قادر بروجود
ایدی هند دریاسی احوالنده محیط نام برکتابی وربع
واصطورلاب وربع مقنطره وجیب فنلرین جامع مرات
کائنات نام برتألیفی وفتحیه ترجمه سی وارد رمزبورون
صکره ترسانه اوجاغنه آنک مثلی کلمامشدر مرحوم سلطان
سلیمان خان ایله ردوس فتحنده بیله اولوب بعده مغربده
وغیریده خیرالدّین پاشا وسنان پاشا وغیری قبودانلر

ایله انواع خدمتلر ایلیوب پدری وجدی فتح قسطنطنیه
دن برو ترسانه کتخدالری اولغله دریاعلی کندویه میراث
اولمشیدی اکا بناءً سلطان سلیمان خان علیه الرحمة
والغفران حضرتلری طقوزیوز التمش اواخرنده مصر قپودان
لیغن کندویه احسان ایلیوب بصره ده اولان کیلری
مصر جانبنه ایصال فرمان بیوردیلر ذکر سفر سیدی
علی قپودان بجانب محیط شرقی طقوزیوز التمش برمحرّرنده
قپودان مزبور حسب الفرمان حلبدن چقوب موصل
وبغداد یولندن بصره یه واروب موجود اولان اون
بش پاره کمی یی دوناروب موسم زمانی قریب اولدقده
بصره والیسی مصطفی پاشا دریاعلمنده ماهر برشریفی فرقته
ایله هرمز جانبنه کوندروب کلدکده اول کنارلرده کفّارك
درت باره پارچه دن غیری کیسی یقدردیجك لشکر کیره
کیروب شعبانك غره سنده بصره دن چقدیلر مزبور
شریف هرمزه وارنجه فرقته سیله همراه اولق ایچون بیله
قوشلدی عبادان ودسبول وشترکنارلری ایله جزیره
حارکه وسیرافه ولحسا قربنده قطیف وبحرینه واردیلر
وحاکی مراد رئس ایله ملاقات اتدیلر سکز قولاج دریا
دیبندن طلوم ایله بحریلر طالوب طتلوصوچقارر لرایدی
اندن اسکی هرمزه وبرخته وارلدقده شریف دوندی
ظفارکنارلری کچیلوب شهرخورفکان قربنه قرقنجی کونیکه

(معهاذکره)

رمضانك اوننی ایدی وارلدقده ضحوه کبراده ناکاه کفّار
خاکسارك درت پاره قراقه معادلی عظیم باسقن پارچه لری
واوچ بیوك قالیونلری والتی پاره پورتقال قره ولسی
واون ایکی قطعه قالیته لری جمله یکرمی بش پاره کمی ایله
اوزرلرینه کلدیلر جنك سیدی علی قپودان باکفّار
پورتقال اهل اسلام دخی همماندم تنته فوره ایدوب
تیمورالوب آلات حربی حاضرقلدیلر دیرکلره فلاندیره
لر اصیلوب سنجاقلر آچلدی حضرت حقدن عنایتنه
توکّل ایدوب کولبنك محمّدی ایله باشلدیلر جنکه برمرتبه
طوب وتوفنك جنکی اولدیکه وصف اولنمز کفّارك عون
الهی ایله برقالیونی ضربه طوبدن دلنوب جزیره فك
الاسد اوزرینه آرقوری اولوب باتدی کتدی والحاصل
یاتسوقتنه دك محکم جنك ایتدیلر آخر قپودان فنار
یاقوب کفّاردخی کیلرینه تنبه طوپن آتوب دونك دیبجك
پارچه لرتیره موله هرمز جانبنه توجّه ایدوب یوزدندوردیلر
بعنایة الله تعالی کافره غلبه اولندی بعده محکم روزکار
چقوب ارتسی شهرخورفکانه وارلدی عسکرصولنوب
اون یدی کونده دخی قلعه مسکت وقلهات قربنه
وارلدی جنك ثانی قپودان مزبور باقپودان کوه
اون ایکی عظیم پارچه ویکری ایکی قالیته جمعاً اوتوز
دورت پاره کمی ایله کوه قپودانی غورینه دورك اوغلی

رمضانک یکرمی آلتنجی سحری مسکت لیمانندن چقوب
پارچه لر وقالیونلر مایستره لرین طاقوب وتنبه لرین ایلیوب
وقره وله لرچنبر یلکنلری آچوب کیملرین فلاندیره لر
ایله دونه دوب اسلام کیملری اوزرینه یورودیلر انلردخی
ینه حضرت حقّه صیغنوب جنگ ایچون کناره مهیّا
طوردیلر پارچه لرکلوب قدرغه لره چاطوب محکم طوب و
توفنک وتیر شمشیر جنکی اولوب برمرتبه دوکوشلدیکه
وصفه کلمز بحالوشقه لر پارچه لردن نبتیزکبی کچوب
وشایقه لرعظیم پنجره لرآچدی کفّاردخی کوله لردن
قدرغه لری کیرپیه دوندیروب آل قیاسن یاغدیر
دیلر وبرقدرغه یه خمپره آطوب یاقدیلر برپارچه دخی بیله
یاندی وبش پارچه بش قدرغه ایله کناره آرقوری اولوب
جمله سی باطوب کتدی وبرپارچه لری یلکن قوّتی ایله
اوتوروب اولدخی هلاک اولدی والحاصل ایکی
طرفدن لشکرزبون اولوب کورکجی طائفه سنک
کورک جکمه دن وطوب صالیه اتمه دن طاقتلری قالمیوب
ضروری تیمور براغلدی وتیمورلرقیچه آلنوب تیمور
اوزرندن دخی جنک اولندی وصندالر براغیلوب
هلاک اولان قدرغه لرک رئسلری علمشاه رئیس وقره
مصطفی وقلفاطمی وکوکلی سرداری درزی مصطفی بک
وسائرمصرقولرندن والا تجیدن ایکیوزقدرآدم

آلنوب

النوب کورکجیلرعرب اولمغین کناره دوکلدیلر وافرنجد
عربی کلوب اهل اسلامه معاونت ایلدی کفّاردخی پارچه
لرده اولان کفره یی الدیلر بوجنک خیرالدّین پاشانک اندیاد وزیا
جنکنه غالب ایدی آزعسکر بومرتبه صواشی ایتدوکی
معلوم دکلدر عاقبت کیجه ایرشوب محکم روزکارچقدی
پارچه لرایکیشر لنکورته براغوب قدرغه لرتیموری سروه
یوب خلق زبون اولدی ضروری کناردن ایریلوب دریای
عمّانه دوشوب روزکاراوکنجه کتدیلرآخرکرماندن
برجانش کنارلرینه وارلدی آچق یرلراولمغله مکرانده
بندرشهباره چقلدی صولنوب برریئس دلالتی ایله
بندرکوادره وارلدقده حاکمی ملک دینارا وعلی جلال الدّین
کلوب پادشاهه عرض اخلاص ایلدی دونمانهرمزه
کلدکجه الّتی التمش باره کمی ذخیره کونده رزایدی سرنجام
قپودان مزبوردریحرهند سیدی علی قپودان تکرار
بندرکوادردن طقوز پاره کمی ایله دریای هنده چقوب
یمن جانبنه صالدی برمقدارروزکارمساعده کوسترمیوب
برقاچ کون کیدوب تحمینا ظفار وشحر مقابلسنه وار
دقده باغی قرشولیوب طوفان فیل دیدکلری طوفان
ایدیجک اوکنه دوشوب تیرنکته آجمغه بیله درمان اولمدی
وآق دکز وقره دکز فورتنه لری بونک یانده ذرّه
اولوب هرکز لیل ونهاردن فرق اولنمیوب قلل جبال کبی

اموا جی کیلری غایت زبون ایلدی اسباب و اثقالدن
بولنانی دریایه دوکوب ناچار روزکاره تابع اولوب بومنوال
اوزره اون کون کتدیلر و بیحد باران اولوب برکوز آچدر
مدی دریاده ایکی قدر غه اوزونی بالقلر کورندکده
معلملر مبارک حیواندر قورقمك دیرایدی فرس البحر
وعظیم پیلانلر وخرمن قدر قبلو باغرلر و رسته بحر کوریلوب
اول محلده مدزیاده اولمغله جکدکورفزینه قریب وارلدی
ذکر کرداب ناکاه دریانك لوفکتدکجه بیاضه میل ایدوب
معلملر فریاده باشلدیلر دریای هنده کرداب دیدکلری
حبش کنارنده کردفون نام محلدن وبردخی سنت
قربنده جکدکورفزندن عبارتدر بونلره دوشن کیلر
خلاصه مجال یوقدر دریاکتابلرنده مسطوردر دیمکله
اسقندیل ایله بش قولاج یربولنوب همان اورته یلکنلر
باغلنوب سره نی ایسا ایلدیلر دوریه اوروب محکم آلات
دوشرمکله اورسه ریزایدوب دیکاوله ایله اولکون
اول کیجه فورسه قوللندیلر جذرزمانی دخی ایریشوب
روزکاردخی دیرتسه ایتدی یعنی قولایلدی ایرتسی
صباح ماینه ایدوب اشاغی قودی یلکن صویوب درك
نفتیلرندن بریرارکشتی بانی جونده یه باغلیوب سره نی
دوریه اوردیلر فاری درك دیبنه باصوب ایلی بر
درك مقداری دخی یوقاری قالقوب اطرافه نظر

اولنرقده

اولندقده سرحد ولایت جامهرده پت خانه سچلدی تکرار
یلکن باغلیوب قورمیان ومنکلور وسومنات اوکندن
کچیلوب دیوه قریب وارلدی کافرلنده اولمغله اول
کون یلکن کوسترمیوب سفر دیمندکتدیلرینه روزکار
آرتوب کیلرك دومنی ضبطدن قالدی بیوك یکه لر
طاقدیلرچاریخلر صداسندن کیلرك سلسسترسی
اوازی فرق اولمیوب باشدن یکا کسنه وارمغه قادر
اولدی اکثر آیلاقچیلری انباره استف ایتدیلر والحاصل
اول کون قیامتك برکونی ایدی آخردیارهندن کجرات
ساحلنه ایریشوب ناکاه معلملر اوکومزده دوکندی
وارغافل اولمك دیوخبرویرلدکده تیمورلری فونده ایدوب
لکن کیلری حریشته یعنی صالندی طلاز محکم جکینوب
باترملی ایلدی کورکچیلر قدنلرین بوزوب خلق عریان
اولوب برروارل وطلوم حاضرلدیلر وتیمورلرك کی قیریلوب
برمقدارده وکندیدن خلاصن اولدیلر وبومحل دیوایله
دومن مابینی ایدی وکیلردخی صولندی ایکندی
زمانی هوا برمقدار آچیلوب کجراتدن دمن نام بندر
اوکنه وارلدی ایکی میل قدرکناره قریب تیمورقیوب
بش کون دخی محکم طوفان وبیحد باران اولدی کیلر
صالندی ایله دوکونه دن بیمجال قالوب تیموراوزنده
اوج کی آرقوری قریه اوروب ایچنده اولنلر سلامتله

کناره جقدیلر بعده روزکار بر مقدار اشاغی قیوب
لیمانلق ایدیجک هلاک اولان کیلرک طوبلرین واللا
تن کجرات پادشاهی سلطان احمد امراسندن
دمن حاکمی ملک اسد معرفتیله قلعهٔ دمنده امانت
قودیلر ملک اسد کفّاردونماسی کلمک اوزره درقلعهٔ
سرته ایرشمک آردنجه اوک دیمکله بوخبری بودکلو
آلام شدایدکورمش کمی خلقی اشیدیجک اکثری
چقوب ملک اسده نوکر اولدی وکمی دخی صوبی
باردقده دیمشلرکمی بی کاغده بزدن اوّل بوجهان
سیرن ایدن اهل وقوف عالم برّی قویب بحر هواسنده
یلن بوعلی ایسه انک عقلنه ادراکنه یوف دیوب
صندلّرایله کناره دوکیلوب قره دن سلاحلرن حملّ
صرت ایدوب سرته کتدیلر سیدی علی قپودان
آلتی پاره کمیده قلانلرایله سرت بندرینه عزم ایدوب
یلکن کورک بش کون قدر مدزمانده یوری یوب
جذر محلّنده تیمور قودیلر بیک درلو محنتله بصره دن
اوچ آی تمامنده قلعهٔ سرت لیمانندداخل اولوب
اندهٔ اولان اهل اسلام مسرور اولدیلر ذیرا اولا
یت کجراتک اختلالی زمانی ایدی اندهٔ دخی نیجه
احوال اولوب عسکر علوفه وزاد وزواد مزقالمدی
کمی لرده دخی آلات واسباب اولمیوب کهنه لندی

کزبور

من بعد مصره کتمک احتمالی برطرفدردیو اکثری ولایت
کجرات پادشاهنه نوکر اولوب کمیلرخالی قالمغین قلعهٔ
سرته خداوندخانه یراقلری وموجود اولان اسباب
لریله تسلیم اولنوب بهالرین دردولته ارساله ضمان
تمشکلری الدیلر وقپودان مزبورکندویه تابع اولان
الّتی قدریولداش ایله طقوزیوز التمش ایکی محرمنک
اوّلنده قره دن هندوستند وخراسانی کشت و
کذار ایدرک عجم دیاری ایچندن درت یل تمام
اولدقده طقوزیوز التمش درت رجبی اوائلنده اسلامبول
کلوب ادرنه ده عتبهٔ علیّه یه یوزسورکده کندویه
سکسان اقچه متفرّقه وظیفه سی وسائر یولداشلرینه
مصرده ترقیلرا حسان اولنوب درت یللق کذشته علوفه
لری ویرلمک بابنده حکم همایون ویرلدی مزبورد خی
سعرکذشتنی یازوب برکتاب ایلدی وتورکیده با
شنه سیدی علی حاللری کلدی مثلی بودن
قالدی حاصل کلام فذلکهٔ مرام غازی پیری رئیس
مرحومک دریای عمّانه یلکنلرن کشاد ایدوب
کفّارک نجه لیمانلرین وقلعه لرین ولوله ویره رک
هشکت کی قلعهٔ بی ضرب سیف ایله فتح وایچنده اولان
قپودانکه پورتقال ولایتنک معتمد الدوله سی
وزعملرنده وقتنک پهلوانی اولان پلید عنودی

زور باز ویله بنده جکمسی وغازی سیدی علی قبودان
مرحومك ایکی دفعه برتقال کفره سنك دونمای
منحوسلرین فئه قلیله موحدین ایله فئه کثیره مشرکینه
غلبه اتملری فنّ جغرافیاده مهارتلری اولدیغنه بناءً دنیوارباب تواریخ تصریح اتدیلر حق سبحانه وتعالی
حضرتلری بوعبدعاجز قولنی فنّ جلیلدن برینده
حصّه مند بیوروب بیجه سنین جزایر ترسانه سنده
سفن غزات موحدین مهمّاتنه رؤیت خدمتیله مشرّف
اولمش ایکن اشبو بیك یوز سکسان طقوز سنه سی
جزایرده وقوع بولان فتح جلیل موزجده نامه سنی
دولت علیّه یه ایصال نعمتینه دخی حالا داعی تعبیر اولان
غازی محمد پاشا یسّر الله ما یرید ومایشاء حضرتلری
بوبنده لرینه عنایت بیورملریله بروقت مبارکده برسفینه
یی راکب ودار السّلطنه یه ذاهب اولوب عون عنایت
باری ایله سلامت وعافیت وصحّت ایله سلطنت علیّه
داخل وامّت محمّده بوفتح جلیله استماع ایله بیجه سرور
حاصل اولدی حق تعالی حضرتلری شوکتلو قدرتلو
کرامتلو مهابتلو عظامتلو ظلّ الله عالم افندیمزك
وجود همایونلرین جمیع آفاتدن امین وقلبلرن کسکن
وزمان سلطنتلرنده بوفتح جلیلك بیجه امثالی ایله
منصور ومظفر ایلیوب واعداء دین اولان کفره فجره

مقهور

مقهور مدمر ایله آمین وشوکتلو قدرتلو خلیفه یروی
زمین خلّد الله تعالی خلافته الی یوم الدّین افندیمز
حضرتلری بوبنده سن ورفقا یولداشلریمه حدّیمزدن
زیاده احسانلر ایدوب وجزایرده غازی محمّد پاشایه
مرصّع شمشیر آب دار وبربور نوس تعبیر اولنان
خلعت فاخره وغیری یولداشلره خلعه فاخره لرارسال
ومخصوص خطّ همایون شوکتمقرونلری ایله نوازش
بیوردیلر صورت خطّ همایون الحمد لله الّذی فضّلنا
علی کثیر من عباده المؤمنین وفوّض الینا مقالید
مصالح المسلمین والصّلوة والسّلام علی سیّد المر
سلین امّا بعد سنکه جزایر بکلربکیسی قولم ومدبّر
میر میرانم محمّد غازی سن بوسال فرخنده فالده
رهنمونی اقبال توفیق ذی الجلال امّت محمّده یاور اولوب
ایلدیکك خدمت سده علیایه عرض اولنوب سعی
بیدریغك مشکور ونامك نیك نامان دفتری سلکنده
مسطور اولمشدر برخوردار اولاه سن وسنکله محصور
اولان قولّرمکه مقتضای ترتیب سلطنت ایله معنی
اوغلّرمدر یوزلری آغ اولمله ملحوظدن زیاده چالشوب
جان وباشلرین دین اوغرینه ویزیم یولیمزه دریغ
ایتمدیلر ومقدور بشر اولان سعی جمیلی یرینه
کتوروب راه حقده عظیم چالشمشلر آب وآتش

اراسنده کاه غریق وکاه حریق اولمقدن پرهیز
ایلیوب بورج بدنده تعیین اولدقلری محلدن آیرلمامشلر وکاه نبرد کاهه چقان کفّاری قاچیروب و
جنکجیلرین قیروب یوروپش ایلدکلرنده جیوش
آهن پوشلرین کریزان و اموال غنایمی ریزان ایلمشلر
بارک الله فیهم بوندن بویله دخی سنک سوزیکه رام
اولوب همرنه خدمت تکلیف ایدرایسک اداسنه دقّت
واهتمام اوزره اولمغرسکا اطاعت وانقیاد اوزره اولدقلری
بنم رضای همایونمه سبب دربوبند نامه نامی غازی قولّرم
محضرنده اوقیوب اطیعوا الله واطیعوا الرّسول واولی
الامر منکم معنای شریفین انلره بلدیره سن جمله کزی
حق تعالی حضرتلرینه اصمارلدم بوخطّ همایون غازی
محمّد پاشا دیو انندهٔ آجوب قرائت اولندقده جمله غزات
موحّدین فریاد ایله بکا ایلیوب پادشاه اسلامه خیردعا
لر اولنوب بعده شنلکلر اولدی الکلام فی احوال
جزایر نقّاشان کارخانهٔ معانی تحریر کشان کارنامهٔ سخن
دانی جوهریان بازار حوادث واخبار صیرفیان دار
عیار مناقب وآثار اولنلر تاریخ عبرت مدارده غازیان
جزایر وقایعنی جمع ودرج تباشیر ظهور فائض النّور
شعاعر شرع محمّدی علیه افضل التّحایا دن الی هذا
الآن منتظم سلک شهور وسنین اولان ایّام محمدت

آثار

آثار وازمان سعادت شعاری عد وشمار وهرمایه
کاملی سن برقرن اولمق اوزره اعتبار ویراعهٔ پیراعتلم
ثبت ایدوب بیرایهٔ دست اشتهار ایتمشلردر محمّد
جریر طبری وعینی وذهبی وابن خلدون شویله روایت
ایدرلرکه وقتاکه نوبت خلافت حضرت عثمان ذی النّورین
رضی الله تعالی عنه حضرتلرینه کلدکده هجرت نبویّه نک
یکرمی سکزنجی سنه سی افرقیه فتحنی شجعان اصحاب
دن عبد الله بن سعد بن ابی سراج رضی الله عنه
حضرتلرینه واندلیس فتحنی عبد الله بن نافع رضی الله
عنه خضرتلرینه وبربرستان فتحنی عبد الله بن الحضیر
رضی الله عنه حضرتلرینه تفویض بیوردیلر وبونلردخی
سرور کائنات علیه افضل التّحیّات حضرتلرینک ستفتح
علیکم الامصار کلام دُرَرِ باری ایله امّت مبارکی تبشیرینه
علملری محیط اولدیغنه بناءً هربری سمعاً وطاعةً دیوب
جیوش موحّدین ایله اقتلوا المشرکین کافّة نظم شریفنه
تفسیر ایدرک عازم مغرب اولوب طیّ مراحل ایدرک
هربری نامزد اولدیغی مملکته داخل اولوب اذا لقیتم
فئة فاثبتوا نظم جلیل ایله عامل اولوب نیچه قلاع بقا
عک کفره سن قلیچدن کچیروب فتح ونیچه لری ذمّته
قبول وجزیه لرین ادایه درعهده ایتدیلر ومدلج تعبیر
اولنان اهالی یه اندلیس اسلام ایله مشرّف اولدیلر

وفتح خبرین غنیمتله حضرت عثمانه کوندردیلر وحضرت
عثمان شاذ اولوب انلره ینه نامه ویردیکه قسطنطنیه
سزلره یقین سز واول بربرستانکه مسلمان اولمشلردن
بردم استمک وجزی الک قسطنطنیه اوزرینه واروب
فتح ایلمک دیدی انلردخی واروب قسطنطنیه یغارت
ایدوب وافرمال غنیمت آلوب کیرو اندلیسه کلدیلر
وبونلرانده هشام بن عبد الملک زمانینه دک بک
قالدیلراندن بربرستان خلقی عیاذاً بالله مرتد
اولدیلر اندلیس خلقی مسلمانلقده قالوب سلاله
لرندن نیجه مفسّرین ومحدّثین مجتهدلر کلدی تفسیر
تبسیر صاحبی امام قرطبی کبی وشفاء شریف صاحبی
قاضی عیاض کبی حالا قبر شریفلری اندلیسده معلوم
وزیارتکاهدر ارباب تواریخ تصریح ایدرلر وافرقیه
تعبیر اولنان مملکتلرکه آق دکزایله قلزم دکزی فصل
ایتدیکی حبش ومصر ارضیدرکه سواحل افرقیه اولان
ربع مسکونده واقع اولان آق دکز کنارلریکه سبته
بوغازنده واقع ناطوان دن ابتداءً اولنوب وبدلیس
ووهران ودلس وجزایر وبجیه وتونس ومهدیه وجربه
وطرابلوس مغرب واسکندریه ومصر ودمیاط درمغرب
وعرب یقاسی عریشده تمام اولور وافرقیه نک خراجن
قیصره روم الوردی هریل یکرمی کرّه یوزبیک درهم

الوردی

اولوردی ودخی بشیوزبیک فلوری خراج الوردی
اولقدرخراجی حضرت عثمانه ویردیلر اندلیسدن و
بربرستاندن دخی اولمقدارخراج کلور اولدی
اویله اولیحق حضرت عثمان مصرک سلطانلیغنه عبدالله
بن سعد بن ابی سراجه ویردی عمرو بن العاصی معزول
ایلیوب مدینیه اوقدی عمرو بن العاص وسعد وقاص
مدینه ده اوتوردیلر حضرت عثمانه قتی انجندیلردنما
حضرت عثماندن شکایتلنورلرایدی صکره بیلنرنده
نیجه اجتهاتلرواقع اولدی تفصیلی مقامه مناسب اولدی
غندن طی اولندی خفی اولیکه نظام عالم واصلاح احوال بنی
آدم بمقتضای مشیّت الهی متضمّن فوائد نامتناهی اولمغله
روی زمینده تعیین خلفا وسلاطین ونصب ملوک و
حواقین لازم اولوب یدمؤیّد لریله اقطار ارضی حراست
واهل بغی وعدوانه سیاست اتمکی وسیله انتظام
امورانام قلمشدر وعطیه دوحه وسلطنت کریمه
توفّق الملک من تشاء مناصدقی اوزره ارادة علیه ازلیه
ومشیّت الهیه لم یزلیه سنه مفوض اولوب دیلدوکنه
ویرمشدر ملک وسلطنت معناسنه اولان دوحه بر
نوع آیین اوزره اجتماع بشر بوندن عبارتدر وهر
دوحه وسلطنت وجمهور وجمعیّته لازم اجرای قواعد
دین وتنظیم امور مسلمین ایچون برحاکم قاهر لازم

واهمدرکه مراسم اوامر ونواهیی محافظه ایدوب قوانین
سیاسیه‌یی کما ینبغی رعایت اولنه تا فرق ملت افسر
دوهت ایله سرفراز ولباس سلطنت طراز شریعت
ایله اعزاز بوله وبالاتفاق هردولتک قیام وبقاسنه
شرط اولان سیاست در وبو محله سیاست
احکامدن عبارتدر واحکام دخی یا عقلیه در حکمت
علمیه دن برقسم اولان سیاست ملوکیه کبی ویا
شرعیه در کتاب الله وسنت رسول الله دن وارد اولان
احکام الهیه کبی سیاست شرعیه که احکام الهیه در سیاست
عقلیه دن مغنی اولمغله ملوک وسلاطین اسلامیه دستور
العمل در وهر پادشاه دل آگاه ووزیر صاحب انتباه که آنکله
عامل اولدی تأیید الهی ایله منصور اولوب سعادت
دارینه وصول بولدی معیار شرع وعدله اعتبار ایتمیوب
داعیه‌ی نفس ایله ظلم وهوا وهوسه اتباع ایدنلر حقنده
غیرت الهیه ظهور ایدوب مجازات اولمکله در سیاست
ملوک تعبیر اولان احکام عقلیه مطلق ضبط وربط امور
دوهت وجمعیت ونظام ملک وملت ایچون اقتضای حال
ووقته کوره عقلا نک تتبع وتحریر یله بسط وتمهید وعقد
وتأبید اولنوب جملتنک اتفاقیله دستور العمل قلمش
برلای قواعد وقوانیندر وجمله‌ی ملوک نصارانک احکام
الهیه لری اولیوب نظام حالتری وبقای جمهور وجمعیتلری

مجرد

مجرد بو مقوله مدارات سیاسیه‌ی عقلیه لرینه کمال مرتبه
ده اعتقاد واعتماد واعتبار لریدر واتفاق ارای عقلا
دخی بونک اوزرینه جاریدر که امور سیاسیه‌ی شرعیه
وعقلیه ده مسامحه ومساهلیه مساغ یقدر اهمال
اولنورایسه مرتبه‌ی تهاون وتکاسله کوره نظام
ملک وملت رخنه دار اولوب هروضع وحرکتکه دائر
احکام شرعیه دن ودائره‌ی قوانین عقلیه دن
خارج اولنه فلاجرم اختلال پذیر اولوب قرین زوال
اولنه نهج محرر اوزره سیاست شرعیه وعقلیه ایله عمل ایدنلر
اعداسنه غالب اولمشلردر حضرت محمد صلی الله علیه وسلم
یکری اوچ سنه تبلیغ احکام بیوروب عدل عدالت طریقن
امتنه تعلیم بیوروب التمش اوچ یاشنده آخرته تشریف
بیوردیلرید بیضالرندن اوچ بیک معجزات ظاهره اولدی
حضرت جبرائیل علیه السلام اونربیک کره یریوزینه
ایندی یکری یدی بیکی حضرت محمده واوچ بیکی غیری
پیغمبرلره ایندی حضرت محمد یرینه درت خلیفه قودی
اول خلافت حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه اولوب
سیاست شرعیه وعقلیه ایله عمل ایدوب قبائل مرتد اولمش
لرایدی ضربا وقهرا ایمانه کلدیلر ایکی سنه درت آی
خلیفه اولوب التمش اوچ یاشنده وفات ایتدی قبر شریفلری
پیغمبر قاتنده درانک یرینه حضرت عمر رضی الله تعالی عنه

خلیفه اولدی انلر دخی عدل عدالت ایدوب نیچه ولایتلر
فتح ایلیوب وجه ارضده اون ایکی بیک منبر وضع ایتدی
خلافتی اون بیل آلتی ای عمری آلتمش اوچ بیل
ابولولؤ دیرلر برخبیث صبح وقتنده مسجد ایچنده
خنجریله شهید ایلدی قبر شریفلری بیغمبرقا
تنده در آنک یرینه حضرت عثمان بن عفان رضی الله
عنه خلیفه اولوب اولدخی قوانین دینه وقواعد
عقلیه مراعات ایدوب عره بستانده وزمین مغربده نیچه
ولایتلر فتح ایلدی وابتدا دکزیوزنده غزا اولمق حضرت
عثمان خلافتنده اولدی پس چون یکرمی سکز نجی بیل
اولدی حضرت معاویه رضی الله عنه شامده امیر ایدی
حضرت عثمانه نامه کوندردی ودستور دیلدیکم کمیه
کیروب دکزیوزنده غزا ایده وعمر بن الخطاب هرکیزدستور
ویرمزایدی دکزه کیروب غزا ایده لر معاویه عثمانک
کوزنه آسان کوسترردی ودیدیکم رومک وشامک قرینده
برجزیره وار در قبرس درلر وبر برینه متصلدر بر برینک
خروس اونن اشدیرلر ودکزاورتاسیدر عثمان اکا
دستور ویردی معاویه چریله دکزه کیردی وروم طرفنه
واردی غزالر ایلدی وقبرس اهلنی جمیعا فتح ایلیوب
وخراجه کسوب فتح نامه ایله غنیمت مالنی عثمانه کوندر
دی غزاء ذات الصّوار اول زمانده واقع اولان اولو

غزالر

غزالردن بریسی بوذات الصور در کم مسلمانلر ایله رومیلر
اراسنده واقع اولدی ایدرلرکم دکزیوزنده غزا ایلمک
معاویدن قالدی چونکه حضرت عمر شام ولایتنی سر
تسر معاویه یه اصمار ایدی معاویه انده مستقل بیک
اولدی برکون دیلدیکم روم اوزرینه غزایه کیده کمیلر
قیدین کوردی قرق قدرغه دونتدی اوتوز بیک
کشی ایله بوکمیلره کیروب عزم غزای روم قلدی روم ملکی قیصر
دخی اتفاق اول اثناده لشکر دوشرمش ایدی یور
قدرغه ایله مصر واسکندریه یی مسلمانلر الندن
آلمق نیّتنه کتمش ایدی ایکی لشکر بربرندن غافل
کیدرایکن بوذات الصّور دیدکلری یلمانده بولشدیلر
قیصر رومک کمیلری دکزیوزین طوتمش یاطور اکسوزن
استونه چیقه کلدیلرینه کیرویه دخی دونه مدیلر رومیلردخی
کوردیلر یلکنلری قالدردیلر قالقانلرینه چاتدیلر دکزیوزینه
چقدیلر اتفاق برقتی یل چقدی اوچ کون اوچ کیجه مسلمان
وکافر کمیلری دکزیوزنده کزدیلر دردنجی کون اولیجق
یل ساکن اولدی ایکی طرفدن کمیلر بربرینه قرشودوغ
رلدی یقین کلیجک اوقیله قلچله حربیله صواش ایتدیلرکم
دنیاده آنجیلین صواش اولمش دکل ایدی صواشی ارا
سنده اتفاق قیصره اوق زخمی یتشدی چونکه قیصر
یرالوا ولدی رومیلر اگا یلرینه بوزدیلر کمیلرینه چوردیلر

قاجمق یراغین کوردیلر مسلمانلر بلدیلرکم روم جریسی
صندی یکنلری چکدیلر عبد الله بن سعده ایتدیلر کافر
یوزینه دوندردی فرصت بزمدر آردلرنجه کیده لم قاجمغه
قومیالم عبد الله بن سعد عثمان امریله قیودانلق آنک
امرنده ایدی اول ایتدی کافرک آردنجه کتمک اولمزجونکه
انلرزبون اولوب قاچدیلر مقیّد اولیلم کتسونلردکز
یوزید زخطرلودردیوجواب ویروب کیلری آلوب مصره
کتوردی حضرت عثمان خلافتنده برًّا وبحرًا نیجه غزالر
واقع اولدی وقتاکم هجرة نبویه اوتوزبش ییل ایردی
اهل مصرحضرت عثمان اوزرینه خروج ایدوب اوی ایچنده
کنانه بن بشیر دیرلر برشخص یدنده شهید اولدی خلافتی
اون بریل اون برآی عمری سکسان آلتی ییل قبرشریفلری
بقیعده درانک یرینه علی بن ابی طالب رضی الله عنه خلیفه
اولوب انلردخی قوانین شرعه وقواعد عقله تشبّث ایدوب
نیجه ایّام عدل عدالت ایلدی وحضرت علی ایله حضرت
معاویه بیننده اجتهاد ظهور ایدوب نیجه مقابله لرا ولوب
کبار اصحابدن نیجه لری فنادن ال چکدیلر درت ییل
طقوزآی خلافت ایدوب رمضان شریفک اون یدنجی
کونی روز جمعه صبح نمازی وقتنده کوفه مسجدنده ابن
ملجم خبیثنک یدنده شهید اولدی عمرشریفلری آلتمش
اوچ وقبرشریفلری کوفه سرای داخلنده دردیرلرانک

یرینه حسن بن علی رضی الله عنهما خلیفه اولوب طقوز
آی اون برکون خلافت ایدوب زوجه سی اسمایدنده زهرله
شهید اولدی عمرشریفلری قرق آلتی ییل وقبرشریفلری
شیع الفرقدیدکلری مقبره لقده درانک یرینه حسین
بن علی رضی الله عنهما خلیفه اولدی درت ییل خلافت ایدوب
کربلاده بتهم یمه یدنجینده شهید لره سردار
اولدی عمرشریفلری التّی بریل وقبرشریفلری کربلاده در
چون بونلرک خلافت زمانی کجدی رضوان علیهم اجمعین
بونلردن صکره حضرت معاویه امیر اولوب شامده اوتور
دی هرطرفه غزا ائمکه باشلدی کیلرایله کلوب ردوس
قلعه سی اوزرینه دوشوب زبون ایدوب عاقبت خراجه
کسوب کلوب شامده قرار ایتدی وهجرت نبویه نک قرق درت
سنه سنده حضرت معاویه بشربن ارطاله ایکیوز باره
کیله قرق بیک آدملی قسطنطین اوزرینه غزایه کوندردی
کلوب قسطنطینک اطرافنه یاقوب یقوب خراب ایدوب
چوق اسیرلرآلوب نیجه فتوحاته مظهر اولوب دکزکناریندنه
کلدکده کافرلرطیوب آردندن یتشوب دکزکناریندنه
چقوب قره ده عظیم جنک اولوب بشربن ارطال عاقبت
فرصت بولوب محمّد مصطفی نک معجزات برکاتیله کافرلره صیوب
دکزه دوکوب نیجه بیک کافر قلیجدن کچوب ونیجه سی اسیر
اولدی بقیّت السیوف اولان کافرلرپراکنده اولوب اطرافده

اوکان قلعلرن فرار ایتدیلر بشر بن ارطال دخی قلعلرا وزرینه
وارروب نیجه ایّام محاصره ایدوب موسم شتا حلول اتمکله محا
صره دن فراغت ایدوب سالماً وغانماً شامه داخل اولدی
بونک اوزرینه سکزیل کجدی هجرت نبویّه نک الّتی اوچنجی
یلنده حضرت ایّوب انصاری رضی الله عنه الّتی بیک غازیله
بلد سنجه عبد الله بن عبّاس رضی الله عنهما وعبد الله بن زبیر
رضی الله عنهما بشبوزبان کمیله قسطنطینیه حصار ایتدیلر آلتی آی
یرویشده ایّوب انصاریدنک یدینه اوق دوقندی ایّوب
انصاری کوردیکم حال بویله اولدی بلدیکم کندودخی دنیا
دن کیده وصیّت قلدیکم قلجلریکزه یالک ایدوک حصاره یرویش
ایدوک اول وقت صواشی اراسنده بنی دفن ایدوک
قبری پنهان ایدوک بونلردخی اویله ایتدیلر بوندن صکره
دخی جنکلر ویرویشلر ایلدیلر عاقبت صلح اولنوب بونلر
دخی دونوب کتدیلر مکی برّاً ومکی بحراً امّا قسطنطین تکوری
خبیث اردلرندن کمیلریله جوقلق آدم کوندروب ایکی
اوغلینی بیله قوشوب کمیلرا ردندن ایروب برکون برکیجه
عظیم جنک ایتدیلر دکزیوزنده بی نهایه کافر هلاک اولدی
عبد الله بن صرحه کم حضرت عثمانک حالته سی اوغلیدر
عبد الله بن صرحه دلاور وبهادرلردن ایدی غایت جنک
اتدی شویله کم دکزیوزنده کمیلر بربرینه اوروب کافرلری زبون
ایلدی قاندن دکزیوزی رنک کلکون اولدی آخر الامر

اکر دوب جنک ایتدیلر
عاقبت اوزرینه یورویش ایدیلر اول

اهل

اهل اسلام هجوم ایدوب کافرک کمیلرینه چاتوب جنک یوزنده
تکورک براوغلینک اوقیله برکوزینه چقاردیلر آخر حق تعالی
اهل اسلامه فرصت ویروب کافرک چریسی صنوب جزیره
دوکلدیلر عبد الله بن سعید جنک ایچنده تکورک ایکی
اوغلینی دوتوب عبد الله بن صرحیه کتوردی ایکی سنی دخی
صلب ایلدیلر آخر کافرلری قلجدن کچوردیلر بونجه غنیمتله
وبونجه اسباب ایله کلوب کیدرایکن یولده اون درت پاره
قلعه ویوز اون درت کلیسا خراب اتدیلر اندن کلوب
شامه قرار ایتدیلر تکور خبیث بوخبرلری ایشیدوب
اولکدر ایله کندوی خنجر ایله اوروب هلاک ایلدی
فی النّار السّقر وبوندن صکره اراده الّتی ایکی بیل کجدی
هجرتک طقسان آلتی یلنده سلیمان بن عبد الملک خلیفه
اولدی وهرطرفه غزالر اتدی وطقسان سکزده کندی
قرنداشی مسلمه کم وقتنک رستم وقهرمان ایدی آنی
دخی یوزبیک شجعان وبیک پاره کمیله قسطنطین اوزرینه
غزایه کوندردی انلردخی سفر مهمّاتنه کوروب یلکنلرن کشاد
ایدوب فی سبیل الله غزا دیوب کلوب قسطنطینیه حصار
ایتدیلر اون آی مقدارنی محاصره ونیجه جنکلر ویرویشلر
ایدوب نیجه باشلر کسوب ودلّر آلدیلر اول وقت غایت
قیش وقحط اولوب کافرلر کلب وکدی لاشه لرینه وارنجه
اکل ایلدی وغازیلردخی اوت اوتلدیلرینه غزالی قیوب

کتمدیلر آخر الامر عمر بن عبد العزیز خلیفه اولدی اول
دخی غزایه بل باغلیوب سفر تدارکین کوروب غازیلرک
امداد ینه کلوب هر طرفدن کافرلرک اوزرینه یرودیلر
قسطنطین قرشوسنه غلطه‌ء اول بنا اتدی قسطنطینه
حواله قلدی اسمینه مدینة القهر قودیلر قسطنطین
اندن زبون اولدی عمر بن عبد العزیز قلعه‌ء بنا اتدکدن
صکره مسلم ایله وداع ایدوب ینه شامه عودت ایلدی
مسلم بو جانبده غزایه مشغول اولدی وقتاکه عمر
بن عبد العزیز شامه داخل اولدی اهل اسلام جمع
اولوب مسلم بن عبد الملک وبیله سنجه مسلما نلره نامه
یازکه انلر دخی شامه کله لر عمر بن عبد العزیز دخی
رجالرین قبول ایدوب مسلمه نامه یازدی مسلمه نامه
ایریجک مسلما نلره بیوردیکه سرًا جمله سلاح قوشنوب
کافره فرصت بوله لر رومیلر دخی بو اشدن خبردار اولوب
جمله تیمور کیوب جنک ایچون حصارلردن طشره کلوب بربرینه
قارشدیلر آخر رومیلر هزیمت بولدی مسلما نلر بی حد
غنیمت الدیلر یارندا سی الیون که ملک رومدر مسلمه
نامه کوندردی ودیدیکه بو ایشکه بنمله سنک ارانده
درقتی اوزادی امّا قصد ایتدمکه سنکله صلح ایدم
شول شرط اوزرینه سن بوجریدن چقوب شامه کیده
سن وبن سکا هریل آلتی کز یوز بیک درهم کوش ویرم وبیک

وقیه آلتون ویرم وبش بیک باش غنم ویرم وصغیر ویرم
وبیک باش قصراق ویرم بونلردن غیری نقیش قاشلر
ودرلو نسنه لر ویرم نامنک جوابنده مسلم دیدیکه
بن سنکله بو رسمه صلح ایدرم امّا بن اندایجدمکه
بوندن دونیم تا شهرک ایچنه کیرمینجه اول نسنه‌ء
کورمک دیله رم کورمینجه کتمزم اکر بوکا راضی اولوز
ایسک خوش اولمزایسک اولقدر صبر ایده رمکه
الله تعالی بکا نصرت ویره ویا خود بوندنده شهید اولم رسول
نامه‌ء الیون کتوردی مسلم کیروجنکه آغاز اتدی و
سوروب حصار قپوسنه ایردیلر الیون دخی جوابی
کوروب جمیع روم بکلریله دیدیکه سزک بکیکز مسلم
قنده در کلسون انکله سوزم وار در مسلم ایلروکلوب
بنم مسلم دیدی الیون ایتدیکه اول آندوکی بلدم و
راضی اولدم اول نسنیه که سنک مراد کدر وهم
روم قومی راضی اولدیلر اول شرط اوزرینه که سن یالکز
کیره سن کمسنه سنکله کیرمیه مسلم دخی ایتدی بن راضی
اولدم اول شرط ایله سز شهرک قپوسن قپامیه سز و
بطّال بن عمر ومسلما نلر ایله شهرک قپوسنده طوره اکر
سز غدّارلق ایده جک اولورسکز انلر ایچروکیروب
سز لری قیره لر الیون ایتدی خوش اولہ امر ایدوب
شهرک قپوسنی آچدیلر ایچروده نقدر محاربه ایدرکافر

وارایسه قپونك ایکی طرفه تا بر بیوك مناسترده وارنجه
دوردیلر اکا ایرنجه خوش براغلمه صاف چکوب سنجق وعلم
دیکوب مسلمك یولی اوزرینه طوردیلراندن دستور
دیلدیلر کیره مسلم بطّال بن عمره بقدیکم لشکرکاهده اندن
بهادرکسنه یوغیدی اکا دیدیکه بن شهرك ایچنه کیرمك
ایسترم بوکافرلر بکینك سرایید روملکك تختکاهیدر
بونده کیرمکدن اسلامك عزّتیدر وکافرلرك ذلّتیدر
امّا بلزکه ایش نیه ایریشه امدی سز بندن یکا مترقّب
اولك تا ایکندی وقتنه دکن اکر کلورایسم کلدم واکر
کلمزایسم بیله سزکه بنی شهید ایتدیلر سز دخی سر
جمله هجوم ایدوب ایچروکیره سز وهرکیمکه بوله سز اولدوره
سز وشهری یغما ایده سز واوده اوره سز وبندن صکره
سرعسکریکز عمّم محمّد بن مروان اوله دیدی وسز اکا
مطیع اولهسز هرنه دیرایسه قیله سز دیدی مسلم تکبیر
ایدوب آطنی دپوب یالکز شهرك ایچنه کیردی وارقاسنه
زرّه کیدی واوزرینه حریر زرباف کیمش وباشنه آشق
اورغمش ایدی اوزرینه آق عمامه صارغمش ایدی وایکی
قلج حمائل ایدنمش سکوسنی الینه آلمش ایدی اوجنده
برآق علامت وارایدی رومیلرهرطرفدن اکا نظرایدرلر
ایدی وبهادرلیغنه تعجّب ایدوب متحیّر قالورلرایدی
بوهیبتله مسلم هیچ کسنه یه بقمزایدی تا الیُونك کوشکنه

واردی

واردی اول وقتکه الیُون بونی کوروب تحتندن اشاغی
اینوب کلدی مسلمك آلنی اوپدی ایاغنه یوزاوردی
واوکنجه بیاق تا ایاصوفیه قپوسنه وارنجه یکه انلرك
اولوکلیسالریدد یرویوب بیاق واردی کافرلربونسنه
کوروب غایتده ملول اولدیلر مسلم سوروب ایاصوفیه
نك ایچنه کیردی اندن براولوحاج کوردی آلتون ایله وکو
هرلرایله مجلّی برزرّین کرسی اوزرنده اوتوردمشلر مسلم
الین صونوب اول حاجی آلدی الیُون ایتدی اول حاجی
الدوغنه قوُمْ راضی دکلدر وبن قورقارم سنك
اوزریکه غلوایده لرامدی سن آنی یرینه کیروقوی
بن سکا آنك قیمتنجه آلتون ویره بن مسلم آند ایچدیکه
بن طشره چیقمازم الّا بوحاجی بیله آلام چقام اول
حاجی بیله آلدی کلیسادن طشره چقدی رومیلر
غلواتمکه باشلدیلر الیُون ایتدی ایسم اولنکه
بن آنك بهاسن سزه ویرم مسلم اول صلیبی سکوسی
اوجنه سنجوب کتوزایدی وبوهیبتله شهردن طشره چقدی
اول وقتده بطّال ابن عمر مسلمانلرایله اول تدبیرده ایدیلرکه
شهره کیره لر مسلمی کوردیلر سرجمله تکبیر کتوردیلر مسلمه
الیُون حاصه آلتون وکمش واغیرطونلرویخشی اتلر
ایله کوندردی صلح انك اوزرینه اولان مبلغی دخی
بیله کوندردیلرد ونوب کیروشامه کلالرکی قره دن

وکمی دکزدن کتمکده مکر قسطنطین تکوری فرنکستانه
خبر کوندرمش ایدی. بیحد کیلر کلوب مسلمك اوکنی
باغلدی لر سوکوب چیقمغه مجالی قالمدی خلیفیه خبر
اولدی خلیفه دخی لشکر جمع ایدوب کیلر ایله کلوب
مسلم ایله بولشدیلر فرنك کیلری اوکندن قسطنطین
تکوری آردندن اسلام لشکرینی اورطیه آلدیلر خلیفه
ومسلم تکبیر کتوروب بر عظیم جنك ایدیلرکه آدم قانندن
دریایوزی رنکین صفت اولدی عاقبت خلیفه ومسلم دوشمنی
ظفر بولمیوب قره یه دوکدیلر کافر جریسی دخی چیقوب
کلایلر باغلیوب اوچ کون اوچ کیجه یقه یقیه جنك ایدیلر
آخر الامر حق تعالی اهل اسلامه فرصت ویروب خلیفه
ومسلم تکبیر کتوروب معجزات محمدیوب کافرلرا وزرینه
یوریدیلر حق تعالی نك عنایتیله کافر لشکری منهزم اولوب
دکزه دوکلدی مسلمانلر غالب اولوب الیون تکوری
وبنام بکلرینی دوتوب اسیر ایدوب خلیفه اوکنه کتور
دیلر خلیفه عمر بن عبد العزیز جمله سنی بردار ایلدی یدیوز
پاره کیلری وارایدی اوجیوز پاره کیلرینه احراق ایدوب
باقی کیلرینی آلوب کیروشامه کلدیلر حاصل کلام قوانین
شرعیه وقواعد عقلیه یه رعایت ایدن ملوك سلاطین
برًا وبحرًا اعدایه قلج اوروب اعلاء کلمة الله ایدیلر امویه
دولتی هجرت نبویه نك قرقنجی سنه سی ظهور ایدوب

طقسان

طقسان ایکی سنه دولتلری متمادی اولدی
ایجلرنده حضرت معاویه وولید وسلیمان وعمر بن
عبد العزیز کبی امور دیده غازیلر اعدالرینه غالب اولوب
دین دولته نیچه خدمتلر ایدیلر وایجلرنده یزید پلید
وآخر ملك اولان مروان عنود کبی فاسقلر ظهور ایدوب
اولاد رسوله اهانت ایلدیلر یزید دیدکلری خبیث
حضرت حسینه واولادلرینه وحضرت حسن
اولادلرینه علی وجه الاستیصال شهید ایلدی
ومروان دیدکلری فاسق اولاد رسولدن حضرت
زید واوغلی یحیایی بردار ومبارك وجودلرینی
احراق بالنار ایدوب کوللرین کوکه صاوردی صکره غیرت
الله ظهور ایدوب خراسانده عبد الرحمن ابو مسلم معقلی
خروج ایدوب اهل بیتك انتقامن امویه دن المق نیتیله
امویه تعلقاتندن سکسان بیك کشینك باشنی
کسدی هنوز خاطری تسلی اولمدی امویه دولتنك
امیری وحضرت زید وحضرت یحیانك قاتلی اولان مروان
فاسقك باشنی کسوب اهل بیتك ماتمی ایچون قره لر
کیدی وقره لرصاریندی جمیع خلق بیله کیدیلر
وارد قجه ابو مسلمك شوکتی زیاده اولوب هرنه طوت
دی ایسه قولای کلدی جمیع عالم اکثا یوز طوتدی لر
وجه ارضه امویه لردن تطهیر ایتدکدن صکره نسل

عمّ رسول الله صلّى الله وسلّم دن ابو عبّاس السفاح
عبد الله بن محمّد بن علی بن عبد الله بن العبّاس بن
عبد المطّلب خلیفه اولمغه لایق کوروب ناسه بیوردیلر
بنی هاشمدن برینی خلیفه قیلمسزکه تاخلایق بنی امیّه نک
جورندن خلاص اولهلر وبنی هاشمک دیوانلرینه نظر
قلدم ابو عبّاس عبد الله بن محمّدن اولورق مکسنه کور
مدم وبن سزه آنی خلیفه اولمغه لایق کوردم انک حسبی
نسبی پاکدر سزدخی قبول ایده سزدیدی خلایق
هر طرفدن چاغردیلرکه خوب دیدک حق تعالی ثواب
ویره ورحمت ایده دیدیلر تکبیر کتوردیلر وعبد الله آدم
کوندردیلر عبد الله دخی قره طونلر کیوب وقره عمامه
صارنوب جامعک ایچنه کیردی جمعه کونی ایدی مؤذّنلر
اذان اوقودیلر عبد الله منبره چقدی الله تعالی یه حمد
ثنا وپیغمبره صلوة وسلام کتوردی وبرخوب خطبه
اوقودی احوال جنّت وجهنّمی ذکر اتدی وخلقه
وعظ ونصیحت اتدی ودیدیکه ای خلایق بیعت
ومتابعت ایدک ذیراکم بنی امیه الندن مقهور ومظلوم
سزوبزدخی سزنله مغلوب اولدق فرومانده
قالدق الله تعالی بزم بولکمزدن خراساندن برمکسنه
اظهار اتدی بزم قدریمزی بلدی وبزم ایچون انتقام
اتدی ومحرابه کچوب جمعه نمازنه امامت ایلدی وقتاکم

نمازدن

نمازدن فارغ اولوب منبره یقین اوتوردی الینی بیعته
اوزاتدی خلایق جمله غلواید وب اندن یکا توجّه
ایتدیلر واکا بیعت اتدیلر اول کون ربیع الاوّلک
اون ایکنجی کونی ایدی تاریخ یوز اوتوز ایکی اولمش
ایدی بو سلاله دخی بشیوز یله قریب سلطنت
ایلدیلر وایچلرندن نیچه بهادرلر ظهور ایدوب اعدایه
قلیج اوروب الامان چاغریتدیلر حتّی برد فعه هارون
الرّشید قسطنطین اوزرینه عسکر کوندروب و
قسطنطنیه فتح ایدوب وکافرلری خراج کسوب
وایچلرنده آق سرای دیدکلری محلده مساجد
وجوامع بنا ایدوب التمش بیک مقداری اهل
اسلام اسکان ایتمشیدکن قسطنطین تکوری
اولان الیان دیدکلری باطل خائن اولوب ایچلرنده
اولان اهل اسلامک کمنی شهید ایدوب وکمنی
اسیر ایلدی وهارون الرّشید بغداده اشیدی
جک کندولری سفر تدارکن کوروب قسطنطین
اوزرینه کلوب محاصره ایلیوب فتح ایتدکده صکره کافر
لرک جمله سنی قلجدن کچوروب تکورلری اولان الیان
باطلی بردار ایلدی خلفاء عبّاسیدن آخر خلیفه
اولان معتصم بالله ابن علقمه شبعی دیدکلری خبیثنک خیانتیله
هلاکو فتنه سنده دولتلری منقرضه اولدقده زمین

مغربدن ظهور ایدن فاطمیه دولتی اقلیم مصرده مستقلّ
اولوب امت مبارکه بیننده نیچه فسادات وقوع بولدی
بونلرده فاطمیه تسمیه سنک سببی بودرکه زعملرنجه
حضرت فاطمة الزّهرا رضی الله عنها اولادندن کوستردیلر امّا ذهبی تاریخنده تصریح ایدرکه بوطائفهٔ روافض
ملاحده اهل بیتدن ندر دیمک افترای محضدر دیو
بیان بیوردیلر بوطائفهٔ مذمومه رفض الحاد لرینی آشکار
وعیش عشرتلرینه نظام ویروب وجور ظلملرینه اهل
اسلامه آتشلر یاقدیلر واطرافدن کفرهٔ فجره بونلرک
حالتلرینه مطّلع اولدقده ممالک اسلام اوزرینه هجوم
ایدوب هرطرفدن یرویوب اندلس وامثالی نیچه
مملکتلری علی وجه الاستیصال مستولی اولوب
ونیچه مملکتلری زبون ایدوب خراجه کسدیلر بونلرک
دولتلری دخی منقرض اولوب ایّوبیه دولتی ظهور ایدوب
بونلردخی اعدالرینه کاه غالب وکاه مغلوب اولدقلرندن
سنه مائتهٔ سادسه دن صکره ملوک اسلام بیننده
عدم ائتلاف ووفاق حسبیله مخاصمه وشقاق ظهور
ایدوب مجادلهٔ یکدیگره مشغول اولرایکن فرانسز کفرهٔ
وسائر ملوک کفّار علی الخصوص نیچه طرفدن لشکر
بیشمار استمداد ایدوب عظیم دونمایله آق دکز
یالیلرینه استیلا اتمشیدی ملوک ایوبیه دن سلطان

مصر ملک عادل فوت اولوب اوغلی ملک کامل سلطان محمّد
پدری یرینه جلوس ایلدکده سائر برادرلری حکومتنده بولندقلری ولایتلری مستقلاً ضبط ایدوب
عزل وتبدیلی قبول اتمدکلرندن ملک کامل مجادله
ومنازعه لریله بیحضور اولمشیدی فرنک کیلری
آق دکز یالیلرینه ومصر واسکندریه اطرافنه یناشوب
ساحل بحرده قتی جوق موضعه استیلا اتمشلرایدی
ملک کامل عساکر مصریه ایله تل العجول نام محلده ایکن
ملک افرنج اولان ایمپراطور لشکر کفّار بیشمارایله
صیدا اسکله سنه چقوب وصیدا قلعه سنی ضبط وتسخیر
ایلدی ممالک سائره ده فرمان ران اولان ملک عادل اولاد
لری وسائر حکّام وارکانله ملک کامل اراسنده افتراق
کلمه ووکلا وعسکر بیننده تحاسد واغراضه مبنی تخالف
ارا وتضاد سوائر اولوب امر غزاده اعانت واتفاق
صوری کوسترد یلر ولکن معنا نفاق اوزره ایدیلر عیاذاً
بالله تعالی لسان حال خیانت مقالتری دیار مصره طائفهٔ
فرنک مستولی اولورایسه شام الیمزده شامی دخی آلور
ایسه حجاز حاضر یمزده بنی ایّوب اوغرنده تلف جان ایتمکه
موجب ندر دولتندن حصّه مند وعنایتندن بهره
مند اولنلرجنک ایلسون دیوغیرت اسلامیه لایق
اولیان معنالرترشیخ ایدوب بلکه بومقوله ترهاتی

بینلرنده تقوه و تصریح ایدرلر اولدیلر ملک کامل مدافعهٔ
اعداده عاجز و فرومانده مقاتله و مقاومته عدم قدره
تندن مدارا ایله معاملیه اغاز و دفع شروره مهادنه
ایله چاره ساز لغه ذاهب اولوب قاضیعسکری شریف
شمس الدّین امور مواد صلحی سویلشمک ایچون
توکیل و امیر فخر الدّین ابن شیخ الشیوخ ایلچی
تعیین و ارسال اولندیلر ملاعین افرنج ایسه صیدا
قلعه سنی تعمیر ایتدکدن صکره بی محایا عکیه یه دخی
استیلا ایدوب صورت ظاهرده مسلمین ایله مصافات
اوزره معامله ایدوب محاربه و مقاتله و قتل و اسره
متعلّق تعرّض اتمزلرایدی مخاذیل حیله کار کانّه
تملیک قلاع مأمولنه وصولدن صکره مسلمینک مال
وجانلرینه ضرر یمز یقدر صورتنی کوستروب حیز
انصافده کورنمکله مرض فرنکی کبی سرایت و استقرار
ایچون بوخدعه یی اظهار ایله مکّارلک ایدرلرایدی
مزبوران وکیلرّدخی واروب ملاعینی وجه معقولی
ایله مصالحه یه ارضا خصوصنده نزاع کثیر و مکالمهٔ
طویله دن صکره بالاخره من بعد مسلمین ایله
مقاتله ایتمامک شرطیله و بعد ذلک ایلروممالکه طمع و
هجوم ایتمامک قیدیله و دخی بعض شروط و قیود
ایله قدس شریف قلعه سی افرنجه تسلیم اولنمق

اوزره

اوزره اون سنه و بش ماه مدّته دک ملک کامل ایله
افرنج ایمپراطوری بینلرنده عقد هدنه اولنوب قدس شریف
قلعه سنی فرنکه تسلیم اتمشلر و ایّام خالیهٔ مصالحه
ده ممالک اسلامیّه ده اولان اختلالی دفع ایله شوکت
اسلامه قوّت و قدرت کلدکده یه قدس شریف
استخلاص و کفّاردن اخذ ثاره اولسون دیو بو
قضیهٔ هائله ایله دفع غائله یه تصدی اتمشلر واقعا
اون برسنه مرورینه دک تنظیم احوال عسکر ده حسن
تدبیر اولنوب شام پادشاهی ملک ناصر داود قوّت
قاهرهٔ جنود ایله کلوب قدس شریفی یدکفّاردن
استرداد اتمشدر جمله تواریخلرده مسطوردرکه
اول اثناده طوائف افرنج سفینه لرایله آق دکزده فتنه
انکیز اولوب تاریخ هجرتک درتیوز طقسان سنه سنده
سواحل عربستانه استیلا یه باشلیوب انطاکیّه و
پیاس و بانیاس و اسکندریهٔ مصر و یافه اسکاله
لرینه وصیدا بیروت و طرابلس و عکیه و قدس شریف
قلعه لرینه مستولی و کتدکجه فسادلری اشتداد
بولوب انطاکیّه و بعلبک و رها و حلب اطرافنده پیاده
و سواری توفنک اندازعسکر کفّار ایصال مضرّت
ایدوب رها و شام و حلب سرحد مثال دفعاتله
محصور اولمشیدی مخاذیل مشرکین دیار مصر و

شامی یتمامه ضبط قریب اولمشدر ایدی بعون الله تعالی
بنی ایوب شعبه سندن سلطان صلاح الدّین
غازی ظهور ایدوب اول شجیع قهرمان وکامل
ورشید وعاقل سلطان ذی شان حسن تدبیری
ایله اهل اسلام شوکت تام بولوب اتفاق کلمه واتّحاد
قیلوب اویله عساکر موحّدینه قوّت کلوب سیف قهریله
اول ملاعینی مقهور ومدمر ایدوب قلاع وبلادی
استرداده باشلیوب منصور ومظفّر اولدیلر مخاذیل
مشرکینی اول اراضیدن طاهر ایدن قلع ورد ایدرک
التیوز سکسان طقوز حدودینه کلنجه بالکلیّه کفّار خاکساری
اول سواحلدن تبعید وطرد ایلدیلر نوّر الله
مضجعه سلطان صلاح الدّین غازینک زمانی توفیق
یاری ایله کفّار خاکساره قلیج اوروب حدلرین بلدرمشیکن
آنک بعدنده ظهور ایدن سلاطین بیننده عدم
اتّفاق سببی ایله طوائف افرنج بونه فرصت بولوب
زمین مغربده ملوک بنی حفص ایله پنجه محاربه لرومقا
تله لر ایدوب سفور اسلامیّه دن پنجه قلاع وبلادی
استیلا وپنجه سن خراجه کسمش ایدی الکلام فی
ظهور الدّولت آل عثمانیّه نهج محرّر اوزره وقتاکه
صفحات ادوار وصحایف روزکار اوزره کلک حکمت
وخامهٔ قدرت ایله مئین سنین هجرت بشیر ونذیر

منوال

منوال مشروح اوزره رسم وتسطیر اولنرق غزهٔ غرای
قرن التیوز یکری ایکی تاریخنده یکری سکز کرّه یوزینک
آدم ایله خطای ولایتندن خروج ایدن جنکیز خان
کلوب بلخ وخراسان وعراق ولایتلرین تمام الوب خراب
ایتدکده اول زمانده سلیمان شاهکم سلالهٔ آل عثمانک
جدّ اعلی سیدرماهان شهرینک پادشاهی ایدی جنکیز
فتنه سنده الّتی بیک تاتار ایله عجم ولایتندن کوچوب
کلوب روم صنورنده اماسیّه طرفلرنده پنجه غزا ایدوب
اندن کوچوب البستان طرفنه دوغری حلب قلعه سی
اوکندن کچوب معبر قلعه سی اوکنده فرات صویینه
یولدری اوغرادی سلیمان شاه دخی عسکریله آت تپدی
صویه اوغرادقده قضای الهی آت سورچوب سلیمان
پشاه غریقا شهید اولدی مرحوم سلیمان شاهی صودن
چقاردیلرانده معبر قلعه سی نک اوکنده دفن ایتدیلر
حالا قبری انده معلوم وزیارت کاهدر دیرلر وسلیمان شاه
اوج اوغلی قالدی ایکیسی جنکیز فتنه سی دفع
اولدقدن صکره یینه ماهانه کتدیلر بری سیکه ارطکرول
درومده قالوب هرطرفه یروپوب غزا ایتدی و
ارطکرولک هجرت نبویّه نک التیوز الّتی طقوزده اوغلی
عثمان غازی دنیایه کلوب پدری وفاتندن صکره
پنجه غزا ایدوب هجرتک التیوز سکسان یدی

سنه سی سلجوقیه دولتی منقرض اولوب وقره حصاری
فتح ایدوب طورسون فقی دیرلر برفاصل جمعه وپیرام
نمازنی قیلوب عثمان غازی اوزرینه خطبه ابتدا بونلر
اوقودی عثمان غازینک هجرت نبویه نک التیوز سکسان
یدی سنه سی براوغلی دنیایه کلدی آدینی ارخان
قودیلر عثمان غازی یکری سکز یاشنده پادشاه
اولدی وقرق سنه سلطنت ایتدی والتمش سکز
یاشنده وفات ایتدی واوغلی سلطان ارخان
قرق یاشنده یرینه پادشاه اولدی انلردخی اوتوز
ایکی سنه سلطنت ایدوب یتمش ایکی یاشنده
وفات ایتدیلر انلرک یرینه اوغلی سلطان مراد کم
غازی خداوندکار دیمکله مشهوردر قرق اوچ
یاشنده ایکی یوز التی طقوزده پادشاه اولدی و
قوص اواده لازا اوغلی محاربه سنده برکافر سلطان
مراد حضورنده مسلمان اولورم دیوکلدکده
مقدّم حاضر ایتدیکه خنجر ایله اوروب شهید ایلدی
واوغلی سلطان یلدیرم بایزید خان یدیوز
سکسان یدیده پادشاه اولدی اول دخی اون
التی سنه پادشاه اولوب سکز یوز درتده تیمور
وقعه سنده کرفتار اولدقده اوغلی جلبی سلطان
محمد پدرلری یرینه پادشاه اولدی انلردخی

یکری

یکری سنه ایدوب سکز یوز یکری درتده قرق سکز
یاشنده وفات ایدوب یرینه اوغلی ایکنجی
سلطان مراد غازی پادشاه اولدی بوپادشاهلرک نیجه غزالری واردر بوبختصرده ذکر
ایلمدک امّا ایکنجی سلطان مراد غازینک وارنده
اولان املاک قرالی جنکنده اجمالاً ذکر ایده لم چون
سلطان مراد غازی یکری اوچ یيل سلطنت ایدوب
سکز یوز قرق یدیده اوغلی ابوالغازی سلطان
محمّده سلطنتنی قصر ید ایدوب کندوسی معنیسایه
کمتشیدی اطرافده اولان اعدا حرکت ایدوب
شمدی تورکک پادشاهی اون ایکی یاشنده
برصبیدر فرصت بزمدر دیوهر طرفدن هجوم
ایدوب خصوصا نجم قرالی دیدکلری پلید
یانقودیرلر برخبیث کم مقدّما اورنوس بک
اوغلی علی بکک اسیری ایکن برقباحتله نجه یه
فرار ایدوب ونجه ده سوزباشی اولوب وقرال بد
فعالی تحریک ایمکله قرال خبیث دخی لشکرلر جمع
ایدوب انکروس وجنج ونجم ولاطین والامان ولم
وصاص وبوسنه وافلاق جریسی مجموعی اتّفاق ایدوب
وجمع اولوب قرال ویانقولعین التمش بیک مقدا
ری جریلری جمع اولوب اوچ درتیوز طوب عربلری

طوبلریله چکلوب طوبلرو توفنکلر و زنبرکلریله کافر
لشکرلری کوم کوک تیموره عرق اولوب آهن پوش
پولاد ایچنده بوهیبتله بلغرادی دن چکوب وسورندن
چکوب نیکبولی اوزرینه دوشوب حصاری ایدوب
آله میوب اندن چکوب ماطاره وشوملو ولایتنی
خرابه ویردی ونیکبولی سنجاغی بکی فیروزبک
اوغلی محمّدبک نیکبولی سنجاغی غازیلریله حاضر
اولان اقنجیلریله کافرجریسنک اردین آلوب نیچه
سن هلاک ایدوب ونیچه سن زرخلو وجبلوجوشنلو
کافری اسیر ایدوب بوطرفه کوندردی وسلطان
مراد غازی معنیسازده عباد تله مشغول ایکن
بربری آردنجه فریاد جیلر وارد قده سلطان مراد
غازی دخی کلمیوب اشته پادشاهکز اشده
مملکت دیوجواب ویردکده عاقبت بروطرفدن
جبّه علی دیرلر برفاضلی سلطان مراد جانبنه ارسال
ایدوب جبّه علی دخی واروب حجج براهینله سلطان
مرادی یرندن قوپاروب کلیبولی معبرینه کلدکده
افرنج کفره سنک اتّفاقی بیله اولمغله کمیلر کوندروب
کلیبولی بوغازینه سد اتمکله یول بولنمیوب عاقبت
قسطنطین طوشنده یکی حصار طره فندن برفرنک
کمیسیله چکوب ادرنه ده پچق دیه ده قونوب وزراو

علما جمع اولوب عجبا نه یوزدن حرکت اولنه دیو مشاوره
صدد نده ایکن فیروزبک اوغلی محمدبک اوّل جبه لوجوشنلو کافر
لری ادرنه ده سلطان مراد غازی یه کتوردکده
سلطان مراد غازی بوکافرلری کوروب تفأل
بیوروب ایشمز راست دیوب حقّک عنایتی
وپیغمبرک معجزات برکاتنده دیوب حق تعالی یه
چوق شکرلر قیلوب فی سبیل الله نیّت غزا
دیوب غزایه بل باغلیوب ادرنه دن چقوب
حاضر لشکر ایله سلطان مراد اوغلی سلطان
محمّدی ووزیری خلیل پاشایی ادرنه ده کیرو
الیقیوب قپوخلقی ویکیچری و اناطولی لشکری
وروم ایلی لشکری اون بیک عزب واون
بیک چرخورجی بیله آلوب چقاروب واطراف
عالم نفیر عامدر وجهاد اکبردر دیوب اهل اسلام
پریر خروج ایدوب روم ایلی بکلربکیسی شهاب
الدّین پاشا واناطولی بکلربکیسی کویکو قراجه
پاشا زمانده شیرنر بربهلواندی سلطان مراد
بوعظمت وهیبتله ادرنه دن چقوب وارنه طره فنه
کیدوب انکروس قرالی لعینک اوزرینه یرویوب هجوم
ایدوب واروب وارنه اوزرنده بولیشوب جنک ایلیه
قرال ملعونه دخی خبر اولوب تورک بونجه بیک لشکر ایله

اشده کلدی دینلد کده قرال دخی جریسنی یاصیوب
الایلرینه دیزوب وطوب عربه لرینه ویایاسنی اوکنه
آلوب طوبلر وتوفنکلر وزنبرکلر اتیرق قرال لعین بو
هیبتله وارنیه کلوب ایکی دریاکبی لشکر بربرینه
الای باغلیوب هرطرفدن یرویوب الای الایه کلوب
قلب قلبه دوقنوب طوبلر وتوفنکلر وزنبرکلر قضایغموری
کبی آتدیلر یانقو ملعون صماغ قولده وقره میخال دیرلر
بر الوبان صول قولده وقرال اورطه کوکوسنده طوروب
سلطان مرادخان دخی اناطولی لشکری صاغ قولده
وروم ایلی لشکری صول قولده اورطه کوکسنده عزب
ویکیچری اوک صافده سلطان مرادخان اوکنده طوروب
قرال ملعونک لشکری پوریر قولی جبه لوجوشنلو کوم
کوک تیمور ایکی طرفدن یرویوب سرخوش کافر لر اولدیکدن
قالد قلرینه باقیوب بوهیبتله یرویوب سلطان مرادک
صاغ قولینی صول قولی اوزرینه کتوروب اناطولی
وروم ایلی لشکری بربرینه قاریشوب پراکنده وپریشان
اولوب طاغلدیلر سلطان مرادخان دخی کندو آلای ایله
قپوخلقیله طوررایکن قپوخلقی دخی طاغیلوب سهل یکیچری
قالوب بشیوز مقداری قالمدی دیرلر سلطان مراد
کوردیکم حال بویله اولدی ال آچوب یوزک درکاهه
دوتوب حق تعالی حضرتلرینه تضرع علرایدوب ابتدی

الهی

الهی سیدی مولای اسلام دینینه سن قوت ویر
سن نصرت ایله محمد مصطفی نک یوزی صویه اسلام
دینینه عنایت ایله امت محمده دیو بوزاریلغی قلدی دعاسی
اوق نشانه ایریشوب حق تعالی دعاسنی مستجاب قیلوب
محمد مصطفی نک معجزاتی برکاتندن وغازیلرک اعتقادلری
برکاتندن حق تعالی نصرت ویروب بوطرفدن قرال
ملعون کندویه مغرور اولوب سلطان مرادخان اوزرینه
یرویوب الایینه آت دیوب کندو الایندن چقوب
یالکز سلطان مراد قلبنه دایندی حق تعالینک
فضل کرمی ولطف واحسانی ایریشوب قرال ملعونک
آتی سورچوب اول اراده برعزب وبریکیچری حاضر
بولنوب قرالک آطنی سکرلیوب قرالی آتدن دو
شیروب مکر قوچه حضرتلرشیرنر برقهرمان
دلاور آتندن صچرایوب حضرکبی یتیشوب
قرالک باشنی کسوب سلطان مراده کتوروب سلطا
نمک همیشه دوشمانینک باشی آتی ایاغی آلتنده
غلطان اولسون دیو سلطان مراد اوکنده یوالدی
سلطان مراد دخی اسیر لردن بربیلر کافری باشی
کوسترد کده اول کافر قرال کندو دردیو خبر ویردکده
سلطان مراد یوزین درکاهه دوتوب حق تعالیه جوق
شکر لرایدوب وآتندن اینوب یوزینی طبراغه سروب

سجده واروب ایکی رکعت غاز قیلوب حق تعالیه یوق
تضرع لر ایدوب باشنی سجده دن قالدیروب کیرو
آتنه بنوب قرالك باشنی برجدایه صانجوب قالدیروب
منادیلر ندا ایدوب چاغردیلر قرال باشیدر دیو
لشکرك ایچنه کیردیلر کزدیردیلر مجموع لشکره کوستر
دیلر هرطرفه طاغلان لشکر کیرو سلطان مراد یانینه
کلوب جمع اولدیلر بوطرفدن کافر جریسی بو احوالی
کوروب واشیدوب یانقو ملعونه خبر کوندردیلر یانقو
ملعون همان اولدم خبری اشیدوب یوز قاجمع دوتدی
قاجدی کتدی لشکری وطوبلاغه عربه لری یرنده قالدی
چون کافر جریسی منهزم اولوب طاغلغه باشلدی اهل
اسلام غازیلری آنی کوروب کافر جریسی اوزرینه
هرطرفدن یرودیلر کافر لشکری اهل اسلام لشکری
اوزرینه غالب ایکن حق تعالی فرصت ویروب اهل اسلام
کافر جریسی اوزرینه غالب اولدیلر اناطولی لشکری و
روم ایلی لشکری وآقنجیلر دخی خبر اولدی کافر
لشکری قاجدی دیو اطرفه طاغلمش ایکن یینه کیرو
جمع اولوب کافرك آردنجه هجوم ایدوب زنبورباله اوشر
کبی کافر جریسنه اوشدیلر حاضر بولنان لشکرینی
قلیجدن کچیروب عربه لرینی وطوبلرینی وتوفنکلرینی و
خزینه سنی یغما ونالان قلدیلر وعربه جنکده غایت

جنك اولوب اول جنكك ارا سنده اناطولی بكلر
بكیسی وقتنك صاحب قرانی طای كویكی قره جه
شهید لره سردار اولدی بو جنك ایچنده یانقو
لعین باشن آلوب قاچدی كتدی چون كافر
جریسی منهزم اولدی قورتیلان كتدی قور
تلمیان كمی قلیجدن كچدی كمی دخی اسیر اولدی
بوطرفدن عزب ویكیچری غازیلری قلعه واری
محاصره ومحاربه ایدوب جنك عظیمدن صكره
فتح ایدوب قرالك خزینه سنی یغما ونالان ایدوب
ایدوب غایت طویوم اولوب غنی اولدیلر واندن
دونوب سلطان مراد قاتنه كلوب غزاك مبارك
اولسون دیوب دامن پوس ایلدیلر واوچ كون
انده اوتوروب درد نجی كون وارنه دن قالقوب
سلامت وسرور ایله كیرو ادرنه یه كلدیلر وارنه
جنكی هجرت نبویه نك سكز یوز قرق سكز تاریخنده
شهر رجب الفردك طقوزنجی یوم صالیده واقع اولدی
سكز یوز قرق طقوز تاریخنده ینه تختنی اوغلی
سلطان محمده قصریت ایدوب كندولر معنیسنایه
تشریف اتدكده ادرنه ده یكیچری غلواتمكله
ارکان دولت بریره كلوب سلطان مرادی معنیسنا
دن كتوروب اوجنجی دفعه تخته كچوب پاشاه اولوب

اوغلی سلطان محمّد کیرو معنیسایه تشریف بیورر
دیلر سلطان مراد مرحوم اوتوز بریل پادشاه اولوب
سکزیوز الّی بش تاریخنده شهر محرّمک ابتدا جهار
شنبه کونی آخرته تشریف بیوردیلر و اوغلی ابوالمغا
زی سلطان محمّد ماه مزبورک اون التنجی پنجشنبه کونی
پادشاه اولدی رحمة ربّه جلوس تاریخیدر انلردخی
اوتوز بریل ایکی آی اوج کون پادشاه لق ایتدی
وسکزیوز سکسان التی تاریخنده ربیع الاوّلک اوچنجی
پنجشنبه کونی کیبوزه قریبنده تکور چایری دیدکلری
محلده وقت عصرده دار آخرته تشریف بیوردیلر وانلرک
برینه ماه مزبورک اون طقوزنجی جمعه ارتسی کونی اوغلی
سلطان بایزید جلوس ایلدیلر سلطان بایزید دخی
سکزیوز سکسان التی تاریخندن طقوزیوز اون یدی
تاریخنه کلنجه اوتوز بریل سلطنت ایدوب اول اثناده
اناطولیده ظهور ایدن شیطان قولی دیدکلری جیبنک
وقعه سی سببیله اوغلی سلطان سلیم خان صاحب
قران ایله بردفعه زغره عتیقده جنک وبردفعه
دخی قارشدیرانده جنک اتدکدن صکره ارکان
دولت وساطتیله اصلاح مبوله یکی باغچه ده آت
ارقاسنده کروشوب نیچه قیل وقالدن صکره تختنی
اوغلی سلطان سلیم خانه قصریت ایدوب کندولری

جمعه طوقیه

دیمه طوقیه عزیمت اتناسنده یولده تسمیم اولنوب
رحمت حقّه واصل اولدیلر نوبت خلافت سلطان
سلیم خان صاحب قران کلدکده ابتدا کندو دولتنده
نظام مخل دردیو برادرلری سلطان محمّد کی اناطولیده
والی ایدی انک وجودین نیچه جنکلر ایله ازاله
اتدکده وبر برادری سلطان قورقود کی انطالیه
والیسی ایدی کندویه سلطان سلیم خان طرفندن
وقوع بولان حق قضایی ملاحضه ضمننده اختفا ایتمکله
آق دکزکیلری سفردن منع اولنمشدی الکلام
درمبادی و احوال خیر الدّین پاشا خفی اولمیه کی پاشای
مزبور مظنّهٔ کرامت وواصل مرتبهٔ ولایت ودریاده غزا
لری خارق عادت برپیر مجاهد صاحب مناقب وابوالعجایب
کسینه اولمغله سلطان سلیمان خان کلدکده اکرام تام
ایدوب غزواتکی یازدیروب بزه ارسال ایلدیو بیورر
مغله غزالرده کندو ایله اولان بعض قوابل کوردیکی
احوالی وتقریرندن اخذ اتدوکی مقالاتی یازوب برکتاب
ایدوب سلطان سلیمان مکانه کوندرمش ایدی اول منا
قبدک خلاصه سی بومحلده نقل اولندی پاشای مزبورک
اسمی حضردرکه باباسی یعقوب آچه اواسندن بر
سپاهی ذاده ایدی مدلّوفتحنده کوکللی یازیلوب اول
جزیره ده قالدی اسحاق واورج وحضر والیاس نام

درت اوغلی اولوب هر بری بر یکی ایله تجارت ایدرلر
ایدی اسحاق مدللو جزیره سنده تمکّن اتدی اورج
مصرطرابلوس شام سفرلرینه کیدوب حضر سیروز و
سلانیکه اشلرایدی اورج برادری الیاس ایله طرا
بلوسه کیدرایکن ردوس کفّاری اوکلرینه کلوب الیاس
جنکده دوشدی واورج اسیر اولوب بیچه زمان جزیره
ده قالدی بعد الخلاص سلطان قورقود انطالیه ده
ایکن استیذان ایدوب اون سکز اوتورق برکی ایله
قورصانلغه چقدی ردوس اطرافنده کفّار یکیلرینی
غارت ایدوب پولیه یقاسنه کچدی پارچه شکارلرینه
راست کلوب بیچه جنکلر ایله شکارینی آلوب اسکندریه
ده قشلدی بعده چربه اطه سنه واروب آغرلیغنی اتده
قودی وکفّاره سفر مراد ایلدی اول اثناده خیرالدّین
رئیس دخی مدللو جزیره سنده یکیسنی آلوب مغربه
صالدی برادری اورج ایسه چربه اطه سنه کلمشیدی
مزبور ایله اتده ملاقات ایدوب ایکی برادر غزایه بل باغلدیلر
وتونسه واروب حاکمندن بر مکان طلب اتدیلر اول زمان
تونس بنی حفص حکمنده ایدی بونلره خلق الواد قلعه سنی
تعیین اتدی شول شرطله کم مال غنایمک خمسی کندویه
ویریله غزوات اورج رئیس وخیرالدّین رئیس چون
هنکام شتا کچوب سفر زمانی کلدی مزبورلر ایکی یکی

دوناذوب خلق الوادن چقدیلر جنویزدن بغدای
یوکلی بر بیوک کمی یه ملاقی اولوب بی تکلّف آلوب براز
دن قلعه مثال برقالیون کوردیلر که چوقه یوکلنمش تاجر
کمیسی ایدی کوز آچدرمیوب آنی دخی آلدیلر وتونسه
دونوب مال غنایمک بنجیکک چقاردقدن صکره باقیسنی
اولشوب بوکره اورج کمی ایله تکرار کفّار یقاسنه صالدیلر
اسپانیه دن برپارچه یلکن آچوب کلور ایکن صاریلوب
یدکه جکدیلر ایچنده برکافر یکی وارایدی چوق جنک
ایدوب بالاخره کرفتار اولدی بوندنصکره مزبور
لرک نامی افاقه منتشر اولوب آق دکزیالیلرینه ولوله
ویردی بردفعه دخی درت کمی ایله چقوب طرابلوس
سمتنده بجایه نام حصاره واردیلر که کفّار المش ایدی
اسپانیه دونماسی بونلری باصوب جنک ایدیجک
بونلردخی مردانه دَاوُرانوب بعون الله غالب کلدیلر
وایکی کمی آلوب باقیسنی قاچردیلر واورج رئیس
یکیلرک برینی طوبله باتردی بعده اورج طشره چقوب
حصاری تفرّج ایدرایکن یکیلری اوزرینه کفّار چقوب
اورج دفعله مقیّد اولدیغی اتناده قلعه دن برضربزن
کلوب صول قولنی مجروح ایلدی برادری کمی یه
آلوب تیمار ایدردی لکن علاج پذیر اولیوب کسدیلر
بوارالقده برپارچه وبرقاچ جرده حرامی یکیسنی آلوب

تونسه کوندردی وکندو جریره میورقیه واروب باصدی
برقاج قعله فتح ایدوب قریه لرینی غارت ایله وافر غنیمت
الدقدن صکره چقوب کیدرایکن قورسقه قپودانی
سکزباره قدرغه ایله اوزرلرینه کلوب جنک ایدیجک
قپودان کیمسنی صاروب الدیلر حیلی جنک اولوب
طرفیندن چوق کمسنه دوشدی بالاخره کفّار
منهزم دونوب الدقلری ایکی کمی یی خیرالدّین
رئیس براقدردی اول محلده دونوب تونسه
کلدیلر اوج رئیس مجروح اولمغله اندن تقاعد
ایتدی غزای خیرالدّین رئیس غازی مزبور
هنکام سرماده کیرو دریایه چقوب برآیده اوچ
بیک سکزیوز اسیر ویکرمی پاره کمی آلوب فوق
الحد غانم اولدی اسیرلری کندو ایچون آلی
قیوب باقی اموالی غازیلره بذل ایلدی بهاردهینه
یدی پاره کوکلّو کیمسنه سردار اولوب دریایه چقدی
بودفعه کفّار یقاسنده برشهر باصوب بیک سکزیوز
قدر اسیر الدقدن صکره اون ایکی بیک التونه کسوب
دوندی کوکلّو کیمسلری غنایم ایچون اطرافه طاغلمش
ایدی خیرالدّین رئیس فنریا قوب کیدرایکن درت
پارچه بونک اردینه دوشوب صباح اولدقده خیرالدّین
بونلری کوروب دومن چویردی وصاریلوب دردیی

دخی الدی بونلرچوقه کیلری ایدی تونسه کتوروب
ایچلرندن سکز بیک پاستاوچوقه چقدی وبوندن
اقدم کیجه برپارچه دخی ملاقی اولوب ضایع اتمشیدی
کوکلّو کیمسلری آنی دخی المشلر فرانسه کیسی ایمش
تخته یوکلدوب کیدرایمش آنی کمال رئیس همشیره
زاده سی محی الدّین رئیسی قوشوب هدایا ایله
دردولته کوندردی استانه طرفندن دخی ایکی
قدرغه ایله خلعت احسان اولندی ومن بعد خیرالدّین
رئیس برکی قرشو دوروب جنک اتمدن قالدی

سفر بجایه وفتح شرشل غازی مزبور وبرادری

تکرار اون پاره کمی طوناندوب بجایه سفرینه چقدیلر
اوّلا یول اوزرنده شرشل وججل دیدکلری کوچک
حصاری محاصره وسهولتله فتح ایدوب ایچنده اولان یوز
کافری زنجیره اوروب محافظه سینه اللی نفر اوچ کمی قودیلر
بعده بجایه قلعه سنه واروب اردوکوب طوب چقاردیلر
طاشره حصاری محاصره واقدام ایله دردنجی کوفی جنکله
فتح اتدیلر دوشن کافردن غیری بشیوز اسیر آلنوب
مقدّما امداده کلان یکرمی بیک قدر عرب عسکرینه
قلعه مالنی یغما اتدردی بعده ایکنجی حصاره صاریلوب
یکرمی کون دوکدیلر باروت دوکه نوب تونس سلطانندن
استمداد اتدیلر امداد اتمیوب بواثناده ایکیوز پاره

کمی ایله کفّار دونمامسی کلوب حصاره اون بیکدن
زیاده جنکجی کافر کیر مکله غزات اسلام مایوس اولوب
چکلدیلر مقدّما کمیلری چایه کیر مشیدی صوچیقیلوب
کشتیلر قراده قالمغله دریایه ایندرمك ممکن اولمیوب
ضروری آتش ویردیلر وقره دن چکلوب اروب قلعه دن
النان اسیرلری بیله سوردیلر مابین آلتمش میل مسافه
ایدی خیر الدّین رئیس یکری درت اوتورق قدرغه سی
واوچ رئیس کمیسی انده ایدی اوچ رئیس چکلده
قالوب خیر الدّین اوچ کمی ایله تونسه واروب درت کمی
اشترا ایلدی یدی دخی کوکلّو کمیسی اون درت کمی
ایله دریایه چقوب قورد اوغلی مصلح الدّین رئیس اون
درت پاره کمی ایله اکا ملحق اولدی یکرمی سکز پاره کمی
کفّار یقاسنه کتدیلر جینوز قربنده بغدای یوکلی سکز
پاره پارچه کوروب کندولرین بلدردکده جنکسز جدال
سز آلوب دونوب کلورایکن اون ایکی پاره پارچه دخی
راست کلوب جمله سن الدیلر بونلرچوق یوکلی ایدی یکرمی
پارچه یی قورد اوغلی ایله تونسه کوندروب کندو برادری
یانینه کتدی رفتن اوچ رئیس بجزایر جزائر حصاری اوکنده
لیمانده برآطه اوزرنده اول زمان برقلعه وارایدی شهر
دن اکا اوق یتیشورایدی اسپانیه کفّاری برطریقله
اول قلعه یه مستولی اولوب شهر خلقنی محبوسه قومش

ایدی

ایدی جزائرلی ناچار انده مدارا ایدوب سنده
براز مال ویررلرایدی بالاخره کفّارك جوروستی جاندن
کچارایدوب اوچ رئیسه مکتوب کوندروب دعوت اتدیلر
چکلده مکتوب واروب مفهومی معلوم اولدقده اوچ
غزا نیّتنه قالقوب چکل حصارینی برادرینه سپارش
ایلیوب جزایره کتدی برمعین حاکمی اولمغله شهره کیروب
تمکّن اتدی خیر الدّین رئیس دخی چکله اوجیوزه قریب
آدم کوندروب کندی تونسه واردی وقورد اوغلی ایله
تقسیم غنایم ایدرایکن طرف پادشاهیدن کوندریلان ایکی قدرغه
ومدلّودن برکمی ایله برادری اسحاق کلوب انده
ملاقی اولدی انهزام فرانسه درتونس چونکه خیر الدّین
رئیس ظهوری کفّارك حضورین اوچورروب اضطرابه
دوشرمش ایدی فرانسه غیره تکلوب اوتوز اوچ
ماونه ایله دونمامسنی تونسه کوندرمش ایدی کلوب
بنزرته دوشدیلر قورد اوغلی انده بولنوب لوند
کمیلری قیوب حصاره چقدی کفّار محجوم ایدوب
درت کمیسنی آلدیلر وحصاره هجوم اوزره ایکن تونس
غازیلری قارشوچقوب محکم جنك ایله کفّاری
دوندردیلر کمیلرینه فرار ایدیجك آلتی پاره کمیلری
لیمانده قالدی حلق الواده واردیلر خیر الدّین رئیس
انده حاضرایدی مردانه داورانوب کفّاری طشره

چقارمدی بالاخره میّوس ومخذول دونوب کتدیلر
خیر الدّین رئیس درت پاره کمی یه بشیوزار وطوبلر
قیوب بیوک برادری اسحق ایله جزایره کوندروب
کندوتونسده قیشلدی **هجوم سفاین کفّار و**
قبائل عرب بجزایر چون اوروج رئیس جزایره مستولی
اولدیغی قبائل عرب ک وکفّارک معلومی اولدی فرق
پاره چکدیری ویوز فرق پارچه طونه دوب اون بش
بیک قدر جنکجی کافر ایله جزایره هجوم ایلدی عرب
عسکری دخی قرادن حرکته کلوب کفّاردن مقدّم
جزایر اطرافنه نازل اولدی اوروج رئیس اتباعی ایله
جنکه آماده اولوب مقدّما قره طرفنده اولان عرب
عسکرینه یرویوب محکم قتال ایلدی بعون الله تعالی
غالب کلوب عرب بوزلدقده اون ایکی بیک قدر دوه یی
براغوب فرار اتدیلر بعده دریادن کفّار دونماسی
دخی کلوب حصاره قریب یرده نزول اتدی قره یه
اردوکوب طوبلر چقاروب قلعه یی محاصره اتدیلر
حصار دخی خرابه مسرف ایدی اوروج کدیکلری
مرمّات ایدرایکن کفّار هجوم ایدوب قلعه بدنلرینه
بیراق دکدیلر اوروج رئیس غازیلری کفّار اوزرینه
سروب عظیم جنک ایلدی بعون الله تعالی غالب کلوب
کفّارک بیراقلرین الدیلر دونوب مکیلرینه فرار ایدیجک

آردین

آردین سروب پنجه بیک کافری قلجدن کچیروب
بیک نفرانجق خلاص اولوب مکیلرینه جان آطوب
ویلکن آچوب کتدیلر اوروج رئیس جزایره تمکن
ایدوب من بعد کفّارانهزام وانکسارد خالی
اولمدی خیر الدّینه فتح نامه کوندروب چچل حصاری
ایله تقید سپارش ایلدی خیر الدّین رئیس مجلّ وارروب
اوروج رئیس وصیّتی اوزره شیخ بلدی طوطوب یلده
کفّاره ویردیکی مالی کندویه ویرمکه درعهده اتدروی
وچقوب برادری یانه کتدی **فتح تنس** بوندن اقدم
تلمسان بکینک برادری اسپانیه یه واروب امداد
عسکری ایله کلوب تنس حصارینی المش ایدی و
سکّانی اوروج بکدن استمداد ایتمکله برادری خیر الدّین
رئیسی اوزرینه کوندروب کلدکده کیده اولان کفّار
حصاره کیروب خیر الدّین مکیلری ضبط ایلدی وطشره
اردوکوب ایکی کون محاصره دن صکره کفّار استیمان ایله
چقوب تسلیم حصار ایلدی حفص زاده دخی برجانبه
فرار ایدوب خیر الدّینه بولشمدی خیر الدّین
وافر غنایم آلوب جزایره کلدی وبرادری ایله جزایر
وبجایه توابعی اولان قلعه لرکه بشی جزایرک شرقنده
وبشی غربنده درحصّه لشدیلر شرقیسنه خیر الدّین
بک وغربیسنه اوروج بک نامزد اولوب ولایتنی تحریر

ایتدیلر جنك وفتح تلمسان تلمسان حاکمی اسپانیه
قرالنه سنه ده معین مال ویروب مدارا ایدردی
حالا اورج بك وبرادری جزایره کلوب مستولی اولدقلرنده الم چکوب اسپانیه ایله معاهده ایلدی که بونلری
جزایردن قالدیره پس دریادن اسپانیه دونمالری
وقره دن کندی هجوم صدده اولدیغنی اورج بك
خبر آلوب برادرینی جزایرده قیوب کندو برمقدار
عسکر ایله تلمسانه کتدی خلقی کافر ایله یکدل
اولدوغیچون حاکملرندن روکردان اولوب علما
قتلرینه فتوی ویرمشیدیلر اورج بك یقین کلدکده
اعیان بلد ورعایا قارشولیوب بیعت اتدیلر تلمسان
بکی طوپوب فرار ایلدی بوندن اقدم ایکی برادری
حپسده ایدی بو ارالقده فرصت بولوب انلردخی
چقوب فسه کتدیلر ملك مزبور تلمسان اسکله سی
اولان وهرانه واروب اسپانیه یه التجا ایلدی وهران
اسپانیه النده ایدی اسپانیه دخی واقرمال وعسکر
ایله امداد ایدوب قره ده اون بش بیك قدر عرب
عسکری جمع اتدی وبیك بشیوز توفنك انداز
کافر ایله وهراندن قالقوب قلعة القلاعه واردی
خیرالدین بك آکاه اولدقده برادری اسحق رئیسی
برمقدار عسکر ایله امداده کوندردی کلوب حصاره

بکردکدن

کیردکدن صکره کفّار عسکری دخی کلوب محاصره ایلدی
اورج بك برکیجه چقوب یدیبوز قدر کافری قلجدن
کچیروب یوز نفر دخی زنده اسیر آلدی تکرار اون بیك
قدر کافر عسکری ویکری بیك قدر عرب امداده کلوب
آلتی آی علی التوالی حرب وقتال متمادی اولوب دفعاتله
ایکی طرفدن هجوم ملر ایله بیحد جنکلر ایتدیلر قوله لر
یقیلوب یاس کلدکده وره ایله چقوب کفّار المرنده اولان
اشیایه ال اوزتمغله تکرار قتال اولوب اورج برادری
اسحاق وبونلرك اتباعی اول جنکده شهید اولدیلر
قلعة القلاع الندقدن صکره کفّار تلمسان حصارینه
کلوب محاصره ایلدی لر اورج بك اتباعیله ایچ حصاره
کیروب یدی آی قپاندی عظیم جنکلر ایدوب بالاخره
اتباعیله چقوب کندوپی لشکر کفّاره اوردی واول
ورطه ده تو ابعیله شهید اولدی اهالی بلد ضروری
انقیاد کوسترردی هجوم کفّار بحصار جزایر بهاردہ
یوز تمش پاره کمی دونادوب یکری بیك قدر جنکجی
ایله وهرانه کلوب انده اولان اوچ درت بیك کافر دخی
انده ملحق اولدی بونلر دریادن تلمسان بکی قره دن
جزایره یورودیلر خیرالدّین بك دخی اتباعنی جمع
ایدوب استمالت ویردی ورعایا یه تلمسان بکنی
استقبال اتدك دیو اصمارلدی انلردخی قارشوواروب

خیر الدّین بک حصار مزبوری فتح مراد ایدیجک حاکمی
اسپانیه دن استمداد اتمکله اون بش پارچه امداد
کلوب خیر الدّین بک دخی اون سکز کمی کوندروب
کندوقره دن واردی وجنکله حصاری آلوب کلاون
کمیلرک بشنی کوجیله قورتولدی بشنی کرفت اتدیلر
خیر الدّین بک دونوب جزایره کلدی **قتل اسارای جزایر**
بو اثناده خیر الدّین بک کمیلری جزایر لیمانده یاتر ایکن
فردیناد قپودان اسپانیه دن یوز اون قطعه کمی ایله
یاصوب لیمانه دوکلدیلر خیر الدّین بک دخی چقوب
محکم جنک ایلیوب کفّاری بوزدی اول انهزامده
قپودان مزبورک کمیسی قومه اوتوروب وره ایله التیوز
کافر ایله کمیدن چقوب اوتوز التی قپودان جمله اوج
بیک قدر اسیر آلندی جزایرده ایکی زیرزمین
اسیرلر ایله مالامال اولوب یرلویه توزیع اولنان ایله
جزایر شهری طولوب بونلرک کمی نیچه فساد ایدوب
فرار صدده ایکن طویولدیلر واسپانیه دن آدم
کلوب اوتوز التی قپودانه یوز بیک آلتون عرض اتدیلر
بونلر دریا فتنه ماهر بری یرار کافر دردیو علما
اذین ویرمیوب بهایی تضعیف ایدوکوردیلر اولدی
خیر الدّین بک بونلری قتله بهانه ارار دی چون فرار
سودا سنده اولدقلری بلندی اول سبب ایله جمله

جمایه ایدوب عسکره رنجیده اتدرمدی خیر الدّین
بکک کندو اتباعی التیوز قدر انجق اولوردی
ویکری بیک قدر عرب عسکری کندویه انقیاد
اتمشیدی دریادن کفّار کمیلری کلوب جزیره اوکنه
تیور براقدیلر وآدم کوندروب جزایری استدیلر
خیر الدّین بک مدافعه مقامنده طوروب کفّار هجوم
ایدیجک اوزرلرینه یورویوب محکم جنک ایلدی وچوق
کافر دوشردی بعون الله تعالی غالب کلوب منهزم
کمیلرینه قاچردی اخشام ایریشوب ایکی طرفدن
دوندیلر ایرتسی کیروصباحدن اخشامه دک جنک
اولوب اوجیجی کوفی کفّار طوبلری چکوب مایوس وبخذول
چونغ قیریلوب بش التی بیک کافر کمیلرینه کیروب کیت
دیلر النان مال غنایمدن تلمسان سرعسکری
حسنه برازآت واسباب ویروب ایکی بیک عرب
ویدییوز نفره سردار ایدوب تلمسانه کوندردی
استیلای حسن بتلمسان سردار مزبور تلمسانه
وارنجه یکری بیک قدر عرب عسکری اویوب تلمسان
بکی فرار ایلدی حسن وارد قده حصاری الوب
ایچنده اوج بیک ید ییوز قدر کافردن یدییوزی
قورتیلوب باقیسی قتل اولندی اول خلاص
اولنلر واروب تنسه کیردیلر **فتح تنس** بهاردہ

سنی قتل عام ایلیوب فرد یناند قبود انک لاشه سنی
یدی بیک آلتون عرض اتدیلر بیع لاشه جائز دکل
دینمکله اول غازی متدیّن بر بئر عمیقه القا اتدر
دی امارت خیر الدّین بک درجزایر جون سلطان
سلیم خان صاحب قران کندو ملک موروثی اولان
مملکتنه نظام ویردکده نصکره شاه اسماعیل بهادر
خان اوزرینه سفر ایدوب بیرة القرات نام محلّ وار
دقده سلطان غوری طرفندن نائب نواحی مزبوره اولان
شهسوار اوغلی علاء الدّوله کم اهالی مزبوره والبستانه
والی اولوب تحریک مزبور ایله اول دیارک اعالی و
ادانی سنه تنبیه وتأکید ویصاق شدید ایدرکه رعایا
وبرایادن برمسنه سلطان سلیم عسکری ایله
بیع وشراوذاد وزواده یه متعلّق برجبّه ویرمیه بو
سببدن اکثر دواب هلاکه قرین وشدّت قحط و
غلادن مجال تمکین اولیوب اول ممالکی خراب ویباب
قرین ایلمکی مراد ایدینوب وزرای عالیشان ایله
مشاوره بیوروب صیانة للعباد سلطان غوری طرفنه
کیده مزبوری اعلام ایده لم کوره لم نیوزدن جواب
ایدردیوجناب خداوندکار بوقول صوابدر دیو
قرار بیوروب سلطان غوری طرفنه تفصیل حالی
اعلامه اد ملر تعیین ایدوب علاء الدّوله شقاماک

خبائث

خبائث افعالن بیان ایدوب اول بد بخت بنم غزای
عظیمه توجّه تام ایله عزیمت وهمت اولنمش ایکن وجه مشروح
اوزره مانع اولوب اول مکارنا بکار اکر سزک جانب
مکره مکزدندر دیو رعایت اولمسه کارناهموار ینک
سزاسی اولان جزا سیله عمل مقرّر ایدی دیو نامهٔ
همایون ایله آدم وارد قده بعد الملاقات غوری
طرفندن بو وجهله جواب ناصواب وارد اولدیکه
علاء الدّوله دیدکلری پلید بوجانبه دخی تمرّد
اوزره بر شخص عنید دراکر فرصت ال ویررایسه
مزبورک صحیفهٔ عالمدن رفعی وشور شرینک
دفعی عامّهٔ عالمه نفعدر دیو ردجواب ایدوب
اول خائن مدار امداده ال اتمندن خلعتلر ارسال
ایدوب اغوای شیطانی کبی تحسین وآفرین ایله
قوّت قلب وبروب قتاله تحریض ایدرفی الحقیقة
سلطان غوری طرفندن دخی قلبی مطمئن اولیوب
مقصودی بو ایدیکه احد طرفیندن بری هلاک
اولوب بلکه ایکیسیده برحال اولوب کندو خصمی
طرفندن امین اوله چونکه غوریدن بو مضمونه مؤید
مکاتب وارد اولدی خاقان ظفر قرین اسلوب تحریر
دن بو تقریر کذب اومیز اول فتنهٔ انکیزدن
حیلهٔ محض اولدوغن تحقیق ایدوب نار غضب

خاقانی اشتداد و ایکیسنک دخی پنج نهال فساد
اولان وجود فتنه آلود لری صحیفهٔ عالمدن حک
مراد ایدینوب لکن امرک قضاسی وقت آخرده ادا
اولنمق اوزره تقدیر ربّ العباده مرهون وکلّ امر بوقته
سیکون الامور مرهونة باوقاتها دیوهمان ساعت
اول اراضیدن رحلت ایدوب شاه اسماعیل برتضلیل
اوزرینه سفری اولوکورمکین برآن وبرزمان قرار
وامکان ایلیوب ایکی دریای بیپایان کبی ایکی لشکر
جالدیران صحراسنده ملاقات ایدوب اول عرضهٔ
پهناده خاقان ظفرفشان ایله مقابله ومیدان مقاتله
ده برآن بوقدر شوکت وشان وغرور طغیان ایله
قراره مجال محال اولمغین شاه سلطنت پیشنک قراری
فراره مبدّل اولدی بوقدر اموال بلکه اولاد وعیال
لرین جمله ترک ایدوب شاه اسماعیل پلید اون سکز
مقداری آدم ایله کوجیله خلاص اولدی بوجنکده
شاهک زوجه سی اولان تاجلی خانم دیدکلری
عورتی اولوب صاحب قران زمان نکاح متعه نک
بطلانه موجب فتوای شریفهٔ بناءً تاجلی خانمی
اول وقت نشانجی اولان تاج زاده جعفربکه
تزویج ایلدی وسائر احوال نکبت مآلی کتب تواریخ
ده مشروح ومفصّل اولوب معلوم عامّهٔ انام و

مفهوم

مفهوم کافهٔ عالم اولمغین بومرتبه بیان ایله اکتفا اولندی
چونکه بوسرور سفر مقرونکه خاقان ربع مسکون جمله
عسکراسلام ایله مظفّر ومقرّ سعادتة عودت مقرّر
ومیسّر اولدی اقتضای غیرت سلطانی علاءِ الدّوله
شقینک دخی سزا اولان جزاسنی ویرمک ضمیر
منیرلرنده مرکوز ایدی اول بدبخت بی سعادتک
خانمانی خراب وکندویی عبرت نمای شیخ وشباب
ایتمک قصدیله اوزرینه عزیمت وسفر ایچون فرمان
جلیل الجناب وارد الوب عسکر دریاجوش ایله
وارلدقده اولدخی جمع اتدوکی جیوش منحوس ایله
سوار وپیاده یکرمی بیکدن زیاده آدم ایله عسکر
منصوره مقابله ومقاتله احتمالی ایله کلوب وکندویه
مدار امید اتدوکی یرلردن معاونت ایریشور قیاس
ایدوب اول پلید کمراه روباه حیله پناه روی سیاه
وحال نکبت مآلی تباه اولوب وشایشوب خیرته
کمراه قالمش ایدی خاقان ظفرلشکری دخی
عسکر شقی اوزره الله الله ندا سیله حمله ایدوب
اول کروهه تیغ وتبرلرحواله ایدوب برآن ایچنده
امان وزمان ویرمیوب آتسلره یاقدیلر وعلاءِ
الدّوله جمله اتباع واولادی ایله طعمهٔ شمشیر
ایدوب برکشته بختک کلّ شقا برورین سلطان

غوری طرفندن ارسال ایلدیلر جونکه علاء الدوله
نک باشی سلطان غوری یه واصل اولدی ایشنه
زهرلر قاتیلوب قلبنه کندو ملکی زوالینک خوفی
دوشدی و افکار فاسده ایله عالمک بلاسی باشنه
اوشدی چونکه علاء الدوله نک ایشی تمام اولدی
صاحب قران زمان سلطان غوری بدبختک دخی
حدّینی بلدرمک نیّتیله سفرتدارکی کوروب عسکر
دریامثال ایله ادرندن قالقوب طیّ مراحل ایدرک
حلب قربنده مرج دابق نام صحراده سلطان غوری
جیوش عظیمه سی مقابله سنده نزول ایدوب خیام
کردون قیام خاقانی قوریلوب اول کیجه صباحه دکین
طره فیندن برکسنه نک کوزینه نوم کیرمیوب
قرا ولّر بکلیوب اطراف جوانبی حفظ ایلدیلر
ایرتسی علی الصّباح طره فیندن الایلر یاغلیوب
مردان کارزار یمین ویسار دن جمع اولوب طوب
لری زنجیر تسخیره چکدیلر ولوازمهٔ حرب وقتال
اولان اموره مباشرته حاضر اولدیلر وچراکسه
طرفی خلاق کائنات خلق الموت والحیات بیوردیغی
اشارت اوزره هر فرد آفریده موتلرین حاضر و
قابض الارواحی اوزرلرینه ناظر بیلوب ترتیب
صفوف ومدافعه بلیّات وصروف ایچون مقابله

امورینه

امورینه مباشرت اولوب صفوف عساکر چراکسه دن
میدان مقاتله ده ظهور ایدن اشجع رجال واب روی
ابطال اعنی امیرکبیر سودون النجمی کم شجاعت
ونیابت حسبیله جمله نک اقدم واعظمی ایدی و
امیر السّلاح ارکاس وبخشای ودوادار جانم
اشرفی وسودون دوادار وانس بای حاجب
الحجاب بونامداران صاحب اشتهار صف صف
آراسته اولان رجالک یمینده هر بری یرار آدم
لریله جنکه آماده اولوب وجانب یساردہ قانصوبن
چرکس وتنم زرد کاش وابو التّرسین تانی بیک
خازندار وازبک مکحل وامیر بیرس بوامراءِ نا
مدار لردخی کندو یرارد لاورلری ایله کم شجاعت
نهاد لرنده نهاده ایدی وهر بری کمال فروست و
سلحشورلق علمنده ماهر ایدی وهر بری ابطال
رجالده بی مثل ونادر ایدی عرصهٔ میدانه آت
سروب فنون فروسیتده ماهیّتلرین اظهاره
باشلیوب بوطرفدن صفوف عثمانی دخی برمقدار
خورشید تاجدار یوزکوستروب آفاقه پرتو انداز
اولدیغی کبی بدید واشکار اولوب یمین ویسار
وعساکر دشمن شکار صف صف دوزیلوب وهر
جانبده بکلر بکیلرک نوبتلری چالنوب خصوصا خاقانی

کامیاب قلب صفوقده کالشمس فی وسط النهار آشکار
اولوب سکز پاره سنجق پادشاهی صف صف دوزیلوب
سرخ وزرد و بنفش بیراقلر هر طرفدن برق مانند
درخش ایدوب یرودی وکوکلنده ارلکدن ثر اولان
مردان شیرجنك سمنده غیرته سوار اولوب عرصه
رخش ران اولوب غبار کارزار دنیا یوزین برودی
بیت ال برقدن عروس آفتاب کوکده طوتدی
یوزینه نقاب میدان وغانك برطرفنده دخی شیران
جنك اولان جراکسه دلاورلری وبرطرفده رومك
جنکاوری دریاکبی موج اوروب یمین ویساردده فوج
فوج الشدیلر وبربرلرینه حمله ایدوب دلشدیلر
واول ایکی بحر امواج بربرینه التفات وامتزاج اتدکده
معرکه خونریز نمونه روز رستخیز اولدی وطوفان
فتنه واشوب باشدن اشوب سیل خون روان
ایله یازی طولدی الحق جراکسه امراسندن و
اول طائفنك مردان رزم اراسندن نائب حمص
امیربداق ووالی شام اولان سیبای وسودون
عجمی وامیرعلان وبالاده تفصیل اولان دلاوران
عالیشاندن خصوصا اول اشجع اهالی کرتبای
والیکه هربری بونلرك بیك برآتلو مقامنه عد اولنور
ابطال رجالدن دلاورلرایدی وبوعرصه ده برجنك

وبیکارا یلمشلر درکه بروجهله ممکن تحریر وقابل تقریر
دکلدر دریای وغا ایکی طرفدن پرشور وغوغا اولوب
غره صباح نجاح اثردن طرّه فلاح رواح غره دکین
امرای رزم اراسی امرکارزاره آتش عزم وجرملری
اشتعاله ومقطع شفق شامدن مطّلع فلق بامه
دکین بربرلرینك تسخیر وتدمیرینه اشتغاله ایدی
حاصل کلام عاقبت غوری طرفنده اولان بهلوانلرکه
ذکری سبق ایتمشیدی یکدل ویکجهت اولوب
سلیم خان ظفرپناه اوستنه براوغوردن جملهٔ هجوم
ایلدیلر وسلطان ظفرسپاه عسکری دخی ندای
الله الله ایله قرشولیوب شیردلاورکبی قپوخلقی نیزه
وارسرباز لقلرو کوندرکبی طوغریلوب سپرکبی اول
قوم شومارن یوزدوندرمیوب زرّه خلقه سی کبی
بربرینه کیردیلر وتیغ وسنان ایله آلوب ویرمه ایکن
ناکاه خلقان جلیل الشان عسکر سپاه بیشمار ایله
قلب عسکره حیات ویروب حضرت عمر رضی الله تعالی
عنه شمشیر ظفرقرینك الینه آلوب عزم میدان
ایدوب یمین وشمال شیرغرّن کبی حایقیروب میدانده
اولنلرا غالرو بکلرو پاشالره غیرت بویله می اولور وحمیّت
شاهانه بویوزدنمی کورینوردیوا قدام ایدوب عسکر
دخی پادشاه عالمك صدای حیات بخشك ایشتدکده

الله الله دیوب غریو طبل وکوس وسپاه ایله لشکر آج
قورت قیونه کیر رکبی کریشدیلر وجان حقّنه چالشدیلر
وعسکر چراکسه وترکمان دخی هجوم ایدوب نار قتاله
اشتعال ویرمش ایکن سلطان کامران طرفندن
عسکر انهزام شکلن کوسترو ب سپاه چراکسه وخیل
عرب وترکمان یوم شوم کبی صدای بد آواز ایله
هجوم اتدکده سکز یوز پاره حاضر ومهیّا طوب وزنبرک
ویکری بیک توفنک انداز براوغوردن آتش ویروب
لشکر چراکسه یی صوقاق صوقاق ایدوب کمان
حلاّجدن پنبه آتیلور کبی سرو بدنلر روی هوای
مالامال واول صحرای پهناده کشته لردن جابجا پشته
لر پیدا اولوب اول نهار واویلاء قیامت کبرادن برنمونه
اولوب بومنوال اوزره اولان جنگ وقتاله سلطان
غوری دنیادن الچکوب بقیّت السّیوف اولنلری
قراری فراره تبدیل ایدوب روکردان کریزان اولدیلر
وسائر احوال مآللری کتب تواریخده مذکور اولوب
معلوم عامهء انام اولمغین بومرتبه بیان ایله اکتفا اولندی
چونکه سلطان غوریه نک هلاکندن نصکره مصر سلطانی
طمانپای اولدی بوجانبده خیره بک سلطان کامران
شام وحلبی قبضهء تصرّفنه کتوردکدن نصکره اقلیم مصر
یمن قدوم پادشاهی ایله شرف پذیر اولمامق ناموس

ونام شهنشاهی یه لایق دکلدر خصوصا حرمین
الشّریفین نتاج خدمتنه صاحب تخت وتاج اولانلرسر
ورلرجان ایله طالب ومحتاج اولدوغنی رای جهان ارا
لرینه مستور دکلدر دیو اقدام وبو امر جلیل الشّانه
اهتمام واجب مالاکلامدر دیو ابرام ایلدکده خاقان
ظفر اعلام شمدی بوقدر حرب وقتال ایدوب
لشکر یمزک اکثری پایمال جدال ایکن مصره توجّه و
اقدام موجب مشقّت مالاکلامدر دیو جواب بیور
دقلرنده تکرار خیره بک شویله که سعادتلو پادشاه
ادنی مرتبه همّت بیورورلرایسه مصری ادنی سعی
ایله سلک ملک پادشاهه داخل اتمک بوقولّرینک
عهده سنه اولسون دیو تکرار اقدام عظیم ایدوب
وینجه وجوه بیان ایدوب انشاالله تعالی پادشاهمز
منصور من عند الله اولدوغی مقرّر ان ینصرکم
الله فلا غالب لکم سرّنه مظهر اولدوغکز قلم قدرت
ایله محرّر دیو اقدام اتدکده عزیمت مصره درون
دلدن نیّت ایدوب امرهایون بومضمون اوزره جاری
اولدیکه سلطنت مصره نامزاد اولان طومانبایه نامهء
نامی تحریر اولنه که ملک مصره قرار وحکومتده استقرار
مرادک ایسه خطبهء سامی وسکّهء نامی بزم نام همایو
نمزه اتدیروب مسنّد خلافتده بزم جانه بمزدن اولاسن

شویله که بوخصوصده انقیاد ایلیوب خلاف فیله عمل ایلیه سن
کندوجانکه غدر وحیف وبوقدر مؤمنینك قانن سبب
اولوب پایمال سیف انتمش اولورسن دیو آدملر
ارسال اولنوب مصره وارد قده نیچه قیل قالدنصکره
قاصدلری قتل ایدوب مال ومنال وحریم اولادیمز
اوزرینه قتال ایده رز دیوبوحال اوزره قتاله قرار
ویردیلر چونکه سلطان سلیم اولا قلرك هلاکی خبری
واصل اولدی ساق همتی تشمیر ایدوب جراکسه نك
قمع وقلعه وقهر وتدمیرینه عزم ایدوب خیره بکی
مجلس شریف احضار ایدوب مجلس شریفنده اوتور
دیو التفات بینهایه دن صکره مصره عزیمت وسفر امرك
مشاوره ایدوب خیره بك دخی انشاالله الرحمن مصره
عن قریب مالك اولوب خدمت حرمین الشریفین
سعادتنه نائل اولمکز مقرّر دیو همان همّت عالی نهمته
موفوقدر دیوجواب ویردکده صاحب قران عالی
وقار متوکّلاً علی الله الکریم یارین دیار مصره توجّه
وسفر عن صمیم تصمیم اولنمشدر همان رحلته ندا
ایلسونلر دیو امر ایدوب اوجنجی کون دولت واقبال
ایله شامدن خروج ایدوب طیّ مراحل ایدرك مصره
داخل واوج آی مقداری حروب وقتالدنصکره حسن
بن مرعی دیرلر بر شخصك حیله سی ایله حیّا طومانبای

الهکتوریلوب حضور شهنشاهه احضار اولندقده نیچه
مکالمه ومباحثدن خاقان ظفر حضرتلری یکیچری اغاسی
عیاص اغایه مسافرویروب اکرام ایله دیوامر ایلدیلر
دیار مصرده وسائر اطرافده سلطان طومانبای حسن بن
مرعی دلالتیله طوطلدی دیو شایع اولوبکی اعتماد
اتدی ویکی نه احتمال دیدی خاقان عالم بندکجه بعض
یرلردن الله ینصر طومانبای صداسی کلدی وطومانبای
مرحوم عالم معناده کندو مدّت حیاتی منقضی اولدی
ساعت ممات قریب اولدی آج کوزك دیوبیدار اولدی
همان خاقان طرفندن آدم کلوب طومانبای طلب اولندی
وقالقوب اوطاق پادشاهه قریب وارد قده قپواغاسی
چقوب خبر ایراد ایلدیکه سلطان طومانبای آلوب
باب زویله ده صلب ایده لر امر پادشاهی اوزره برقاطره
بندیروب ابن بابه نام محلّه واروب برکی ایله بولاق کیروب
اندن مرجوشیه وبین القصرین اوکنده شهر اورتاسندن
وبودخی خلق عالم سلطان طومانبای کوردکده برفریاد
وغریو واویلا اولمشدرکه قیامتدن برعلامت
ایدی ذیرا مزبور برصاحب خیر فقرا وایتام انعام اوزره
ایدی بوحال اوزره تیمور قپویه کلدکده علی العجله بوغوب
بعده چکوب صلب ایلدیلر وبرجزوی زماندفصکره اندیروب
نعشنی غوری توربه سنه ایلدوب قاضی اصل

كندو ايله غسل ايدوب وسلطان سليم طرفندن
اوج كيسه اقچه ايله فاخر كفنلر كلوب بعد التكفين غوري
كندو ايچون احضار اتدوكي فسقيه ايچنه دفن ايلديلر
وروحيچون اوچ كيسه تصدق ايلديلر ومرحومك
نمازنه سلطان كاميابك حاضر اولوب بيله قيلديلر وبر
اودكلو اقچه دخي كندولرتصدق ايلديلر ومرحومك
جمله توابع ومتعلقاتلرينه انعام واحسانلر ايدوب
بنجه مرتبات تعيين جراكسنك آخري بونده نهايت بولدي
وتاريخ سال وفاتنده فال طقوزيوزيكرمي ايكنجي سنه سنك
ربيع الاولينك يكرمي برنجي كونيدر خاتمهء خير اوزره
انفصال بولدي محرّر مقال شيخ احمد رمّال ايله اويله
نقل ايدركه خاقان عالي جناب غوري اوغلي سيدي
محمّده والله العظيم طوماناي قتلنه بروجهله نيّتم يوغيدي
مرحومي ديار رومه ايلدوب قيد حياتله برسنجق ويروب
رعايت اوزره استخدام ايلمك ايدي لكن بزم تدبيريمز
موافق اولمدوغي مرحومك واقع لرندن محقّقدر
لحكم الله ديرلر ايمش حضرت پادشاه قولنده صاد قدر
لكن خيره بك وغزالي شيطنت ايدوب ال آلتندن
عربانلر پيدا ايدوب وكيجه لرده چارشولرده طوماناي
كلدي ديوحيله لرايدوب وبوقتل اولمه ينجه مصر پادشاهي
اطاعت ايلمزديو اغضاب ايلديلر والّا مرحومه خيف

اولدي

اولدي ديو آكوب تأسّف ايدرلرايمش وحدّ رومه وارنجه
اكابرلرايمش بوندن نصكره سلطان غوري زمانندهء اولان
قضات اربعه پي حضورلرينه احضار ايدوب بنه مكاكان
منصبلرنده ابقا ايلديلر وامر ايلديلركه جمله دواوين و
سجلّاتلره قيد اولسون من بعد جراكسه دن وسائر
ترك دن برفردك ارزاقنه واوقافلرينه دخل وتعرض
وجوامع ومدرسلرينه وسائر خيراتلرينه واولاد
وانسابلرينه بروجهله تعدّي اولنميه ديو شهر وبازارلرده مناديلرندا اتدردلر وجمله محاكمده ودواوين
دفترلرنده قيد ايتديردلر والله تعالى ورسولنك
لعنتي اوزرينه اولسون هركم خلاف وتغيير وتبديل
ايدرايسه ديو يازديلر جمله اهالي بلاد فقرا واغنيا
علما وصلحا امين القلب اولوب دعالرونثالرايلديلر
وخيره بكي دعوت ايلديلر خامت عظيمهء ملوكانه
كيديروب ايلديككه خدمت عظيمه مقابله سنده
اشته سكّا اقليم مصري قيد حيات ايله وجمله حاصل
اولان مال ايله ويردم وسكّا بش بيك يكيچري
وبرمقدار آتلو عسكر اليقيوب سزي الله تعالى
حضرتنه اصمارلدم ديو بيوردلر ومصردن
كوچوب اوطاغ همايون ايله باب النّصردن چقوب
عادليّه ده قوندلر واوطاغ همايونلرنده ديوان

عظیم ایدوب علی ملاء النّاس خیره بکه تنبیه عظیم ایدوب
بیورد یلرکه مقدّما سزه ارزاق و اوقاف ناس ایچون
عدل عدالت ایلك دیو سپارش ایلدم وحالا
شول کسه لرکه طائفهٔ جراکسه دن اطراف وجوانبه
فرار ایدرلر دن کائنًا من کان هرکمکه امان طلب
ایدرایسه واقلیه کلمك مراد ایدرایسه بن امان
ویردم سزدخی امان ویره سز زنهار برفردی
غدر ایلمدن حذر ایده سز وبرکسه یه حیف
نفس کوسترمیه سز بوبابده تقیّد اولنور صکره
ندامت چکرسز شویله بلسزدیو ختم کلام بیور
دیلر بوند نصکره دولت واقبال ایله روم سعادت
رسوم طرفه غزیمت وارتحال بیوردیلر حاصل کلام
خاقان صاحب قران حضرتلرینك مصر سفری حقّنده
بیچ مجلّدات تواریخ تصنیف وتألیف اولنمشدر
بو مختصرده بو مقدار ایله اکتفا اولندی حضرت
خاقان بوند نصکره ربع مسکونده جلادت وشوکت
مهابت وقوّت قدرت ایله شهرت شعار اولوب کانّه
روی زمینده قهرمهابتندن اعدا دتره یوب جمله سی
سرفرو ایدوب خراج گزار اولدیلر قهرمان خاقانك
علوّهمّتلری بوکا نهایت ویردیکه دنیانك ایکی پادشاهه
تحمّلی یقدر دیو برًّا وبحرًا غزا تداریکنه شروع ایلدکده

اطراف وجوارنده اولان دول نصارانك جان باشلری
صحرایوب بربرلرین تقدّم ایدرك انقیاد کوسترووب
مال فراوان ایله هربری مصالحه اولدیلر وبینلرنده
خراجنی اوّل ادا ایدن افتخار ایلرایدیکه سلطان
سلیم خان بنم خراجم ابتدا آلدی دیو دولت آخری
اوزرینه تقدّمه جسارت ایدرایدی بعدًا وقربی
شرقًا وغربًا صاحب قران خاقانك صیت صدا سی
ولوله ویرملکله خیر الدّین بك دخی زمین مغربده اولان
اهل اسلامك کفره فجره دن چکدکلری اذای و
جوری دفع ملاحظه سیله بوخلاله جزایرخلقنی
دعوت ایدوب بو اوانه دك سزی حمایه اتدم وقلعه
کزی معمور قیلوب درتیوز پاره طوب قویدم بوندن
صکره کی استرسکز والی نصب اتدك بن کی ایله آخر
بیره کیده رم دیدکده جمله سی یکپاره تضرّع ایدوب
ایدوب آرالرندن کتمامك رجا اتدیلر خیر الدّین بك
دخی تونس وتلمسان بکلری بکا عدو درنهایت
خطبه وسکّه آل عثمان نامنه اولورایسه اکلنم دیدی
قبول ایلدیلر خیر الدّین بك درت کی طوناد وب عرض
ومحضر وانواع تحف واسیر لردن درت قبودان
وقرق نفر یرار اوغلان ایله سلطان سلیم خانه کوندر
دی پادشاه کامکار دخی قبول ایدوب مرصّع شمشیر

وخلعت وسنجق ایله درگاه معلاه قوللرندن حاجی حسین
نام کمسنه ایله خیرالدّین بکه ارسال بیوردیلر حاجی
حسین جزایره وارد قده خیرالدّین بک قرشو
چقوب پادشاهدن کلان آتی وسنجاغی تعظیم
وتکریم ایله آلوب دیوان اتدی ولایت پادشاهك
اولدوغنه منادیلرندا ایدوب پادشاهه دعاوثنا
لراتدیلر چونکه خیرالدّین بک خطبه وسکّهٔ آل عثمان
نامنه اتدی تونس وتلمسان بکلری مکدّراولوب
بربریله اتّفاق اتدیلر جزایرلودن محمّد بک وابن
قاضی که خیرالدّین بکك یرار بکلری ایدی اضلاله
سعی ایدوب بالاخره کندولره دوندیردیلر و
عربه مال دوکوب جزایره مسلّط اتدیلرلکن خیرالدّین
بک مقام مدافعه ده طوروب انلره مغلوب اولدی
بواثناده تونس حاکمی قاضی زاده عصیان ایدوب
خیرالدّین بک اوزرینه عرب طائفه سن تحریك اتمکله
کلوب جزایری احاطه اتدیلر جزایر اوکنده جزیره ده
اولان کفّاردخی قرجه بولوب برطرفدن شهری
دوکرایدی آلتی آی خیرالدّین بک بونلرایله جنك
ایدوب مغلوب اولدی بالاخره وقت شتادخولی
ایله قاضی زاده ضروری صلح ایدوب تونسه کتدی
بعد زمان قرندا شنی عسکر ایله تکرار جزایره کوندروب

خیرالدّین بک

خیرالدّین بک دخی چقوب بونلری بوزدی واتبا
عندن قره حسنی آردلرنجه کوندروب مزبوردخی
واروب تونسه متعلّق نیچه قلعه لری الدقدنصکره
قاضی زاده آنی دخی اضلال ایدوب کندویه دوندردی
خیرالدّین بک النده انجق شهر جزایردن غیری تسلّط
قالمیوب کیدرك جزایرلودخی دوندیلر عربان شیخلری
شهردن خروج قصد اتدکلرین طویوب اتباعن جمع ایلدی
سرایك قپوسی اوج یوله آچیلورایدی انلردن ایکیسنی
قدرکسنه سرایه هجوم ایدرایکن خیرالدّین لوچقوب
طاغتدیلر وچوغن طوتوب حبس اتدیلر شهرخلقی
قتل عام ایده لم دیرایکن خیرالدّین بک رضا ویرمدی
ایرتسی شهرلوی جمع ایدوب معقول ایله بونلره سوی
لدی ویوزالتمش مفسدی ایچلرندن آلوب حبسه
کوندردی وباقیسنه دستور ویردی منبع فساد
اولان یکرمی بش کمسنه نك حقّندن کلوب ایکی سنه
دخی شهرلوایله مدارا اوزره کچندی چون جزایر
شهری خلقی ایله خیرالدّین بک میانده برودت
واقع اولوب عسکری شهرلودن اغراض ونفرت
اتمشیدی طشره دن آمدورفت منقطع اولوب شهر
ایچنده محبوس کبی قالمغله خیرالدّین بک هجرته نیّت اتدی
لکن ممالکك قیوب کتورمده تردّد اوزره اولمغله استخار

ایلیوب رؤیاسنده کوردیکه حضرت سیّد کونین صلی الله
علیه وسلّم غازی مزبورك اسبابنی کی یه یرلشدر
مکه بنفسه شروع ایدرلر اول اثناده قره حسنی طوتوب
ویرلم دیو خبر کلمشیدی آنی محاصره یه کمّك بهانه سیله
سرایی تخلیه ایدوب صباح طقوز باره کی یه نسی وارایسه
قیوب اهل وعیالنی یرلشدردی اعیان شهری وابن
قاضینك صلحی کلاوب آده میسك کتوروب قلعه مفتاحن
اوکنه براقدی واهل اسلامك وبالی بویوکزه ای مفسد
لردیو آتینه بنوب کمی یه کلدی اول کیجه لیمانده یاطوب
جزایرلو عظیم ماتم اتدیلر صغیر وکبیر ودعاء کلوب
اغلشدیلر ونصیحت طلب اتدیلر خیر الدّین بك
اوچ سنه صبر ایدك بعده استدیککزیره کیدك
دیو اسنلشوب چکدردی چچلیه یه روانه اولدی وقتاکه
خیر الدّین بك چچلیه یه کلوب تمکّن اتدی حصار مزبور مغرب
کناری دیارنده اولوب برمقدار قحط ایدی یدی پاره
کمی ایله دریایه چقوب کفّاریقه سنده طقوز پاره بغداي
وزخیره یوکلو پارچه صطاشوب برینی باطردی وسکزینی
آلوب کتوردکده اوجوزلق اولوب دعا اتدیلر مزبور
کمیلردن یدیسوز کافر چقدی بعده کندویه یکرمی
یدی اوتراق باشتردیه یاپدیروب طقوز کمی ایله تونس
سمتلرنده صیده مشغول اولدی تونسلیدن کندویه

تابع اولمیان مخالفلری طوتوب کمیلرین یاقدی وجینه
ویز بوغازنده بغدای یوکلی آلتی پارچه اوزرینه واروب
کوردکلرنده کمیلری تسلیم اتدیلر آلوب جربه کوندردی
بعده واروب خلقه توزیع ایلدی خیر الدّین بکك دعوتن
اشیدوب تونسده آیدین رئیس وشعبان رئیس
وغیری اون ایکی رئیس قرق پاره کمی ایله یانه جمع اولوب
کفّار یقاسنه کتدیلر کنارلرده اولان بلادی اوروب
غارت ایله نیچه اسیر ومال آلوب غانم اولدیلر ودونوب
اکثری چچلده قشلدی چون خیر الدّین بکك دولتی
شوکتده ایدی ابن قاضی خوفندن هدایا کوندروب
مدارا اتدکجه التفات اتمزایدی جزایرخلقی دخی کرو
قدومن رجا ایدرلرایدی اتّفاق کمیلری اسبانیه
دن مسلمانلر کتوروب جزایره اوغرادقده ابن قاضی
انلری قوندرمیوب چچلده کتدیلر ومدجلر خیر الدّین بکه
شکایت اتدیلر خیر الدّین بك دخی رؤیاسنده کیروجزایره
وارمغه اشارت اولمشیدی قالقوب طشره چقدی
جزایرشیخلرینه کاغد کوندروب دعوت اتدی انلر
دخی اجابت ایدوب کلدیلر ابن قاضی اکاه اولوب یکرمی
بیك قدر لشکر جمع اتدی وقرشوکلوب خیر الدّین
بك ایله جنکه آماده اولدی برطاغه ارقه ویروب طابور
قوردی وچقوب دوکشدکده بوزیلوب درت بیك

قدر عربی قیرلدی وکندو برصعب یره قرار وتحصن
تمشیدی خیر الدّین بک اوزرینه واروب محاربه ده
ابن قاضی مقتول اولدی عسکرینک کی فرار وکی قرار
اتدی یالکز بیک سکز یوز توفنکجیسی وارایدی
بعده هرطرفدن مشایخ عربان کلوب تابع اولدیلر
خیر الدّین بک اسمالت ویروب سابقا متصرّف اولدیغی
ولایتلری کیروآلدی وبوخبر قره حسنه واصل اولدقده
بشیوز نفر ایله شرشله قاچوب خیر الدّین بک الغار ایله
وارد قده نفری قرشوکلوب باغی ء مزبوری طوتوب
قتل اتدیلر سابقا خیر الدّین بک جزایردن کلدکده
اوچ سنه وعده ویرمشیدی سنه تمامنده کیروکلوب
جزایره کیردی غازی ء مزبور هرایشنده استخاره
ایدوب واکثر غزه واتنده ظهور ایده جک اموری رؤیا
سنده کورر ایدی بودفعه اطرافده اولان عربان تابع
اولوب خلق امن وامان اوزره آسوده اولدیلر واطرافده
اولان غوائلی برطرف اتدکدن صکره جزایرا وکنده
اولان اطه یی تسخیر تدبیرنده کوردی ذکر حصار زدر اطه
جزایر سابقا جزایر شهری اوکنده براطه که اوق یتیشور
ایدی اوزرنده برمتین حصار بنا اولنوب برطریقله کفّار
المشیدی خصوصا خیر الدّین بک جزایره مستولی
اولدقلری کفّار آنی آلات حربله طولدیروب محکم تحصین

اتمشلر ایدی مقدما اول حصار سببی ایله شهر لودن
خراج آلور لرایدی ومناره لرده ازان اوقندقچه طوب
وتوفنک آطوب دلک دلک ایدرلرایدی خیر الدّین بک
کله لی بزی قلعه مزده قوک سزک شهریکنه ایاق باصمیلم
دیو تضرّع ایدرا ولدیلر خیر الدّین بک صلحه رضا ویرمه
مکله عظیم تدارک کوردیلر اون درت سنه بواسلوب
اوزره کچندیلر بوندن صکره خیر الدّین بک مزبور حصاری
محاصره ایدوب اسپانیه قرالی امداده کلمک اوزره ایکن
برهفته کیجه وکوندوز دوکه دوکه زبون ایدوب امان طلب
اتدیلر راضی اولیوب زور بازوایله فتح اتدیلر قیریلان
کفّاردن غیری بشیوز اسیر چقدی وامرایلدی
قلعه یی ییقوب بوغازی طولدردیلر حصاره اولشدی
اورطه سی لیمان اولدی الان جزایر لیمانی اولدرو
اول اسیر اولان کافرلره شهرک طوبدن خراب اولان
یرلرین یاپدیروب بکلرین قتل اتدی اسپانیه دن
امداده طقوز پارچه کلمشیدی قلعه یی یرنده بولیوب
دونوب فرار ایدرایکن خیر الدّین بک اون بش
قدرغه ایله چقوب جنکله جمله سنی الدی وجزایره
کلدی جنکده دوشندن غیری ایکی بیک
یدیبوز کافر چقدی قصّه دن حصّه بودرکه قدرغه
ایله پارچه آلنمق اولور قدرغه ایچنده نامدار کمسنه

اولیجق بوندن صکره خیر الدّین بک قرشو سنه بر دشمان
دوره میوب یا فرار و یا تسلیم اسیر اولور ایدی
بوحال اوزره بلاد کفّاره ولوله صالمشیدی جونکه
بر تقریب ایله بقضاء الله تعالی اندلیس ولایتنی اسپانیه
قرالی مستولی اولوب نیچه بیک اهل اسلامینه ولا
یتلرنده ساکن اولمق شرطیله خراجه قبول ایدوب
وشعائر اسلامه دخی اجرا ائمکی صلحه ادخال
ایدوب جامعلر و مساجد لرده بش وقت اذان
اوقنوب صلوة خمسی جماعتله ادا و مکتابلرده
چوجقلر تعلیم قرآن ایدوب و مدارسده علما
نشر علوم ایدرلر ایدی اسپانیه قرالی اولاد
بشنجی قارولوس خیر الدّین بک امداد ایله
اندلیس الدن چقارخوفیله اهل اسلامه
تضییق ایدوب آیین اسلام اوزره مکسه
عبادت ائمسون دیو منع ایله ندا ائدیروب اهل اسلامی
آتشه یقمغه باشلدی مسلمانلر دخی تحمّل ایده میوب
نیچه کرّه جمعیّتلر ائمشلر ایدی بودفعه دخی اتّفاقله
جمع اولوب برطاغه ارقه ویردیلر و خیر الدّین بکه
خبر کوندروب استمداد ائدیلر خیر الدّین بک
اوتوز آلتی پاره قالیته کوندروب وارد قلرنده
اوزرلرینه کلان دشمنی بوزوب اهل اسلامی

کیدره آلدیلر و بیک نفر غازی مقام مدافعه ده طوروب
یدی کرّه سفر ایلدیلر اسلامیان جمله قرشو یقایه کیروب
کفّار الندن تخلیص ائدیلر و یولده نیچه کیلر آلوب
غانم اولدیلر بودفعه یتمش بیک قدر مدجل کجوب
جزا یرده وغیری یرلرده تمکّن ائدیلر اکثر جزایر خلقی
اول اجلدن اندلیس لودر خیر الدّین بک طقوز
یوز اون سکز تاریخنده آق دکزده ظهور ایدوب
طقوز یوز قرق تاریخنه کلنجه دیار مغربده نیچه اولوغزا
لر ایدوب تاریخ مزبوره جزا یرده کندوقولّرندن
یرا رحسن بکی یرینه قیوب مکمّل کیلر ایله قالقوب
درد ولته یوز سورمک نیّتیله چقوب سردنیه یه
اندن کیکیلجیه اوغرایوب جنویز قربنده برحصاری
صباح علی الغفله باصوب غارت وتخریب ائدی
هنوز شایع اولمدن چقوب جنوزدن مسنیه
کیدرایکن اون سکز پارچه ملاقی اولدی جمله
سن آلوب کافرلرین اسیر ایلیوب شهره قرشو
اون سکزینه بیله آتش ویردی اندن قالقوب
بوغازه کلوب پادشاه جمجاهدن استیذان ایله اسلامبوله
داخل اولوب عظیم شنلکلر ایلدی اول کونکه طقوز
یوز قرق سالنکه اواسطی ایدی کیلری غلطه
اوکنده لنگر انداز اولوب ایرتسی ات میدانده

قبودان احمد بك اولری مسکن تعیین اولنوب انکا
کیردیلر دیوان کونی اون سکز رئیس یولداشلری
وعظیم هدایا ایله دیوانه واروب شرف دستبوس
پادشاهی یه نائل والتفات بیغایته واصل اولدی
اول رئیسلر حضور همایونه بیله کیروب ال اوپدیلر
خلعتلر کیدیریلوب هر برینه علوفه تعیین اولندی
بعده پادشاه حضرتلری بیوردیکم واروب ترسانه
خدمتنده اولوب کیلرین بلدیکی کبی یابدیره
سلطان سلیمان غازی حضرتلری غازی ء مزبوری
جزایرلیلر یکلیکی خلعتنی کیدیروب قبودان پاشا
عنوانیله معنون اولوب طقوزیوز فرق سالندی
الی اوج سالنه کلنجه نیچه غزالر ایدوب دین دولته
نیچه خدمتلر اتدی جمله ء غزا سندن بری بودرکه
بردفعه دونمای همایون کفالونیه دن متونه کلوب
خیرالدین پاشا کیلردن آلتمش قدرغه انتخاب
ایدوب طشره ده قالدی لطفی پاشا باقی کیلر
ایله ترسانه ء عامره یه کلوب داخل اولدی خیرالدین
پاشا اولا چوقه آطه سن اوردی اکنه نام جزیره یه
واروب متین حصاری وارایدی طوب چقاروب
محاصره اتدی اوچ کون دوکوب درد نجی کونی
فتح میسر اولوب درت بیک سکزیوز اسیر آلدی

مالکرین

مالکرین غارت ویغما اتدیلر بعده مرتد نام جزیره یه واروب
ضربه ء طوب ایله انی دخی آلدی ایکی بیک ایکیوز اسیر
چقوب بعده باره اطه سینه واردی چوق جنك
ایلیوب کافرلری ال ویرمدی آخر ضرب سیفله
فتح اتدیلر وچوق غنایم الندی بعده نقشه
اوزرینه وارد قده کفاری قارشی کلدی خراجه
راضی اولدی دونمای خلقی برجزیره یی غارته اجازت
آلوب کتدیلر واروب وافر غنایم الدیلر پاشای
غازی برجزیره یه دخی واروب اون درت کونده
اوچ قلعه سنی فتح ایلیوب اون بربیك اسیر الدی
بعده آلتی جزیره یی بش بیك آلتون خراجه کسوب
پاستا وچوقه لرونقود وپنجیکدن بیك قزوبیك
بشیوز اوغلان ودرت کره یوز بیك آلتون جمع
اولندی سائر غنایم بوقیاس اوزره ایدی بعده
دونوب اسلامبوله کلدی پشکش قبودان پاشا
ارتسی ایکیوز اوغلانه قرمزیلر کیدیروب الرنده
آلتون کموش صراخیلر وقدحلر ارد لرنجه اوتوزدخی
برر کیسه آلتون اوموزلرنده دخی آردنجه ایکیوز
آدم اوموزلرنده برر کیسه اقچه ودخی آردنجه بوینی
باغلو ایکی بیك کافر هربری صرتنده برپاستا و
چوقه پشکش چکوب ال اوپدی وفاخر خلعتلر کیوب

کلی التفات مظهر اولدی ذیرا برقپودان برعصرده بوخد
متی اتمامش ایدی وبردفعه دخی خیر الدین پاشا
خبر الدیکه بواثناده اسپانیه وپاپا ووندیک دونتماسی
کورفزده جمع اولوب پروزه اوزرینه هجوم اتدیلر
وخیر الدین پاشا دخی کوچک یکرمی کوکلو مکیسنی مقدّم
اول طرفه کوندرمشیدی زاکلسه ده قرق پاره چکدرر
قراوللرینی کوروب دونديلر انلردخی دونوب
یارباروسا یقین یرده دردیو دونمالرینه خبرویر
دیلر یارباروسا لفظی اتالیان لسانی اوزره قزل
صقالّی دیمکدر وپروزه حصارینی براغوب چقدیلر
متون اوکنده خیر النوب حلوجده صولندیلر کفا
لو نیاده جزیره یه اردوکوب قریه لرین غارت اتدر
دی بعده پروزه یه واروب حصاری طوبدن کلّی
رخنه دار اولمشیدی محاصره اثنا سنده ایاماوا
دن کیجه امداد کلوب حصاره کیروبیر ویشده خیلی
کافر قیرمشلر بالاخره خائب وخاسر قالقوب کتمشلر
پاشا عسکره حصاری یاپدردی برایکی کوکلّو
مکیسی کافر یقاسنه کوندروب دیل الدردی
اسپانیه وپاپا وپورتقال ووندک دونتماسی
جمله کورفزده جمع اولمشلردر دیوخبرویرمکله
پادشاه کامکار اول زمان بغداد سفرنده

وطوپلری چیویرمشلر

ایدی

ایدی مزبور دیلی رکاب همایونه کوندردی طقوز
یوز قرق بش جمادی الاولی غرّه سنده کفار خا
کسار دونتماسی دخی کلوب پروزه یه قریب ایکی
میل پرده لنلر انداز اولدیلر عدد سفاین کفّار
الّی ایکی پاره قدرغه ایله اسپانیه نک نامدار
قپودانلرندن اندریادوریا وتیمش پاره قدرغه
ایله وندیک جنرالی وتوز پاره قدرغه ایله پاپا قپو
دانی واون پاره قدرغه ایله رودوس حاکمی میغال
ماستوری قائمقامی سکسان پارچه اسپانیه
وپورتقال قرالیچک واون قراقه وندیکک کم
هربری ایکیشر یک یراق اتار واللیشر پاره
قدرغه یه قرشو طورر واندریه نک برعظیم
قالیونی وار ایدی که الات حربی حسابه کلمز
ایدی سائر یردن دخی براز پارچه جمله یوز التمش
ایکی قدرغه ویوز قرق پارچه اوجیوزکی وسائر کوکلّو
خرده کمیلر ایله التیوزدن زیاده یلکن کورینوب و
اهل اسلام دونتماسی جمله یوزیکرمی پاره چکدرر
کمی ایدی خیر الدّین پاشا مشورت وعسکری غزایه
ترغیب ایدوب تدارک کوردی کمیلرک دیرکلرین
الدردی وحرکت وسکونده بکا باقن دیومحکم اصمار
لدی وکوکلّو کمیلرین الایدن باشقه بریرده طوره سز

جاند قلری زمان بوکرندن طوپی اوره سز دیدی
بکلر طشره ده کافرکیلر ینک چوقلوغن کوروب طشره
آدم دوکوب طوب چقارمق تدبیرن عرض ایدیلر
خیرالدّین پاشا معقول کورمیوب لکن کفّار کیجه پروزه
بوغازندن ایچروکیرمک قصد نده اولدوغی خبر
النوق ایله کناره اردوکوب طوبلر قودیلر کفّار دخی قره یه
چقمه دن فارغ اولوب طوبله انلری دوکمکه باشلدی
بروطرفدن مراد اغا کوکللو الایندن طورغودجه و
کوزلجه محمّد وصادق رئیس وغیری برقاچ کمی ایله چقوب
اول محذوللری اورکوتدیلر ایکی کوندنصکره برقاچ
پاره یوکرک قدرغه لری پروزه بوغازنه کلوب اسلام
کیلری سمتنه طوبلر آتوب فشاریلق وطاقره وحرکت
اتدکلرنده مشارالیه پاشای غزا پیشه وجهاد اندیشه
نک قراری قالمیوب طبل ونقاره سس دوکوب وسنجقلرین
چوزوب پروزه بوغازینی طشره چقوب کفّار خاکسار کمیلرینه
مقابله نیتی ایله روی دریاده التی میل قدر یرده تیمور
براغوب سائر سفن اسلامیّه کلوب یاننه جمع اولنجه توقّف
اتدی جمله کلوب دیزلدکده اشارت ایلدی یوزکرمی
ایکی پاره کمی اوچرطوپه آتش ایدوب یرودکلرنده
زمین واسمان پرصیت وصدا اولوب کفّارک قلوبی
رعب وحراس ایله طولدی اخشام دخی قریب ایدی

مز بور

من بعد تیمور قوپاروب کوزفر طرفنه فرارکنان روانه
اولدیلر پاشا دخی یرینه واروب اول کیجه استخاره
اتدی کوردیکه لیماندن وافر بالق دوشیر رنصف
اللیده قالقوب اول سمته چکدردی انهزام کفّار جمادی
الاولی نک اوجنجی کونی اندریادوریا اینه بختی کوزفرینه
کیرمک تداریکنده اولوب خیرالدّین پاشا بخشیلره وار
دقده درکاره آدم چقاروب ایاماوره وانجیر لیمانی
اوکنده کی درکلری کورندی جمله بریردن دومن
طوغریلدوب حاضرباش یوریدیلر کفّار دخی کوردکده
طشره چیقوب اول طرفک روزکاری موافق اولمغله
اهل اسلام خوفه دوشدیلر زیرا پارچه اوکنه قدرغه
طیانمیوب چیندردی درحال پاشای غازی ایکی
آیت یازوب کیمسنک ایکی طرفنه براقدقده باذن
الله تعالی روزکار ساکن اولوب پارچه لرحرکتدن قالدی
قصّه دن حصّه بودرکه سردار اولان نامدارلر یالکز
اسباب جسمانیه یه اعتماد اتمیوب قادر اولدقلری
قدر اسباب روحانیّه یه دخی رعایت واعتبار ایلمک
لازمدر کفّار ناچار صف صف دیزیلوب طوبلر آتمغه
باشلدیلر لکن انلرک طوبلری چوقلق ایرشمز ایدی
اوّلا برقالیون چقوب خیلی طونبلر اطدی دونمادن
طوپه دوتوب دوندردیلر پارچه لری طوب ایله آلوب

ایراقدن دوکه دوکه زبون اتمشلر ایدی اندریادوریا
وجنزال قدرغه لریله ایریشوب مقاومت مقامنده
اولیجق پاشای مجاهد اوزرلرینه چکدیروب آتش
انداز اولدقده پارچه لری آردینه طولاندیلر پارچه
لردن طوب فندغی یغمور کبی یاغرایدی ایکی دونما
توتون ایچنده قالوب بربرین کورمزایدی قدرغه لری
برقاچ دفعه قصد اتدیلرکه سفاین اسلامک آردین
آلوب کیلر پارچه ایله چکدررا سنده قالمکن اولدی
بونلردخی طرف آخردن اوزرلرینه هجوم اتدکدن الحال
پارچه لرینک جانب آخرینه کچرلرایدی پارچه ایسه قلعه
کبی برینه چتلمش ایدی آیرمغه امکان اولمدی
وبالجمله اسلام کشتیلری زورندن پارچه لری طقوز
طولندقدنصکره پاشای شیرصولت تکبیرکتوروب دفعةً
طوپلره آتش ایدوب پارچه لراوزرینه یوریوب برنیچه
سن باتردی وازالرندن یول ایدوب قدرغه لره
کچدی وعسکره تنبیه اتمشیدی اصلا پارچه یغما
سنه التفات اتمدیلرغازیلرهجومندن کفّاره دهشت
کلوب خوف وخشیت غلبه اتدی من بعد چکدررلری
طورمغه مجال اولمیوب فراره یوزطوتدیلربین الصلاتینه
دکن قتال ممتد اولوب پارچه لرک اکثری ضربهٔ طوپله
غرق وهلاک اولوب اندریادوریا اول حالی کوریجک

صفالن

صفالن یولرق سائرچکدرر آردینه دوشوب فرارایدیلر
سفاین اسلام پارچه لرالده مراد قدرغه لردردیو
اردنجه کیدوب ایکی قدرغه الی قودیلر اخشام روزکار
چقدی اول جنک اولان محلده یاتوب قلان پارچه لری
کفّار ناچار آتشه اوردیلر صباحه دک یاندی قباقوش
لقدن کون باتنجه عجایب جنکلر اولدیکه دریاده مثلی
سبق اتمش ایدی صباح ایاما وریه کلوب جنکده
النان ایکی قپودانی فتحنامه ایله کندی اوغلینی
قوشوب رکاب همایونه کوندردی سلطان سلیمان
خان یانبولیده شکارده ایکن پاشای غازینک
اوغلی کلوب عظیم التفات ورعایته مظهر اولدی
دیوان قوریلوب فتحنامه ایاغ اوزره اوقوندی حقّه
حمد وشکر فراوان اتدیلر واطرافه فتحنامه لر
کوندریلوب شهرد ونمالری اصمارلندی خیرالدّین
پاشای غازی بونلرامثالی دخی نیچه غزالرایدوب
دین ودولته خدمتلرایلدی وطقوزیوز الّی اوچ
جمادی الاولی سنک التنجی کونی وفات ایدوب
بشکتاشده تربه سنده دفن اولندی سنی سکسان
متجاوز بربیرغازی ایدی مات رئیس البحر تاریخ
وفاتیدر رحمة الله علیه رحمةً واسعة چون حق سبحانه
وتعالی حضرتلری دیارمغربی بویله تجلی ایلدیکه اورج

رئیس وبرادری خیرالدّین پاشانك عادتلری قازغانمش
وملمان وسارو خان وایدین ومنتشا وحمد وتکه
وعلائیّه اناطولی وروم ایلی اطراف وجوانبنده درون
لرنده شجاعت وشهامت مضمر اولان غازیلری
لوندیازوب دیار مغربده ذکر سبق ایلدیکی اوزره
غزالراتدکلری مظبوط ومعلوم اولوب بونلردنصکره
ظهور ایدن غازیلرکه خادم حسن بك خیرالدّین پاشا
مرحومك یارپهلوانلرندن اولوب عتبهٔ علیّه یه کلدکده
جزایرده یرینه خلیفه اتمشیدی طقوزیوز قرق سکزده
پادشاه غازی تابور سفرینه انکروسه کیدوب
خیرالدّین پاشایی یمش پاره قدرغه ایله آق دکز محافظه
سنه کوندرمشیدی اسپانیه قرالی دخی دونمایه
سیله فردیناندوس ایمپراتوره امداد ودیار اسلامی
غارت ایچون وندك ساحلنه کلوب خیرالدّین پاشا
دریایه چقدوغنی اشیدوب ولایتنه دخی دونمکه
عار ایدوب جزایره توجّه اتدی مقدّما پاشای مزبور
اندهٔ یرینه نصب اتدیکی خادم حسن بك اوتوز
قدرغه وقالیته طونادوب اسپانیه سواحلنی غا
رتدن خالی اولمزایدی اسپانیه دخی یوز قدر
پارچیه درت بیك آت وحمل اللّی بیك قدر عسکر
قیوب کندو دخی کچوب طقوزیوز قرق سکز جمادی

الاخر

الاخرینك یکرمی سکزنجی کونی جزایراوکنه کلدی
حسن بك دیوان ایدوب عسکره استمالت ویردی
کفّار دخی چادرلرین قوروب مترسه مباشرت ایلدکده
حسن بك التیوز تورك وایکی بیك عرب آتلوسی
ایله چقوب شبخون ایدوب کفّار کیجه بربرینه کیر
دیلر اوج بیك قدر کافر قریلوب سلاه متله غازیلر
کیروحصاره کیردیلر حکمت خدا بشنجی کیجه یاغمور یاغوب
زیاده فورتنه لراتدکده آغریو کلی پارچه لرك
اکثری قرایه اوروب نیچه سی باتدی کفّارك باروتی
اصلنوب طوب توفنك اتمدن قالیجق حسن بك
چقوب اوزرلرینه هجوم اتدی ایکی ساعت عظیم
جنك اولوب کیروقلعه یه کیردیلر اول فورتنه ده یوز
التی پاره کمیلری قره یه اوروب درت قدرغه لیمانه
کیرمشیدی ذکر اولنان کمیلردن بیك درتیوز
مسلمان اسیرخلاص اولوب کفّار ناچار قلعه دن
ال چکوب خسارت وخذلان عظیم ایله قالقوب تمنتوس
نام برونه واروب وکلایتلرینه کتمکه جان اتدیلر اهل اسلام
آردلرینه سورب وافرکافرقتل ایدرلردی خراس
صویی طغیان اتمش بولنوب اردلرنده جزایرغازیلری
زورینی کوروب صویه اورمغله نیچه سی دخی انده غرق
وهلاك اولدی باقیلری زجبك یکرمی التنجی کونی

قورتلان کیلرینه بنوب دریایه چقدیلر برفورتنه دخی
چقوب کیلرین بجایه طرفنه اتدی کوجلو یول بولوب
اسپانیه یه کتدیلر بشنجی قارولوس برفورتنه
انهزامی کم مشهور وتاریخلرنده مسطوردر بوندن
صکره چوق کچمیوب مزبور قرال عارندن مناستر کیروب
راهب اولوب سلطنتی اوغلنه فراغت ایلدی وقوردوغلی مصلح الدّین رئیس ومکال رئیسک همشیره
زاده سی محی الدّین رئیس وسنان رئیس وغازی
مصطفی واولوج علی وحسن کجه ومحمّد رئیس و
سنجقدار رئیس ودلی جعفر وقره قاضی خصوصا
طورغود جه بک مزبور طورغود جه منتشا سنجاغنده
سراولوز ناحیه سنده برقریه ده ولی نام رعیتک
اوغلی ایکن نهاد نده شجاعت وشهامت اولمغله تیر
انداز لغله وکورش طوتمغه کوشش ایدوب عاقبت
دریالوندینه قارشوب شجاعتله اشتهار بولمغین کیدرک
لوند زمره سی قپودانلیغی کندویه مقرّر اولدی بردفعه
یاغلرایکن کفّار قپودانلرندن اوغلان قپودان اوزرینه
دوشوب کرفتار ایلدی وجنویزده حبس اولنوب
خیر الدّین پاشا جنویز مقابله سنه واروب طورغودی
ویرمز سکز جمله قریه لریکزی احراق ایده رم دیو مزبوری
خلاص ایلدی وبندن برادردیو دیوانده وصف

ایدوب

ایدوب یدک کمیسنی باغشلدی بعده خیر الدّین پاشا
طرزنده غرب طرفنه وافرغزا ایدوب مالدار اولدقدن
کمیلرین آرتردی کیدرک یکرمی بش پاره کمی ایله کزمکه
باشلدی سلطان سلیمان غازی مرحوم مزبوری
دردولته کلمسنی فرمان بیوردقده اطاعت ایدوب
سکز پاره کمی ایله کلوب عرض عبودیّت ایلدکده
کندویه قارلی ایلی سنجاغی عنایت اولنوب بعده
طرابلوس ایالتی عنایت اولنوب تاملته سفرنده
صانترمه جنکنده شهید اولانه دک متصرف
اولدی دردولته کلمزدن مقدّم وصکره نیچه معتبر
غزواتی وارد ربرقاچن ذکر ایده لم **وقعهٔ جربه**
طورغود بک لوند قپودانی ایکن یدی سکز پاره
کمیسی ایله جربه جزیره سنده قنطرنام لیمانده یاتوب
کمیلرین یاغلرایکن کفّار قپودانلرندن جغاله وندیک
قپودانی یوز الّی پاره کمی ایله کلوب اول لیمانک بوغا
زنک آلوب ازوغی دوکنوب زبون اولدوغی زمانده
زحمتسز کندویی وکمیلرینی آلورز دیو سرور ونشاطله
اوتوردیلرحتّی جنویزه مکتوب یازوب خانمانمزه آتشلر
صالوب یقان لوند قپودانی طورغودی کمیلری ایله طوتدقدیو خبر کوندردیلر ونیچه بکزاده لرکی دونادوب وارالم
سیر ایده لم دیو جربه طوغرولدیلر طورغود قپودان

دخی حقّه توکّل ایدوب حکمت خدا اول حوالیده بر
ایرمقکه ایاغی دریایه اقار واوزرنده برصندال یورمك
قابل ایدی همان لوندوفورسه قیوب لیمانده اول ازماغه
یول کسدرمکه سعی اتدی ایکی میل قدر یری کسوب
اول صودن کمیلری دریایه کچردی وساحلده برقو
رلمش چادرالی قیوب کفّار کوردکجه طورغود ایچنده
دردیرلرایدی اول صودن چقوب آلتمش میل
یرده برلیمانه واروب کمیلرك بقیّه سن دخی یاغلدی
ودریایه چقدی یولده اول سیره کلان بکزاده لره
صتاشوب آلدی بوندنصکره کفّار البته طورغود
سحر پیلورقوری یرده کمیلریوریدردیومبهوت اولدیلر
قیودان مزبورسیف مسلول اسلام اولوب دریانك
یرارونامدارقورصانی ایدی دفعاتله کفّار کمیلرین
بصوب قره طاغ کبی پارچه لری سویندرمش ایدی
جملدن کفّارك بردفعه اون سکز پاره قدرغه سن بوزوب
آلدی وسلانیك کورفزندن ایکی پارچه بغدای ایله
وندیکه کیدرایکن مانیه بورننده اوکنه کلوب امان
ویرمدی بوکخامانند نیچه فتوحاتی واردر میرمزبور
قارلی ایلی بکی ایکن برکون دریاده برونديك پارچه
سنه راست کلوب بیوك قیودانلره قانون اوزره تعظیم
ایچون یلکنارى برمقدار اشاغی قیوب پیش کش

کتوردکر

کتورلرایکن مزبورباش قیودان دکلدرديو مقيّد
اولميوب روزکار اولمغله پارچه اعتماد ایدرلرطورغود
بك دخی بیحضور اولوب یانندہ بولنان اوچ پاره کمیسی ایله
طوبه طوب روزکاردخی اشاغی قومغله دوکه دوکه زبون
ایدوب الدقدنصکره جنکده بریرار یولداشی دوشمکله
جملسن قلیجدن کچیروب پارچه یی دریاده آتشه یاقمغله
بالیوز رستم پاشایه واروب میرمزبوردن شکایت
ایتدی رستم پاشاکندی برادرینه معارض شکایتنده
کورمکله مزبوری سومزایدی امرایله چاوش کوندروب
دردولته دعوت ایتدی مزبوردخی سوءقصدنه واقف
اولوب کندوکمیلری ایله مغربه کیدوب ایکی پیل قدر
زمان صورت عصیان ایله انده قالدی بعده طرابلوس
غربکی فتحی لازم اولدقده سلطان سلیمان خان
مرحوم کندویه اینجمنش ایکن ضروری امان ویروب
دعوت امرایله برمصحف شریف وبرالتون فلج کوندر
دیلر وطرابلوس غرب فتح اولنورایسه بکلربکلیکی
قیدحیات ایله ویریله دینلمش ایدی قیودان سنان
پاشاده نمایله واروب طورغود بك دلالتی ایله طرابلوس
فتح اولنوب ایالتی آخره ویرملکله میرمزبور بیحضور
اولوب تیمورقوپاروب مغربه طوغری یلکن ایلدی آنی
کوروب سائر قیودانلردخی آردینه دوشدیلرزیرا

متابعتله مأمور ايديلر سنان پاشا يالكز قالوب طور
غودك دستوري ايله دوندي لر وبعض قبودانلر
هزار منتله يندوندي روب دردولته كتوردي لر
طقوز يوز آلتمش بر رجبنده قرق بش پاره قدرغه
ايله طورغود بك بحركورفزه كيروب اتاليا كنارنده
واقع اسپانيه نك پشتيه نام حصارينه واروب محاصره
ايلدي هزار اقدام اهل النمق صدد نده ايكن درت بيك
آتلو واوج بيك پياده كافر امداده كلوب دفعاتله مسلمان
لرله اوشوب جنك ايدوب بعناية الله تعالى رمضانك
يدنجي كونى طهشره ده اولان ملاعين منهزم اولوب
فرار اتمكله حصارده اولان كفار ضروري امانله چقوب
قلعه يي ويردي لر قرق الّى بللّو باشلولرينه امان ويريلوب
سائرى درزنجير واسير قلندى حصارده اولان غنايم
ويدى بيك قدر محبوس مسلمان اسيرلرى آلنوب
مأمول اولاندن زياده نقود وغنايمله دردولته
كلدكده بركون پادشاه عالىجاه ركاب همايونده پياده
كيدرايكن يراوپوب كندو اغزى ايله طرابلوس
ايالتن رجا اتمكله توجيه بيورلدى ومن بعد طرابلوس
غربه كيدوب مالته ده صهانترمه جنكنده شهيد اولنجه
انده قالدى دخى ذكر اولان غازيلركبى نيچه غازيلرظهور
ايلديكه چالق سليمان رئيس وكل يوسف رئيس ولمأ

بلمز على رئيس وترك عبدى رئيس ويقين زمانده
ظهور ايدن منزه مورته كبى صاحب شجاعت كمسنه لر
اورج رئيس وخير الدين پاشانك طريقنجه حركت ايدوب
كفاره قلج اوروب نيچه غزالره مظهر اولديلر بواسلوب
الان جزايرده رعايت اولنوب برّاً وبحراً غزالرى اكسك
اولمزحالا دولت عليه ده قبودان اولان غازى حسن
پاشا يسّر الله ما يشاء حضرتلرى روم ايلى سواحلنده
تكفور طاغى نام قهبه دن نشأت ايدوب بر تقريب
ايله لوندكيسى ايله جزايره واروب انده نهاد نده اولان
شجاعت وشهامت سببى ايله كاهى لوندا تيله مشاجره
وكاهى شير ايله محاربه ايدركك شجاعتله اشتهار
بولوب كيدركك تلمسان بكليكى كنديه مقرّر اولدى
بعده بعض منافق نفاقيله جزاير طايسى ايله بينلرنده
منافسه وقوع بولوب وكنديه سوء قصد اولدوغنه
فهم وادراك ايلدكده جمله بارو بنكاه وخيمه وخركاهن
ترك ايدوب خصم جانى اولان اعداجانبنه عطف
عنان ايدوب داخل دوشديلر اندن دخى بر
مسمّن سفينه سيله دردولته كلدكده جزايردن
چالق نام بر شخص يديله عليهنه عرض ومحضر
كلمكله جمله مامكى دوهته طرفندن اخذ وقبض
اولنوب كندو دخى بر مضيقده حبس وهر وجهله

مایوس اولمشیکن سلطان مصطفی خان علیه الرحمة
والغفران حضرتلری کیفیت حالن کرکی کبی تفتیش
وتفحص ایلدکده مغدور ومظلوم اولدوغن بلدکده
جمله اشیاسن کیروا سترداد وکندویی حبسدن
اطلاق وترسانهٔ عامره یه چراغ بیوردیلر انلرده
تعیین اولدوغی خدمتلرنده اتک درمیان ایدوب
ید طولی کوسترديلر ترسانهٔ عامره رسمی اوزره
کاهی قره ولهٔ قپودانی وکاهی پاتورنهٔ قپودانی
اولرق بیک یوز سکسان اوچ سالنده وقوع بو
لان مسقوسفرنده قپودانه اولمشیدی بوطرفدن
قپودان حسام الدّین پاشا دونمای همایون ایله
متوکّلا علی الله آق دکز چقوب موره صولرینه
وارد قده مسقو کفّارینک دخی دونمای منحوسی
ظهور ایدوب مشاوره اولدقده مزبور قپودان
پاشا برکسه نک سوزن دکلیوب پادشاه دونمای
بکا اصمر لدی دیوجمله یه مخالفت ایله مقابله ده قصور
ایلدکده کفّار فرجه بولوب اوزرلرینه هجوم ایلدکده
قپودانه حسن بک الایانده صاغ وب مدافعه
اتدی لکن اهل اسلامدن اتّفاقی اولیوب قاصدلی
جانبنه عودت اتمکله حسن بک دخی جنک ایدرک
دونمای همایونه تابع اولدی قصدلده دخی ایلیوب

سافر

سافر طرفنه یلکن قالدیروب روانه اولدیلر کفّار
دخی اردلرین دوشوب چشمه نام محلده بربرینه
مقابل اولدیلر اندهٔ دخی قپودانه غازی حسن
بک کفّارک قره جهنّم مانند طاغ مثال قپودانه
سنه چاتوب غازیلر باشدن وقیچدن یورو
یوب غازی حسن بک الده پالیوش کفّاری
باشدن قیچ وقیچدن باشه سوروب سیوندرمش
ایکن کفّارک آتش قیقلری کلوب کندو قپودانه
لرینه آتش ویردکده بروطرفدن امداد اتمامکله
بزم قپودانه دخی قانجه وزنجیر ایله صاریلمش بولنمغله
آیرمق ممکن اولیوب ایکیسی بیله یاندی غازیلر
آتش ایچنده قالوب کندولرین دریایه آتوب
کمی غریق وشهید اولدیلر وکمی شناورلک ایله
خلاص اولدی وغازی حسن بک دخی کافر
قپودانک اسیر ایدوب برتقریب ایله کناره چقدقده
قپودانی قتل ایلدی کفّار اوزرلرینه هجوم اتدکده
دونمای همایون باشدن قره کیدوب جمله سنی
کندوالریله اغراق اتدیلر الحکم لله الواحد القهّار حق
سبحانه وتعالی امّت محمّدی بومثللی مصیبته بردخی
کوسترمیه بومحلّک تفصیلی مورخ ملال اولدوغندن
ترک اولندی بوندن صکره کفّارک اوکه کسنه

وارمیوب آق دکز جزیره لرنده رعایا طائفه سی دخی
الکفر ملّت واحده دیو اطاعت اتدکده زیاده قوّت
بولوب بعض اهل اسلام قلعه لرینه تعرض ایلدی
جمله دن بری بیک یوز سکسان درت ربیع الاو
لینک اون سکزنجی کونی ملنی قلعه سی طرفنه کفّار
دن محاصره واللّی درت کون مدّت محاصره متمادی
اولوب طرف دولتدن باخطّ همایون غازی
حسن بک سکز یوز آدم ایله باشبوغ تعیین
اولنوب علی جناح الاستعجال تسییر اولندی
غازی یه مزبور دخی مهیّا اولان قایقلره بنوب
متوکّلاً علی الله دیوب عازم اولدی اللّی یشنجی
پازارکونی وقت ظهرده طرف کفّاره قلعه تسلیم رهن
اولنوب قلعه یی تسلیم اتناسنده غازی یه مزبور
ملنی جزیره سنک برطرفندن کیجه جقوب سوار
اولدیغی قایقلری کیرویه عودت اتدیروب کندی
یانده موجود اولان سکز یوز قدر غازی ایله غزا
ویاشهادت دیو غضنفر مثال کوکره یوب سلّ سیف
صباحه قرشو کفّارک مترسن باصدقه سرخوش
کافرلرنیه اوغرادقلرین بلیوب کمیلرینه جان آتدیلر
غازیلر دخی آردنجه سوروب نیجه کافری قلیجدن
کچیروب ونیجه کافری دریایه دوکدیلر بقیّت السّیوف

اولان

اولان کمیلرینه کیروب تیمورلرین کسوب فرار اتدیلر
ملنی قلعه سنده اولان اهل اسلام دخی کورولتویه
استماع ایلدکده کفّار ویرینه بوزدی وقلعه یه یروبش
ایلدی ظن ایلیوب قلعه ایچنده اولان غازی بهادر
لر قپولره سیردوب حاضرباش دوردیلر صبیان
ونسوان سوقاقلره دوشوب واویلا چاغردیلر کافّه
روزقیامتدن برکون ایدی صباح یری اغارایکن
غازی حسن بک آل ویشل سنجقلرایله تکبیر ایدرک
قلعه قپوسنده قریب کلدکده ایچروده اولان اهل
اسلام کندولره امداد اولدوغن بلوب قلعه قپولرن
آچوب طشره اوغرادیلر بوقدر صبیان ونسوان
وکالنلک قزلر فریاد فغان ایله کلوب غازی حسن
بکک ایاغن یوزلرسوروب غزاکز مبارک اولسون
دیو تهنیه ایلدیلر بوندن صکره کفّار کندویه نظام
ویروب غازی حسن بکه خبر کوندروب شبخون
ارلک دکلدر ایسک میدانه کل دیدکده مزبور
غازی دخی فی سبیل الله غزایه نیّت ایدوب
کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة نظم جلیلنه
تشبّث ایدوب حاضر مهیّا اولدی کفّار دخی وارقوّتن
بازویه کتوروب ملنی جزیره سنک غرب جانبنده بر
محلدن عسکرین قره یه چقردی بری طرفدن دخی

غازی حسن بک عسکره استمالت و یروب ای غازیلر
کفار جوقلیغندن اوشنمک انشاء الله فرصت بزمدر
هر بارکه کفّار اهل اسلام اوزرینه نار فتنه ایقاد ایلیه
حق تعالی کندولطفندن اول آتشی سیوندیرر
کوره یم سزی دین اوغرینه دلیرانه طروشوب جنگ
ایده لم اولنلر یمز شهید وغازیلر یمز دنیا و آخرتده
عزیز وسعید در هر بریکز قوللوقو لیکزه حاضر باش اولوب
کفّارک طوب وتوفنگ وادوات جنگ قارشوسنده
مردانه دیرنگ امید درکه یاد ظفر اسلام طرفندن
ظهور ایده دیو نصح وتحریض ایلدی اندن جمله
غازیلر بربریله وتوابع ولواحقلری ایله تودیع واستحلال
وحقوق نان نمک وسائر خدمت وامک وحقّ آخرت
ورسم اولکه قاعده یه فتوتدر حلال اتدکدن صکره
مابینلرنده عهد وپیمان بومنوال اوزرینه منعقد
اولدیکه مادامکه تیغ بران ایله عرصه هیجاده جمعاکلهلر
غلطان اولمیه بومیدان معرکیه عدوّ بدکمانه ویرمیوب
اولنجه جنگ ایده لر بوقول وقرار دن صکره غازیلر قوی
القلب اولوب یرلویرنده کوکره مش ارسلان کبی
ثابت اولدیلر بوطرفدن کفّار دخی جبه وجوشنلر کیوب
فوج فوج بیراقلر ایله جنگ محلّنه قات قات اندارقات دیزیلوب
جمع اولدیلر ایکی طرفدن مبارزلر جنگه باشلیوب

کتدکجه

کتدکجه اشتداد بولوب اله ویره اتناسنده غزات
اسلام کفارک کثرت وازدحام ایله هجوم کوروب براز
خوف وهراسکم ذات عیون ناسدن کوکلرینه طاری
اولدقده درحال دلیر حسن بک عسکره اسلامه
قارشو طوروب ● حرض المؤمنین علی القتال ● فحوا
سنجه اغرای غزات وتحریض کماة ایدوب ارسلان نام
غیرت وحمیّت کوندیریوز جویرمک برساعت ثابت
قدم اولک شمدی کفّار خائب وخاسر مقهور اولور
دیو نیچه حکیمانه نوازش وتحریض اتمکله کروه مجاهدین
دخی غیرت کرین درمیان وجان وباشلرین دین یولنه
لله تعالی فدا وقربان ایلمکی بیدریغ طوتوب هر بری
هزیر غضبناک کبی جنگه حاضر باش طوردیلر واتیلان
تفنگ دهشت نشان کفّاره شراره فشان اولوب
کروه کروه ملاعینی جانب نیرانه کوندردی صیت
وصدای جنگ آوران وهای هوی ارباب طغیان
وآوازه طبل ونفیر وشعشعه شمشیر وتیر
صاعقه طوب وتفنگ رعد آهنگ ونعره اهل جنگ
برمرتبه یه واردیکه زمین وآسمان لرزان اولوب مصرع
صنا سن قوپدی اول پرده قیامت والحاصل بوجنگ
وصواش اشتداد ندن هفت آسمانده ملائکه
رحمان نظر عبرتله ناظر ونگران اولوب احزاب مشرکینک

انکسارینی حضرت ربّ مستعان طرفندن رجا
ایدرلردی غازی حسن بک دخی کوزلر پرخون
آغزی کپورمش اسیرک دوه کبی طال پالیوش
غازی یولداشلرنه طورر سز غیرت کونیدر دیوب
کفّارک متریسن ارسلان کبی صچرایوب اوکنه راست
کلان کافری ایکی پاره ایدوب نیرانه کونده رردی
وغازیلر دخی بو اسلوب اوزره بردن هجوم ایلدکده
کفّار طاقت کتوره میوب قراری فراره تبدیل ایدیلر
آردین آلوب کمین قلجدن کچیروب وکمین دریایه
دوکوب غرق وهلاک اتدیلر بقیّت السّیوف اولان
افتان خیزان کمیلرینه بنوب فرار اتدیلر غازیلر دخی
منصور ومظفّر دنوب غازی حسن بکک الین اوپوب
غزاک مبارک اولسون دیو تهنیت ایتدیلر غازیء
مزبور قلعه نک جنکده ویران اولان محلّرین تعمیر ومهمّات
جبخانه سن استحکام ویروب وبر مقدار سردن
کچدی تحریر ایدوب وضابطانه استمالت ویردکدن
صکره کیروبوغاز حصارینه عودت ایدوب شنّکلر
اتدیلر بوجهاد اکبر حقّنده سویله نان تاریخدر
یازدیلر طاق سبهره جنکنک تاریخی طلدی رحمت
دکزین بولدی منزلن قپودان فرد درر
مرد درر دلاور درر شکل انسانده برغضنفردر

بوندنصکره

بوندن صکره شهرت شعار اولوب قلجی اغکی جعفر
قپودان پاشا پرینه اوج طوغ ایله خلعت فاخره الباس
اولنوب قپودان پاشا تعیین اولنوب بیچه ایام بوغاز
حصارنده محافظه ده اولدی بوندنصکره بحسب
الاقتضا قره جانبنه سرعسکر تعیین اولوب اورسجق
نام قلعه ده دخی بیچه حرب وقتال ایلدی بیک یوز
سکسان سکز سالنده مسقوچاری ایله صلح صلاح
اولدقدنصکره غازی حسن پاشا بوغازه کلوب انده
اولان دونمای همایونی آلوب ترسانهء عامره یه داخل
اولوب دونمای مهمّاتنی نظام ویروب بیک یوز سکسان
طقوز تاریخنده آق دکز کیدوب ازمیره وارد قده
اول جوالیده عصیان اوزره اولان عیواض نام شقیی
ازمیره اون ایکی ساعتدن زیاده پایندیرنام قهبه ده
جاسوسلیوب ازمیردن ایکندی وقتی بنوب
پایندیرده صباح غازی وقتی شقیء مزبوری باصوب
حیّاً الکتوروب پاشین کسوب دردولته ایصال ایلدی
بوندنصکره قپودان غازی حسن پاشا قرق یلدن
بروامارت عربی تصرّف ایدوب ناحیهء زیدانی
ماوراسنده بعلبک طاغلرندهکی اقاصیء شامه
منتهی اولنجه اول جبال الیتم وندم ونیچه نامدار نواحی
وحصونکه عکّه وبیروت وغزّه کبی استوار کندوتحت

تغلبنده ایدی بعده کرک اشتی یوزندن اطاعت
ایدوب لکن عزل وتعصیب کسنه ده قدرت اولمیوب
سنوی مال مقطوع نه ایسه ادا اتمکله کندویه تعرّض
اولمیان طاهر عمر نامیله شهرت بولان عمر منجس
شقی بو اثنا لرده وقوع بولان مسقوسفریله دولت
علیه نک اشتغالنه غنیمت بلوب مصر طرفلرنده
ظهور ایدن علی بک نام شقی ایله اتّفاق ایدوب
کاه حرمین اوزرینه وکاه شام اوزرینه سیر ایدوب
نیچه فساد اتمشیدی غازی ء مزبور دخی
ازمیردن قالقوب شقی ء مزبورک غائله سنی
دفع ایچون عرب ستان طرفنه عازم اولدی
شقی ء مزبور دخی اول اطرافده اولان کلیبی
ودرزی وبد مذهب عربان طائفه سنی جمع
وجنبک تدارکنه کورلوب عکّه قلعه سنده
تحصن ایلدی غازی حسن پاشا قلعه اوکنده
لنکر انداز اولوب ودرعقب قریه عسکر دوکوب
طوب چقروب قلعه یی محاصره ایدوب ویوریوش
ایله قلعه یه ظفر بولدی بو اثناده شقی مزبور
فرار تدارکنده ایکن قتل اولوب سر مقطوعی
درد ولته ارسال اولندی واموال واشیاسی
میری طرفندن ضبط اولنوب سالماً غانماً رسانه

عامره یه

عامره یه داخل اولدی بو سالکه بیک یوز طقسان
سالیدر مزبور طاهر عمر شقی قتل اولدقده اوغلی
طاهر علی باباسی یرینه کچوب عکّه ده تحصن اتمشیدی
غازی حسن پاشا واروب انک دخی یوواسن
طاغیدوب کندو فرار ایدوب عیال واولاد
واقربا وتعلّقاتی کرفتار اولدی حق سبحانه
وتعالی حضرتلری غازی ء مزبوری نیچه زمان
عمر ویروب دین ودولته اتدیکی خدمتلرامثالی
نیچه خدمتلره موفّق ایلیه ویوزه کولر منافق شرّندن
امین ایلیه بوغازیلری ذکردن غرض جزایر قلعه
سنک حفظ وحراستی خیر الدّین پاشا غازی
مرحومک نظام وترتیبی اوزره هربار اناطولی وروم
ایلی سواحلنه برقاچ کمی کلوب قازطاغی وسرخان
وآیدین ومنتشا وتکه وحمید وعلائیّه وغیری
یرلردن لوند تحریر ایدرلر ونهادنده شجاعت
وشهامتی اولان کسنه لرلوند یازیلوب جزایرده
اولان اسکی غازیلر آیینن اوکره نوب دین
دولته نیچه خدمتلر ایدرلر حق سبحانه وتعالی حضرتلری
معین لری اولمه بومجموعینک تسویدینه باعث
اولان وقعه نک دخی کورلدیکی وجه اوزره قلمه
النوب ذکر اولنه اشبو بیک یوز سکسان طقوز

سنه سی اوائلنده فرانسه دن ٧ برکی کلوب خبر
ویردیکه اسپانیه کفره سنک عظیم تدارکی وار
درديدی سئوال اولندیکم عجبا سفری نه طرفه
درجوابنده غالبا جنویز اوزرینه درديدکده ولایت
جزایرده اولان غازیلر اصلا حرکت اتمیوب کندو
اشلریله مشغول ایکن برقاچ کوندن صکره برخبر
دخی کلوب دیدیلرکه قس پادشاهنک اوزرینه
درینه غازیلر کندو اشلرینه مشغول اولدی
برقاچ کوندن صکره برخبر دخی شایع اولدیکه
جزایرک غرب جانبنده بیوک لیمان نام محلّه
واروب برقلعه بنا سنه مباشرت ایده جکلر
دیو خبر شایع اولدقده غازیلرک جان باشلرینه
صچرایوب بریره کلوب ● وشاورهم فی الامر ●
نظم جلیل شریف ایله عمل ایدوب نیچه کره مشاوره لر
ایلدیلر حالا جزایرده طاپی تعبیر اولان جزایر بکلر
بکیسی غازی محمّد بک که ولایت اناطولیده منتشا
سنجاغنده میری نام ناحیه دن نشأت ایدوب
جزایرکیلرینه لوند یازیلوب نیچه سنین برًّا وبحرًا
غزالرده بولنوب آیینلری اوزره جزایر بکلر
بکیسی اولوب ولایتی حفظ وحراست ایدر
برغازی بهادر وزهد صلاح حلیه مشهور روشن

ضمیر

ضمیر برذات محترمدر حق سبحانه وتعالی طول عمر
ایله معمّر ایلیوب نیچه خیراته مسطر ایلیه غازی ء
مزبور امریله غرب بکی ابراهیم بکه درت پاره شاهی
طوب ایله ایکی استاد طوبجی ارسال اولنوب کمال
بصیرت اوزره حرکت ایده سن دیو سپارش اولندی
ودرعقب اوردوچقاروب عادت قدیمه سکسان
چادر ایکیوز چادر سچمه دلاور لرایله مملو ارسال
ایدوب وبیوک لیمان سمتنه راهی اولمرلریله تنبیه
ایلدی اندنصکره شرق بکی صالح بک که وقتنک
رستم وقهرمانیدر وقطره بکی مصطفی بک کلوب
اوردیلرین چقاروب راهی اولدقلرنده غازی ء
مزبور مذکور بکلره تنبیه ایلدیکه صاقنوب اوج
قوناقدن زیاده وطن ایچنه داخل اولمیه سز دیو
سپارش ایلدی بوندنصکره وقت صیف قریب
اولوب برخبر ظهور ایتمکله غازی محمّد بک برانکلز
قپودانه وافرمان ویروب وعظیم وعدکریم ایله
کافر یقاسنه ارسال ایدوب صحیح خبره منتظر
اولدی اون بش یکرمی کون مرور ندنصکره مسفور
قپودان برصحیح خبر آلمق سزین بیوک لیمانه داخل
اولوب ینه اوّلکی منوال اوزره خبر ارسال ایلدکده
بوطرفدن غازی ء مزبور مسفور قپودانه تکرار نیچه

انعام ایدوب ینه کافریقاسنه عودت برخبر صحیح ایله
رجعتن مراد ایلدکده مسفور قپودان دخی ینه بیوک
لیماندن یلکن ایدوب اسپانیه جزایرندن بیسه نام
جزیره یه واروب استفسار اتدکده اسپانیه دونمای
غالبا جزایراوزرینه تدارک کوردی دیو خبر آلوب
قالقوب جزایره کلوب خبر ویردکده غازی ء مزبور
طوبجی باشی الحاج محمّد احضار ایدوب تنبیه ایلدیکه وار
یالی بورجلرنده وسائر بورجلرده نمقدار قصور
وار ایسه تکمیل ایدوب حاضر ومهیّا ایله دیو امر ایلدی
بوندن نصکره بقجلرده اولان جمله قلعه یه کیرسون
دیو دلّالر ندا اتمکله طشره ده اهل اسلامدن
برفرد قالمیوب جمله سی قلعه یه نقل ایلدیلر وکفره
بالیوزلری غازی محمّد بکک اذن ایله عین الرباطه
اوزرنده شویت قونسولوزی بقجه سنده جمع اولوب
اوتوردیلر بوندن نصکره محلّ لرده ونوبتجیلکده
اولان اشکنجی عسکر دفترا ولنوب بولوکباشیلر
واوتوراقلردن غیری بیک طقوزیوز نفر بولندی
بولوکباشیلری واوتوراقلری دخی دفتر ایدوب
بورجلره وطابیه لره تعیین اولندی بوندن نصکره من
غیر وقتٍ علوفه دوشه نوب یوزچادرلق عسکر تدا
رکک اولنوب وچادرلره وکیل حرجلر تعیین اولنوب چادر

لری دعاوثنا ایله پاشا قپوسندن آلوب هرکس
کندوقشلاسنه کتوردی بوائناده غازی محمّد بک
برفرانسه کمیسی استیجار ایدوب کفّار یقاسنه
خبر ایچون ارسال ایلدی وعربان شیخلرینه و
قبائل بوی باشیلرینه استمداد نامه لر یازوب
انّ المؤمنین اخوة واقتل المشرکین اینما کانوا
نظم شریفلرینه ملاحظه ایدن دین قرنداشلر جزایرده
اولان صهایجی بتمامش ایتام وصبیان ونسوانه
وبوقدر مصاحف شریفه وکتب تفاسیر وکتب احادیث
وکتب نقلیّه وعقلیّه عیاذاً بالله تعالی کفّار خاکسارک
ملحوظلری راست کلمکله اقتضا ایلمسه ایاقلر آلتنده قالوب
نیجه اولهجقلری خوط معلوم سعادتلریدر بوندن بویله
جهاد اکبر درصبیان ونسوانه واعالی واداني جملةً
امّت محمّدیه وعلوم نقلیّه وعقلیّه یه صیانت دین قرنداشلر
اولان فی سبیل الله تعالی غزا ایلسون دیو استمالت
نامه لر یازوب کوندردکده جمله سی بکا ایدرک سمعاً
وطاعةً دیوب فی سبیل الله جانمز ومالمز ایله جمله مز
کلوب دین مبین اوغرینه غزا ایدوب جانلرفدا
ایده رز دیوجواب ویردیلر بوندن نصکره غازی محمّد
بکک کتخداسی اولان سیدی حسن خزناجی
اوتوزبش چادر اوزرینه سرعسکر تعیین اولندی

وعرب اغاسی علی اغا دخی اوتوز بش چادر اوزرینه
باش بوغ تعیین اولندی وات حواجه سی حافظ افندی
دخی اوتوز چادر اوزرینه باش بوغ تعیین اولندی
وجمله سی حاضر و مهیّا اولندی لکن کرکی کبی خبر
اولمدیغی اجلدن هرشی حاضر اولدی انجق اورته لر
طبشره چقمدیلر وبو اثناده شرق بکی صالح بک
حمزه نام محلده آلتمش چادر ایله وتظره بکی مصطفی بک
اسری نام محلده اون بش چادر ایله وغرب خلیفه سی
قره اوغلان ملیانه نام ولایت آلتنده الّی چادر ایله اوتوردیلر
وجمله اهل حرف کرک عربدن وکرک اسامنزقول او
غلری جمله سی بورجلره وطابیه لره تعیین اولندی
بوطرفده بو اسلوب اوزره حاضر و آماده ایکن ناکاه
بیک یوز سکسان طقوز سنه سی ربیع الاخر ک یکری
آلتنجی صالی کونی بعد الزّوال مسفور قپودان کلوب
یلکن اوزرنده ایکن خبر ویردیکه قرق پاره قورصان
کمیسی ایله ودرتیوز حمال کمیسی یکری آلتی بیک
پیاده صولتاطی ایله درت بیک آتلی قاطنه دونکی
کون ماهی مزبورک یکری بشنجی اثنین کونی قرتلخان
دن یلکن ایدوب جزایر اوزرینه کلیوردیو خبر
ویروب یینه دونوب کتدی همان بوخبر مزبور غازی
نک مسموعی اولدیغی ساعت طبشره ده اولان بکلره

وعربان

وعربان بهادرلرینه نامه لریازوب کلک حاضر اولوک
ارلک کونیدر ربّ مستعان حضرتلری رسول محمّد
صلی الله علیه وسلّم حضرتلرینک آلنده خلق
اتدیکی نور حرمتنه جمله امّت محمّدک معین اولوب یوز
آقلقلری احسان ایلیه دیو استمالت لر ویردی اول
وقت خزناجی نک اوردوسی جقوب حماده اولان طابیه کنارینه
قوندی واغا اوردوسی دخی جقوب حماددن اوته
شرق جهتنده وادخنیس طابیه سنه قوندی
وآت حواجه سی دخی جقوب باب الواده قوندی جمله سی
یوزچادر اولدی واهل حرف دخی تعیین اولدقلری
بورجلره وطابیه لره حاضر باش اولوب طوردیلر وماه
مزبورک یکری یدنجی کونی که اربعا کونیدر تظره بکی
مصطفی بک اون بش چادر روم پهلوانلریکه هربری آزدها
مثالی دم چکوب تکبیر ایدرلرایدی واوج بیکدن
متجاوز عرب دلاورلریکه آلتلرنده کوحیلات آتلرو
قیصرا قلرا وزنکی اوزنکیه چاتلمش الترنده چدا
میزه راق وبیلرنده جنبه ومیانلرنده یسیف سلیمی
حمائل ایدوب بوهیبتله یورویوب وهربری کمال فرو
سیّت وسلحشورلق علمنده ماهر وهربری ابطال
رجالدن مثلی نادر قهرمان ایدی وهربری میدانه
آت سوروب فنون فروسیّتده ماهیّتلرین اظهار

مبارک

ایدرک اوکلرنده شیخوان عربدن یدیوز مقداری
بیاده اوموزلرنده تالیان تفنکلر ایله تکبیر ایدوب و
الوان سنجقلر صف صف دوزیلوب سرخ و زرد و
بنفش بیراقلر هر طرفدن برق مانند درخش ایدوب
یورویوب کلوب تماشه اوردوسن قوروب قوندی
وارتسی کونکه یوم خمیسدر غازیلرک آب رویی
وقتنک صاحب قرانی شرق بکی صالح بک آلتمش
چادر روم سرورلری واون ایکی بیک عرب بهادری
فارسلریله هیبت سابقه اوزره کلوب خرّاشک جانب
شرقیسنده برمرتفع محلّه اوردوسون قوروب
قوندی کانّهم غزات موحّدینه حاطفدن ندا کلوب
ان جندکم ینصرون نظمنه ماصدق اولدقلرینه
ملائکهٔ کرام حضراتی تفسیر وکندولره اعلام و تبشیر
ایدرلردی وماه مزبورک سلخی یوم خمیسدر بعد
الزّوال رؤس جبالده اولان قراولرکلوب جزایرک
غربیسنده ناقوص نام محلّک قارشوسنده کفره
نک کمیلری نمایان اولدی دیوخبر ویردکده همان
اول کون خیرالدّین پاشامرحومک طوری اوزره
جزایرده نه مقدار اسیر وار ایسه جمله سی درزنجیر
اولوب مدینه نام ولایته ارسال اولندی وجمله
غزات حاضر و اماده اولوب دریاطره فنه ناظر اولوب

دوردیلر

دوردیلر چون سردار وباش بوغ اولان نامدارلر
یالکز اسباب جسمانیّه یه اعتماد اتمیوب قادر اول
دقلری قدر اسباب روحانیّه یه دخی رعایت
واعتبار ایلمك لازمدر بناءً علیه غازی محمّد بك
جزایرده اولان علما وصلحا و ائمّه وخطبا ومؤذّنین
وواعظ نصیحت قرین نه قدر وار ایسه بریره جمع
ایدوب اوّلا علمای حنفیّه دن شیخ شیوخ مشایخ
الاسلام اولان الحاج مصطفی افندی ذات اجلّه خطاب
ایدوب بیوردیکه غزات موحّدینك سزدن نیازلری
بودرکه تفسیر معنایه قادر طلبهٔ کرام داعیلریله
امّت محمّدك نصرت وظفری ایچون وکفرهٔ فجره نك
دخی تدمیر وقهری ایچون نیّت خالصه ایله بخاریٔ
شریف تلاوتنه دوام کوستریله دیدکده موما الیه
افندی حضرتلری دخی سمعاً وطاعةً دیوب وطلبهٔ
کرامه جمع ایدوب بخاریٔ شریف تلاوتنه شروع
ایلدیلر بخاریٔ شریف اون ایکی بیک احادیثه
مشتمل برکتاب مستطاب درجمله سی لسان رسول
الله دن صلی الله علیه وسلّم صدورنده شك ووهم
طاری اولیان احادیث صحیحه درکلام الله دن
صکره بخاری دن افضل یوقدر ابتدا حدیثی
انّما الاعمال بالنّیّات ولکلّ امرء ما نوی وآخر حدیثی

كلمتان خفيفتان على اللسان ثقيلتان فى الميزان سبحان الله
وبحمده سبحان الله العظيم ● بوندن صكره علماى مالكيه
دن بن جاعدون سيد محمّد افندى ذات اجلّ دخى
اسلوب سابق اوزره خطاب ايدوب سزلر دخى شفاء
شريف قراءتنه مداوم اولم سزدن يكدره انلر دخى
سمعا وطاعةً ديوب شفاء شريف قراءتنه شروع
ايلديلر بوندن صكره عرب خليفه سنه خبر ارسال اولنكله
على العجله كلوب جزايرك غربيسنده ذفران لوادى
نام درياكناريده قوناسون ديمشيدى مزبور خليفه
دخى جمادى الاولى غرّه سنده جمعه كونى على السّحر الّلى
چادريكيچرى دلاورلريله وطقوزيبك عرب شجعان
فارسلريله كلوب محلّ مزبوره قوندقدن صكره خبرى كلدى وماه
مزبورك غرّه سى جمعه كونى وقت ضحى ده ياليدن ايكيوز مقدا
رى يلكن كورونوب آهسته آهسته يورويوب بعد الزّوال
جمله سى جزاير كورفزينه لنكر اوزرينه ياتديلر وتيمور محلّنه
وارر ايكن برايكى كميلرى طوب آلتينه كيردكده يالى
بورجلرندن طوب آتيلوب ومنزللرين تعيين ايلمك ايچون
اولدقنى طوبجى باشيلرك معلومى اولمغله ملعونى اصلا
التفات ايتمديلر كافردخى نجاتله يوچاليوب خراشك
قارشوسنه تيمور اتدى وارتسى سبت كونى ايكيوز
الّلى كمى مقدارى دخى يلكن آچوب كلوب اوّل كلان

يكرمى كمى

كميلرك يانه لنكر براغوب ياتديلر كويا كه دريا يوزى بر
اورمانلو يلقات اولدى بوحال اوزره آلتى كون مرور ايدوب
برطرفدن برطوب ويا خود برخبره آتلمدى وماه مزبورك
يدنجى كونى پنجشنبه قبل زواله برقره ولّه يلكن ايدوب
واروب خراش آغزنده اولان طابيه يه قارشو الباندكلوب
طابيه يى ابطال قصديله برقاج پاره طوب اتدقده طابيه
طوبجى باشيسى اسمعيل اخسقوى فتّنده ماهر بريار
وبهادر طوبجى اولمغله قره ولّه يه برقاج پاره طوب صاوروب
كافرك باشنه دريايه طاريدوب كافرنيه اوغرادقنه
بليوب تيمورين كسوب الارغا ايدوب كبر وسن طار
بولدى فى الحال سكسان پاره طوب چكر بركمى غيرت جا
هليّه ايله يلكن ايدوب اغا محلّ سنده وادى خنيس اغزنده
اولان طابيه يه يانسوب الباندقده صغار ايكن طابيه طوبجى
باشيسى فتّنده كمال مهارتى اولان بهلوانردن
ايدى اويله طوپلر صاوردكجه كمى نيه اوغرادقنه بليوب
ويرندن قالقمغه دخى اقتدارى اولمامغله درحال برعلامت
كوستر مكله آخر سكسان پاره طوب چكر بركمى ايله برقره ولّه
حامپه اولمق زعميله يلكن ايدوب امداده كلورايكن طابيه ده
حاضر باش طوران غازيلر حق سبحانه وتعالى حضرتلرينه تكبير
وتهليل ورسول كبريا وسند اصفيا وجميع انواع امراضه
شفاء ودرتلى قوللره دواء احمد باصفا حضرتلرينه صلوة

وسلامد نصکره یاربّ مستعان دیوب برطوب صاوردیلر
ایسه ابتدا کلان کینک اوستندن کچوب امداده کلان
کینک باش طرفندن کیروب قیچ طرفندن چقوب بیچه کافری
بی جان ایدوب نیرانه کوندردی وقبودان لعین پریشان
اولوب افتان خیزان طوب منزلی اولیان برمحلده تیمور آتوب
یاتدی قره ولد دخی طابیه نک سمتنه اوغرایه میوب برمجلس
موضعه تیمور آتدی بعده طابیه نک آلتنه ابتدا کلان بیوک کی
ناچار الا باندہ کلوب طابیه نک برکوشه سنه اویدروب
باران مثال لاینقطع التواوست الا باندہ لرینه صاوروب
دریا یوزی دخاندن کورنمز اولدی وطابیه نک اوج طوپی
اویغله طابیه دن مزبور اوج طوب ایله صواش ایدرلرایدی
حق سبحانه وتعالی حضرتلرینک حفظ وعنایتی سببیله اول
طوپلری ابطاله قادر اولمیوب وقت ظهردن وقت عشایه
دکین برجنک عظیم اولدیکه فلکده ملکلر تحسین وسا باش
اتدیلر صولرقرار دقده مخذول تیمورین کسوب کیرویه فرار
اتدی الحمدالله تعالی مزبور طابیه یره برابر اولمغله کافرک طوپی
اویمیوب آلتی نفر غازیدن غیری کسنه یه ضرر اصابت ایلمدی
وبرایکی طوب عره بلری قضازده اولمشیدی بنه اول کیجه
عره بلر تدارک اولنوب طوپلری بندردیلر ومزبور کی
طابیه یه قریب ویوکسک اولمغله آتیلان دانه لرک اکثری
راست کلوب بیچه کافری هلاک ایدوب جانلرینه اسفل

سجّینه

سجّینه کوندردیلر ودیرکلری وسرنلری قریلوب ویکنلری
پاره پاره اولوب ویکیلری قلبوره دنوب برصحیح یری قالمدی
ارتسی جمع کوفی طرح فیندن جنکه تصدّی اولمدی لکن
کفّار یکری پاره قدر مکیلرین کناره یانشتردی مکر اول کیجه
قره یه عسکر منحوسن چقرجق ایمش ماه مزبورک طقوزنجی
کونی یوم السّبت صباح نمازی وقتنده دونمای منحوسلرندن
اوچ طوب آتوب واوچ فنر یاقدیلر عجبا نه اولدیو جمله غزات
منتظر اولدیلر برازوقت مرورند نصکره ساعت طقوزده
ایکن کفّارک بیلدن زیاده صندالری قطار قطار اولوب
دریا یوزینه سیاه پیلان مثالی کناره اوزندیلر ومزبور
صندالرک یمین ویسارنده چکتردلر وپرکانده لرجناح
مثالی معًا یورویوب کناره وصولنرنده جمله سی برقتلدن الا
باندہ طوپلرین آتش ویردیلر وخراشک غریبسنده شرق
یکی صالح بکک اوردیسیله عرب اغاسی اوردیسنک
مابینده طابیه لرین طوپلری اویمیان برقومسال محلّه
یانشوب من غیر تعب عسکر ایندرمکه مباشرت ایلدیلر
ومحلّ مزبور ایکی طرفدن طوب وتفنک ایرشمکله و
چیوش موحّدین دخی تعیین اولدقلری یرلرندن ایریل
مدقلری اجلدن کفّار مرادلری اوزره قره یه وافر عسکر
دوکدیلر بو اثناده غزات خروش ایدوب سرعتله کفّار
طرفنه یورودیلر لکن برمقدار بعید وقومسال اولوب

وکفارک دخی قدرغه لری وچکدیرر لری وپرکنده لری جمله
سی کنارده اولوب والا باندہ کلوب ایکی طرفدن سبیلن
قطع اتمکله ضروری غزات موحّدین بقیه واورمان ایچندن
کتمکله جیوش اسلام صوسز تاب توانلری کسولوب کفّارک
اوزرینه جملةً اتفاقله بردن وارملیوب ایکیوز مقداری دلاور
غازیلر جیوش موحّدین بیننده ایلروی سارپلوب یاتیغان
تعبیر اولنان اتلری الّرنده برق خاطف کبی لمعان ایدرک
الله الله صدا سیله طالیاتیغان روم غازیلری وعرب دلاور
لری سام یلی کبی اسوب کافر لشکرلری اوزرینه اجل
درر نیسی قفتانلرینجوب اوقلر اکنه سکولرارشوت
یاتیغانلر مقراض اولوب کفّار لشکرینه قارشوب نیم
ساعت ایچنده بعون الله تعالی ایکی بولوک ایدوب بیک
دن زیاده کافری یاتیغاندن کچوروب وینچه کافری
دریایه دوکدیلر وعسکر اسلامک بوصواشده کیروسی
یتشمیوب وجنکده اولان غازیلرک دخی نصفی مقداری
شهید وسنجق اغالری وسنجقدارلر بعضی شهید
وبعضی مجروح اولمغله باقی قلاوت ● فئة قلیلة ●
جنک ایدرک آهسته آهسته قچن قچن کیرویه جکو
لوب بقیه خندقلرینه کلوب طایه نوب ● الحرب صبر
ساعة ● مضمون شریفنه رعایت ایدوب انده
ثابت قدم اولدیلر کفّار دخی غیرت جاهلیّه یه الدن

قومیوب

قومیوب اردلرنجه های هوی صیحت وصداسی ونفیر
تیرنپته اوازه سی ایله زمین وآسمانه لرزان ایدرک
یورویوب بقیه خندقلرینه قریب کلوب طره فیندن
مبارزلر آله وره اتناسنده ایکی غازیلرک آب روی
شرق بکی صالح بک یانده اولان شیرنر لردلاور لر
وجنک قلاینی بلنلرینجه بونک بکی جنک کوروب جنک
صمشلر وکافر قانیله الین یوزین یومشلر وکافر قانله
صوصمشلر خیر الدّین نیلر ودورقود جلیلر افندی
لری یولنی اشیدی کلمشلر جنک شوریده لر
ایله زمین ایران جنکلرنده جمشید وضحاک ورستم
وزال واسفندیار وکیکاوس ودارا وبهرام مثلو
اوکلرنجه اعدا اوزرینه فیللر سوروب نیچه ازدرها
اعدالرینه قهر ومات ایلدکلری کبی مزبور قهرمان
دخی بشیوز مقداری دوه لری کفّار اوزرینه سوروب
الله الله صدا سی ایله بردن بوهنکامه ایله کفّارک اوزرینه
هجوم ایدوب سلّ سیف ایچلرینه اوغرایوب نیچه کافری
قلچدن کچردیلر کفّار نیه اوغرادیغنه یلمیوب کفّار
پایدار اولمیوب یوزدوندروب دریاکنارنده
اولان کمیلرینک طوپلری آلتنه کیروب مترس یابغه
مباشرت ایلدی اهل اسلام دخی ارتلرندن سوروب
اوزرلرینه هجوم ایلدکده کمیلرده اولان کفّار اون بش

پاره کیلرینه الا بنده کلوب غزات موحّدین اوزرینه آتش
لر یاغدردی غازیلر کیروده نوب جمله سی باغچه خندک
لرینک آردینه کچوب بینلری قورشون یتوشورمنزل
اولمغله تفنک جنکنه باشلدیلر بو اثناده کفار قره یه
اون بش پاره شاهی طوب ایله ایکی مهرزی چقروب
وطوپلری اون بشر یکرمیشر درهم قورشوم واکسر
پارچلری طولدوروب اول حدّن طوب وتفنک وخمپره
اطاره ایدیکه اول صحرا لرطوب وتفنک دانه لریله طول
دی بو اثناده هرطرفدن جیوش موحّدین یتشوب
مترسدن جنک ایدنلرایدی ویوروبیوش مراد
ایدنلرایدی لکن کفّار اصلا طرفة العین آرام
ویرمیوب طوب وخمپره آتمغله غزات اسلام اخشامه
دکین مترسدن چقیوب جنک ایلدیلر اخشامدن
صکره کفّار بر مقدار آرام ویرمکله غازیلر خروش ایدوب
یوروبیوش مراد ایلدکده جنک کورمش وکفّارک حیله
طریقلرینه صنمش اختیار غازیلر رضا ویرمیوب
صباحه تاخیر اولندی وبقیه خندقلرندن چقوب
هرکس ابتدا تعیین اولدقلری مترسلره کیروب
صباحه منتظر اولدیلر چون شرق بکی غازی صالح
بک دوه لره سوروب کفّاری دریاکناره وارنجه
سوروب نیچه کافری قلچدن کچردکدن صکره بقیّت

السیوف

السّیوف اولان کفار بوحالی کوریجک کندولره خوف و
رعب طاری اولوب کندولرینه حفظ وحراست ایچون طابور
قورمغه شروع ایدوب اخشامه دکین بشیوز ذراع
طولی ویوز ذراع عرضی برطابور قوروب اطراف وجوانب
اربعسنه چرخ فلک ایله احاطه ایدوب طوپلر قوروب
صباحه دکین عبث یره طوب وتفنک اتمدن برآن منفکّ
اولمدی اهل اسلام طرفندن غازیلر جنکه تصدّی
ایتیوب حاضرباش طوردیلر الا مقدّما جزایردن
خنیس طابیه سنه یدی پاره شاهی طوب ارسال اولنمش
ایدی مزبور طابیه ده اولان غازیلر اول کیجه کفارک
طابورینه اوچیوز مقداری دانه اتدیلر بوحال اوزره
کیجه مرور ایدوب صبح صادق وقتنده شرق بکی غازی
صالح بکک اوردوسنده کولبک محمّدی چکیلوب
تکبیر وتهلیل کتیروب الله الله صدا سیله اول صحرالره
طولدوروب آزدرمثال دم چکرک کفّارک طابورینه
یوریدیلر خصاصا غازی پهلوان صالح بک هیبت سکندر
سوار سمند رعسکر اوکنه دوشوب ● حرض المؤمنین
علی القتال ● فحواسنجه اغرای غزات وتحریض کماة
ایدوب ارسلانلرم غیرت وحمیّت کونید ردلیرانه
طوروشوب جنک ایده لم اولنلرمز شهید وغازیلرمز
دنیا وآخرتده عزیز وسعید دردیوب تشجیع

غزات ایدرک کفّارک اوزرینه هجوم ایلدیلر کفّار دخی
کولبک محمّدی یه ایشتدکلری کبی جان باشلرینه صحرا
یوب نیه اوغرادقلرینه بلمیوب وقلب خبیثلرینه خوف
وهراس طاری اولوب قراره فراره تبدیل ایلدیلر جمله
کفّار بار وبنکاه واشیاء وخرکاهن براغوب دریاکنارنده
اولان صندالّره وقلوقلره وصالّره جان اتدیلر ونیجه
کافر سوار اولمق اثنا سنده زحامدن دریایه دوشوب
هلاک اولدی ونیجه کافر دخی صندالّره ایرشمیوب
کندویه دریایه القایدوب غرق وهلاک اولدی کفار بودرد
محنتده ایکن غازی صالح بک یانده بولنان غازیلر ایله قهرمانی
واری طابوره یورویوشه ایدوب بولدوقلری کافری
قیلیچدن کچوروب بردیل قورتارمیوب طابوری سوندورر
دیلر واحمال واثقال نکه وارایسه جمله سی یرنده قالوب
اهل اسلامه غنیمت اولدی الحمد لله ثمّ الحمد لله علی هذا
الفتح العظیم حق سبحانه وتعالی حضرتلری بوفتح جلیل امثالی
نیچه فتوحات جلیل لره امت محمّده عنایت ایلیه بوغزابراولو
غزادرکه بونک کبی غزایقین زمانلرده واقع اولمادی
مکر غازی خداوندکار سرف لشکریله قوص اوده ومراد
ثانی وارنده ویعقوب پاشا قره بوه صحراسنده اتمش
اولد یعقوب پاشا مرحومک غزاسی حصّه مند اولمق
براولوغزا اولمغله بومحلّده نقلی مستحسن کورلدی یعقوب

پاشا

پاشا مرحوم بوسنوی الاصلدر برتقریب ایله ابوالفتح سلطان
محمّدخان غازینک عتبه علیه سینه یوزسورویه نیچه ایّام
استخدام اولندقده نصکره سلطان محمّدخان یعقوب
پاشایی سلطان بایزید اماسیه والیسی ایکن اکاکوندر
مش ایدی سلطان بایزید دخی نیچه ایّام استخدام ایدوب
تخته جلوس اتدکده میرعلم ایدیوب اندنصکره اماسیه
ده والی اولان اوغلی سلطان احمده کوندوروب رومک
بکلربکلیکنی ویرمش ایدی اول اثناده شام وحلب
والیلری مصر سلطانی طرفندن سرعسکر تعیین
اولنوب نیچه بیک لشکرایله ذوالقادر اوغلی علیّ الدّوله
اوزرینه یوریدیلر علیّ الدّوله دخی سلطان بایزیددن
استمداد ایلدکده سلطان بایزید دخی یعقوب پاشایی
امداده کوندوردی یعقوب پاشا دخی روم دلاورلریله
واروب علیّ الدّوله یه ملحق اولدی علیّ الدّوله دخی
قالقوب خرمان قلعه سی اوکنده عرب لشکریله بولوشوب
عرب لشکرینک طقوزبیک کیملو جبلو جوشنلواری
وارایدی ایکی عسکر بربرینه کیروب عظیم جنک
اتدیلر شویله کم رستم زال کبی ایکی لشکر بربرینه
قارلوب قاتلوب باشلرکسولوب قانلرد وکلدی عاقبت
روم دلاورلری وذوالقادرلو ترکمن سروارلری و
اناطولی سربازلری براوغردن عرب لشکری

اوزرینه یوریوب عرب لشکرینک باشنه عالمی طار
ایدوب سر عسکرلر اولان اردو وشک باشی
کسولوب وینچه دیری طوتلوب یکرمیدن زیاده
سنجاقلری آلنوب مصر خذینه سندن چقمش
خاص مصری قلیچلر کیملو جبلو جوشنلو برینچه باشلر
وینچه جندی قولّر ایله عتبهٔ علیه یه فتح نامه کوندر
دیلر بوندن صکره یعقوب پاشایه ایدین ایلی سنجاغنی
ویردیلر هرسک اوغلی علی بک جنکده بلیدی
وخادم علی پاشا ایله دخی اطنه جنکنده بیله ایدی
بو معرکه لرده چوق خدمتلر ایدوب ینچه یوز اقلقلری
ایتمشدر بوندن صکره قره مانده سلطان شهنشاه
دخی بکلربکی اولمشدر بوندن صکره کندویه بوسنه
سنجاغنی عنایت اولنوب کلوب بوسنه ولایتنده
شوکت طوتمش ایکن مکر بوسنه قرالّرندن برینام
قرال وار ایدیکه آدینه درنجیل بان دیرلر ایدی
برقوی ملعون ایدی بوسنه ولایتنده بر قاچ
سنجاق بکلری ایله دخی جنک ایدوب کرز الیاس
دیرلر بر بهادر ویوده اول شهید اتمشدر جهاد
دیده جنک شوریده ملعون ایدی درنجیل یان
ملعون یعقوب پاشایه شول وقت کلدیکم یعقوب
پاشا اوج بیک بشیوز مقداری غازیلر ایله غزایه

کیدوب

کیدوب غایت طیوم اولوب کلورایکن خبر ویردیلرکه
کافرجریسی اکومزالدی دیدیلر غازیلر بو احوالی
بلوب حاضر اولدیلر درنجیل بان ملعون اون بیک
پیاده واون بر بیک سواری جبلو جوشنلو زرهلو
طوپلو وتفنکلو وزنبرکلو پیاده سینه اوکنه قاتوب
کلوب درنجیل یان بوفکری ایدرایدیکم ترکلروک
آتلری یورغون کندولری یورغون بویورغونلو
غله شکست ایدرم دیرایدی یعقوب پاشا
دخی بوحالی بلوب بریولدن دخی کافرلرک اوکنه
کچوب قره بوه نام قلعه نک صحراسنده قونوب بریرده
طوردی یعقوب پاشا حاضر اولان لشکرینه بریره
جمع ایدوب بند مشورتله حاصل اولور هرامیده
مشورتدر بغلوا شلاره کالید فحواسنجه عمل
ایدوب کندو بودکلوا اولوغزالرده بولنوب ایش
کورمش ایکن ینه غازیلرایله مشورت ایدوب غازیلری
اوج بولوب اورنزلولر واسحاقلولر وطوچیلر اوج
آلای ایدوب قره بوه صحراسنده طوردیلر درنجیل
یان دخی آلای لرینه یاصیوب یوردی غازیلردخی
بونی کوروب اوج طرفدن آج قوردسوروبه کیرکبی
یعقوب پاشا کفّار آلایلرینه بربرینه اوروب اوج طرفدن
کیردیلر الله اکبر صدا سیله عالمی طولدردیلر کفّارک

اوزرینه هجوم ایدوب کوز اچدرمیوب قلیج قویدیلر
شول غازیلرکم هربری زماننده رستم زال کبی یا اسفندیار یا افراسیاب کبی اویله جنك اتدیلرکم رستم زال یا اسفندیار دخی بوجنکه کورسلر حیران اولور ایدی اویله جنك ایلدیلرکم اصلا کفّارك طوب و تفنك وزنبرکنه بقمیوب اول آنلوسنه قلیج قویدیلر یعقوب پاشا دخی اویله اعتقاد ایله جنکه کیردیکه عنقاهوا یوزندن شکارینه ایترکبی کفّارك
ارد ندن واوکندن ویانندن قلیج قویوب راست کلدیکی کافره امان ویرمیوب ایکی پاره ایلرایدی درنجیل یان ملعون خوط کندویه مغرور اولوب لشکرینه امرایتمشیدی که اورغانلر وسجمالر وزنجیرلرکوتورك ترکوك اللرینه بغلمق ایچون دیمشیدی عاقبت اول اورغانلر وسجمالر و زنجیرلرکندولرینه واقع اولوب اللری بغلندی چون غازیلرك بوهیبتندن کفّاره خوف طاری اولوب قاچمغه یوزطوتدی غازیلرهرطرفدن یورویوب آن واحده طقوزیك کافری قلیجدن کچروب باشلرینه بریره جمع ایدوب برقاچ پرده قوللرینه بیدیلر ودرنجیل یان واون درت بنام بانلرواون بربیك کافرا سیراولوب درنجیل یان وغیربانلر ونیچه زینده کافرلر وسنجاقلر وکرنایلر وطوبلر وتفنکلر وزنبرکلرایله دولت معلویه

ارسال

ارسلاول ایدی بوغزاکه واقع اولدی سکزیوز طقسان سکز تاریخنده انکروس ولایتنه اقین ایدوب نیچه قصبات وقرایه تخریب اتدکدن صکره اون ایکی بیکدن زیاده اسیرایله کلورایکن مزبوردرنجیل بان قره بوه نام قلعه صحراسنده یولین بغلدقده اسیرلریك صبیان و نسوانلرندن ماعدا اسنه قلیجدن کچروب بشیوز مقداری غازیلری صاغ قلان اسیرلراوزرینه تعیین ایدوب باقی قلان اوچ بیك غازیلرایله یکرمی بربیك کافره سکزیوز طقسان سکز تاریخی ذی الحجّه سنك یدنجی کونی یوم جمعه ساعت برده شروع اولنوب بینه یوم مزبورده ساعت اون برده ایکن کفّارك طابورینه بالکلیّه سون دردیلر ● فئة قلیله ● ایله ● فئة کثیرة ● بوحال اوزرینه ظفر بولق هرحالده حق سبحانه وتعالی حضرتلرینك لطف وعنایتیله درغزاده بیله حاضر اولان غازیلردن قرال اوغلی غازی اسحاق بك اویله نقل ایدرکه مقابله دن برکون مقدّم ناکاه هوایوزنده برنور پیدا اولوب وکلوب یعقوب پاشانك چادری اوزرینه اندی وجمله غازیلرکورروب خیر علامتدر دیو تفأل اتدیلر وجنك کونی برکیك جك غازیلرك اوکنجه کافرلشکرینه بیله کیروب بیله چقدی بوعلامتلرکبی نیچه علامتلرظهور ایدوب غازیلریك قلوبی مطمئن اولوب خلوص ایله جنك ایدوب منصور

ومظفر اولديلر يعقوب پاشادن نقل ايدرلركم جنك
يوزنده جنك ايدرايكن قزل قانه غرق اولمش ايكن
لشكردن چقوب صلوة ظهرى وصلوة عصرى قضايه
قومدم ادا ايلدم وكيروواروب جنكه كيردوم ديرمش
حق سبحانه وتعالى حضرتلرى سعيلرين مشكور
وقبرلرين موسوع وكناهلرين مغفور ايليه وبزلرى
دخى شفاعتلرين نصيب ايليه آمين بزينه صداده
كلام جزايرده اغتنام اولنان اشياءكم اون بش پاره
طوبكم هربرى برمصرخزينه سى دكروطوپلرين قدرى
درت وقيه دن اون ايكى وقيه يه وارنجه كوله آطار وايكى
پاره فهركم هربرى بردوم خراجى دكرويكرمى بيك
توفنك ويكرمى بيك قزمه وكورك واللى بيك چرخ
فلك حربه لرى واللى بيك يلكن بزندن طوپراق طورباسى
الحمد لله على هذه الغنيمة بعده اهل اسلام غنايم مزبورة
اقطاروب بروطره فم چكديلر وكفار يكميلرينك صغير و
كبيرينه كتاردن آلارغا ايدوب اول ياتدقلرى محلده
قرار ايتديلر بوندن صكره اصلا حركت ايتميوب طورر
ايكن ناكاه فرانسه طرفندن بركوچك كمى جزايره ارسال
اولنمش جزايرليمانينه آرزوايتدكده كفار كوروب
فى الحال اوج قدرغه ايله واوج بويوك بركنده يلكن
ايدوب روزكار قليل اولوب وبويراز اولمغله قلعه

آلتنه

آلتنه دوشمغه باشلادى بورجلردن حاضراولندى
وبركنده طوب منزلينه دوشدكده جزايردن نيچه
طوب دانه لرى ارسال اولنوب بركنده يى مراد اوزره
دوكوب دليك دشيك ايتديلر اولوقتده مزبور
بركنده نك اردنده اولان قدرغه لرو بركنده لرطوب
خوفندف دونوب محلّلرينه فرار ايلديلر ومجروح اولان
بركنده دونمكه چاره بولامیوب اول منوال اوزره
كيدوب طوب آلتندن خلاص اولدقده روزكار استوا
چقوب دونوب يينه محلّنه يتدى لكن صويني ضبط
ايده ميوب ايرتسى كون كفار يقاسنه ارسال ايلديلر
وارتسى كونكه ماه مزبورك اون اوچنجى كونى
وكلدكلرينك دخى اون اوچنجى جهارسنبه كون
دونمای منحوسك نصف مقدارى على الصّبح يلكن
ايدوب آفتاب خيزان ديارمنحوسلرينه روانه
اولديلر واوج كوندنصكره باقى قلاعن كميلرى دخى
على الصّبح تيمور آلوب خائب خاسر اردلرينه بقا
رق ديار كفرلرينه رجعت ايتديلر الحمد لله ثم
الحمد لله حق سبحانه وتعالى حضرتلرينك لطف و
وفضل ايله ورسول الله صلى الله عليه وسلّم
حضرتلرينك معجزات بركات ايله وظلّ الله عالم
خليفه روى زمين سلطان عبد الحميد خان

افندیمزک حسن توجّه ایله وجزایر غازیلرینک
جهد وسعی بلغاری سببیله کفّار خاکسارک بویله
تدارک کلّی ایله کلوب قریه عسکر دوکوب قلعه یه هجوم
بدار یکنده ایکن بویله مصیبت عظیمه دن جزایره
برضرر اصابت ایلمک سزین کفّار خاکسار روسوای
بد نام اولوب اهل اسلام منصور مظفّر اولدی کفّار
خاکسارک فرارندن درت بش کون صکره غازی
محمّد بک دیوان ایدوب غزات موخذینه علی مراتبهم
نوازشلر ایدب وهر برینه خطاب ایدوب بیوردیکه
کفّارک طوب وتوفنک وادوات جنکنه بقیوب نیچه
یوریشلر ایدوب کافرک نیچه لرینه قلچدن کچروب
ونیچه لرینه دریایه دوکوب غرق واهلاک ایدوب
دنیاده نیک نام صاحبی اولوب نه کونا عزیز وسعید
اولدیکزایسه روز جزاده ربّ العالمینک حضور
معنویسنده دخی یوزلریکز پرنور اولسون وغازیلر
سرداری رسول کبریا جمله کزدن خوشنود اولسون
دیو دعا وثنادن صکره عسکری طائفه سنه یدیشر
اقچه ترقّی ایله بشر آلتون بخشیش احسان ایدوب
جمله عسکره اجازت ویردیلر حق سبحانه وتعالی نیچه
بونک کبی دین دولته خدمتلر نصیب ایلیه آمین
ثمّ آمین ثمّ ثمّ فقیر پرتقصیر دیرمکه کفّار خاکسار اوتوز

بیکدن

بیکدن متجاوز عسکر منحوس ایله کلوب قریه یی یکری
بیکدن زیاده عسکر دوکوب جزایر قلعه سنی محاصره
صدد نده ایکن ذکری سبق ایتدیکی وجه اوزره ایکی
یوز مقداری دلاور چقوب کفّار خاکسارک جمعیّتنه
پریشان اتمکری ودفعه یه ثانیه ده ودفعه یه ثالثده
دخی فئة قلیله یورویوش ایدوب طابور منحوس
لرینه طارمار ایتمکری خارق عاده اولدیغنه بناءً
کندو وحد تمدهٔ تفکّر ایدوب حق سبحانه وتعالی
حضرتلرینک قولّرینه کرم عنایت ایتدیکی نعم جلیله
نک نیچه حکمت خفیّه لری وار در عجبا جزایرده اولان
ضعیف کناه کار قولّرینه کرم عنایت ایتدیکی نعمت
جلیله نک حکمت خفیّه سنه اولدیو بیتوتت اتدم
عالم معناده کفّاردن بعضیسی ایله هم مجلس اولوب
صحبت ایدرایکن انهزامکرینک سببدن سئوال
ایلدیکده جوابنده دیدیکم بزلره بوزن شوکسه لر
دردیو غازی محمّد بک حضرتلرینک
تعریفلری ایله بخاری یه شریف تلاوتنه
مداومت کوسترن علما افنه یلری حضرتلرینه
اشارت ایلدی حق سبحانه وتعالی حضرتلری
علما افندیلره زوال ویرمیوب دائما
تکثیر ایلیه آمین یا معین